E.XV.b 10698/B
18
6 66 C 8

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b28764882_0001

SYNOPSIS

UNIVERSÆ

MEDICINÆ PRACTICÆ &c.

Sive Doctissimorum Virorum

DE MORBIS,

Eorumque causis, & Remediis Judicia.

AUCTORE

JO: ALLEN M. D.

EDITIO SECUNDA CORRECTISSIMA VENETA.

Cæteris auctior, & plerisque in locis diligenter emendata; cui accesserunt celebriorum Veterum, Recentiorumque sententiæ, præter ea, quæ in aliis latinis editionibus prostant.

Τῆς αὐτῆς διανοίας ἐστι γνῶναι τὰ ὀρθῶς εἰρημένα.
Ἱπποκρατ. περι διαίτης.

PARS PRIMA.

VENETIIS, MDCCXCIII.

APUD PETRUM QU: JO: GATTI,

SUPERIORUM FACULTATE.

WELLCOME
MEDICAL
LIBRARY

PRÆFATIO
EUSEBII SGUARII M. D.
Ad Synopsin Medicinæ
JOH. ALLEN.

In qua Historiæ Medicinæ compendium; & pro Tironibus in eadem nunc temporis instituendis præcipui Scriptores exhibentur.

Edicina, humanarum disciplinarum Nobilissima atque utilissima, non solum morborum genera, species, causas, differentias, numerumque perquirit; & discriminat, verum etiam discretos ex suis causis deducit; iisdemque experientia duce rationabiliter medetur. Eadem in Theoricam ac Praticam merito dividi solet, quarum illa ex Naturæ legibus; & diversis Physices partibus, morborum causas; quibus judicium dirigitur, venatur, & explicat; hæc appositis pharmacis ægros in salutis gratiam restituere contendit; & naturalium vitaliumque munerum vitia aptis auxiliis emendat. Utraque pars quantas novissimis hisce temporibus acquisierit notiones, quantaque, solertissimorum Virorum industria additamenta, susceperit; testantur nuperrimi illustr. Academiarum, tam quæ Parisiis, & Berolini sunt, quam quæ in Anglia, & Scotia, atque alibi conatus, nec non quorumdam hujusce Seculi Scriptorum doctissimorum, sagacissimorumque labores, qui sublimioribus Scientiis ad usum partium animalis corporis, & naturalium, vitialium, ac animalium actionum œconomiam intelligendam in auxilium vocatis, Theoricam medicinam ad Scientiæ culmen, dignitatemque evexere: quemadmodum post Borellum, Belinum, Pitcernium, Freindium, & Jurinum celeberrimus Boerhaavius,

vius, ejuſque alumni, præſertim Cl. Van Schvvietten, & Doctiſſim. Aller dudum præſtitere, quibus merito accenſendus eſt Experientiſſ. Hales, ipſamque Practicam ſupra Veterum induſtriam perducere norunt; quemadmodum ab acutiſſimo Sydenhamo plerique: maxime vero meritiſſimi Meadius, Aſtrucius, Monreali, Haen, Stock, & Haſenohtl felici auſu intentarunt. Sed quibus initiis, quibuſque progreſſibus Ars hæc, ſive diſciplina, per antiquiora tempora ad noſtram uſque ætatem pervenerit, ut aliquo modo adumbremus, hiſtoricam ejus narrationem veluti per ſynopſin, ceu in compendium, exornare juvabit ab Api, ſive Serapi Ægyptiorum Oſiride ab aliis dicto, vel juxta Diodorum Siculum ab Iſide, ejuſque filio Oro, quem Græci Apollinem Jovis filium dixere, ni cum aliis putare velimus, ab Hermete Triſmegiſto apud Ægyptios antiquitus Medicinam ortum habuiſſe. Id unum tamen certum eſt ab Ægypto in Græciam una cum cœteris Artibus Diſciplinam hanc multo ante Trojæ excidium translatam eſſe, ibique maxime excultam a Centauro Teſſalo, & Chirone, a quo etiam Chirurgia dicta, unde liquet, niſi ejus partem, quæ in primis manuali operatione circa vulnerum ſanationem exercetur, antiquiſſimis illis temporibus uſuveniſſe. Chiron diſcipulos habuit Æſculapium Apollinis filium, & Achillem Teſſaliæ Regem, qui una cum Machaone, & Podalirio, Æſculapii filiis, ante Trojanum bellum Telephum Regem Herculis filium curavit. Machaon occiſus ad Trojam Artis hæredem reliquit filium ſuum Nicomachum, a quo uſque ad Melampum, qui 1243. annis ante Chriſtum natum vixit, niſi quorumdam Medicorum mentio fit: veluti Promethei, quem Medicinæ inventorem fecit Æſchylus, & Pœonis, unde Pæoniæ herbæ nomen. Melampus, cum filias Regis Argivorum furioſas Helleboro exhibito ſanaſſet, huic vegetabili melampodii nomen dedit, & ab eo uſque ad Menecratem Syracuſanum 934. ann ante Ch. nullus quiſpiam alius Medicus recenſetur. Hunc ſequitur Herophylus Chalcedonius, qui tempore Phalaridis Tyranni homines vivos e carcere obtinuiſſe, & ſecaſſe teſtantur Celſus, & Tertullianus; tum Empedocles Agrigentinus, & Acron itidem Agrigentinus, qui an. 460.

ante

ante Ch. Empiricæ ſectæ primordia fundavit. Paulo poſt Democritus Abderites, & Hippocrates Cous floruere, ejuſque filii Theſſalus, & Draco, atque gener Polybius, qui libros ſcripſit de natura humana, & de tuenda valetudine. Hos excepere Diocles Cariſtius, & Cratevas; tum Plato, ejuſque diſcipulus Ariſtoteles, & Theophraſtus Efeſius, & Eraſiſtratus ob curam filii Seleuci Regis Antiochi celebris; demum Nicander inventor Theriacæ, Mitridates Rex Ponti, Themiſon Laodicœus Methodicæ ſectæ inventor, & Aſclepiades. Sed a Chriſto nato vertente.

I. Seculo floruere Antonius ceu potius Actorius Muſa Cæſaris Auguſti Medicus, ejuſque frater Euphorbus Jubæ Regis Mauritanæ Archiater, tum Apollonius Muſa, Philonides Acutus, qui a Plinio paſſim citatur, & Aretœus Cappadox, Tiberii vero ætate celebres fuere Antiochus Bachius, Caſſius Fœlix, Scribonius Largus, Heraclides Erythræus, Vectius Valens Antiochenus, qui, eodem Plinio teſte, in Aula Claudii inter Adulteros Maſſalinæ fuit, atque demum Cornelius Celſus elegantiſſimus præ cæteris, qui deinceps ſcripſerunt, Medicis, ornatiſmuſque. Porro imperante Nerone fuere Andromacus ſenior Cretenſis, ex cujus præſcripto hodie Theriaca conficitur, Theſſalus Trallianus Methodicæ ſectæ cultor eximius, & Evax Rex Arabum, qui de Medicina Librum ad Neronem ſcripſit. Sub Veſpaſiano demum fuere Plinius ſecundus, Andromacus junior, Græcinus, Menedorus, & Democrates: tum Dioſcorides Anazarbenſis, ex Anazarba Siciliæ urbe, atque ſub Trajano verſus ſeculi finem: Crito, Ruffus Epheſius, Marcinus. Sed ex tantis Medicis plerorumque Opera deperdita ſunt; nec niſi extant ex Latinis ea C. Celſi, & Gaii Plinii, ex Græcis vero longe plura, viz. ea Scribonii Largi, Dioſcoridis, & nonnulla Ruffi Epheſi, tum Vectii Valentis niſi fragmenta quædam Aſtrologiæ; Evacii Liver eidem adſcriptus, ſed fidei ſuſpectæ, & Caſſii Fœlicis libri duo, qui de curatione morborum agunt.

II. Seculo Scripta Hippocratis magno pretio haberi orſa ſunt, & a nonnullis Commentario illuſtrari, ſimulque plurimi Methodici, ceu Theſſali Sectatores inclaruere; præ cæteris vero celebres fuerunt: Soranus

Ephesius, qui sub Trajano, & Hadriano Romæ Medicinam exercuit, Olympius, ejusque discipulus Apollonides, Julianus Alexandrinus Hippocratis Commentator, Cælius Aurelianus, qui etiam Sorani libros latine dedit, Sabinus, qui cum Ruffo Ephesio præcedentis Seculi Hippocratis opera illustravit. Hos sequuntur illi, qui sub Hadriano Cæsare tantum vixere: ut Dioscorides Alexandrinus, Artemidorus Capito, Pelopes Humesiani, & Satyra Quinti auditores, a Galeno jam memorati; tum Lycus Macedo, & Claudius Galenus, qui postremus omnes hucusque Medicos, & eruditiooe, & librorum multitudine, cum ultra 200. teste Gesnero, scripsisset, superavit, tandem Emilius Macer, qui carmen de herbarum virtutibus confecit.

III. Seculo vix cujuspiam Medici Opera, nec nisi quorumdam tantum nomina occurrunt: veluti Antyli, qui, teste Oribasio, multa scripsit de Arte Gymnastica, Archigænis, & Herodoti viris de secta Pneumatica clarissimis, & Possidonii de quo Aetius, & Gesnerus in Bibiliotheca aliquid effantur. Ast Probo imperante Panthaleon de Vercellis Sabaudiæ Ducis Protomachus, & Martyr inclaruit, & sub Caracalla Quintus Serenus Samonicus Poeta Lyricus, Gordiani junioris præceptor, qui in balneo occisus est, & cujus latina fragmenta adhuc extant.

IV. Seculo Medicina florere cœpit Alexandriæ Zenone Cyprio præceptore, usque in Juliani imperium celeberrimo, a quo instituti sunt: Magnus Antiochenus, Jonicus, sed præsertim Oribasius Pergamenus Juliani Apostatæ Archiater, & Consiliarius, a quo Constantinopolitanam Quæsturam adeptus est. Hujus vero ætate vixit etiam Eunapius historicus simul, atque Medicus, ut ei verisimiliter inscribi possint; tum quatuor, quæ extant de Euporistis libri; tum alii nonnulli, & paulo post Vindicianus, quem Theodorum Priscianum quidam dicunt, qui librum de expertis remediis ad Valentinianum Imperatorem concinnavit.

V. Seculo nullus occurrit celebris Medicus; sed omnium, quorum memoria intercidit, jacturam compensat circa ejusdem sæculi finem unus Aetius Amidenus, ex Amida Mesopotamiæ urbe, qui ad imitationem Oribasii plurima veterum fragmenta congessit,

quæ-

quæque alibi non reperiuntur deducta ex Archigene, & Herodoto, ex Possidonio, & Antyllo, ex Sorano Methodico, & Leonide sectæ Episynthetico. Huic adjungendus est Petrus Archiater Theodorici Gothi Medicus.

VI. Seculo illustres fuere Alexander Trallianus, ex Trallibus Lydiæ urbe celeberrima, a Stephano Parente suo Medicina institutus, Uranius natione Syrus, Procopius insignis Historicus, & Belisarii Ducis Amanuensis, quem cum Freindio Medicum una conjicimus, Perzoes, qui librum de Indorum Sapientia Chosrois Persarum Regis nutu confecit, & Palladius Sophista, vel Jatrosophista, primus inter recentiores Medicos græcos habendus, quippe qui Alexandriæ institutus est, & cujus commentarium in librum de morbis acutis Hippocratis servavit Gesnerus in sua Bibliotecha.

VII. Seculo bella Saracenica Asiæ, Africæ & Siciliæ Artes agitantia nisi in minori Asia, & Græcia paucos eruditos reliquerunt. Schola tamen Alexandrina ab initio usque hujus seculi ob Medicinæ studia adhuc inclarescebat, cui operam dedit ibidem Paulus Ægineta, ab Ægina insula dictus, qui primus de Arte obstetricia egit, & Abulpharagio teste accuratissimo, sub Herachi regno floruit. Huic accedunt Stephanus Atheniensis, quem alii Alexandrinum dicunt, quique commentarium in Galeni primum librum ad Clauconem exaravit, & si habeatur pro eo cognomento Chymicus, sub Heraclio, cui Chrysopœjam suam dicavit, vixisse constat; tum Theophilus congnomine Jatrosophista, Protospatharius, & Monachus, qui præter libros de urinis, de humani corporis structura, & in Aphor. Hipp. commentaria, alterum etiam de pulsibus composuit, sub titulo Philareti e Græco conversum. Aaron Alexandriæ Presbyter, qui triginta libros, Medicinæ Pandectas vocatos, scripsit, & Maserjavvaihus Syrus religione autem Judæus.

VIII. Seculo crassa ubique barbaries si Almanzoris aula Bagdad posita excipiatur, quia, Abulpharagio teste, postquam Abbatis stirps, ea Omniadum decessa, ad Imperium evecta est, quod anno 746. contigit, Arabes desidia excussa Scientias sub Almanzore primum, dein per subsequentes Chaliphas mirifice ex-

coluere. Hoc vero seculo edificata ab Almanzore Bagdag, cum forti morbo is implicaretur, Georgium Bachtishauam Medicum Indicum Misaburi, quæ Metropolis Chorasanæ erat, degentem, ad se vocavit, qui multos deinde de Medicina Libros suo nutu traduxit.

IX. Seculo multum floruit Medicina in Asia apud Saracenos, ceu Arabes, quia in nova hac Civitate Bagdad, ubi popularis lingua erat Syriaca, insignis fuit quidam professor nomine Mesue, natione Syrus, Nisaburi oriundus, Pharmacopæi filius, & a Gabriele Bachtishuæ filio Medicina optime imbutus, qui magnum illico discipulorum numerum habuit, & Honain Hitæ oriundus, post longum iter per Græcas regiones in urbem Bagdod reversus, circa seculi medietatem Græcorum Medicorum opera in linguam Syriaca convertere orsus est, qua in re Filio Isaac, nepoteque Hodaish deinde imitatus est. Hinc celebres hac ætate comperimus Johannem Serapionem, qui veteris Medicinæ narrationem tradidit, & Rhases Reinatus, quæ Urbs est in Iraco Persico, ceu potius in Provincia Chorasana, qui Bagdad migratus, inter centum præclaros Medicos ibidem commorantes electus est, ut celebre quoddam in ea urbe Nosocomium curaret. Hic Auctor est libri *Continens* dicti, in quo ut Actuarius inter Grecos, sic is inter Arabas primus chymicorum remediorum mentionem injecit.

X. Seculo valde multi inter Saracenos, Asiaticos Medicinæ Scriptores extitere, quorum tamen opera, sicut ab Arabica in latinam linguam nunquam versa sunt, ita penitus interiere; aliorum vero, quorum libri servantur, & supersunt, præcipuus Haly Abbas est, qui suum Amaleci, seu Opus Regium, quo perfectum Medicinæ Systema tradere præsumpiit, Chaliphæ Adad odausæ sermone magnifico orientalium more dicavit, tum Avicenna, aliter Abahali, Ebenhali ex Patre Hali, vel Ahason, ebensina dictus, Bocharæ in Chorosana natus, qui eximio Opere, cujus titulus *Canon*, universam Medicinam amplexus est, & tanta fuit in celebritate, ut a quibusdam ad Viziris dignitatem ascendisse memoretur, quare etiam Princeps Alahali, vel Hassem fuit nuncupatus,

XI. Seculo illustres fuere Nonus, qui librum de cu-

curatione morborum Costantino Porphyrogenito inscripsit, qui juxta Jeremiam Martium ejus vesificatorem, editoremque, Costantini Ducæ filius fuit, tum Michael Psellus, & Simeon Anthiochensis, & Abumeron Abenzoar, ceu Abimeron Avenyoar: qui librum *Thaisser* dictum, confecit, & plerique alii Arabes, quorum Opera nihil memorabile continent; ut Abenguesit, Jesu Haly Bulcasem, Camanusali, Rabbi Moses &c. His accedunt Isaccus Deimiram Judæus, Simeon Sethi, qui ex Saracenis Artem in Italiam transtulit, Gabriel Surianus Rhazis traductor, Constantinus Afer Monachus Cassinensis, a quo florere cœpit Medicina Salerni, quod Campaniæ felicis oppidum Cassinensi monastero adjacet.

XII. Seculo; sub ejus initium, Liber Scholæ Salernitanæ titulo prodiit, qui a Johanne Mediolanensi in ordinem redactus, totius Societatis nomine Roberto Normandiæ Duci, illius Gulielmi, qui Angliam subjugavit, filio, dicavit. Hic Leoninis versibus scriptus est, & de sanitate tuenda, sexque rebus nonnaturalibus dictis, agit. Floruere hoc seculo Rogerius Parmensis, juxta alios Salernitanus, Jamerius, qui tractatum Chirurgiæ edidit, & Rolandus pariter Chirurgus, sed hos omnes præivere Alsaaravius, ceu Albuccasis scriptor Arabs, qui opus composuit Al Tasrif dictum, sive Methodum medendi, in triginta ac duo volumina divisum, & Stephanus Antiochensis, qui Haly Abbatem eo sermone, quo nunc legimus, latine convertit, Tandem circa finem seculi plerique Judæi passim Medicinam exercebunt: ut Beniaminus e Tudela suis pereginationibus circa id tempus factis cognovit, quamquam ex Lege Canonica nulli Judæo Medicinam agitare liceret, Johannes Damascenus, Mesuen dictus, sub Friderico Barbarossa Constantinopoli inclaruit, & Egidius Atheniensis Monachus ex ordine S. Benedicti versibus Hexametris, haud magna tamen syllabarum quantitatis ratione habita, de virtutibus medicamentorum, de urinis, & pulsibus scripsit, & Philippi Augusti Galliæ Regis Archiatri munus exercuit; Moschion, Demetrius Pepagnomenus, Actuarius & Nicolaus Mirepsus e Græcis Scriptoribus postremus, qui sub Antidotarii nomine composita medica-

camenta pleraque in Græcis, & Arabicis dispersa, congessit.

XIII. Seculo ineunte celebriorum Scripta Arabum, nonnullaque etiam Hippocratis, & Galeni ab ipsis Arabibus in patriam linguam conversa studio Salernitanæ Scholæ, jussuque Friderici II. Imperatoris, Litterarum, & Judicis, & Fautoris insignis, latine converti cœpta sunt, atque passim edi. Hinc illustres floruere Medici, Gerardus Carmonensis, ex Carmona Andalusiæ urbe, qui interpretatus est librum Kyrami Kyramides in Hyrac Kin Koronides inscriptum, & quidam Persarum Regi tributum, Simeon Januensis, qui cum Abrahamo Judæo Serapionis opera ex Arabico in latinum transtulit, & Saladinus de Esculo, & Benvenutus Craphæus de Jerusalem, & Johannes Platearius. Tum circa medium seculi floruit, Gulielmus de Saliceto, Placentinus dictus, tum in Medicina, quam in Chirurgia peritus, Thaddæus Florentinus ejus coætaneus, qui Medicinam Bononiæ cum ingenti lucro professus est, Gibertus Anglus, Brunus Calaber Chirurgus & Theodoricus Episcopus Cerviensis, qui Bruni collectionem una cum quibusdam fabulis a Magistro suo Hugone de Luca surreptis suo nomine edidit. His accedunt Lanfrancus Mediolanensis Chirurgus, qui tempore Rodulphi Imperatoris in Aula Philippi Pulchri vixit, Petrus Hispanus ex Lusitania Episcopus Tusculanus, qui postea fuit Johannes XXI. Rogerus Bacco, Guillelmus Britannus, Turrisanus de Turrisanis, & Arnoldus de Villanova chimicus simul, & Medicus celebrerrimus, qui circa initium etiam sequentis seculi floruit.

XIV. Seculo Petrus de Apono statim in Italia occurrit Magia suspectus, sed pendente lite mortuus cujus tamen effigies flammis damnata est, Valescus de Taranta, Matthæus Sylvaticus, atque Franciscus Pedemontanus, uterque Medicus Roberti Siciliæ Regis, tum Mundinus Mediolanensis, qui Anatomiæ volumen composuit; In Gallia non solum præfatus Arnoldus Villanovanus, qui sub Alberto I. Imperatore floruit; sed etiam Gordonius Monspeliensis, qui ingens conscripsit volumen *Lilium Medicinæ* vocatum

In

n Anglia demum Johannes de Gaddeſden auctor celeris Operis, Roſa Anglica dicti, & Joh. Ardernus. Præterea in hoc ſeculo celebrantur, Guido de Cauliaco Bertrutii diſcipulus magni nominis, & experientiæ, cujus ætate Medici a curationibus Chirurgicis, ceu quæ manibus fiunt, abſtinere penitus cœperunt, Chirurgus Monſpeliæ Profeſſor, & poſtea Papæ Clementis Medicus, Bartholomæus Glanvillus, Johannes de Dondis, Ugolinus de Monte, Gentilis de Fulgineo, qui Commentarium ſcripſit in Ægidii Poema, Dinus de Garbo, vel de Carbo, VVihlelmus de Varignana Judæus, Raymundus Lulius, Joh. de Rupe Sciſſa Monachus Ordinis minorum, & chymici artificii profeſſor; tum Dini de Garbo præfati filius, Thomas, & Johannis de Dondis pater Jacobus, Auctor præclari Operis, quod *Aggregator* inſcribitur, ſub finem ſeculi demum Criſtophorus de Honeſtis Medicus Bononienſis, qui ſcripſit expoſitiones ſuper Antidotarium Meſue, & Antonius Cermiſenus, ejuſque diſcipulus Michael Savonarola Patavinus, qui etiam circa initium ſequentis ſeculi inclaruit.

XV. Seculo cum cæteris liberalibus Artibus etiam Medicina ornamenta ſuſcepit, unde circa initia eminuere, Jacobus de Partibus, Jacobus, Forolivenſis, Marſilius de S. Sophia, & Hugo Senenſis, tum Johannes Marlianus, Bartholomæus Montagnana, Jo. de Conco regio Leonhardus Bertapalia, Jo. de Romanis Cremonenſis, Nicola. Vernia, Antonius Goainerius, Joh. Arculanus in Chirurgia illuſtris, & Petrus de Argillata, qui primus ex Recentioribus Spinæ ventoſæ per Chirurgia cœpit curationem. His accedunt Georgius Vella, Antonius Benivenius, VVendelinus Hoch, Panthaleon de Confluentia, Bavarius de Bavariis, Conradus Gilinus, Ludovicus Cornelius, qui de vitæ ſobrietate elegantiſſime egit, & Joh. Matthæus de Gadibus ſeu Gandavenſis. Anno 1483. morbus, Sudoro Anglicus dictus in exercitu Regis Henrici VII. primo incœpit, & anno 1492. luis Venereæ quædam veſtigia apparuere, quæ tamen duobus poſt annis in obſidione Neapolis Gallicum exercitum infecit, & paulo poſt a Gabriele Torella ſatis accurate deſcripta fuit. Hunc

ſequuti

ſequuti ſunt: Antonius Scanarolus, Sebaſtianus Aquitanus, Natael Monteſaurus, & Nicolaus Leonicenu Ferrariæ profeſſor, & Magnus Græcæ Medicinæ inſtaurator, qua in re viam expeditam ſibi reddi percepit a doctiſſimi Viri Hermolai Barbari Patritii Veneti ſtudiis, qui illa ætate Galenum, & Dioſcoriden ab innumeris erroribus expurgavit, adhibitis ad hoc Manuſcriptis Còdicibus, quos a Coſtantinopolis expurgatione, multi de Græcis in Italiam fugientes, ſecum attulerat. Exeunte vero hoc ſeculo, & ſub initium ſequentis duo Medici apprime illuſtres etiam enituere; quorum alter Caſparus Torella fuit Cæſaris Borgiæ & Papæ Alexandri VI. Medicus, a quo etiam Epiſcopus Sanctæ Juſtæ creatus fuit, alter longe doctior Thomas Linacrus Anglus, qui ſub Laurentio de Medicis Florentiæ Demetrio Chalcondyla in Græcis, & Angelo Politiano in latinis litteris uſus eſt, & in Patriam redux Collegium Medicorum Londini fundavit; ejuſque primus Præſes fuit.

XVI. Seculo Hippocratis, Galeni, aliorumque Medicorum ſcripta, hucuſque fere poſtliminio habita; in manus ſtudioſorum una cum Græcis litteris; & diſciplinis incidere crebro viſa ſunt, unde Medicina majori diligentia, & elegantia colli cœpit; Sed cum ſcriptorum numerus ab hinc mirifice in poſterum excreſcat, ut omnem confuſionem evitemus, alphabetico ordine eoſdem deinceps recenſere ſtatuimus. Quare revocato ad hujus ſeculi initium exortu morbi, qui Scorbutus dicitur, major pars ſcriptorum qui de Medicina, Anatome, Pharmacia, & Chirurgia egere ſequenti Elencho explicamus.

Akakia Martinus.
Acquapendente Fabricius ab
Alexandrinus Iulius
Almenar ceu Almeranus Johan.
Alpinus Proſper
Altomarus Donatus Antoninus
Andreghetius Andreghetus
Andernacus Joh. Guntherus
Argenterius Johannes
Baccius Andreas
Ballonius ceu de Baillou Guliel.
Bartiſch Georgius
Beyrus Petrus
Beli Lucianus
Bethancourt Jacobus de
Bodeſten Adamus

onacciolus Ludovicus
onacoſſi Hercules
otallus Leonhardus
ottoni Albertinus
raſavolus Andreas
rati Johannes
riſſotus Petrus
urtes Laurentius
ajus cu Kaye Bernhardus
alment ceu Ciaumete ceu
Calmetæus Antonius
ampegius Symphorianus
ampolongus Æmilius
apivaccius Hieronymus
apra Marcellus
arcannus Joh. Baptiſta
arpius Jacobus vel Ca-
penſis Berengarius.
ſatus Joſeph
ſſerius Julius
ſpius Georgius
taneus Jacobus
arleotus Gualterus
arretanus Johannes
eſne Joſeph du
audinus Jul. Cæſar
lumbus Realdus
rnachinus Thomas
rnarius Janus
ſtæus Johannes
urcellius Franciſcus
aſſus Julius Paulus
tius Matthæus
lecampius Jacobus
ntzius Johannes
natus Marcellus
andrus Johannes
ni Thaddæus
etus Ludovicus
ſtus Thomas
tachius Joh. Martinus
lopius Gabriel
Faventinus Leonellus
Fernellus Johannes
Ferrara M. Camillus
Ferreri Augenius
Ferrius Alphonſus
Flexelius
Fœſius Anutius
Fonſeca Rodericus a
Fontanon Dioniſius
Foreſti Petrus
Fracaſtorius Hieronymus
Franciotti Georgius
Franco Petros
Fricius Melchior
Fridevallis Hugo
Fuchſius Leonhardus
Fumanellus Antonius
Galluſus Paſchalis
Gavaſſetius Michael
Gazius Antonius
Gemma Joh. Baptiſta
Gerſtorff Johannes von
Geſnerus Conradus
Gordonus Benhardus
Goræus Johannes
Grevinus Jacobus
Guinterus Johannes
Hasfurtus Johannes
Heri Tierri de
Herovius Bartholomæus
Heſſus Lobanus.
Heurnius Johannes
Hellerius Jacobus
Hucherus Johannes
Jacchinus Leonardus
Jacotius Deſiderius
Ingraſſias Joh. Philippus
Jordanus Thomas
Joſſius Nicander
Kapſſerus Matthæus
Lacuna Andreas
Lanfrancus

Lau-

Laurentius Andreas
Libavius Andreas
Lusitanus Amatus
Magatus Cæsar
Maggius Bartholomæus
Manardus Johannes
Manni Joh. Jacobus
Maranta Bartholomæus
Marinellus (Currius (Johannes
Martianus Prosper
Martyr Petrus
Massa Nicolaus
Massaria Alexander
Matthæi Johannes
Matthiolus Petrus Andreas
Maynardus Petrus
Mena Ferdinandus
Mercurialis Hieronymus
Minadaus Jo. Thomas
Minadoi Aurelius
Mizaldi Antonius
Montagnana; Marcus Antonius
Monaltus Hieronymus
Montanus Joh. Baptista
Montius Sebastianus
Montuus Hieronymus
Morus Horatius
Nennerus Franciscus
Nicoli Nicolas
Niccolinis Annibal de
Nukus Antonius
Oddis Oddi de
Palmenius Julius
Panizza Ludovicus
Paparelle Sebastianus
Paracelsus Philippus Aurelius Theophrastus Bombast a Hobsthenheim.
Paræus Ambrosius
Parisiis Johannes de
Peramatus Petrus
Pinæus Severinus
Pini Petrus Matthæus
Pison Nicolaus
Pons Jacobus
Porta Joh. Baptista
Quercetanus Joseph
Readius Johannes
Rhodion Eucherius
Riolanus Johannes
Roberti Octavianus
Rondelerius Gulielmus
Robus Matthæus.
Rossetus Franciscus
Rota Joh. Franciscus
Rudius Eustachius
Rueff Jacobus
Ruellius Johannes
Ruffen Jacobus
Ryff. Gualt. Hermann
Salius Diversus Petrus
Sanctus Marianus Barutanus ceu ex Barulo
Saporta Antonius
Scacchus Durans
Schamaus Leonhardus
Schylandrus Cornelius
Septalius Ludovicus
Silvaticus Joh. Baptista
Solenander Reinerus
Spachius Isdrael
Sporischius Johannes
Susembetus Lazarus
Susius Joh. Baptista
Sylvius Jacobus
Tagaultius Johannes
Taliacotius Caspar
Taurellus Nicolaus
Thriverus Hieremias
Toletus Petrus Jacobus
Trangus Hieronymus
Trincavellus Victor

Tro

Tronus Petrus Martyr
Turinus Andreas
Valleriola Franciſcus
Valeſius Franciſcus
Vauguion
Vega Chriſtophorus à
Veſalius Andreas:
Vierius Johannes
Vigo Johannes de
Virgilius Marcellus
VVittichius Johannes.
VVerkerus Joh. Jacobus
VVolfius Caſpar.
VVutzius Felix

XVII. Seculo Litterarum ſtudium adeo incaluit; ut in omni facultate longe plures Scriptores, quam ſingulis præteritis Seculis, in lucem prodierint, præſertim vero in Arte Medica; quorum nomina juxta nobis propoſitam Synopſeos Methodum ſunt, ut ſequitur.

Abeille
Acoſta Joſeph de
Aggravi Joh. Franciſcus
Agricola Johannes
Aicholtyius Johannes
Alaymus Marc. Antonius
Albinus Benhardus
Albrectus Joh. Guntherus
Aldrovandus Uliſſes
Allegri Hieronymus
Alliot Joh. Baptiſta
Almacherus Joh. Fridericus
Alpinus Proſper
Alſarius Vincentius
Amideus Matthæus
Ammanus Paulus
Andreæ Johannes
Andriollus Mich. Angelus
Angelini Facondius
Antonides Antonius
Aquapendente Hieroymus, Fabricius
Arancius Julius Cæſar
Arcaus Franciſcus
Arniſeus Henningius
Aſellius Caſpar
Augenius Horatius
Bachmeiſter (Matthæus (Johannes
Baeconus de Verulamio Franciſcus
Baldilius Valerius
Baldinus Bernhardus
Baldonius Sigiſmundus
Baldutius
Banzer Martinus
Barbati Hireonymus
Barbette Paulus
Barlæus Caſpar
Bartholdi Gregor. Theodorus
Bartholinus (Caſpar (Thomas
Bartoletus Fabricius
Bartſchius Jacobus
Baſapopi Gneſius
Battus Conradus
Bauderon
Bauhinus (Johannes (Caſpar
Bauſchius Joh. Laurentius
Bayle Franciſcus
Bazzicaluvæ Aſcanius Maria
Becke David von
Beckerus Daniel

Becherus Jachimus
Bejerus Gottofridus
Bennet, ceu Benedictus Christophorus
Bergerus Joh. Gotthfridus
Beslerus (Hieronymus (Misihael Ru- (pertus
Betera Felicianus
Beurerus Joh. Jacob
Beverovicius Johannes
Beyer Joh. Hartmannus
Beynon Elias
Bianchi Joh. Baptista
Bierlingius Caspar Theophilus.
Bilichus Anton. Gunterus
Blancardus Stephanus
Blasius Gherardus
Blegnyus Nicolaus
Blondius Michael Angelus
Bocconi Paulus
Boe Sylvius Franciscus de le
Bohnius Johannes
Bokelmannus Andreas
Bologna Joh. Stephanus
Benetus Theophilus
Bonham Thomas
Bonocore Thomas
Bontekoe Cornelius von
Bonvinius Elias
Borelli (Petrus (Joh. Alphon- (sus
Borrichius Olaus
Boselli Franciscus
Bovius (Thomas (Hyacinthus
Bra Hernicus a
Brachi Jacobus
Bravo Caspar
Brandelius Zaccharias
Brenzelius Ioh. Hieronymus
Brovune Joh. Thomas
Brumaldi Joh. Antonius
Brunn Joh. Jacobus a
Brunnerus Balthasar
Brunonus Jacobus Pancratius
Buonacorsi Bartholomæus
Burgeois Aloisia
Burgers Petrus
Burri Franciscus Ioseph
Busæus Johannes
Bussolus Aurelius
Buttler Carolus
Cabibi Samuel
Cæsalpinus Andrea
Cæsius Bernhardus
Caimus Pompejus
Camerarius (Joachimus (Elias Ru- (dolphus
Campanella Thomas
Canonarius Petrus Andreas
Cappella Joh. Antonius
Capelluti Rolandus
Capua Leonhardus a
Capponus Joh. Baptista
Caranza Alphonsus
Cardanus Hieronymu
Cartes Renatus des
Casaleni Joh. Antonius
Case Johannes a
Castellanus (J. M. (Petrus

(Bartholomeus
Castelli (Iohannes
(Petrus Vascus
(Steh. Rodericus de
Castro (
(Petrus a
Causapè Anicetus
Chatas Moises
Camberlains
Chambre de la
Carriere Ioseph
Chresnephorus Ioh.
Chiariana Marianus
Chiffletius Ioh. Iacobus
Christiani Andreas
Christiani Bernardinus
Chunius Ioh. Philippus
Clerc le
Cloos du
Clovves Guilelmus
Clusius Carolus
Cneulinus Tobias
Cnutius Iustus
Cobertius Tobias
Codronchius Baptista
Cognatus Manilius
Coiter Volcherus
Cole Guglielmus
Colbach Iohannes
Colle Iohannes a
Coleus Martinus
Colnerus Iohannes
Cologninus Angelus
Conrigius Hermannus
Contulus Ioh. Baptista
Cooke Iacobus
Corbye A. de
Cornacchinus Marcus
Cortesius Ioh. Baptista
Cortilionis Sebastianus
Cortummius Iustus
Courtial Ioh. Ioseph
Couttin Germanus
Covvard Gulielmus
Craanen Theodorus
Cramer Caspar
Crastius Jo. Iacobus
Crato Iohannes
Crausius Rudol. Gulielmus
Cregatus Ioh. Daniel
Crelius Ludovic. Christianus.
Cremoninius Cæsar
Crolius Osvvaldus
Cruce Andreas a
Crusius David
Culmanus Iohannes
Cuno Ioh. Clemens
Cyprianus Abrahamus
Dale Antonius von
Daggelerus Tobias
Davisonus Gulielmus
Dekkers Fridericus
Dellera Matthias
Deodatus Claudius
Densingius Antonius
Deventer Henricus
Diemerbroeck Isbrandus von
Dieterinchius Ioh. Conradus
Dietericus, vel Didricus Helvvig
Digbæus
Dionis Petrus
Dodonæus Rembertus
Dœbelius Ioh. Iacobus
Dœringius Michael
Dolæus Iohannes
Doldius Leonhardus
Donkers Laurentius

Donnoli Francisc. Alphonsus
Dornavius Caspar
Dorncreilius Tobias
Drelincurtius Carolus
Droke Jacobus
Dryander Johannes
Duretus Ludovicus
Dygby Kenelm
Eggerdesius Alardus Mauritius
Eichstadius Laurentius
Ellan Nicolaus
Elsholz Joh. Sigismundus
Entius Georgius
Esthius Lnbertus
Ettmullerus Michael
Eustachius Bartholomæus
Eyselius Joh. Philippus
Eysenbarthus Joh. Michael
Faber Hieronymus
Fabra Aloysius
Fabris Petrus Johannes
Fabricius Jacobus
Fabricius Hildanus Gulielmus
Falcinellus Bernardinus
Falcon Johannes
Fanoisius Guido
Faschius August. Henricus
Fehrius Joh. Michael
Felde Johannes
Feltman Gerhardus
Ferrandus Johannes
Ferrara Gabriel
Feyneus Franciscus
Fidelis Fortunatus
Fienus Thomas
Filgi Gulielm. Ludovicus
Finckius Thomas
Fioravanti Leonhardus
Flemming Paulus
Flud de Fluctibus Robertus
Foglia Joh. Antonius
Fonseca (Gabriel de
(Rodericus a
Font Carolus
(Jacobus
Fontanus (Nicolaus
(Gabriel
Formyus Samuel
Fortis Raymundus Joh.
Frachus Johannes
Fragoso Johannes
Frambesarius Nicol. Abrahamus
Framboisiere
Franchìmont Nicolaus Franckeufeldi.
Franciscus de Francisci Johannes
FrancKenius Johannes
Francus (Johannes
(Georgius
Fraundorffer Philippus
Freberus Paulus
Freitagius Johannes Henricus
Frey Janus Cæcilius
Friderici Arnoldus
Frigius Petrus Francisc[u]
Frommanus Joh. Christianus
Fuiren (Georgius
(Henricus
Funckius Johannes
Frundeck Joh. Ludovicu[s]
Gabelcovero VVolfangu[s]
Gabelchoferus Osvvaldus
Garnerius Georgius

Gai-

Gaihaldus Johannes
Gakenholzius Alex. Chri-stianus
Garnerius Georgius
Galaratus Joseph
Galedo Iohanes
Galvanus Dominicus
Gassarus Achiles Pirm.
Gasto Flaminius
Gaukes Yvo
Gehena Janus Abrahamus a
Geigerus Malachias
Geilfusius Bernard. Guilelmus
Geislerus Laurentius
Galmannus Georgius
Gendre Antonius le
Gendron Deshaies
Genga Bernardus
Georgius Matthæus
Gerbezins Marcus
Geyerus Joh. Daniel
Gladbachius Joh. Bernhardus
Glandorpius Matthias
Glaserus Joh. Henricus
Glissonius Franciscus
Gnoffelius Andreas
Goclenius Rudolphus
GoeKelius (Eberardus (Jo. Christophorus
GælicKe Andr. Ottomar.
Gourmelin Stephanus
Graaf Regnerus de
Grammius Cæso
Greiffens Sebstanius
Gremb. Franciscus Osvvaldus
Gresser Joseph
Griffonius Angelus
Grimberg Nicolaus
Grimm Hermannus Nicolaus
Groenevelt Johannes
Grosseus ceu Chortolossæus Joannes
Grube Hermannus
Grubimann. Joh. Gottfridus
Grulingius Philippus
Guarinonius Christophorus
Guibertus Philippus
Guillemeau Carolus
Guldenklee Balthassar Timæus a
Gutierez Joh. Lazarus
Guyard
Hafensefferus Samuel
Hamman Ludovicus von
Hannemannus Joh. Ludovicus
Harderus Joh. Jacobus
Harris Gualterus
Harmannus Johannes
Harvæus Gulielmus
Havenreuter Joh. Ludovicus
Havers Cloptonus
Hauptmannus Augustus
Hechstetter Philippus
Heinzius Iohannes
Helmont Io: Bapt. von
Helverius
Helvvig Iohannes
Henninger. Ioh. Sigismundus
Heredia Petrus Michael de
Herlicius David
Herls Cornelius

Heſſus (Matthæus
(Iohannes
Hildebrandus Andreas
Hildanus Fabricius
Hiskia Iohannes
Hobokenus Nicolaus
Hecheſterus Philipus
Hoeſerus VVolſangus
(Mauritius
(Laurentius
Hoffmannus (Caſpar
(Ioſ. Iacobus
(Fridericus
Holder Iulius
Hollztapffel Martinus
Hombergius Andreas
Homburgem Anna Eliſabetha
Horlacherus Conradus
Horne Iohannes von
Hernſchuchius Hieronymus
Hornungus Iohannes
Horſtius (Gregorius
(Ioh. Daniel
Hortenſius Martinus
Huberus Rudolphus
Hueta Hieronymus de
Hutter Andreas
Huxholtzius VVolrad.
Iebtingius Iohannes
Iens Petrus
Ieſſenius a Ieſſen Iohannes
(Franciſcus
Imperialis (Ioh. Baptiſta
Ingolſtetterus Iohannes
Ioel Franciſcus
Ioepſerius Iacob-Ioſep.
Iond Philibertus
Ionge Iames
Ionſtonus Iohannes
Ioubertus Laurentius
Iungken Ioh. Helſricius
Iungermann Ludovicus
Kanoldus Iohannes
Keldermann Cornelius
Kellnerus David
Kentia Comitiſſa ceu vo[n] Kent
Keplerus Ludovicus
Kern Iohannes Fridericus
Kerkringius Theodorus
Kergerius Martinus
Khunrath Henricus
Kirchmaier Iohannes
(Petrus
Kirſtenius (Ioh. Geo[r]gius
Knaut Chriſtophorus
Kneuſelius Criſt. Fridericus
Knoblochius Iohannes
Koenerding Adrianus
Krugius Theodor. Criſtoſtophorus
(Ioh. Sophro[nius]
Kozach (Chriſtopho[rus]
Languedelius Bernardus
Lange (Iohannes
(Chriſtianus
Lanzonus Ioſeph
Lanzverde Ioh. Baptiſta
(Henricus
Lavaterus (Ioh. Rudolphus

Lau-

Lauhier Ioh. Franciſcus
Launay Carolus Dioniſius
Laurembergius (Petrus
(Gulielmus
Lauterbachius Ioſeph
Leauſon
Lechelius Iohannes
Leeuvvenhoekius Antonius von
Lemnius Levinus
Licetus Fortunius
Liddelius Duncanus
Lilius Franciſcus
Lequin
Linden Ioh. Antonides von der
Linſchoten Ioh. Hugo a
Liſter Martinus
Lobellius Matthias
Loſelius Iohannes
Loſen Laurentius
Loth Georgius
Lothichius Ioh. Petrus
Lovverus Richardus
Lovvthorpius Iohannes
Lucius Cyriacus
Luſitanus Zacutus
Lyſer Michael
Macaſius Ioh. Georgius
Magati Ioh. Baptiſta
Magiſter Rudolphus
Megnenus Ioh. Chriſtophorus
Magni Petrus Paulus
Majoris Ioh. Daniel
Malphi Tiberius
Malpighius Marcellus
Mandesloh Ioh. Albertus a
Mappus Marcus
Marchetti Petrus de
Marggravius Georgius
Marioti Carolus
Marius ſive Meierus Georgius
Maroja Cyprianus de
Maroldi Ortolphus
Marquandus Iohannes
Marque Iacobus de
Marten Iohannes
Martinus Henricus
Martinius Valerius
Martius Iohannes
Maſiero Philippus
Maſini Iohannes Antonius
Mettenburgius Iohann.
Maubeus
Mauretus Chriſtophurus
Mauticeau Franciſcus
Mayerne Theodorus
Mayovv Iohannes
Meber Ioh. Cornelius
Leckten Iob
Meibomius (Henricus
(Daniel
(Henricus
(Ioh. Henricus
Meichſnerus Eſajas
Meiſſonierius Lazarus
Menjocius Antonius
Menzelius Philippus
Mercatus Ludovicus
Mercier Petrus le
Merklinus Georg. Abraham
Mercurius Scipio
Mercurialis Hieronymus
Mermannus Thomas
Mery Iohannes

Meius Adrianus
Mezgerus Ge. Balthaſar
Michael Johannes
Michaelſpacherus Stephanus
Milius Joh. Daniel
Milius Julius
Mindererus Raymundus
Mitri Paulus
Moceius Jacobus
Mearta (Dermutius de Edmundus
Moebius Gottofridus
Moellenbrocius Valerius Andreas
Mollerus Jacobus
Moenichen Henricus a
Molinetti Antonius
Molerus Johannes
Monovius Fridericus
Monnier L.
Montalbanus Ovidius
Montaltus Philothæus
Montanus Johannes
Montecalvus Vicentius
Moor Bartholomæus
Mareau Renatus
Morellus (Johannes (Petrus
Morinus Joh. Baptiſta
Moriſon Robertus
Morley Carol. Ludovicus
Mortius Jacobus
Moxius Joh. Raphael
Moyle Joh.
Mullerus (Philippus (Nicolaus (Theophilus (Gulielmus (Henricus
Mundinius Mundinus
Mundus ceu Mundy Henricus
Munnincks Johannes
Munſterus Johannes
Muraltus Johannes
Muſggrave
Muſitanus Carolus
Muys Johannes
Mye Fridericus von der
Mylus Joh. Daniel
Narvaticus Matthias
Neretius Neretus
Neucranzius Paulus
Nicoti Nicolas
Nicotius Jacobus
Nierembergius Joh. Euſebius
Noslerus Georgius
Novarinus Antonius
Nymannus Gregorius
Occhi Hieronymus
Occo Adolphus
Oethæus Iacobus
Olearius Adam
Ortlobius Ioh. Fridericus
Overkampius Heideareich
Pacius Fabius
Palma Georgius
Pancovius Thomas
Pandolphimus Ioſep.
Panſa Martinus
Papinius Nicolaus
Parma Hippolitus
Patin (Guidus (Carolus
Pauli Simeon
Pavv Petrus
Peccetius Franciſcus
Pechlinus Io. Nicolaus
Pecquetus Iohannes
Pellicia Paulus

Ples-

Pelshoferus Joh. Georgius
Perdulcis Bartholomæus
Peredæ Petrus Paulus
Perizonius Chriſtianus
Perla Franciſcus
Petermanus Andreas
Petit Petrus
Petrejus Simon
Petræus Henricus
Peu
Peucerus Caſpar
Pfiſterus Alexander
Pfizer Jo. Nicolaus
Pictorinus Georgius
Piens Franciſcus
Pietragroſſa Bartholomæus
Pietreus Nicolas
Pigræus Petrus
Pincier Johannes
Pintus Callinus
Pipemus Petrus
Pira Hieronymus de
Platerus (Fœlix (Thomas (Andreas
Plempius Vopiſcus Fortunatus
Plazzonus Franciſcus
Ponce Antonius
Portal Paulus
Portius (Ioab. David (Lucas Antonius
Poſthius Iohannes
Potterius Petrus
Prævotius Iohannes
Prat Ellis
Purmannus Matth. Gottofridus
Puteanus Gulielmus
Queccius Gregorius
Quentin Iuſt. Ott.
Quentzius Petrus
Ragazzina Franc. Ferdinandus
Rajus Iohannes
Ramelovius Matthæus
Ranchinus Franciſcus
Raynaud
Read Vilhelmus
Rebeque Ioh. Conſtantius
Regius Henricus
Rehefeldius Iohannes
Rejes Caſpar a
Reineſius Thomas
Renodæus Iohannes
Reſtaurant Raymundus
Rex Sigiſmundus
Reyſinghius Ioh. Hennemannus
Rheinanus Iohannes
Rhinus VViehelmus
Rhodius Iohannes
Rhumelius Ioh. Conradus
Rhunenburgh B. I.
Riedillinus Vitus
Riverius Lazarus
Rivinus olim Bachmann Andreas
Rolandus Iohannes
Rolfincius Guernerus
Romani ſive de Roma Franciſcus
Romanus Guglielmus
Ronſſeus Balduinus
Roonhuyſen Henricus
Roſa Andreas
Rota Michael Angelus
Roth Melchior
Rubeus Hieronymus
Rudius Euſtachius

Stee-

XVIII. Seculo cujus hoc anno 1762. jam prætergressi summus medietatem, quæ ad Medicinam spectant Scientifica methodo pertractari orsa sunt, quia novæ Scientiæ, a Cartesio magni ingenii Viro vehementer promotæ, quæ Algebra dicitur, præsidio, cum Mechanica nova additamenta, majoremque perspicuitatem, & nitorem suscepisset, hominibus datum est, ut per singulas Physices partes speditius altiusque penetrare possent. Hac vero prælucente face, quæque jam eximius Alphonsus Borellus mox præterito seculo feliciter ausus erat suppetitas ferente haud difficile fuit ut quid scitu, & quæsitu dignius esset in humani corporis compage, ejusque partium muneribus ad valetudinem servandam, vel hac nutante ad morbos gignendos perspiceretur. Quare ab initio usque in Anglia Pitcarnius, Freindius, & Keillius, in Italia Eellinus, & Baglivus, apud Helvetios Bernoullii fratres, quorum meditationibus plurimum usus est Michelottus; & in Belgio celebratissimus Boerhaavius, OEconomiæ animalis causæ & rationes, morborum Theorias, remediorumque actiones,

nes, ut ad simpliciora capita redigerent, & ad solidum judicium, geometrarum more demonstrationibus exornatis, exigerent, totis viribus annixi sunt, feliciterque etiam rem ad majorem in dies suspiciendam perfectionem idoneam reddidere. Huic sane Theoriæ Medicæ in Scientiam adstructioni non parum opitulata est Anatomes. quæ hoc ipso seculo mirum in modum exculta jam omne, cujus capax est, perfectionis culmen tetigisse videtur, & in qua nisi parvi momenti aliqua adhuc desiderari possunt. Morborum causis per Anatomicas, mechanicasq. rationes explicatis, remediorumque actione per chimica physicaque experimenta perspectis, etiam Praxis modum exinde recepit, quæ rationalis methodi beneficiis decorata cognovit, quæ diligenter observari; quæve perfunctorie tantum. & quæ demum tuto negligi mœrerentur. Eidem innotuit etiam nil omnino proficere, quod præteritis temporibus ex Artis quasi præcepto usuveniebat, observationes indiscriminatim congerere, monitus. cautionesque consurcinare, quæ natura sua conjuncta sunt, & nisi unum idemque significant, importuna diligentia distinguere, vel contra unum reputare, quod reapse multiplex est, & utiliter semper distinctum percipitur, & docetur. Hujusmodi orrores, qui per exercitium Medicinæ nisi crebro nimis committendi se se offerunt, a sana Theoria perpelle expunguntur, quod præ omnibus incomparabilis Boerhaavius, ejusque solertissimus, doctissimusq. discipulus, & Commentator D. Vanschvvistten S. R. J. M. Archiater; & Consiliarius apertissime evincunt. His delibatis quoad Medicinæ progressus in hoc seculo, tempus est, ut Elenchum plerorumque Scriptorum huc spectantium juxta nobis constituam methodum subjiciamus.

Aldolphus Christ. Michael
Aird. Iacobus
Alberizzi Petrus Ioseph
Alberti Michael
Alghisius Thomas
Allen Iohannes
Alrutz Ioh. VV.
Amand Petrus
Amiand Claudius
Andry Nicolaus
Anel Dominicus
Armstrong Ioh.
Astruc Iohannes
Atvvel Ioseph.
Bacchettoni Hieronim. Leopoldus

Baget

Bru-

Bruhier
Brunn. Ioh. Conradus
Bubben Iohannes
Buchnerus And. Elias
Budæus Gottlieb
Buchardus Chriſt. Martinus
Bugmannus Petrus Chriſtophorus
Burlet
Burnettus Thomas
Burton Gulielmus
Buſſiere
Butini Ioh. Antonius
Butter Alexander
Calde Iacobus
Calmette Franciſcus
Camerarius Rudolph. Iacobus
Contarini Angelus
Carl P. S.
Carli Ioh. Hieronymus
Carlius Ioh. Samuel
Cartheuſer Ioh. Fridericus
Caſtro Iacobus a
Cat Nicolas le
Cattanius Nicol. Antonius
Ceſtoni Hiacynthus
Chabert
Chapmans Edmundus
Charras Moyſes
Chavalier Io. Damianus
Cherardi Robertus
Cheſeldenus Gulielmus
Cheſneaus Nicolaus
Chiarana Marianus
Chicoyneau Franciſcus
Chirac Petrus
Chomel Ioh. Bapt. Ludovic. cus
Cirillus Nicolas
Clacius Georgius
Clauderus Chriſt. Erneſtus
Clericus Daniel
Cocchi Antonius
Cockhburnus Gulielmus
Cohauſen Ioſeph. Henricus
Colot Franciſcus
Comincioli Iacobus
Commelinus Caſpar
Contulus Ioh. Baptiſta
Cornacchinus Petrus
Corte Bartholomæus
Coſchhvvitz Georg. Daniel
Couper
Crannen Theodorus
Cranz Heuricus Nepomucænus
Crelius Fridericus
Creſcentius Nicolaus
Cron Ludovicus a
Dale Thomas
Davies Evan
Deguerus Jo: Hartmanus
Deidier Antonius
Delius
Democritus Chriſtianus
Denys Jacobus
Depre Joh. Fridericus
Derham (Gulielmus (Thomas
Deſault
Dethardingius Georgius
Deventer Henricus
Dibon
Dillenius Jacobus
Dionis Petrus
Dodart
Dodd Petrus
Dolæus Johannes
Douglaſs (Jacobus (Johannes
Dran Henric. Franciſcus le
Drelincurtius Carolus
Drummond Johannes
Du-

Dube
Dubon Claudius
Dumoulin
Dundas Johannes
Eames Johannes
Eckbardus
Eems Jacobus van
Eggerdesius Alard. Mauritius
Ellerus Joh. Theodorus
Erndelius C H.
Erfeldt Joh. Franciscus
Eschenbach. Christ. Fridericus
Ettmullerus Michael
Eucherius Camillus
Fabricius Ioh. Albertus
Falconeti Camillus
Fantoni Ioh. Baptista
Fauchard Petrus
Faudacq C. F.
Favelet Ioh. Franciscus
Faye
Febrius Ioh. Henricus
Felici Antonius
Fenent
Ferren
Fickius Ioh. Iacobus
Fischer Iohannes
Fizes Antonius
Foster VV.
Fracassati
Fracassini Antonius
Franckenav Geor. Francus de
Freind Iohannes
Friedius Ioh. Iacob.
Fringus P.
Fritschius Ioh. Christophorus
Frobenius Sigism. Augustus
Fromond Andreas
Frichsens Iohannes
Furstenau Joh. Hermannus a
Gandini Carolus
Garengeot Iacob. Croissant
Genga Bernardinus
Genorini Michael
Geofroys Stephanus
Geraudi
Gherli Fulvius
Ghisi Martinus
Gianella Carolus
Gibbs
Gibson Ioseph
Giffardus Gulielmus
Gilcrist Ebenezer
Gismondit di Gubbio Io-Baptista
Gladbachius (Cornelius (Carol. Fridericus (Joh. Adolphus
GœlikeAndreas Ottomanus
Gohlius Joh. Daniel
Goolden Samuel
Gotter (Johannes (David
Gottlieb Johannes
Govey Aloysius Leger de
Gouland
Goutraigne Hugo
Grambs Joh. Jacobus
Graniti Nicolaus
Grashuis Johannes
Gratiani Johannes
Guisard Petrus
Gulielmini Dominicus
Guntz Justus Gottofridus
Gurischius Martinus
Gurvaigne Ugo
Haenelius Crist. Fridericus
Haen Antonius von

Haguenot Henricus
Hahn Johann. Gottofridus.
Hales Stephanus
Haller Albertus
Halin Joh: Gottofridus
Hamberger Georg. Ethard.
Hamel du
Hampe Joh. Henricus
Hanke Dan. Abrahan
Hancketvviz Ambroſius Gottefridus
Harris Gualterus
Hartle David
Hartranffus Joh. Valentinus
Harſenhorl Joh. Georgius
Hebenſtreitius Joh. Erneſtus
Hecquet Johann. Dom.
Heiſterus Laurentius
Helvetius Joh. Thomas
Hermannus Paulus
Herningerus Joh. Sigiſmund
Heſſelius Johannes
Heucherus Joh. Henricus
Hilſcherus Simon Paulus
Hoffmannus (Daniel (Frideric.
Homaerg
Hoppius Flias
Horn Joannes von
Hovius Jacobus
Houſton Robertus
Hubner Joh. Chriſt.
Humelius Johannes
Hunauld
Iackſon Joſeph
Iames
Iamjeſon Johannes
Iantkius Joh. Jacobus
Imbert
Innes Jodannes
Interlenghi Flaminius
Iunckens Joh. Helfritius
Junckerus Johannes
Junius Hadrianus
Jurinus Jacobus
Juſſieu
KaltſchmidCarolusFrideric.
Keckius Egidius Craton
Keils Chriſt. Henricus
Keil Iacobus
Kennedy (Iohannes (Petrus
Keſslerus Carolus Gottileb
Keſtner Chriſt. VVilhemos
Klaungius Gottofridus
Kleinius (Iacobus (Ludov. Gottofridus
Knirs Lud. VVilelmus de
Koch. Daniel
Konig Emanuel
Kramers Geor. Henricus
Krauterman Valentinus
Kruger (Bertholdus (Ioh. Gottleib
Kuchlerus Ioh. Caſpar
Kuhnus Ioh. Adam
Kupferſchmidt Iohannes
Lacerme Iacobus
Laing David
Lambrech Amos
Lamoriet
Lanciſius Ioh. Maria
Langhanſi Bernenſir Daniel
Langguth Georg. Auguſtus
Lanzani Nicolaus
Lanzoni Ioſeph
Lapus (Petrus Paulus (Ioh. Hieronymus
Lavagnoli Bartholomæus
Lazerme Iacobus
Leale Leal
Leibnitzius Guliel. Gottofr.

Leinckerus Joh. Sigifmundus
Lemeryus (Nicolaus (& ejus fil-
Lentilius Rofinus
Lopold Emanuel
Leporinus Crift. Polycarpus
Levret
Leevis VV.
Lichtman Joh. Michael
Lindeftolpe Johannes
Linnæus Carolus
Linfingh Petrus
Lifter Martinus
Littre
Lizzari Antonius
Lobb Theophilus
Locherus Emanuel Chriftianus
LæefcherusMartin.Gottlieb
Lœvv Joh. Francifcus
Lomnius Jodocus
Lovver Richardus
Lovvis Robertus
Ludolfs Hieronymus
Ludovici Daniel
Lupius Jac. Antonius
Lyftennius Gotlieb VVipert.
Macgill N.
Machin Johannes
Macopper Alexander Knips
Madden Thomas
Maffei Richard Midleton
Malœt
Mai
Maitlands
Maitre Joan. Antonius
Malmedic Joh. Baptifta de
Malovin
Manetti Xaverius
Mangetti Joh. Jacobus
Manning Matthæus
Marcot
Marche Madame de la
Marchant
Marefcotti Francifcus
Matini Hieronymus
Martinus (Lucas (Georgius
Martyn Johannes
Maferius Theodorus
Maternus Georg. Chriftinus
Matthæus Georgius
Mauchart Joh. David
Maurer Johann. Georg
Mazini Joh. Baptifta
Mazzuoli Franc. Maria
Mead Richardus
Melli Sebaftianus
Mery Joannes
Mefnard Jacobus
Metrie
Meyer Hermann. Petru
Meyfeldus Joh. Gottofric
Michellottus Antonius
Michles
Midleton Johannes
Migliavacca Jofeph
Milligen G.
Mittermayer Johannes
Moebius Joh. Fridericu
Molieres
Molinelli Petrus Paulu
Momber Antonius
Monro Alexander
Monticelli Jofeph.
Morand
Morandi Morandus
Morafch Joh. Adam
Moreali Joh. Baptifta
Margagnus Joh. Baptift

orin
Iortimer Cromvvellus
Iorton Ricardus
Iotte Gulielm. Mauqueſt de la
Iovvat Iacobus
Iulichius Ioh. Fridericus
Iullerus (Ioh. Mat-thæus (Gotrofrid. (Gulielmus
Iunicks Iohannes
Iuratori Ludovic. Antonius
Iuſitanns Carolus
Iuſtigerus Ioh. Caſpar
Iuys VVverus Gulielmus
Ianoni Angelus
Iebelius Daniel
Ienter Georg. Philippus
Ieruccius Octavius
Iicolaus Franciſcus
Iicolai Henricus Albertus
Iidell Iacobus
Iievventit Bernhardus
Iigriſolius Franciſcus Maria
Iouguez Ioſeph
Iolet Ioſeph
Iorren Erh.
Ieder Chriſtianus
Iehme Ioh. Auguſtus
Irteſchi Petrus
acchioni Antonius
afin Iohannes
aisley Iohannes
aitonus Ioh. Baptiſta
alfin Iohannes
arrot VVolfang. Georgius
arſon Iohannes
aſcoli Alexander
aſta Andreas
Paton Petrus
Patrick Hurray
Patuna Nicolaus
Pauli Petrus
Paliſſier Gulielmus
Pemberton Henricus
Petermannus Andreas
Petit
Petrioli Gajetanus
Pezoldus Caſpar
Piſani Angelus
Piſoni (Homobonus (Carolus
Piſteri Chriſt. Fridericus
Pitcarnius Archibaldus
Placentinus Jacobus
Platner Joh. Zaccharia
Plummer Andreas
Pohlius Joh. Chriſtianus
Porta Alundius Aloyſius
Porter Robertus
Portefield Gulielmus
Portius Lucas Antonius
Pott Joh. Henricus
Poupart
Pozzi Joſeph
Preuſius Maximilianus
Pringhe (Johannes (Franciſcus
Proebiſch
Pujati Joſeph. Antonius
Pye Georgius
Quadrius Joſeph Maria
Queſnay Franciſcus
Ramazzini Bernardinus
Ramby Joannes
Rand Jacobus
Redi Franciſcus
Reinell
Reiffens Joh. Caſpar
Richa Carolus
Rideux Petrus

Riedlinus Vitus
Righellini Ianus
Ridley Henricus
Robergius Laurentius
Robinſon Nicolas
Roncali Franciſcus
Rocca Ioſeh Maria
Roſeen Nicolaus
Roſt Ioh. Carolus
Rothens Ioh. Philippus
Rotundis Petrus de
Roſſetti Blaſius
Rotarius Sebaſtianus
Rouhault Petrus Simon
Ruyſchius Fridericus
Ruitty Iohannes
Ruleau Iohannes
Sancaſſani Dio. Andreas
Sanden Henricus von
Santangeli Antonius Hiacynthus
Santorini Ioh. Dominicis
Sauvages Franciſcus de
Scardona Ioh. Franciſcus
Schaarſchmidt Auguſtus
Schacherus Polyc. Gottlieb
Schach Iohannes
Schabinger David Chriſtophorus
Scheuchzerus Ioh. Iacobus
Schmidius (Andreas (Chriſtophorus 2 (Henricus (Victor
Schobingerus Joh. Caſpar
Schomberg Rodulphus
Schrarie Chriſtophorus
Schreiber (Joh. Fridericus (Samuel (Gottlieb
Schuckmaun Joh. Henricus
Schvenke
Schulzius Joh. Henricus
Scurigius Martinus
Scroeckius Lucas
Senac
Senes
Sermes Johannes
Severinus Mar. Aurelius
Sguarius Euſebius
Sharo Petrus
Short Thomas
Sidobre Antonius
Siegfried Bernhardus
Sigiſmundus Johannes
Signorotti Franciſcus
Siguart Georgius Fridericus
Silva Joh. Baptiſta
Simſon Thomas
Sinclair Andreas
Sipton Johannes
Sloane Hans ceu Johannes
Solanus Franciſcus
Sprengellius Conradus
Sproegelius Deterich
Stahlius Georg. Erneſtus
Stedman Johannes
Stenzelius Chriſt. Gottefridus
Stephens Mademoiſelle
Stoer Gerch.
Storchiu Johannes alias Pelaſgus
Storck Antonius
Stochius Henric. Sigiſmundus
Stuart (Petrus (Alexander
Svvieten Gerardus van
Sudenham Thomas

Tabar-

Tabarranus Petrus
Taboris Gerardus
Tavury
Taylor Johannes
Teichemeyerus Hermans Fridericus
Tollier le
Thievillier Joh. Ludovicus
Timme Johannes
Tissot S. A. D.
Thomson Al.
Torti Franciscus
Tortora Ludovicus
Tournefort Joseph Pitton
Tosi Simeon
Tralles Balthassar Ludovicus
Trevv Christ. Jacobus
Trillerius Daniel VVillelmus
ronchinus
urner Daniel
alcarengi Paulus
alentini (Michael (Bernhard (Christophorus Bernardus
allisnerius Antonius
andelli Dominicus
aterus Adrianus
einhart Ferdinand. Carolus
orbrugs Johannes
ercellotus Jacobus
erdier
erdries Joh. Melchior
erduc Joh. Baptista
erheyenus Philippus
erna Joh. Baptista
erney Ioseph Guicciardus du

Vespa Iosep
Viardel Cosimus
Vilars Elia-Col-de
Vignon
Vincenti Dominicus
Voetius Ioh. Eusebius
Vogel Zaccharias
Voglius Ioh. Hyacinthus
Vulpini Ioh. Baptista
Uxam
VVabst Christian. Xaverius
VVagnerus Georgius
VVagret
VVahrendoffers Ioh. Petrus
VVadschmidt Ioh. Iacobus
VValtherus (Conrad. (Ludovicus (Henricus (Augustus (Fridericus
VVanugh Gilbertus
VVehers Ioh. Iacobus
VVedelius (Georgius (VVolfang. (Ioh. VVolfangus (Ioh. Adolphus
VVeisbachius
VVepferus Ioh. Iacobus
VVerenfeldius Conradus
VVerlhof Paulus Gottlieb
VVesthoven Herm.
VVernerus Engelbertus de
VVhite
VViddemania Barbara Obstetrix
VVideman Franciscus
VVilison Andreas
VVilan R.
VVillis Thomas

VVifeman Richardus
VVinslov Iacobus Benignus
VVitte Iaccobus
VVoodvvard Iohannes
VVolhaufe
VVoolhoufe Thomas
VVolphangus Criftianus
Volpinus Iofeph
VVoycs Joh. Iacobus
VVreden (Orto Iuftin. (I. E.
Yres Carolus de Saint
Zanotti Iacobus Maria
Zendrini Bernardinus
Zuingerus Ioh. Rudolphus
Zulatti Angelus
Zvvingerus Theodorus

Poft hanc recenfionem fi ex librorum copia judicandum effet, cum nulla fere Scientia tot Scriptores per omnia Secula Medicina retulerit, cenfere deberemus hanc Artem perfectionis culmen jam attigiffe, aft peritiores merito arbitrantur ab infantia vix egreffam effe, plurimaque ad ejus perfectionem, & ad omnem curarum fecuritatem defiderari. Etenim, quæ ab antiquis ufque temporibus utilia magis ac tuta addita funt, tanta quidem non videntur, ut ad prænotiones, prædictionefque dirigendas fatisfaciunt, fed fimul eadem neque tam exilia, aut inania nacifcimur, ut eorum, qui erroneam, futilemque Artem prædicant, poffimus affentiri judicio. Quamvis nonnulla per Scriptores occurant, quæ magni habenda funt, & Praxeos fundamenta reputari poffunt; quod fpeciem exhibent eorum, quæ ad curationes funt magis neceffaria: reliqua tamen, quibus magna librorum moles exfurgit, nihil nifi inania verba, aut quæ femel iterum iterumque dicta, & ad ravim ufque refcripta funt, confarcinant, & refcribunt. Cui fane incommodo alterum magnitudinem, & copiam librorum augens accedit, quo fane præterita fecula maxime gloriabantur, videlicet, perpetua commentariorum in Antiquos Scriptores, præfertim qui medicinæ Parentes reputantur, confectio, cujus utique eruditionis generis tanta eft Librorum farrago, ut omnem propemodum fidem fuperet. Neque reticenda eft immenfa quafi librorum quantitas, quæ ab una in alteram linguam veluti a Græca in Arabam, & Latinam, vel ab Araba, & Syriaca in Latinam, a Latina in Anglicam, Gallicam, Germanicam, & Italicam atque viciffim ex una in alteram converfione fucceffive producta fuit. Quæ cura ita fint, expulfis commentariis, & ver-

& verſionibus deſideramus, ut Arte Critica, quemadmodum in cæteras diſciplinas; ita in Medicinam, tandem invecta Scriptores a vitioſis repetitionibus, a plagiis, a falſis obſervationibus, a futilibus Theoriis, a temerariis hypotheſibus, a paralogyſmis, ab erroribus, omnibuſque aliis irritis, glorioſis, vanis, ampuloſiſque deſcriptionibus expurgantur, & emendentur. Quo criterio non tantum Scriptorum peritiam, vel fortunam in Praxi, ut dudum feliciter D. Bodley Anglus perfecit, ſed eorum Scripta, & Opera a capite ad calcem ſucceſſive, per omnes ſententias, indeque deducta corollaria, in quibus præſertim medicinæ labes ſita eſt, expendere juvabit. Nam quamvis morborum caſus exarentur, obſervationeſque inſtituantur, dicaturque quid in ægris repertum, quidque notatu dignum offenſum eſt, quia ex falſis præconceptis opinionibus pleraque interpretantur, deſcriptiones veritati minime conſentiunt, & corollaria inde deducta, utpote præconceptarum opinionum infirmitate notata, fallacia ſunt, & in errorem inducunt.

Quantum ad Theoricam: hoc quidem certum eſt, Praxim ejus ſubſidio nunquam defuiſſe, & antiquiſſimos uſque Scriptores aliquam admiſiſſe, quæ ad ægrorum lectulos ſpecie quadam rationabilitatis, quaſi prælucente face, manuduceret. Principio niſi in quibuſdam veluti prudentia regulis conſiſtebat, inde quædam ornamenta ſuſcipiens admodum anguſtis limitibus contrahebatur, quos ubi prætergeſſa eſt, tam late ſe ſe explicavit, ut majorem partem occupaverit Librorum, quos Medici a Galeno ad noſtra uſque tempora conſcripſere; ſiquidem per obſervationes, & experimenta in curandis morbis capta, Theoretica quædam naturali rationis lumine primo commenta ſunt, unde generale illud fundamentum ſtatutum eſt, cujus in libro de flatibus meminit Hippocrates, & quo Medicinam definivit, quod ſit ablatio eorum, quæ excedunt, & appoſitio eorum, quæ deficiunt, addendo: quid autem iſtud optime facere poteſt, illum optimum Medicum cenſendum, quantumque quis ab hoc præſtando deficit, tantum deficere quoque ab ipſa Arte. En quam facilis hujuſmodi Theoria, ſimulque quam utilis, & vera! Subſequenti vero ætate valetudinis phænomenis di-

ligentius perpensis visum fuit, æque generale principium aliud Theoreticum posse admitti ex stricto, & laxo desumptum, maxime quod ex corporibus, quæ pharmacorum titulo usurpari poterant, perspiciebatur eadem vivi animalis partibus applicata: modo corroborare, & contrahere; modo contra lacescere, & infirmare. Atque hinc ortam intelligimus Methodicorum Sectam. quorum potiora doctrinæ capita funditus a Cœlio Aureliano, & bona parte quadam a Celso referuntur. Sed cum subsidia hæc nimis arta ratiocinio visa sint Galeno, totis ingenii nervis annixus est, ut latiora ab Aristotelis Philosophia depromeret, atque adeo quatuor elementorum qualitates, similiaque temperamenta primus in Medicæ Theoriæ fundamentum accersivit, quæ deinde ab Aetio, Oribasio, Paulo, & a præcipuis Italiæ Medicis inter Antiquiores recepta, usque ad Paracelsi, & Helmontii ætatem presso pede, & uno ore ab omnibus amplexa sunt, atque etiam diutius eadem intacta. viguissent, ni Paracelsistæ, & Helmontiani, tum quoque Tachenius, Sylvius de la Bois, & Cartesiani aliis principiis a Chymia desumptis, aut commentitio jure suppositis antiquam Theoriæ formam in novam mutassent. Nova autem methodus plerisque magis aridebat, tum quod præter Aristotelica principia, nescio quas vires occultas, quosque universales, & aereos spiritus peculiaribus nominibus insignitos admittebat, quod grande sonantium verborum coalitu indoctis suspicionem incutiebat, sub reboante quodam vocabulo arcani aliquid, & mysteriosi latitare. Nec quidem peritiores eam indignabantur, quibus persuasum erat, illo peregrinarium vocum conflictu abdita naturæ, & rerum difficillimarum causas satis revelari. Turpi vero profundissimoque hujusmodi insomnio, sub quo hominum ingenia torpebant a Mathematices, Mechanices, Physicæ experimentalis, & Anatomes studio, circa finem seculi XVII. & initium hujus feliciter ejecto, Theoria Medica ex Anatome, & Mechanica solidorum sibi vindicare cœpit formam & Naturæ potius leges, causarumque utut latentium phænomena, potius quam difficulter admodum, aut vix unquam detegendas ipsas causas inquirere.

Si nuperis annis felicissimos progressus, admirandaque incrementa Theoria accepit, agnoscendum tamen est, & ve-

& vehementer dolendum Praxim, quæ pars eſt Medicinæ longe utiliſſima, haud pari paſſu proceſſam eſſe. Nam quamvis ſingulorum morborum hiſtoria, cum diagnoſi causarum. Theorica explicatione effectuum, prognoſi, & Therapeia, vel Chirurgica curatione habeatur, quod ad innumeris Scriptoribus factum eſt, adhuc tamen remanet interior eorum notitia cum differentiis, quas cum in diagnoſi, & prognoſi, tum in curatione, & remediorum delectu inferunt temperamenta ægrotantium, ſexus, ætas, anni tempeſtas, cœli regio, ſolum, aeris conditio, aquæ, alimenta, mores, ſimiliaque communium, vel peculiarium cauſarum virtutem habentia, quibus ſingulis, & univerſis ſatisfieri poſſe nonnulli arbitrantur per caſus medicos a Scriptoribus fide digniſſimis relatos: quemadmodum inter antiquiſſimos apud Hippocratem, Aretæum, Trallianum, Cœlium Aurelianum, Celſum &c. & inter recentiores apud Martianum Hollerium, Duretum, Ballonium, Jacotium, Montanum, Tulpium, Cratonem, Carolum Piſonem, Alpinum, Hidanum, Foreſtum, Sennerum, Riverium, Bonetum, Ramazzinum, Malpighium, Baglivum, VVepferum, Sydenhamum, Van Svvietentium, Haenium, Morgagnum &c. videre eſt, qui cæteris palmam præripiunt, quibus adde Medicos, qui peculiare ægrorum hiſtorias Academiis per Europam inſtitutis miſere, quæq. videri poſſunt in Miſcellaneis Naturæ Curioſorum, ſive Academiæ Leopoldinæ, & in Actis Uratislavienſibus, Berolinenſibus, Helveticis, Haffnicis, Edimburg. &c. Sed falſa conjectura decipimur, & multitudo caſuum parum, vel nihil huic ſcopo inſervit; quouſque indigeſta, ut nunc videtur, remanet; & niſi prodeat, qui ex eorum collatione, & opportuna diſtributione utilitatem eruere noſcat, nam confuſionem paris, & tanquam iners ſupellex habenda. Quodſi etiam in ordinem reddi contingat, nondum certum eſt, Praxeos neceſſitatibus omnibus hinc fieri ſatis. Alia via igitur adeundum, ut ad idem incrementum, quo Theorica gaudent, etiam Practica perducantur, qua nulla tutior planiorque ſane videtur, quam quæ illuſtris Boerhaavius felici auſu ſuſcepit. Hujus enim methodum in eo maxime poſitam percipio, ut ex morborum, & remediorum phœnomenis experientia, & obſervatione com-

per-

pertis Theorica, & ab his regressu facto; quid inde experiundum in Praxi, & in ipsis morbis quid futurum deducat. Ne autem Theoretica aliqua parte nutent, & in hypotheses, in quas prona est, relabatur, proponit semper ut Phœnomenorum causæ per mechanicæ leges, & per vitæ principium ex solidis, per physicam experimentalem, per chymicam, & per microscopica documenta ex fluidis eruantur. Sed susceptum ab eo opus, & multo etiam provectum quisnam erit, qui perficiet, & Medicinæ Praxim ad complementum, & perfectionem evehat? Interea quousque tam felix tempus adventer, nobis plurimis Operibus clarissimorum Virorum frui licet, quæ desideratæ perfectionis defectum quoquo modo compensant, & ingeniosioribus aditum expediunt, ut omne, quod arte possibile, & humanæ solertiæ ac prævisioni concessum est, inter curandas ægritudines præstare possint. Quæ in suo genere hucusque meliora, & præstantiora sunt pro Anatomia: VVinslovvii discursus Anotomici, & Heisteri compendium; sed quia necessariæ figuræ in his desiderantur, adire juvabit eas Bartholini, vel VVerheyeni, vel Kulmi, vel Eustachii, vel Couperi, vel Albini; pro Medica Theoria præstant eximii Boerhaave institutiones ex se, vel cum doctiss. Alberti Haller commentariis, tum ejus nomine prælectiones ab eodem editæ, & notis illustratæ, vel ejusdem Haller opusculum prima linea Physiologiæ inscriptum; pro Botanica Raii methodus plantarum, Tournefortii institutiones rei Herbariæ, maxime vero, quæ dudum celeberrimus Carolus Linnæus evulgavit, pro Chimica Rothii chemia germanice scripta, vel ea VVedelii, aut Teichmeyeri; sed maxime Boerhaavii, aut Stahlii, & Friderici Hoffmanni latine editæ, qui vero gallicam callent linguam, uti possunt chemia le Febure, Lemery, Senaci, Melovini, sed præsertim Macqueri. Hisce duabus conjunctis facultatibus, ut vegetabilium animalium, & fossilium vires medicæ rite assequantur, adeunda sunt: Macasii promptuarium Materiæ Medicæ, Grube de medicamentis simplicibus cognoscendis, aut Schræderi Pharmacopeia, vel Valentini Museum, vel melius omnium Geofroy materia medica, tum Emanuelis Konig Lexicon, Franci Flora. Hermanni materia medica, Dale Pharmacologia, Lemetii

merii Lexicon ſimplicium, & VVedelli opus de Medicamentorum facultatibus. Simplicium vero facultatibus medicis, & phyſicis experimentis, chimicaque analyſi perluſtratis ad compoſita dignoſcenda egregie faciunt: Pharmcopeia Auguſtana, Vienneſis, Boruſſica, Londinenſis, & Pariſienſis tum ea Lemery, & Lexicon Pharmaceutium Jungkeri, atque noſtras illud Jo. Baptiſtæ Capello. Quantum ad doſes omnium ſimplicium, & compoſitorum unus ſatis eſt Paulus Andreas Parentus: & pro formulis conſcribendis ad Thyronum uſum potiſſimum commendari merentur, quæ in hunc finem ſcripſere Morellus, VVedelius, Ettmullerus, Eyſelius, Fickius, & Junkerus; pro Pathologia, ſive morborum motitia ſecundum mechanica principia ediſcenda excellunt: Fridericus Hoffmannus in medicina rationalj ex fundamento ſenſibilitatis partium, Herneſtus Stahlius ſecundum principium a ſe admiſſum, quod anima vivificans corpus animale informet, idemque conſervet, & a morbis ac a nece tueatur; atque Hermannus Boerhaave in Aphoriſmi de cognoſc. & curand. morbis juxta ſimplicius fundamentum chimico mechanicum, quod vita, & ſanitas a phyſicis mechaniciſque Naturæ legibus, omni quacunque hypotheſi exulata tantum dependeat, qui aphoriſmi, ex ſe omnino aurei ſunt; ſed nitorem ſplendoremque adepti ſunt mirifice a doctiſſimis Sereniſs. Auſtriacæ Domus Archiatris, & Conſiliariis D. Vanſvvieten commentariis; pro Semiologia, quam plerique cum Pathologia conjunxere, ſeorſim tradita, eminent: VVedelius, Lommius, & Vaterus, pro Therapia, & morborum curatione per pharmaca, præter Hoffmannum, & Boerhaavium faciunt etiam Hippocratis, Sydenhamii, Baglivi, Lanciſii, Torti, VVerloſii, & Scardonæ ſcripta practica, & ſecundum Stahlii ſiſtema, vel ejus Opera, vel ea quæ Nenterus, Junkerus, & Storchius latine, poſtremo vero VVeisbachius, & Gohlius Germanice edidere, præ ceteris tandem apprime inſerviunt tum nuper evulgati a celeberrimo Gaen libri practici tum hæcce Jo. Allen Synopſis; pro Chirurgia demum, & morborum curatione manuali operatione inſtituenda excellunt ex Neotericis: Garengeoti operationes Chirurgicæ, Chaberti & Drani obſervationes, tum Heiſterus, la Fayus, ſed maxime

Pl -

Platnerus, noviſſime vero Angelus Nannonus, qui inter Italos nuper eximias chirurgicas operationes, cum caſibus oppido rariſſimis evulgavit. Ab omnibus hiſce Medicinæ partibus ac facultatibus, quæ ad eam ſpectant, utilioribus ad Praxin notionibus hauſtis, jam atis peritiæ comparatum eſt ad morbos feliciter ſecundum rationem tractandos, & quoſcumque eorum bonos, vel malos exitus prænoſcendos; ſed adhuc magis in Artis uſu confirmabitur Medicus; ſi præter hæc ſollicitus erit de iis, quæ raro contingunt, quæque videnda ſunt in Obſervationum Medicarum collectaneis Tulpiis, Caroli Piſoni, Timæia Guldenkee, Foreſti, & Schenchii, tum in Actis Academiæ Curioſorum, Anglicanæ, Gallicanæ, Petropolitanæ, Bononienſis, præſertim in Commercio Litterario univerſali Norimbergico, & morborum origines ex ſectione cadaverum in Sepulchreto Anotomico Boneti, & in Obſervationibus Medicis celeberrimi Morgagni nuper evulgatis, nec minus diligenter peculiares inquirat Tractatus ad praxin in primis ſpectantes veluti: is de re cibaria Bruyerini, de ſtudioſorum ſanitate curanda Gregorii Horſtii, VVedelii, & Pujati; de Artificium, & Monialium, Principumque valetudine tuenda Ramazzini; de Peſte, plerumq. Opera; de morbis militum in caſtris Lucæ Antonii Portii, de Atrophia; & Hectica Chriſtophori Bennet, de Pthiſiologia Mortoni, de Arthritidum ſpeciebus Muſggravii &c. neque prætereat Scriptore de Thermis, & Aquis ſalubribus balneo. & potu uſurpandis, inter quos excellunt: pro fontibus Medicatis Germaniæ Frid. Hoffmannus, pro Thermis Carolinus Bergerus, pro Typlicenſibus Caſtius, pro Embſenſibus VVolfartus, pro Ægranis Langius, pro Schvvalbacenſibus Henſingius, pro Pſrmontanis Slarius, & Heiſterius, pro Italicis, ſimulque omnium regionum Andreas Baccius, qui unus pro omnibus valet, quamvis poſtea docte egerit de fontibus Mutinenſibus Ramazzinus, de Aponenſibus Gratianus & Vandelli, & de Piſanis Cocchius, de Selteranis D. Venel, &c.

Hiſce omnibus facultatibus præſtantiorum Scriptorum ope luſtratis, melioribuſque inde hauſtis documentis in memoriæ cancellis alte impreſſis jam Medicus parum diſtat a ſumma in Arte perfectione, & ægrorum lecturis

ris par est utiliora adjumenta præstandi, & famæ suæ valetudinique bono consulendi. Quia ejus officium hic totum non desinit, sed non raro accidit, ut scripto interrogationibus de judicandis, & curandis morbis respondere debeat, aut sententiam dicere coram magistratibus: de occisis. de vulneribus, de veneno, de potentia, & impotentia utriusque sexus, de infanticidio, virginitate, legitimo partus tempore, morbis simulatis, & dissimulatis, aliisque similibus, ideo in utraque parte Auctores compertos habeat oportet, qui de meliori consultationum forma, & de Forensi Medicina placita tradunt. In priori classe sunt præsertim Raymundi Joh. Fortis, Pompeii Sacci, & Friderici Hoffmanni consultationes, sed Italico Idiomate elegantissime scriptæ: eæ Joseph del Papa, Francisci Redi; Antonii Vallisnieri, Joh. Mariæ Lancisii, Marcelli Malpighii, aliorumque quorum consilia una cum iis duorum postremo loco memoratorum in duos Tomos collegit Cajetatus Armilleus, & Venetiis 1743. edidit Ioseph. Corona. In Medicina demum forensi præstant Teichmejerus, Bohnius, Zittmannus, Valentini scripta forensia, sed præ omnibus Pauli Zacchiæ quæstiones Medico Legales, Ioh. Ernesti Hebenstreis Anthrophologia Forensis, & Michaelis Bernardi Valentini Corpus Iuris Medico Legale. Num hisce temporibus tunc memorati Scriptores Thyroni Medico congruant, nullus dubito; num vero omnes necessarii sint, plane non affirmo; cum tamdiu ii primas obtinere possint, donec, meliora edituri prodeant. Disciplinis enim acquirendis præstantia magis, quam copia librorum inservit. Sicut stomachus abundantia ciborum gravatur, & valetudo detrimentum capit; euchymi contra, & pauci adjumento sunt; ita plus unus ex optimis, quam plurimi libri ed scendis Artibus faciunt, qui veluti mentis pabulum intellectum rerum ordine informando, & varietate instituendo, pauci & selectiores Disciplinas, multiplices & varii eruditionem adjuvant; immodicus vero eorum usus ut ordini, & perspicuitati officit, ita memoriam tantum, non autem igerium exercet.

SYL-

S Y L L A B U S

Auctorum quorum ſententiæ in hoc Opere recenſentur.

Ægineta
Anelius
Arbuthnotus
Aræteus
Aurelianus
Baglivus
Ballonius
Barbette
Barbeyracus
Bellini
Belloſtus
Blegneus
Boerhaavius
Bonetus
Calmetteus
Cardanus
Cathervoodi.
Celſus
Charletonus
Cheſneavius
Cheyneus
Chiratus
Cole
Covvandus
Deckerſius
Deodatus
Diemerbroeckius
Donckerſius
Ettmullerus
Fizes.
Floyerus
Foreſti
Freindius
Fromannus
Fullerus
Gandolphus
Gliſſonius
Gorter
Hamilton
Harris
Harvæus
Hecquetus
Heiſter
Helvetius
Helvigius
Hildanus
Hippocrates
Hoffmannus
Hollerius
Junſtonus
Juckerus
Kinps-Macoppe
Lanciſius
Langius
Liſterus
Littrius
Lomnius
Lovverus
Malpighius
Mauriceau
Mayerne
Mayovvius
Meadius
Mercatus
Mercurialis
Morgagnus
Mortonus
Muſggravius
Petitus
Pitcarnius
Placentinus
Platnerus
Pujati
Purcellus
Purmannus
Riverius
Ruyſchius
Sampſonius
Scardona
Sckenckius
Schmitzius
Schomberg
Schvvietten
Semertus
Septalius
Sponius
Stepheus
Storchius
Sydenhamus
Sylvius
Tovvnetus
Tozzi
Trallianus
Trillerus
Turnerus
Velſchius
Verduc
Verna
Verzaſcha
VValdſchmid
VVsinhart
VVerlhof
VVilliſius
VViſemannus
Yves

SY-

SYNOPSIS
UNIVERSÆ
MEDICINÆ PRACTICÆ, &c.

CAPUT PRIMUM
Sive Faſciculus Morborum primus.
FEBRES IN GENERE
Ex obſervatione & inter legendum.

Art. 1. FEBRES (ut rectæ annotavit clariſſimus Sydenhamus) cum Appendicibus ſuis duas fere tertias partes omnium, quæ ſunt morborum, complent; ideoque his exponendis, utpote quæ etiam totis corporibus inhæreſcunt, merito exordiri ſtatuimus. Procœmium.

Art. 2. Febris autem (inquit idem) nihil aliud eſt, Febris quid.

quam *naturæ conamen materiæ morbificæ, corpori valde inimicæ, exterminationem in ægri salutem omni ope molientis.*

Febrium divisio.

Art. 3. Febrium divisio maxime generalis & genuina est in *Essentialem & Symptomaticam.*

Essentialis.

Art. 4. Febris essentialis est cujus causa primaria in ipso sanguine delitescit, a nullo alio morbo solidarum partium originem ducens, aut quocumque modo pendens, atque hæc est *Febris absoluta & proprie dicta.*

Symptomatica.

Art. 5. Febris symptomatica est febris secundaria, quæ non propriam subsistentiam habet, sed a graviori alicujus partis affectu originem trahit, & frequentissime ab insigni aliqua inflammatione pendet, unde *Febres variæ inflammatoriæ dictæ.*

Essentialis divisio.

Art. 6. Febris essentialis dividitur in Ephemeram, Intermittentem, Continentem & Continuam.

Ephemera.

Art. 7. Febris omnium mitissima est Febris ephemera, sive diaria, i. e. Febris unius diei; quæ ab insolatu, exercitio nimio, vel aliquo alio accidente externo oritur, & spatio 24. horar. ultro terminari solet. Sola quiete, & in lecto decubitu curatur.

Intermittent.

Art. 8. Huic proximæ sunt Febres intermittentes, scilicet; quotidianæ, tertianæ, quartanæ simplices, tertianæ, quartanæ duplices &c. Hæ more Febris diariæ spatio 24. horarum plus minus pro isthac vice finiuntur: verum pro peculiari illarum genio, singulis, vel alternis diebus, vel quarto quoque die, recrudescere solent.

Continens.

Art. 9. His congener est Febris ταιχῆς, seu continens, quæ quidem est Febris continua, sed non uno tenore pergens;; ad plures dies sine, [illegible] protenditur, habet tamen sua *remissionis & exacerbationis* tempora, statis, vel incertis periodis se invicem excipientia; *intermissionem* vero nullam habet.

Continua.

Art. 10. Febrium gradus proximus & ultimus est σαυ[illegible], sive Febris continua proprie dicta, quæ ab initio ad finem ubique est æquabilis, *sine symptomatum exacerbatione & remissione periodica*: hujus generis sunt Febres malignæ, Febres pestilentiales, ipsa pestis, &c.

Sy-

Sydenhami sententia.

Art. 11. Ille dubio tramite errat, atque incerto ducitur filo, qui in Febrium curatione non continenter ob oculos habet *anni constitutionem*, quatenus huic aut alteri morbo epidemice producendo favet, cæterisque morbis omnibus una concurrentibus in ejus similitudinem ac formam detorquendis: hæ autem variæ constitutiones aut habitudines ab occulta & inexplicabili quadam aeris alteratione pendent, quæ proprias ac sibi peculiares Febres producunt, quæ *stationariæ* nobis audiunt. Ratio habenda est anni constitutionis.

Art. 12. In novis Febribus cunctandum est paulisper, & ad magna remedia non nisi pede tardo procedendum, interim morbi genium ac morem diligenter pensitando indicationes præsertim a *lædentibus* & *juvantibus* sumendæ sunt; neque pudet fateri me non semel in curandis Febribus; ubi nondum constaret, quid mihi agendum esset, nihil prorsus agendo & mihi & ægro consuluisse optime; dum enim morbo invigilarem, quo eum opportunius confodere valeam, Febris vel sponte sua sensim evanuit, vel in eum se typum redegit, ut jam mihi innotesceret, quibus armis esset debellanda. *Non enim levis est consolatio viro probo in rebus dubiis, facileque errori obnoxiis se saltem inculpatum tueri, si se minus utilem præbere nequeat.* Et in novæ febris ingressu paulisper cunctandum est.

Art. 13. *Calidum solum non est Febris causa*, (inquit Hippocrates de vet. medic.) *sed ea est. calidum & amarum simul, calidum & acidum, calidum & salsum, aliaque innumera.* Ex frequenti etiam observatione compertum est Febrem in *corporibus sanis* evenire posse, in quibus nullus apparatus morbificus, vel quoad plethoram, vel cacochymiam, &c. occasionem subministraret; nihilominus hujusmodi homines præcedente insigni aliqua aeris, victus, &c. rerum non naturalium. mutatione, Febre corripiuntur, propterea quod eorum sanguis novum statum & conditionem adipisci gestit, qualem ejusmodi aer aut victus postulaverit. Febris causæ. Evenire potest in corporibus sanis.

Art. 14. Indicatio generalis curatione Febrium est, Indicatio generalis.

eſt, ut ſanguinis commotio intra modum naturæ propoſito congruentem contineatur, ea nimirum ratione, ut nec hinc plus æquo gliſcat, unde periculoſa ſymptomata, nec illinc nimium torpeat, ne naturæ conamen fruſtretur; atque hinc exurgit norma ſanguinem mittendi plus minus, vel prorſus omittendi.

Vomitorium. *Art.* 15. Si adſit vomendi proclivitas, vomitorium propinare neceſſum eſſe omnino videtur; alias etenim accidere ſolet diarrhœa in Fabris progreſſu, ægro interdum admodum periculoſa. In initio Febris emeticum propinari debet, ſed, ſi omiſſum fuerit, quovis morbi tempore adhiberi poteſt, modo vires ægri ferre valeant; poſt hoc autem paregoricum hora ſomni propinandum eſt; diebus inſequentibus, ſi repetitio venæſectionis minus indicetur, & non aderit diarrhœa, enemata alternis diebus in uſum venire poſſunt, uſque ad decimum vel duodecimum diem, quo tempore negotio ad ſecretionem vergente medicamentis calidioribus liberalius indulgendum cenſeo, ad concoctionem accelerandam. Si fermentatio recte progrediatur, nullis omnino remediis opus eſt; deſpumatio etenim eſt opus naturæ.

Catharthicum exhibendum ſub finem. *Art.* 16. Uſitato circa diem decimumquintum, ſi adſit in urina laudabilis ſeparatio, & ſymptomatum remiſſio, catharticum adhiberi debet, ne ſedimentum a fermentatione hic illic depoſitum in ſanguinem remigrans reciduam conciliet, quandoque tamen ad diem decimum ſeptimum differendum eſt.

Catharſis poſt V. S. *Art.* 17. Pro comperto affirmo, nihil ita certo, atque ita potenter ægrum refrigerare, atque *catharſim poſt venæſectionem celebratam*: teſtatur enim experientia catharſin poſt venæſectionem quibuslibet aliis remediis felicius certiuſque Febrem perdomare, tum quatenus inteſtinis illuviem dimovet, tum quatenus anodyno viam ſternit. (Schedul. Monit.)

Duplex ſecretio. *Art.* 18. Ad genuinam ſanguinis depurationem *duplex ſecretio* requiritur; una per *fæces* fit, altera per *flores*, hæc ſenſim & paulo pleniori διαῤῥ, potius quam ſudore manifeſto ut plurimum peragitur; ſeparatione hac per flores jam facta minus periculoſa eſt diarrhœa.

Boer-

Boerhaavii sententia.

Art. 19. Febris est frequentissimus morbus, *inflammationi* individuus comes, qui ingenti symptomatum numero plerumque stipatur. Febris quid?

Art. 20. In omni Febre, á causis internis orta, horripilatio, pulsus velox, & calor, vario tempore, & vario gradu, adsunt; hæc autem ubi velociter decurrunt, Febris acuta, ubi tarde, lenta audit: Febris fere semper cum sensu frigoris incipit, & progrediente morbo maxime a velocitate pulsus primario cognoscitur; adeoque velocior cordis contractio cum aucta resistentia ad capillaria Febris omnis acutæ ideam absolvit, quæ á causis infinitis produci potest. Sanitas ægroti videtur esse *cynosura* primaria, in quam natura in Febribus collimat; frequenter vero Febris in mortem desinit, quandoque in alium transit morbum. Symptomata quæ in omni febre adsunt. Curatio generalis.

Art. 21. Curatio Febrium generalis summatim comprehenditur, vitæ ejusque viribus consulendo, in acre irritans corrigendo & deturbando, lentorem dissolvendo, expellendoque, & symptomata mitigando. Si in Febre exorbitare natura deprehendatur, moderamen fit abstinentia, victu tenui, potu aquæ, venæsectione, clysmate refrigerante, &c. si segnior appareat, excitabitur ope cardiacorum, aromaticorum, volatilium, &c. Sublata Febris causa symptomata reliqua cessabunt, quatenus ab ea primario pendent, adeoque, si ferri queunt sine vitæ periculo, singularem curationem vix requirunt, nec temere turbari debent: Si vero intempestiva & nimis sæva fuerint, singula sunt lenienda suis remediis propriis, habita semper ratione causæ & status morbi ipsius. De symptomatis.

Ettmulleri sententia:

Art. 22. Febris est *motus naturæ*, seu quædam lucta, quæ spirituum plus minus alteratorum ope id, quod est hostile œconomiæ animali, eliminare satagit. Quid vult natura per febrem.

Art. 23. Quo magis acuta est Febris, eo tenuior convenit diæta licet ægri ad plures dies jejuni jaceant, perinde erit, *nec unquam vidi febricitantem fa-* De diæta.

rae pereuntem, sed potius, si quid iugeritur, Febris exasperatur, &c. nam in alimentis appetitus praescribit rationem, *quantum & quale*, & *tempus*.

Vomitoria & sudorifera.

Art. 24. Vomitoria in Fabribus fere omnibus iu principio sunt proficua. Sudoriferorum usum ipsa natura nobis monstrat, signis coctionis apparentibus sunt optima; & etiam in toto morbi decursu sunt utilia; immo horum usu promiscuo Febres non raro curantur. Spiritus salis armoniaci, vel sal volatile ejusdem, est febrifugum universale, & usu repetito raro fallax. Saccharata quaecunque in Febribus insigniter nocent. *Hippocrates* in omni Febre vinum porrigit. Semper observavi quandiu urinae sunt crudae, tamdiu res aegri in statu existere ambiguo; quando vero adsunt signa coctionis fausta possumus ominari: opus hoc coctionis est solius naturae. Inter signa lethalia nullum est certius, quam frequens manuum ad nares admotio sine ulla materiae effluxione.

Baglivi sententia.

Naturae ductus sequendi sunt.

Art. 25. In morbis acutis, atque inflammatoriis paucis opus est remediis, satis enim fuerit vias observare diligenter, quà natura exitum tentat, curamque eo perducere, naturae obsecundando, alioquin egrotus pessum dabitur.

Inanes speculationes nihil faciendae.

Art. 26. In Febribus universalibus, id est, quae ipso de sanguine suscitantur, non admodum laborandum est circa partem affectam, ut inde curativae deducantur indicationes; Febrium siquidem primordia, partesque affectae in iisdem, nos plerumque latent, & si unquam paterent, oportet *indicationem dirigere ad constitutionem massae sanguineae febricitantis*, potius quam ad sophisticam speculationem causarum proximarum, aut quae in Febribus primoprimae sunt, quae nostrae aciei minime subjiciuntur.

Tria praecepta pro curandis febribus.

Art. 27. Ideo si primae viae sint obductae, eaeque egerendae atque expurgandae fuerint, danda opera, ut Febrium fomes tollatur; Si vero sanguis febricitans sit exaltatus, & vehemens, ejus reprimendus est impetus; si nimis crassis humoribus irretitus, atque coagulatus, exaltetur, ac dissolvatur. In hisce enim *tri-*

bus

bus præceptis omnium prope illarum Febrium cura versatur, quæ ortum non ducunt ab organi læsione, verum ab humorum congerie, aut in ipso sauguine, aut in primis viis. Et cum ad crisin natura vergat, aut eas jam exiverit, tum a remediorum copia tanquam a peste cavendum.

Art. 28. Ex odore, quem ægri spirant, soleo sæpe, utrum morbus facilis vel difficilis, brevis vel diuturnus, vel alterius generi futurus sit, judicare. In ægris qui morituri sunt, nonnullis ante mortem diebus solet, dum pulsum tangimus, ab eorum exhalare corpore fœdus quidam ac veluti *cadavericus odor*, qualem spirant in templis cadavera, ut sæpe observavi, & velim, ut serio animadvertant medici *Animadv. in pract. nov.*

Ordo cadaverosus mortis præsagium.

Friderici Hoffmanni sententia.

Art. 29. Licet autem febris humano generi tam infestus, & pernicialis sit morbus, hanc tamen peculiarem obtinet facultatem, ut motu intestino & progressivo, quo absolvitur, acutiori causam suam destruat, ac se ipsum sanare possit, immo aliis, & gravibus, & longis morbis superveniens eosdem vincat, atque expugnet. Ipse *Hippocrates* & *Celsus* febrem habuerunt medicinam, & morborum præsidium, quo magni etiam morbi curantur; paralyses, epylepsiæ, convulsivi motus, affectus spasmodici, sic dicti: hypochondriaci; quin consnltum duxerunt; supressa citius febre, novam accendere. Et testantur etiam observationes, quod valetudinarii post febrem: longam sanitatem fuerint adepti, quin quod temperamentum, & mores fuerint immutati, qua de re latius videri potest dissertatio nostra *de febrium salubritate*.

Febris sæpe salutaris,

Art. 30. Assero formalem febris rationem, sive, ut ita loquar, fundamentalem causam consistere in spasmodica universi generis nervosi & fibrosi affectione, quæ maxime ex spinali medulla procedit, & successive ab exterioribus ad interiores partes vergit. Docui id ipsum pluribus & momentosis rationibus in dissertatione *de vera motuum febrilium indole ac sede*. Idem vero etiam luculenter arguunt omnia, quæ

Causa formalis.

in febre præsto sunt pathemata, atque phænomena dolor scilicet dorsi, præsertim circa lumbos, horror, rigor, frigus, presertim extremorum; tremor, unguium livor, vasorum in manibus & pedibus detumescentia; cutis contracta & arida, oscitatio, pandiculatio, pallidus: & lividus faciei color, tremens & palpitans cordis motus, præcordiorum anxietas, spiratio ægra, inquietudo, corporis jactatio, sensus ebullientis circa præcordia sanguinis; pulsus contractu, parvus ac debilis, nausea & inclinatio ad vomitum, alvi & perspirationis supressio cum urina tenui & aquosa.

Causæ materiales variæ.

Art. 31. Hinc prona jam fluit consequentia, quod omnia quæ totum nervosarum & vasculosarum partium systema ad spasmos irritare & sollicitare possunt, ad ingenerandam febrem sint aptissima. Horum classem ducunt vehementes animi commotiones, terror in primis, & ira, materia venenata & subtilis caustica, vel intus genita vel per contagium suscepta; intercepta perspiratio: sudores critici cohibiti, exanthemata retropulsa, materia purulenta ulcerosa, passim in partibus adhærescens; alimenta nimis acria, corruptæ & biliosæ primis in viis hærentes cruditates, nimiæ vigiliæ; dolor vehemens ac nervosarum partium tensio in inflammationibus, tumoribus, & abscessibus, læsiones nervosarum partium ab acuto instrumento, ab acri & corrosivo pharmaco, balnea frigida & vicissim nimis calida, aut adstringentia. Sed pro differente harum causarum indole, & vario quo nervosum genus infestant modo, differunt etiam prognatæ inde febres; ut nonnullæ sint benigniores, aliæ intermittentes, aliæ continuæ, simplices vel compositæ regulares, vel anomalæ, exanthematicæ putridæ hecticæ, vel lentæ, ut porro quædam facilius vel difficilius sanationem admittant, quædam cito decurrant, quædam longius extrahantur, quædam etiam hominem perimant. De qua febrium origine, earumque causis, & differentiis, pluribus egi in dissertatione *de generatione febrium*.

Far-

Farrago sententiarum.

Art. 32. *Hippocratis* Aphorismus de diæta in morbis acutis sic se habet: ubi peracutus est morbus, statim extremos habet labores, & extreme tenuissimo victu uti necesse est; ubi vero non, sed plenius cibare licet, tantum a tenui recedendum, quantum morbus remissior extremis fuerit. *Sect.* 1. *Aph.* 7. Regula de diæta.

Art. 33. Graviter errant illi, qui acutos & inflammatorios morbos remediorum copiâ tamdiu affliciunt, donec natura, quo se vertat nescia, & hinc inde, tum a morbi vehementia, tum a remediorum pondere, varie distracta; tandem cogatur succumbere: perturbato enim, distractoque motu illo ordinato naturæ a repetitis toties, vel absque methodo exhibitis medicamentis, nec Febris minuitur, nec crisis stato tempore succedit, sed patiens dubio Marte colluctatus, vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur. *Baglivius*. Incommodum nimiæ remediorum copiæ.

Art. 34 Hippocratis aphorism. 36. §. 4. Sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, undecimo, decimo quarto, decimo septimo, vigesimo primo, vigesimo septimo, tricesimo primo, tricesimo quanto; ii enim sudores morbos judicant: qui secus evenerint, laborem, & morbi longitudinem, & recidivas significant. Aphorism. 24. §. 2. Index septimi quartus; sequenti septimanæ octavus initium; spectandus quoque est undecimus; siquidem is secundæ septimanæ quartus est; rursumque decimus septimus spectandus: is enim a quarto decimo quartus est, & ab undecimo septimus. Dierum (inquit *Lister*) indicum & contemplabilium a *crises explicandas* tota doctrina valde obscura est. Est quidem trium concoctionum quædam mensura, ut ex anatomia & statica medicina plane constat: ita Febrium intermittentium periodi statæ sunt; in aliis vero morbis acutis, quales sunt Febres symptomaticæ, ut pleuritis, angina, variolæ, & Febres continuæ, *crises*, earumque indicia forte non ita prompte animadvertimus, quod parum naturæ, sed nobismet De diebus criticis. & Indicibus. Doctrina eorum valde obscura.

ipsis

ipsis (quod tamen veteres non fecerunt) totam fere sanationem vindicamus.

Utilitas vomitorii in febrium principio.

Art. 35. Nullum remedium (inquit D. D. *Freind*) sub initiis Febrium est æque salutare ac *vomitorium*, sæpenumero & necessarium est, si quando, quod plerumque fit vel nausea, vel ventrsculi gravitas, vel etiam capitis dolor invaserit: hoc medicinæ genus apud vetustissimos *Græcos* haud infrequens fuit, & *Celsi* temporibut *Romæ* perquam familiare. Medicamenti, quo vomitus cietur, interior est quædam actio; quæ nusquam alias se manifestius prodit, quam in celebri illa radice *Ipecaconha*. Hujus sane vis in attenuandis humoribus eximia essi; cui & fidem facic summa herbæ amaritudo, & vividus ille, qui apparatu Chymico elicitur, *sal*. Equidem hanc radicem non parca manu adhibitam esse comperi, cum nulla fere vel per os vel per alvum sequeretur purgatio. Elapsa autem una aut altera hora incalescere cæpit ægrotus, ita ut, pulsu excitato, tandem in *uberrimum sudorem* colliquesceret.

Virtus singularis rad. Ipecoçoanhæ.

Febres vix sine evacuatione curantur.

Art. 36 Hoc unum spondeo (idem laudatus author) quemquam experiundo comprobaturum, quod scilicet ex Febribus *multæ evacuantibus solis, etiamsi haud alio fuerit remedio usu., cedere consuescant; vix ullæ autem, quæ paulo vehementius invaluerint, medicina qualicunque, si ab hoc evacuandi instituto decesseris, restingui possunt.*

Methodus Ludovici in curandis Febr.

Art. 37. *Hæc est accuratissima* Danielis Ludovici *methodus curandi Febres continuas, nempe, in principio præmisso vel omisso* vomitu, *mox volatile aliquod v. g.* tincturam bezoardicam, mixturam simplicem, spirit. C. C. *& pro circumstantiarum ratione cum* opiatis *exhibendo; in statu* fixiora, terrea, alcalina, *in declinatione* cancrina, corallina, *&c. hac nempe methodo nec crisin negligit medicus, nec otiose eam exspectat.*

Art. 38. *Quo mitiora pathemata sunt circa primas vias & regionem stomachalem, eo mitior & salubrior est Febris.*

Signa prognostica.

Art. 39. *Facies turgida & subtumida morbi longitudinem pronunciat.*

Art. 40 *Quo magis sudant febricitantes, eo minor*

ſt ſedimenti copia in urinis; Glutinoſus ſudor
:ſſimus.
:t. 41. Quanto urina rubicundior eſt in initio
citius terminatur Febri, cum ſignis bonis ad
cum malis ad malum: Urina alba, aut pal-
& admodum cruda in Febribus ardentibus pe-
ſa eſt, & plerumque mortem portendit, præ-
a ſi adſit delirium; convulſiones enim ſunt in
nquo.
't. 42. Surditas in Febribus, urina exiſtente cru-
lelirium grave portendit; ſed ſi cum ſignis co-
ſ conjungatur, bene ominatur.
't. 43. In Febribus, ſi ægri non poſſunt diſcer-
colores, imminent convulſiones.
't. 44. In omni Febre pulſu exiſtente languido, Cautela de uſu opii.
tali, aot formicante, cane peius & angue opiata
tentur.
t. 45. Obſervatione conſtat, quod *crebra ſangui-*
ſſio homines Febri aptiores reddat præ cæteris:
vulgo dicitur, quibus ſanguis ſemel detrahitur,
niſi quotannis idem faciant, in Febrem proclives
& pingueſcere. *Vvillis.*
't. 46. In Febribus continuis, ſi pulſus ſit fortis Prognoſticon generale.
enore pergens, ut ut deliria, tremores, tendi-
ſubſultus, cæteraque dira in genere nervoſo ſym-
ta ſubitam ruinam minari videantur, ſemper be-
æſagit, e contra vero pulſus celer, debilis ac va-
mortem præ foribus adſtantem indubitanter præ-
ut ut reliqua ſymptomata adblandiantur. *Mor-*

't. 47. In curatione Febrium ſummum ac acerri- Acumine ingeni opus eſt.
medici ingenium requiritur. Judicio præpollenti,
ati innatæ & incommunicabili, plurimum de-
. Morbi genius, anni conſtitutio, ægroti tempe-
tum, & vivendi modus, ſymptomata ſingula &
rſa, & innumera alia incidentia, & accidentia,
conjunctim & diviſim *animo præſenti & ſereno*
nter perpendenda ſutt; e quibus inter ſe rite col-
ſagaci medico, *lente feſtinanti*, exurgit *clara ac*
cta medendi methodus; & plerumque inſequitur
morbi exitns. Veritatem hujuſce mei effati lon-

ga

ga jam annorum ferie non fine gratiffimo animi d[e]ctamento feliciter expertus fum.

Eadem pharmaca femper febrem non fanant. *Art.* 48. Valde communis eft morbus, qui febris dic[itur] & nufpiam aliquis extat, cui perfuafum fit, unum tum remedium ad eamdem fubigendam valere. Obfe[rva]tione dignum eft, quæ Pharmaca quodam tempore f[ebres] fugarunt, alio eamdem virtutem non obtinere. Co[rtex] ipfe Peruvianus tanti habitus, cum primum in Euro[pa] prodiit, fubinde frufta adhibitus fuit, etiamfi plurima [di]ligentia & cautione ufurparetur. Veteres Centaur[ium] minus ut fingulare adverfus hos morbos remedium c[ele]brarunt; nunc vero tantos effectus, vel qui ad hos prox[ime] accedant nobis intueri non licet, cujus differentiæ r[atio] ab Aeris mutationibus, a quorundam miafmatum p[ræ]dominio, atque adeo a diverfitate nutritionis, quan[n] hifce elementis plantæ mutuantur, oriri poffe ve[ri]militer credimus, Febres item fingulis annis, cum fint eædem, quamvis eadem fymptomata ob oculos fift[ant] prudentem exigunt Medicum ut aliud ufurpet re[me]dium; quando illud quo diu ufus eft nondum ægru[m] falutis gratiam revocavit. Nulla ergo remedia tut[a] dantur generalibus, quæ neceffario in qualibet F[ebre] fimplici; atque etiam fubinde in compofitis & com[pli]catis ufurpari debent. M. I. G. *Medicus Bruxell[is]* *Lexico Med. feu Dictionnaire Medicinal.*

A quibus incipienda curatio. *Art.* 49. Incipiendum femper, ait memoratus Sc[rip]tor, a Clyfmate purgante vefpere ægrotanti exhib[en]do, quodque fequenti modo concinnatum ceteri cu[i]libet vices exerere poteft.

℞. Fol. Malv. Parietar. Mercurial. Betæ ana m. j. Senn. orient. unc. j. Sal. Tartar. ʒ. j. Aq. f[ont.] ℔. j. ebull. per horæ, $\frac{1}{4}$ & colat. dimid. pro pu[...] adde Mellis unc. jv. f. Clyfter. vefpere injiciend[...]

Poftridie extrahatur fanguis ad unc. x. & die [fe]quenti detur Emeticum. Hæc fane methodus nunq[uam] fallax eft, quocumque febris deinceps Typo in[...] prodeat, non obftante quod nonnullis practicis vid[ea]tur binos trefve acceffus nullo objecto Pharmaco i[n]ctos relinquere; fed nifi de fpecificis pharmacis intelligendum eft. Generalia quæ laudantur cito [...]

qu[...]

m adhiberi nequeunt, cum primæ viæ infarctæ æque semper inveniantur. Ægro item propinanda ur aqua pura nitro depurato imbuta ad libitum; ummo præcipue febris calore vigente affatim hau- la; & quia Ptisanæ ex herbis & radicibus factæ cipiis onerantur fermentescibilibus, laudabile idcir- rit iisdem abstineri.

rt. 50. Si æger non purgatus fuerit quantum ex- t, quod cognoscitur ex oris amaritie, acidis eru- onibus &c. ad alterum Emeticum biduo a primo eniendum est. Si Venter plenus est atque tensus, scera doleant, gravitas genua teneat &c. purgan- est ut sequtur ♃. *Senn. mundat.* ℥. ij. *Cherefol.* n.. j. *Aq. font. unc.* vij. *Infund. per hor.* 8. *super r. calid. & colat. add. Mann. elect. unc. j. per- t. iterum, atque colat. add, Crem. Tart.* ʒ. *sem. up. flor. persic. unc. j.* m. — Quomodo continuandum,

Art. 51. Certissimum est alvum Laxantia febres d ægre, & sine reditus periculo compescere. Irri- n hinc est specificis vacare remediis, dum primæ viæ ctæ adhuc reperiuntur, quæ si ita non se habeant antibus id obtinetur, quæ sæpe febrium intermitten- m, quarum accessus cito reiterant, fermentum per al- m præcipitant. Fatendum quidem est Empiricos osdam, imo Circulatores nonnullos specificis sæpe res tollere, quorum si optatum effectum interdum ri non vident, id negligentiæ tribuendum est eo- n, qui generalium remediorum usum antea despexere. — Observatio de evacuantium usu.

Art. 52. Quodsi febri simpliciter continua videa- r, h. e malignitatis expers, veluti absque purputa, riolis, aliisque gravioribus symptomatis, sequens re- edium jubendum est, quod laudato Auctore fidem iciente, omnium febrifugorum huc usque inventorum æstantius haberi debet. — Remedia ad febrem simpliciter continuam.

♃. *Sal. Tamarisc. Absynth. Armoniac. ana* ʒ. iij. *hin. Chin. unc.* ij. *f. pulv., quorum Syrup. de Ab- nth. unc.* ij. *fiat Opiatum. cujus* ʒ. *j. detur mane, otidem trihorio a meridie, totidemque vespere.* Ha- enda observatio est, ne ægre hoc remedio utatur nisi ora elapsa post ultimo assumptum cibum, ejusque vis pecifica æque tuto Continuas simplices, ac Inter- mit-

Remedia ad febrem malignam.

mittentes subigit, modo per XV. dies continuet

Art. 53. Si vero febris est Maligna, quod cognoscitur ex pectoris oppressione, hypochondriorum ventris rumore, gravedine capitis, delirio, raptu cerebrum, motibus convulsivis, nausea, inclinati ad vomitum, vigiliis &c. tunc omissa Ptisana vel tione nitrata, altera paratur ex Rad. Scorzoner, Ras. C. C. Dein alterum propinatur Vomitorium, Confect. Hyacinth. drachma admiscetur, & quoti jubetur ægro usus pulveris ex Ocul. cancr. ℈. j, Sale Tartari, vel absynth. vel Armoniaci gr. x cum jure carnium hauriendus.

Continuatio Remediorum ad febrem.

Art. 54. Quando febris ex sanguinis oritur dis lutione; quod ex pulsu cognoscitur parvo & freque ti, ex oculis splendentibus, nec non ab ægri inqu tudine; vel quando oritur ex coagulatione; quæ c gnoscitur ex pulsu duro, & tenso, ex difficultate spirationis, dolore lateris, & somnolentia, bis in d optimo successu sequens haustus usurpatur.

℞. *Stib. diph. gr.* xx. *Sal. Tart. gr.* xxx. *A flor. Tunic. lil. alb. ana unc. ij. Sp. sulph. p. c. gut* iij. In omnibus malignis febribus putridis, & colliqu tivis hoc remedii genus palmam ceteris quidem præ pit. Juvat autem in iisdem colliquativis febribus, qu alvi fluxus comitatur, vomitorium præmittere ex Ra Ipecacuanhæ ℨ. sem. jure carnium hauriendum. Si ve ro symptomata hoc remedio semel exhibito non re mittant, postridie reiteratur. Hoc omne illud est quod ad publicam utilitatem litteris consignare fas era reliqua enim Clinici experientia præstanda relinquun tur, qui morbi progressui invigilando, augescentibu sæpe & iminuentibus symptomatis opportune & con gruis auxiliis subveniat.

Regula pro usu evacuantium in febribus.

Art. 55. Veluti præcipua Praxeos Regula haben dum est, ne diebus Criseos qui sunt 5, 7, 9, 11 14, 21; nec etiam in statu febris purgans aliquod jubeatur, sed in declinatione aut remissione & diebus omni febre expertibus, idem usurpare præstat. Vitandæ itidem sunt Ptisanæ refrigerantes, Sp. Vitrioli Hordeata, Emulsiones, Amygdalæ, & pulli juscula &c. hujusmodi namque remedia, & quæ magnifice &

glo-

gloriose a quibusdam celebrantur, nulla maiori virtute pollent ad brevi tempore febrem compescendam, nisi ut validius revertatur, & majori vexet deinceps molestia. Certissimum est ergo remedia, quæ motum sanguinis fermentativum componunt, cum hostem nocium abigere nequeant, nisi palliativorum vim, & effectum præstare.

DE FEBRIUM SYMPTPMATIS gravioribus

Inter legendum & observandum.

Arbuthnoti Sententia.

Art. 56. MAximi refert, ut aptum regimen præscribatur ad frigus, quod principio febrium corripit, nam hoc in gradu idem contemnere periculosum est; rigor enim diuturnus graviorem morbum ostendit, & primum gressum in mortem ponit. Quousque persistit, sanguinis circulatio lentior est, & qui in arteriolis capillaribus remoratur, vi cordis obsistendo anxietates facit, & occasionem præbet, ut circa ipsum cor polyposæ concretione generentur. Patet hinc cur rigores inflammationibus augmentum adferant. Qui ex quartana febre pereunt, durantibus rigoribus occumbunt; nullum enim triste symptoma datur, quod a diuturno rigore produci nequat. Observationes circa vigores.

Rigore item persistente nec calida Analeptica, nec irritantia medicamenta conveniunt; siquidem illa vehementius super dexterum cordis sinum agendo sanguinem nimio impetu in pulmones adigunt, hæc vero arctius vasa minima constringendo mala subinde inducunt.

Nil igitur aptius Aqua hoc in casu invenitur, quæ diluendo simul, & laxando rigores cito abrumpit, & citius alexipharmacis, & Analepticis sudores prolicit. Quare efficacior reddi potest Vini Rhenani additione. Monendum item est, ægrum, frictionibus ad corporis extremitates habitis, plurimum levari posse.

Art. 57. In anxietatibus, quæ febrem comitantur, regimen calidius præscribere licet, quia cum eædem Anxietates.

sæpius

ſæpius a ſpaſticis conſtrictionibus, & a flatibus foveantur, utiliter Aromaticorum virtute adjuvantur.

Indicatio eſt contra anxietates: ut ſubſtantiæ ſaponiaceæ diſſolvendo ſanguini aptæ adhibeantur: Utiles quoque ſunt fructus maturi, plantæ quædam lactiginoſe: ut lactuca, endivia &c. In primis vero mel & mellita laudantur.

Sitis. *Art.* 58. In ſiti febrili: ne ſit potus frigidus, quia frigidi liquores facium, gulæque glandulas contrahendo, æque cito ſitim non extinguunt, ut qui mediocriter calent; quare hoc in caſu potu leviter ſubacido ægre confortandus eſt, & quia omnia ſalia ſitim augent, excepto nitro, ideo ſpiritus nitri dulcificatus ad hunc uſum optime facit. Faciunt quoque decoctum album Avenæ, & Emulſiones, modo ſtomachi debilitas, & flatuoſitas abſit; ſecus aqua pure cum vini Rhenani pauxillo præferri debet.

Nauſea & Vomitus. *Art.* 59. Nauſea, & Vomitus ex gravioribus ſunt febrium ſymptomatis, quia ægrum ita conſtituunt, ut nihil admittere intus poſſit, quare Vomitorio opportune exhibito ſæpe hoc malum prævenitur, vel vomitu aliquandiu tepida excitato curatur.

Quousque vomitus perſiſtit, acida, & ſtyptica, & acerba indicantur, quippe quæ ſtomachi fibras corroborant. Obſervatione quidem dignum eſt, ægros hoc in ſtatu leviter acidis delectari, contra vero pingues oleoſoſque liquores naturaliter adverſari.

Hoc item ſymptoma frequentius cohibetur laxantibus, quæ alvo ſoluta bilioſas fæces extrudunt. Sed attendendum eſt hoc in caſu, & in quibusdam aliis ægrotantium appetitui, qui ſubinde res quamvis inconcinnas expetendo: ut Sal, acetum, &c. ab iisdem tamen plurimum levantur.

Vomitus qui a bilioſa ſaburra producitur, hauſtu ſanatur acido, qui a putrida, omnigenis ſalibus tractari debet. Hoc autem in caſu emulſiones cum cremore tartari, Vinum Rhenanum cum aqua, gelu ribeſiorum, conſerva cydoniorum, acetoſa decocta in jure carnium optime conferunt.

Si Vomitus a copia pituitæ exoriatur, aromaticis curabitur.

Si

Si cum stomachi inflammatione vexet, perniciosus est.

Art. 60. Flatus, atque spasmi a febris calore humorum particulas rarefaciente producuntur, quare anodynis, calmantibus, & refrigerantibus eidem obviam eundum. Flatu & spasmi.

Art. 61. Virium debilitas cum febre sociata principio morbi a vasorum repletione nimia exoritur, eadem vero declinante ab inanitione, quare binæ contrariæ causæ diversam curationis methodum exigunt. Priori casu evacuatio, & dilutio requiritur, altero dandum est ægro plenius nutrimentum, & vini cum aqua usus permittendus, nec non aromata parva quantitate, gelatinæ, & juscula concedenda. Debilitas.

Art. 62. Temperatur demum calor Febrilis phlebotomia, quiete non solum corporis, verum maxime spiritus, aquosis, subacidis &c. Calor

Inter legendum & ex observatione.

Art.. 63. Frigus in Febrium initiis oritur e imminuta cordis contractione liquidis ad extrema fere stagnantibus; unde oriuntur, si diu maneat. *polyposæ* in vasis majoribus *concretiones*, & interdum mors subitanea insequitur; ideoque quo majus in initio frigus, eo periculosior est Febris, in peste incipiente frigus est summum. --- Optime curatur potu aquæ calidæ *nitrosæ* cum pauco vino, *decoct. ceccin. frictione blanda*, &c. Frigus

Art. 64. Calor intensissimus in Febribus & velut incendium cum magno & forti pulsu fere semper *venæsectionem* postulat; quandoque etiam *clysma leniens* calorem mitigat. Nimius sanguinis fervor & ebullitio *julapiis*, *emulsionibus* & *decoctis appropriatis* attemperandus est: sed apprime cavendum est; ne ex nimia attemperatione, spiritus elasticitate sua plus justo orbentur, & inde Febris ardens inopinato in *malignam* mutetur. Calor.

Art. 65. Febris *lipyria* dicitur, quando interiora uruntur, exteriora vero frigent; oritur ex *inflammatione visceris interioris valde sensilis*, algor autem non est tactu medici judicandus, sed ægri judicio, qui se Lipyrias

algere dicit, & tegi jubet; tepent enim membra; hæc Febris brevi terminum abſolvit, plerumque intra triduum vel quatriduum, & vix unus evadit; niſi ſtatim ab initio occurritur.

Sitis. *Art.* 66. Ad ſitim in Febribus extinguendam melius eſt frequentius & parcius bibere, quam una vice multum ingurgitare; ſequens eſt potus gratiſſimus febricitantibus; ♃. *Aq. font. cum pane toſt. incoct.* ℔ij. *vin. rhenan.* ℔j. *gelatin. CC.* ℥ij. *ſyr. cydon.* vel *e ſucc. citr.* parum miſce. Convenit etiam *decoct. ad ſitim Fulleri*, vel *decoct. coccin. ejusdem*. Gargariſmata quoque uſui eſſe poſſunt, ut *gargariſma commune Fulleri*, *decoctum roſarum* pro gargariſmate; &c. Frequens ablutio oris cum ſimplici aqua multum confert ad ſitim fallendam. Sitis (ut recte monet *Helmontius*) non oritur a calore, ſed a defectus ſalivæ, hinc guttæ aliquot *ſpir. ſulphur.* plus levant ſitim; quam integra menſura aquæ frigidæ; in eundem finem etiam conducunt *ſucci e vegetabilibus & fructibus, ut acetoſæ, aurantiorum, limonum, citronum, ribium, berberum, cydoniorum*, &c. Præ ceteris commendabiles ſunt hi ſucci per ſpontaneam reſidentiam poſt *ſulphurationem* ſecundum *Helmontium* depurati; & in loco frigido aſſervati; *tamarindi* quoque optime conveniunt ſitim leniendo, & alvum blande laxando;, hæc vero *acida & refrigerantia* non ſunt omnibus Febricitantibus indiſcriminatim porrigenda; ſed opus eſt maturo conſilio: ſi enim præter ſitim importunam adſit etiam ſumma debilitas; tum vinoſa & ſpirituoſa tutius propinanda ſunt.

Juſculum avenaceum, *Art.* 67. *Ptiſana* ex hordeo omnibus aliis ſorbitionibus præfertur ab Hippocrate in lib. de victus ratione in acutis, & crebior eſt ejusdem mentio apud veteres medicos; ſed recentiores hordeovitio vertunt ejus cruditatem ac flatulentiam, & *juſculum avenaceum* ſubſtituunt.

Siccitas linguæ & prunellæ. *Art.* 68. Siccitas & aſperitas linguæ corriguntur *humectantibus*; & *lenientibus*. Febris cum *prunella* dicitur, quando lingua, cruſta nunc albicante nunc nigricante obducta, colore nigricante puniceo apparet tincta; ipſa ſaliva infecta videtur eſſe maxima cauſa. In prunella præter *mucilag. cydon* &c. conducit ſequens

quens gargarisma ; ℞. *Liquor. e rapis coct. express.* ℔ß. *succ: sedi major. depurat :* ℥iij *mellis despumat.* ℥j. *sp. sal. armoniac.* q. s. m. Sequens quoque mixtura commodissima est, ℞; *Alb. ovi unius ; fortiter agitetur cum aq. spermat: ranar.* ℥iv. *mel. ros.* ℥i. m. Ad linguæ etiam ardorem & siccitatem quandoque in usu sunt sequentia ; viz. Mucilago sequens ℞: *Mucilag. cydon:* ℥ij: *pulp. tamarind. amyg: dulc. excort. ana* ℥j. *ol: sulph. per campan. gut.* xx. *syr: de rub. Id. o q. s. misce. vel decoct: ulmi Bar. gargarisma commun: Fuller. loboch rub: vel loboch vitellin: ejusdem.*

Art. 69: Nausea & vomitus in Febribus, cum à crapula ortum ducant ; leni *vomitorio* (*v. g. liquor. posset ; cum foliis cardui benedict. incoct:* copiose ingesto, addendo inter vomendum bis terve *sal: vitriol.* ℈. vel *cochi oxymel scillit:*) tutissime curantur ; ubi vero fermentum febrile ventriculum petit ; & enormes vomitiones biliosas excitat ; ut ægri vix quicquam vel medicamenti vel alimenti retinere valeant ; imprimis convenit jusculum tenuissimum pulli affatim ingerere ; & postea remediis appropriatis tonum ventriculi laxatum firmare ; sequens Julapium est valde efficax. ℞. *Sal. absynth.* ℈ iv. *succ. limon. recens express.* ℥ij. misceantur & finita ebullitione add. *aq. cinamom. hord:* ℥iij. *menth. Stephan. ana* ℥i. *sp. croc.* ʒi. *ol. caryoph.* g. iv. *syr. Cydon.* ℥i. m. Interdum ad *laudandum* confugiendum est. Plura de vomitione sistenda videantur alibi. Nausea & vomitus.

Art. 70: In Febribus aliquando accidit *Diarrhœa colliquativa* magno ægrotantium damno ; quæ evacuatio non natura vi ; sed morbi potius impetu ; & acrimonia turgentis ; humoris naturam stimulantis fit, adeoque *symptomatica* est, & sisti debet ; convenit *decoctum album* pro potu ordinario ; recte exhibentur *pulveres testacei absorbentes diaphoreticis admisti* ; & postremo ad *diascordium, theriacam*, &c: deveniendum est. Enema sequens quandoque singularem præstat opem, ℞. *Fol. ros. rub. m.* ij. *coq. in lact. chalyb.* ℔j. in colatura dissolv. *diascord.* ʒ vj. m. f: enema diutissime retinendum. Hic etiam plurimum facit ; mihique in frequenti usu fuit, *Enema de malicorio Fulleri*. In genere observamus in Febrium initiis alvum laxiorem quam adstrictiorem meliorem esse, in progressum vero morbi pe- Diarrhœa.

jorem. Unicum hic notatu dignum observare licet, nempe, in diarrhœis colliquativis in declinatione Febrium accedentibus, & diu, non obstantibus remediis quibuscunque adhibitis, perseverantibus, solam sorbitionem *jusculi pullini* prohibito omni alio victu & potu quocunque diarrhœam brevi penitus tollere, & ægrum restituere, ut experientia me docuit.

Dysuria. *Art.* 71. Interdum Dysuria est symptoma molestissimum. *Emulsiones comunes* effervescentiam humorum in Febribus ardentibus plurimum compescunt, & hoc molestissimum symptoma plerumque sublevare solent. ut etiam *ol. amygd. dulc. cum syr. de alth.* Dysuria ex applicatione vesicatoriorum in Febribus *gum. arab.* commode medetur, *soluto scilicet ad* ℥ii. *in decoct. hord.* ℔ij. pro potu communi. Emplast. epispastic. Fulleri est omnium longe optimum & certissimum. Operæ pretium esset fortasse, experiri vires *Camphoræ* intermiscendo ipsam in compositione epispasticorum, num stranguriam vel ardorem urinæ præcavere potis esset.

Sudor. *Art.* 72. Sudor in Febribus, qui vel morbi initio vel quovis alio tpmpore ante diem criticum, nec adhuc visis coctionis signis, profluit, est *symptomaticus*, & frequenter *colliquativus*, qui ægrotum gravat, & morbum exasperat; ideoque si modum excedat, arte, si fieri possit, cohibendus est. Prohibetur surgendo ex lecto; corpus a nimiis integumentis liberando, aerem frigidiusculum admittendo; a calefacientibus abstinendo; *leniter astringentia & blanda acida* capiendo, &c. egregiam vim in sudoribus sistendis habet *Succharum Saturni.*

Dolor capitis, &c. *Art.* 73. Immanis capitis, lumborum, vel artuum dolor in Febribus maxime in initio ut plurimum *Venæsectionem* postulat; manente nihilominus cum vehementia dolore injiciendum est *enema laxans*; fortassis levamen aliquale dolenti capiti conferre potest sequens epithema ℞. *Sem. papav. alb. parum contus.* ℥ß. *placent. rosac.* ℥j. *vitel. ovi unius*, *acet. sambucin.* q. s. misceantur super ignem, & f. epithema fronti admovendum, & sæpius renovandum.

Vigilia. *Art.* 74. Vigiliæ pertinaces in Febribus succurrendæ sunt, ne dissipatis spiritibus vires frangantur. Investiganda est causa vigiliarum; si a fervore & siccitate

pro

proveniant, conveniunt refrigerantia & humectantia; si a dolore, propriis remediis leniendus est dolor; non nisi necessitate coacti ad *opiata* confugiemus. Obiter monendus est medicus, *ne criticis vigiliis, seu ab inquietudine critica suscitatis auxilium hypnoticis præbere satagat.*

Art. 75. Prædicto malo contrarius est *sopor nimius* in Febribus, seu *coma, sive assidua somnolentia*; quando sopor morbosus evadit, excutiendus est omni arte ne calor nativus opprimatur; injiciendi sunt *clysteres acres*; *epispastica* variis partibus admovenda sunt, & *cataplasma de halecibus* sive *de raphan. Fulleri* plantis pedum applicandum; interne conveniunt *salia volatilia, coephalica &c.* Coma.

Art. 76. Pervigilium frequentissime est causa delirii, non ideo delirium *hypnoticis* curari tentandum est; nam id esset temerarium, sed indaganda est causa, & remediis appropriatis auxilium ferre, conandum est. Camphora (inquit *Quincy*) in delirio Febrium somnum conciliat opio neutiquam proficiciente. Delirium Febribus iminere signum præbet, urinarum, quæ antea valde tinctæ erant & flammeæ, in tenues & aquosas mutatio. Delirium.

Art. 77. Convulsiones quoque interdum superveniunt, tremores item & affectiones spasmodicæ, in tali rerum statu diligenter expiscanda est causa horum symptomatum, unde medicus intelligat, quibus remediis internis opem ferre valeat, interim plantis pedum applicari possunt *duo columbi* pullive recenter mactati & per medios secti, vel toti pedes involvi possunt *calidis pulmonibus agninis, vitulinis*, vel *vervecinis*; renovari debent hæ applicationes saltem ter in die. Spasmi.

FEBRIS EPHEMERA.

D. Fizes sententia.

Art. 78. FEbris hæc ita dicta fuit, quod per diem hoc est horas viginti quatuor durare soleat, extenditur tamen interdum ad diem tertium conclusive; cumque ulterius extenditus abit in synochum imputrem, aut etiam putrem. Ratio Nominis.

Typus. *Art.* 79. Febris Ephemera ea eſt febris continuæ ſimpliciter brevis ſpecies, in qua pulſus magnus eſt, modice celer ac frequens, æqualis & mollis, calor mitis abſque gravibus ſymptomatis, quæque intra diem, aut ad majus intra tres dies ſua percurrit tempora.

Diagnoſis. *Art.* 80. Fèbrem hanc non antecedit cibi faſtidium, nec corporis laſſitudo, nec horror, multave oſcitatio, verum repente ea febris velut tuta accedit cum calore, interim nullis febrilibus ſyraptomatis notabilibus ſtipata eſt, qualia ſunt capitis dolor aut ventriculi, nauſea, vomitus, inquietudo corporis, æſtus, immutationes in urina; & ſimilia, ſolvitur brevi, interdum latenter ſine manifeſta ulla evacuatione, ſæpius per copioſos halitus aut madores; aut per ſudores, neque multos, nec fœtidos.

Cauſa proxima. *Art.* 81. Cauſa hujus febris eſt materies febrilis conſtans particulis parum craſſis, quibus admixtæ ſunt, & laxe adunatæ multo copioſiores particulæ tenues, duræ, actuoſæ, a quibus quidem ſanguis exagitatur protinus, duciturque in rarefactionem non tamen impetuoſam, quod ſanguis vix ſpiſſior fuerit factus, ex qua rareſcentia aliquantum difficile tranſit ſanguis per vaſa nonnulla minima incitatis ſimul ex tenſione majori ſuſcitata cordis & ſanguiferorum viribus & adauctis, ex quibus ſequitur frequentia pulſus modica & celeritas, magnitudo ſine tenſione tamen vel duritie, calor adauctus nec tamen æſtuoſus nec acer, neque ſymptomatum gravium productio, ſanguine nimirum non ægre admodum per vaſa minima tranſeunte, ſympromatum ſiquidem febrilium gravitas a difficili eo tranſitu excitatur potiſſimum.

His autem materiei febrilis particulis cum exigua inſit viſcoſitas, ea facile ſolvitur, particulæque eæ tenues motu ſanguinis agitativo vel deſtruuntur facile, vel ſolutæ penitus per cutim cum diſpnæa excernuntur, unde cito diſſipata materia febrili febris brevitas ejuſque terminatio, aut modo inſenſibili, aut per halitus copioſos & madores, aut per ſudorem aliquem ſuavem.

Cauſa remota. *Art.* 82. Cauſæ febris diariæ remotæ evidenter eſſe ſolent; eæ namque potiſſimum exiſtunt: vigilia, ſollicitudo, mæror, ira, ſolis æſtus, laſſitudo poſt exercitium immodicum, temulentia, inedia, & ſimilia; quæ qui-

quidem causæ omnes febrem eam excitant, quatenus occasionem præbent, ut sanguinis inspissetur leviter simulque fiat aliquantum acrior, seu, quod idem est, quatenus procreantur ab eis in sanguine particulæ nonnullæ paulo duriores & magis activæ, quæ omnes simul sumptæ, ut materia febrilis, febris ephemeræ spectari possunt.

Febris ephemera ex præfatis cognosci aut saltem suspicari potest, neque enim de ea, nisi cum terminata est, Medicus certus fit, cum interdum talis existimata continuetur in putridam, fit enim aliquando ut materia febrilis, tum in sanguine, tum in primis viis delitescat gravis, cujus spissamentum non evolvitur nisi post dies aliquot, febrem acutam excitaturum, dum in principio partes tantum quædam ipsius mobiliores extricantur, ac sine gravibus symptomatis febrem excitant, quæ imponit pro febre ephemera.

Art. 83. Semper est absque periculo febris ephemera, tum quod gravibus careat symptomatis, quod parum difficile fluere sanguinem per vasa minima, primasque vias a pravorum succorum apparatu liberas esse denotat; tum quod ipsius materia motibus sanguiferorum spontaneis & motu sanguinis agitativo evolvi facile & attenuari valeat per cutem deinde absque molestia discutienda facile & ableganda. Interea tamen cum circa febrem eam falli possit medicus, ut vidimus; suspendendum est judicium ad tertiæ diei finem. Prognosis.

Art. 84. Committenda est naturæ febris hujus sanatio: hoc est sanguiferorum motibus spontaneis & sanguinis agitativo. Id unum tantumodo ab arte expetitor, ut nulla committatur culpa, qua in incepto opere natura turbetur; quapropter tota prima die relinquendus æger sine alimento, potandusque aqua tantum, aut ptisana aliquo diluente: ut infuso capillorum veneris; si autem ultra diem febris protrahatur jucula ei exhibenda quoque erunt, interdicto omni alimento solido, ne ab eo pravi quidam succi in primis viis procreentur, qui febrem putridam excitare possent, nunquam enim in febre quacumque digestiones bene fiunt. Verum si calor paulo nimis adauctus perciperetur, vel aliquod accederet symptoma paulo molestum, ut capi- Curatio

tis dolor aut aliud, ſanguinem ſaltem ſemel mittere prudens foret, tanto magis quo cum febris ephemera corpora potiſſimum juvenilia & robuſta aggredi ſoleat, ex tali evacuatione nihil detrimenti timeri poſſit. Te cætero ſi iis obſervatis febris intra dies tres non diſſipetur, tunc Medicus illum non eſſe febris ephemeræ genium gnarus inquiret per ſigna, an tunc febris ſynochus putris aut imputris exiſtat, quo ut infra docebitur, febrem quantocyus efficaciter impugoet. Imo ſi ante diem tertium ſigna putredinis manifeſtentur, ſuccurret ut febri putridæ incipienti.

Hecqeti ſententia.

Quid ſit Gourbatura. *Art.* 85. Ephemera febris, juxta ſcriptorum judicium, ad ſpiritus magis quam ad ſanguinis corruptionem ſpectare videtur; aſt ephemera febris, quæ pauperes & operarios invadit, quamque *Courbature Galli* vocant, ab imminuto fibrarum Tono exoriri evidentiſſimum eſt; quia ex diuturnitate laboris, nervoſæ fibræ debiliores factæ laxantur & flaceſcunt, unde ſolida debilitata, quantum par eſt ad circulationem ſanguinis promovendam contrahi nequeunt. Eſt ergo in hoc morbo *virtus Syſtaltica*, cui incumbit omni præſtare valetudinis converſationi neceſſarium, quæ inepta nanciſcitur ſanguinem deturbandi. Hinc eodem ubique ſtagnante moleſtia parit, & impedimentum iis partibus ubi remoratur, & ſiſtit.

Signa. *Art.* 86. Sic talis Morbus, vulgo *Courbature* nuncupatus, ex laſſitudine repente exorditur totum corpus tenente, quam rigores ſequuntur, capitis gravitate & univerſali oppreſſione conjuncti, cum febre itidem calida, decem vel duodecim horis perſiſtente, quæ demum ſudore deſinit.

Cauſa. *Art.* 87. Inordinata perſpiratio præpiua *Courbaturæ* cauſa videtur, nam a violentia exercitationum, & muſculorum diuturno motu in operariis & pauperibus, ſanguis per totum corporis habitum diſpergitur, atque eo quidem promptius & facilius, quud ſolis ardor, ad modum ſuccus cucurbitarum; eumdem ad externa attrahit. Accedit etiam ex negligentia & ſæpius impoſſibilitate corpus mature obtegendi, ob lo-

loca humilia, humida, & insalubria, in quibus degitur. Cum cutis pori improvide constipentur, plurimum, quod perspirare debebat in sanguinis massam recedit, unde humore heteroclito gignito, adversus hunc natura insurgit, ut omnibus viribus ad externa corporis ableget, in quo conatu natura febris consistit.

Art. 88. Generali medendi methodus in hoc malo me sita est, ut videlicet spiritus animales compescantur, fibæ ad naturalem tensionem revocentur, sanguinis quantitas in justa mediocritate detineatur. Sanguinis imminutio phlebotomia expeditur, cui remedio deinceps addi potest Emeticum temperatum, si forte corpus ægri succo alimentitio scateat, vel stomachus impeditus videatur ab impressione, quam vis humoris morbifici adtulit. Tunc enim hujusmodi vomitorium cum apto regimine hoc est humectante & demulcente eo quidem salubrius est, quo foret caarticum insalubrius. Curatio.

FEBRES INTERMITTENTES.

Art. 89. Febres intermittentes multiplicis sunt generis; atque usus invaluit easdem sequenti ratione a mutuo distinguendi: *Quotidiana* dicitur ea, quæ eadem hora qualibet die revertitur; *Tertiana*, quæ quovis tertio die inclusive; *Quartana* quæ quarto quovis die inclusiste. Si Febris quovis quinto die redeat *Quintana* dicitur, si sexto *Sextana* si septimo *Septimana* &c. Dantur etiam febres *Tertianæ duplices, vel triplices* dictæ, aliæ vero *duplices, triplicesque Quartanæ*, quarum typus sequenti ratione discernitur. Plurium febrium intermittentium distinctio.

Art. 90. *Tertiana duplex* est quæ binos eodem die accessus habet, postridie autem nullum; vel singulis die unum. Differt febris hæc a quotidiana, quia eandem accessus horam non habet, sed secus ac in quotidiana primus tertio correspondet, secundus quarto, & sic deinceps. *Duplex Quartana* ea est in qua bini eodem die accessus ingruunt, duobus sebsequentibus diebus omni accessu expertibus relictis, vel singulis diebus accessus adest, tertio semper immu-

mu-

muni relicto. Quoad *triplices Tertianas & Quartanas* interdum bini accessus eodem die redeunt, interdum diversis diebus; quod ubi contingit, observatur priorem accessum correspondere quarto secundum quinto, tertium sexto, atque ita deinceps.

M. I. G. Sententia.

Art. 91. Cujuslibet generis sit febris intermitten a generalibus remediis semper initium sumendum est Quando febris locum non cedat, sed pertinacitet in sistat, ut in Autumnalibus frequenter occurrit, reme dium usurpabitur methoeice, ex Salibus, & China china conflatum cujus præparationem alibi tradidi mus. Eligere etiam ex sequentibus aliquod licebit quod æqualis efficaciæ fore experientia probavit ℞. *Chin. chin.* ℥ vj. *Aloes succotrin. Rhabarb. an* ℈ij. *Cinnab. natural. Lapid. Hæmat. ana* ℈. *sem pulverent. simul & cum Syrup. absynt. q. s. f. Opia* de quo capiat æger magnitudinem avellanæ quotid mane stomacho jejuno, totidemque sero cubitum it rus, usque dum febris eum deserat, & per duos tres dies etiam post febris discessum continuetur. H jus remedii præstantia commendabilis & specifica qu dem est, maxime in quartana febre, quam nulla licta noxa satis frequentet, sed aliis tractata metho sæpe recurrentem, felicissime subigit. Potest eti loco ejus sequens usurpari. ℞. *Nucis myrist. n. Alumin* ℈j. *conter. simul & in cyath. Vini alb. ner. infund. per horas quinque; dein trajecta in sione propinetur tota dosis una hora ante frigori cessum, & stragulis deinde æger probe obtegatur.*

Art. 92. Efficacius autem antifebrile, quod m perspectum est, sequens ipse reputo. ℞. *Ran. vir q. v. quibus intra duobus testis quarum juncturæ sta obturantur probe ad ignem exsiccatis fiat pul subtiliss.* per setaceum vel potius sericeum trajici dus. Porto ℞. *Rad. Cichor. Sylv. Malv. Ap* quibus exsiccatis subtilissime itidem seorsim conte tur. His prestitis ℞. *Pulv. suprad. Ranar. vi unc. i. pulv. rad. Cichor.* ℥ *sem. pulv. rad. M Apii ana* ℨ ij. *misce.* Hujus pulveris dosis pro fa

Ad febres intermittentes remedia.

tibus est ℈ i. pro adolescentulis ℈ ii. & ab ætate
orum 20. usque ad 60. est ʒ j. Sumitur in cyatho
idio sp. vin., cui vix ac pulvis subscedit, additur
tumdem aquæ, quibus recte agitatis fit haustus, & os
ea aceto & aqua abluitur. Tum æger Ptisana utatur
radicibus cichorei sylvest. & glycyrrhizæ tantum,
usque in dicti remedii usu perseverat. Prima remedii
s stomacho jejuno hauritur, blborio vero elapso jus
nium vel Ptisana, trihorio post altera remedii dosis
bihorio iterum elapso Ptisana, trihorio demum post
ia remedii dosi, atque itidem tertio elapso trihorio
ana. Ægrum fas est, cibum consuetis horis
mere, sed postridie dabitur jejuno remedium, & tri-
o elapso ptisana; postea cibum capiet, & die ve-
rascente alteram remedii dosim hauriet, & trihorio
ptisanam. Sic quoque tertia die semel tantum ho-
matutinis & stomacho jejuno remedio fruetur, &
orio elapso ptisana. Pro certo habendum nullam dari
rmittentem febrem etiam in locis palustribus, &
osis, ut illud est Zelandiæ, præcipue vero quar-
m, ut ut contumacissimam, quæ huic remedio
cedat. Cavendum tamen a Lacticiniis, Butyra-
Caseosis & Saccharatis.

rt. 93. Alterum remedium pro omnibus intermit-
ibus tanto mirabilius, quo simplicius, quodque ut
imum sanat, malum citreem est. Hoc sub frigo-
ebrilis accessu nullo adempto cortice devoratur,
æger stragolis obtectus ad sudandum decumbat.

rt. 94. Vino modice utendum est semper aqua Quomodo dandum vinum febricitantibus.
co, non solum in febribus intermittentibus, sed
ontinuis etiam remittentibus, etsi aliquid de mali-
ate participent. Id omne, quod ab eo impendere
st, levis est tantum capitis circumgyratio, aut
tis alienatio, quæ symptomata, utpote leviora &
cia, non prohibent, quin prædicto modo vinum
petur; etenim ægri molestiæ ab utilitate, & com-
is inde emanantibus affatim compensantur.

rt. 95. Quoad Topica sive remedia externa quo- Extrema remedia ad febres.
nonnulli in curarione intermittentium febrium
item celebrant, duorum hic meminerimus, quo-
vis ceteris præstat. ℞. *Cortic. Allii, Croc. Pi-*
per-

per. Sal comum. Fuligin. q. v. f. pulv. Acet. subigendus; quo in pastam redacto quartus digitus utriusque manus singula die, qua febris imminet, obvolvatur.

Art. 96. Aliud Topicum ♃. *Salv. tenuis man. Sal. comun. man. i. contund. simul additoque aceto, quantum ovi cortex capere potest, & tantundem Fuliginis durioris & splendentis diu misceantur omnia atque addito demum ovi albumine f. emplastrum, carpis utriusque manus applicandum.*

Art. 97. Hujusmodi externa remedia interdum effectum obtinent, sed iis plurimum non est fidendum. Praestantius, quod adhiberi potest, Theriaca est, qua in spiritu vini dissoluta, eadem in accessu frigoris spina dorsi confricatur, ubi febris intermittens, est; sed in continuis febribus ad vitanda deliria plantis pedum pasta farinæ plurimum fermentata, & aceto soluta admoveri potest. Monendum tandem est, ne hujusmodi topicis antifebrilibus manus admoveatur, nisi generalibus adhibitis remediis, secus vero aut recidivæ periculum impendit, aut febris in immodicam longitudinem protrahit.

Art. 98. Observationem demum non præterimus quod si febris a quovis alio morbo producatur, ut Diarrhœa, Dysenteria, Pleuritide &c. danda est opera præcipuo morbo, febre quodammondo prorsus despecta: siquidem eodem adempto febris etiam simul subtrahitur, & sponte sua, rite sanato priore morbo eadem conquiescit.

Morbus febrim producens primo curandus.

Mortoni sententia.

Art. 99. FEbris intermittens est calor præternaturalis in sanguine accensus ab insolita spirituum expansione statis periodis redeunte; in hac autem Febre algor, rigor, calor, & sudores se invicem excipiunt; adsunt etiam in paroxysmo ægritudo universalis, nausea, & vomitus, dolor capitis, lumbago, &c. Paroxysmus quidem acutus est, morbus vero ipse ut plurimum plus minus chronicus. Febris intermittens simplex facillime cognoscitur; utro enim sese ia conspectum dat: quotcunque autem sint ejus varietates (h. e. quotidiana, tertiana, qua-

Definitio febris intermittentis.

ta-

a, &c.) *fermentum morbificum* omnium idem eſt, viribus *corticis Peruviani* certo acto cedit.

Art. 100. *Species Febrium intermittentium com-nes ſunt:* quotidiana, tertiana, & quartana plex; quotidiana, tertiana, & quartana du-x; ſemitertiana, *&c. Sunt etiam Febres inter-tentes quinto, ſexto, vel ſeptimo die recurren-. Crntigit mihi in praxi videre fœminam per egram ſeptimanam Febre laborantem, deinde pro-a ſeptimana omnioo liberam; atque ita alter-ſeptimanis febricitantem, & alternis apyrexia entem, idque per longum tempus. Cortice Peruvia-curata fuit.* Species feb. intermitt. Hiſtoria rara.

Art. 101. Neque venæſectio, neque vomitoria, ca-rtica, aut diaphoretica, neque aliud quodcunque edium in paroxyſmo exhibitum aliquid ad cura-nem hujus morbi promovendam conducere obſer-tur, a juſta doſi vini benedicti trihorio ante ter-m paroxyſmum expectatum exhibita, ſæpius Fe-m tertianam curatam novi. *Antimonium diapho-cum* paulo ante adventum paroxyſmi datum in-llum morbum tollit; *Sal abſynthii* febrifugum au-, & ſequentem hauſtum uſu comprobavi, ♃. *Aq. d. ben. theriacal ſtillat. ana* ℥ij. *ſal. abſynth.* ʒj. *p. limon.* ℥ iß. *miſce*; ſumat æger dimidiam par-trihorio ante paroxyſmum, & reliquam in pri-inſultu. *In Febribus intermittentibus* (*inquit æus*) *pro ſingulari ſecreto mihi eſt* lapis La-*a* ʒß. *ad* ʒj. *cum ſpiritu vini ante paroxyſ-n traditus*. Efficacia plurimorum amarorum tequam vires *corticis Peruv.* ſatis exploratæ fuiſ-) experta fuit: uti *abſynthii*, *cardui benedicti*, *gentian. flor. chamæm.* fere ſpecifica, & priva-*decocti amari febrifug. ſeq.* ♃. *Fol. matricar. card. abſynth. ſummit. centaur. min. ſtor. cham. ana ſem. card. ben. citr. ana* ʒj. *ſal. abſynth.* ʒiſs. *in aq. font. q. ſ. ad* ℔iſs. *doſis* ℥iij. vel iv. rta quaque hora extra paroxyſmum. Item pulvis rifugus ſequens; ♃. *flor cham. ſubtiliſſime pulve-at.* ℈i. *antimon. diaphoret. ſal. abſynth. ana* ℈j. f pulvis pro una doſi quarta quaque hora extra

pa-

paroxyſmum, utiliſſimus eſt quidem iis; quibus vi res corticis defecerunt, vel quando ob ἰδιοσυγκρασίαν non poſſumus exhibere. In confeſſo eſt his & hujuſmodi remediis Febres intermittentes æſtivo tempore quandoque curari: *Cortex* vero *Peruvianus* conſenſu medicorum (hodie omnium) eſt *catholicum febrifugum* quod omnes Febres intermittentes, in quavis anni tempeſtate, in omni ætate & temperamento, penitus, cito, tuto, & feliciter ſanat: neque opus eſt ut medici ingenia ſua amplius torqueant in aliis febrifugis explorandis: *Cortex Peruvianus ſudorem omnino nullum excitat; tantum omnigenas concoctiones e veſtigio emendat; ſine ulla ſenſibili evacuatione; niſi aliquando alvum aliquoties; idque leniter admodum moveat: Modus exhibendi nunc dierum omnibus innoteſcit.* Hactenus *de Febribus intermittentibus ſimplicibus.*

Cortex Peruvianus remedium polichreſtum.

Art. 102. Symptomata vero Febrium intermittentium *ſpuriarum* nonnumquam ſunt perquam vehementia, & typus Febris ipſius in variis ſuis ſtadiis ſub larva vomitionis, diarrhϾæ, doloris alicujus graviſſimi, &c. abſconditur. A periodica ſymptomatum vehementium exacerbatione & remiſſione, nec non a urina lateritii coloris verus morbus potiſſimum digno ſcitur: alios etenim morbos frequentiſſime ſimulat unde arrepta occaſione, creantur nunc hæc, nunc illa graviſſima ſymptomata, vomitiones, diarrhϾæ tormentoſæ, cholera morbus, colica, dolore lateris punctorii, tanquam pleuritici, ophthalmia, apoplexia hemicrania, ſpaſmi univerſales, vel particulare, dolores nephritici, *&c. Item dolores parturientium æmuli. In fœmina quadam hujuſmodi dolores; alternis diebus recurrentes, duobus vel tribus a partu ſeptimanis accedentes ſemel ipſe obſervavi idemque ab alio obſervatum fuiſſe audivi. Et (quod rarius adhuc videtur)* dolorem unius cruris *periodice revertentem in homine quadragenario ſemel in praxi adnotavi: dolor fuit vehementiſſimus per 24 interdum per 30. horas durans, unde ingens intumeſcentia totius membri ſuperveniebat; tumor cruris erat quaſi partim* flatulentus *& partim* œde-

Febris intermittens ſpuria.

ma-

atosus, *qui nonnisi longo post tempore fasciatione ad ristinam dimensionem redactus fuit. Ambo hi ægroti rticè Peruviano sanati fuerunt.*

Art. 103. Versatilis quidem est horum affectuum roteiformium genius, sed ab uno eodemque ferento pendentes omnes, unica antidoto, nempe *corze Peruviano*; cum prudentia adhibito, facile progantur. Curatio.

Art. 104. Nemo unquam a Febre intermittente inrimitu, nisi in primo paroxysmi stadio durant, scilicet, algore ex spirituum oppressione or. Febres intermittentes, ubi valde chronicæ evant; viam sternunt ad alios morbos maxime fuestas Prognosi

Art. 105. *Sequens historia inter casus oppido uros merito recenseri potest. Paucis abhinc anss Vvincaunrioniæ in agro Somersetensi mortuus senex, Theologus, nomine* Bulgin; *hic anzm agens trigesimum quartum in Febrem interittentem quotidianam incidit, quæ per totum itæ cursum (dictu mirabile, verissimum tamen) er sexaginta scilicet annos, usque ad vitæ in xtrema senectute terminum, duravit. Febris um frigore præeunte, calore & sudore succedenbus per diuturnum istud spatium, utcunque non mper cum eodem sævissimo impetu, constanter men, quotidie illum invasit. Postremo* senio *otius quam morbo confectus nonagesimum quinem agens annum obiit. Hæc narratio a filio & ia prædicti senis adhuc viventibus, fidei indubitæ ambobus, renunciata est.* Historia

FE-

FEBRES INTERMITTENTES cum Caro.

VVerlhof sententia.

Carus cum intermittentibus sociatus.

Art. 106. EX tertianarum genere fuerunt omnes in quibus id quidem Febrium symptoma observavimus, vel observatum comperimus, simplices aliæ, aliæ paroxismo secundario adscito duplices, quamquam *Galenus* soporem quotidianæ maxime proprium esse notat, & *Furestus* Carum ex quartana memorat Tempus quo id contingit, in tertium primariæ accessionis paroxysmum, sive diei morbi quintum, aut ubi accessiones valde anticiparunt in quartum incidit: nonnullos serius afflixit. Fuit sane hoc ipsius febris & paroxysmi symptoma, qui cum aliquo sensu consuetorum motuum justo tempore plerumque incœpit, statim deinde interdum alias vero nonnisi sensim, & cum incremento accessionis sopore illo accedente, & increscente. Pulsus in plerisque frequens. in unico per novem ante mortem dies continuos apoplectico tardissimus, in quibusdam exantlato quidem tempore paroxysmi, non autem ipso affectu soporoso, naturalis, in multis durus fuit, & intermittens. Verbis sanè *Eugaleni* ejusmodi accessionem describere licet: *profundo somno, caro scilicet correptus abjque omni sensu ac motu jacuit, ut ne digitum haberet quem dimoveret, &* sola *respiratione a mortuo differret*, hæc autem plurimis ore hiante singultim, & cum stertore fiebat, quo maxime indicio apoplexiam a Caro, gradu ad illam proximo, dirimere solent Auctores: *Nullis vellicationibus excitari atque revocari ad se potuit, & si post vellicationes punctionesque*, vel post phlebotomiam, scarificationes, sternutamenta clysmata acria, cauteria, *leviter aliquando oculorum palpebras attolleret, statim tamen rursum illæ connivebant*: interdum inæqualiter, ut altera semiclausa appareret, vel manebant immotæ & apertæ sine visionis sensu. *Idque malum quibusdam in singulis febrium accessionibus recurrebat, iisque desinentibus sponte solvebatur, etsi obtusiores tum quoque sensus vi-*

viderentur, neque plane integri, sed quodam quasi stupore præoccupati: paroxymo etiam deinde gravius in dies affligere solito. Nonullis prima statim vel altera talis accessio exitio fuit. Aliqui evigilarunt quidem finiendi paroxysmi tempore, sed diutius longe, quam ante hunc laborantes, magis alii; alii minus: continue febricitantes, somniculosi, magno stupore, immo interdum veluti catoche, seu catalepsi affecti delirantes, anxie, & assidue micturientes, motibus vel haud voluntariis, vel anxiis jactati, dextro latere interdum, tanquam ad hemiplegia immoto, vel parum mobili. Hi vero sub ingressum novi paroxysmi plerumque sopore iterum, immo sæpe apoplexia insanabili correpti, sub eo ipso vel quod paucioribus evenit, post aliquot demum dies, sensim exspirarunt. Complures mature satis advocato Medico, posteaquam medicina & tempore excitati fuerunt, melioris, & præcipue longioris remissionis, aut intermissionis participes facti, medicamentis generosis ab instante paroxysmo, & mortis periculo vindicati sunt. Pauci sine ejusmodi remediis, sponte naturæ, post toleratos aliquot paroxysmos soporosos, sub longo languore febris intermittentis, variorumque symptomatum, vel convaluerunt sensim, vel consumpti, aut relapsi, atque extincti sunt. Casus.

Art. 107. Unicum mihi visum est exemplum in muliercula sexagenaria, quæ quidem extra accessiones aliquantulum, post externa remedia, sensum vigoremque recepit, medicamenta vero nulla admisit, & nihilominus tandem, diu misere conflictata, rediit cum sanitate in gratiam.

Art. 108. Neque vero ullum ex remediis, quæ febrifuga audiunt, in tam ancipiti rerum statum, certum satis fidumque comperimus, præter unum illum Corticem Peruvianum sive Chinchinam tantopere multis invisam. Ejus vero virtus omnium manifestissima in restituenda subito œconomia corporis, horrendis symptomatibus per paroxysmos turbata, excitare potius ad rectum usum detegendum, vel confirmandum, & contra abusus muniendum, cordatos medicos deberet, & imperfectis de modo agendi ideis, ad vituperandum hoc divinæ providentiæ munus, & castrandam genero- Corticis Peruviani in hos febribus præstantia.

ſo præſidio materiam medicam febribus medentem ſeduci non patimur.

Modus uſurpandi. *Art.* 109. Atque in hoc quidem, de quo ſcribimus, rerum ſtatu pulverem corticis electi ſubtiliſſime tritum, in ſubſtantia, quod dicunt, longe quippe, ut in confeſſo eſt, & in vulgus notum, efficaciſſimis omnibus anteponimus præparationibus pharmaceuticis & chemicis, quas ipſi magni alioquin æſtimamus. Exeunte igitur, & in intermiſſionem, immo vel remiſſionem ſatis obſervabilem terminato paroxyſmo, facta vel omiſſa pro indicantibus evacuatione, drachmam integram pulveris tertia, immo vel altera quavis hora exhibuimus, quocunque modo minime nauſeoſo deglutiri commode potuit, ut unicia una aut etiam amplius in acceſſionum intervallis aſſumpta, vel penitus inſtantia ſymptomata averteret, vel minueret certe, & periculum amoliretur. Et longe tunc profecto tutius major hæc, & repetita, quam exigua, & vano medicamenti timore, refracta, & rara doſis, aut neſcio quibus correctionibus caſtrata, præbetur. Quicquid enim metuendum eſt, id non a corticis particulis naturæ amicis, ſed a perniciosa materia morboſa eſt metuendum, ſi incaſſum imbelli remedio tentata fuerit, proximo forte paroxyſmo jugulatum relinquit ægrum, quem ſervare potuiſſet. De hoc morbo ſane verum eſt, quod poeta de animo iracundo canit.

——————.—————.——————.——*niſi ſervit,*
Imperat: hunc frænis, hunc ut compeſce catenis.

Quamdiu continuandus. *Art.* 110. Declinante acceſſione repetendus eſt ſtatim cortex, nullaque alia medicina, niſi quid urgeat, interpolatus, in notabilium paroxyſmorum intervallis tertia vel quarta quavis hora dandus, neque deſiſtendum eſt prius quam paroxyſmi fugati ſint penitus, & æger cum ſanitate in gratiam rediiſſe videatur: adjuvante optima diæta, & quam primum fieri poteſt moderato motu in aere liberiori, puriorique. Pulſu æquabiliter perpetuo bonus ſit, lingua ſana, urina qualis per ſanitatem conſueta, vel ſolito limpidior aliqnantum, & copioſior, appetitus naturalis, vel naturali, acrior, nullus dolor, nulla functionis turbatio quæ ſub febris acciderunt, præſertim per intervall paroxyſmorum, affligat amplius, laſſitudo corporis quaſi

ii ulcerosa; & cutis color febrilis evanuerit, antequam a continenti corticis usu desistas. Atqua hæc, si quid in arte certi est, certissime ita evenient intra unius plerumque, vel saltem alterius hebdomadæ decursum. —— Imminui dosis periculo superato potest, sed non facile, his quidem in casibus. ubi vitæ periculum instans adfuit, infra scrupulum unum, vel drachmam dimidiam vel quantum fere æquipolleat decocti aut infusi ter, quater, quinquies, vel sexies; si fieri potest, quotidie assumendum.

Heisteri Sententia.

Art. 111. Speciatim vero *sitim, æstumque nimium moderantur*, ac simul sanguinem spissum attenuant, acremque temperant, partim *sufficiens potus aquosus*, ut infusum Theæ, Coffeæ, veronicæ, card. bened. præsertim in principio paroxysmi, aliaque similia: item *cerevisia tenuis* cum pauco nitro vel frustulis dissecti pomi citri adjectis. Vel præsertim in progressu paroxysmi, aut ejus declinatione, quando cum primis ægri potum calidum aversantur, *decoctum hordei citratum*, aut blande acidulatum, v. g. spir. sulph. vitriol. vel syrup. citri, ribesior. berberis, vel cerasor. acid. vel etiam aqua simplex pane tosto alterata cum vel sine frustulis citri; vel syrupo acidulo q. s. ad gratum saporem, vel aqua simplex cum pauco vino & saccharo, additis vel omissis citri frustulis; partim *mixturæ diaphoreticæ* ex aquis destillatis temperatis, cum pulveribus temperantibus, & leviter diaphoreticis; pro materia vitiosa febrili cum corrigenda tum e sanguine expellenda: ut Lap. cancr. antim. diaphor. aliisve temperantibus jam *alibi* laudatis, addito syrupo quodam grato ex modo laudatis. Quibus ita, una cum *diæta parca* & tenui, per aliquod tempus rite usurpatis, hæ febres, præsertim vernales, post aliquot paroxysmos, intra quatuordecim dies, vel citius quam optime sæpe solent profligari. Ulterior febris & symptomatum curatio.

Art. 112. Quodsi vero intra hoc tempus non fiat, primæ tamen viæ bene prius purgatæ, & vitiosi humores ex parte correcti sint, tunc ad *specifica antifebrilia*, id est febrim peculiari virtute sistentia acce- Specifica antifebrilia.

dendum est, qualia plurima laudantur, & inter hæc maxime *specificum antifebrile Crolii*, aut *Strobelbergeri*, itemque *Regulus Antimonii medicinalis*, aliaque similia terrea ad ʒj. bihorio vel trihorio ante paroxysmum exhibita, commendantur, Ita & *mixtura febrifuga Crolii* ex aquæ cardui bened. un. ij. Sal. absynth. ʒ. ß. succ. citr. ℥iij. constans, vel in robustioribus ex Sal. absynth. ʒj. & succ. citr. ʒiv. aut Essent. absynth. ℈j. cum Essent. vitriol. ℈. sem. ante accessionem semel iterumque data, sæpe juvat. Præterea omnia *salia neutra* præcipue vero tart. vitriol. arcan. dupl. Sal digestiv. Sylv. Sal armoniacum, Sal antimoniatum &c. nec non *salia fixa* majori paulo dosi & sæpius exhibita febres has sæpe profligant. Quidam *alumen* vel per se ad ℈j. vel ʒ. sem. vel cum N. M. part. æqual. datum valde extollunt, sed ob nimiam adstrictionem, & inde metuenda mala, valde suspectum est; id quod & de *pulvere galarum*, qui a Gallis in Acad. Reg. ad ʒj. valde laudatur, sentiendum esse puto.

Nonnulli *piper* quoque præsertim phlegmaticis ad grana xx. & ultra; alii *piper hispanicum* vulgo dictum, ex spiritu vini aliquoties sumptum valde commendant, quæ vero ob fervorem nimium facile præsertim imbecillis nocent, & calorem præternaturalem, vel alia mala inducunt.

Alii *Nucem Vomicam*, & huic affinem *fabam S. Ignatii* a gr. v. ad x. vel solam, vel cum aliis mixtam, & ante accessionem datam magnopere laudant; alii *vitrum antimonii*, immo ipsum *arsenicum* ad gr. j. vel ij. immo gr. iij. pro specifico euporisto habent; quæ vero tanquam violentiora & venenata, aut ad naturam venenorum quam proxime accedentia, non facile, & forte non nisi in casu necessitatis, ubi securiora nihil præstarent, adhibenda. *Flores chamomæli* contra in decocto, quam in forma pulveris aut electuarii, larga dosi propinati, securissimi sunt, & multum sæpe in febribus hisce debelandis præstant. Ita & *radix pentaphyli* aut *Imperatoriæ* aut *gentianæ* vel & *cortex cascarillæ*, vel cortices aurantiorum in pulvere vel electuario larga & sæpe repetita dosi, febres has egregie, & tuto sæpe tollunt. Id quod etiam non raro *crocus martis antimoniatus*; quem Stahliani valde

extollunt perficit, itemque *pilulæ Vvildeganſis* dictæ. At ſi ſecuriora ex his debitum effectum non præſtant, ſicuti ſæpius cuntingit, aut certioris effectus cauſa omnibus illis tamquam minus certis uti nolumus, ne ſcilicet ægri nimis diu a febre torqueantur, *corticis peruviani* ſive *chinæ chinæ* legitimus uſus (licet multis adeo exoſus ſit, & multa obloquantur) intermittentes quaſcumque certo & tuto etiam profligat.

De Gorter ſententia.

Art. 113. Quæ medicamenta febris cauſam extingunt *Antidota* vocantur. Febris vero continuæ cauſa, quæ non fuit ex intermittente orta, nullo mihi cognito medicamento extingui poteſt, at vero in intermittentibus varia ſumma laude extolluntur. Quid non Riverius in ſuis obſervationibus prædicat de febrifugo ſuo ad gr. xx. exhibito, quod alvum movet, & quandoque vomitum, quamvis præparationem alto ſilentio ſupprimat? Quibus encomiis non extollitur Sal Ammoniacum & ejus ſpiritus? neque *Gentiana* neque *Chamæmelum* auctoritate carent: Imo Alumen, aliaque adſtringentia celebrantur. Omnibus tamen palmam præripit *Cortex Chinæ chinæ*. Experientia in his omnibus eſt conſulenda. Si autem quis invenerit tutiſſimum & promptiſſimum, ægrotantium ſaluti conſectare velit exopto. Ego vero in multis horum, licet omnem cautelam adhibuerim, raro felicem ſucceſſum obtinui, niſi quandoque in ſale Ammoniaco. Verumtamen numquam tanto ſucceſſu, quanto in Cortice Peruviano, hujus ergo uſus paulo altius inquirendus. Antifebrilia.

Art. 114. Multa accepit hic Cortex nomima, omnium frequentiſſime cortex *China china*, vel *Kina-Kina* & *Peruvianus* ex arboris & regionis nomine. item *pulvis Patrum* quia Patres e Societate Jeſu Romæ pauperibus gratis eum largiebantur; etiam pulvis *Cardinalis de Lugo*, quia primus ex India in Hiſpaniam eum tranſtulit. Cortex Peruvianus.

Art. 115. Creſcit hæc Arbor in America Peruviana circa Loxam in montis cacumine, non valde procera eſt, ornatur floribus albis & cæruleis, foliis inſtar prunorum, & ſeminibus quaſi cucurbitæ; neque Nativitas.

in his, neque in ejus transfundante resina tanta vis febrifuga invenitur, quanta in cortice.

Electio. *Art.* 116. Egligendus recens, vegetus, non admodum crassus, a ramulis derasus, facile terendus, odore peculiari grato, saporeque aromatico amaro, atque colore cinnamomi, praeditus.

Art. 117. Inclaruit ejus virtus primo in Regno Peruviano 1616. brevi post iterum suppressa, at majori studio exculta iterum 1648. multa tamen passus est dein fata, quae lites hucusque nondum compositae sunt.

Art. 118. Usus Corticis primarius est in febribus intermittentibus puris, atque symptomatibus obstinatissimis ex febre intermittente productis; atque etiam in febribus continuis, ex causa intermittentium natis: extinguit enim febris intermittentis causam, sine sensibilis evacuationis augmento, verum omnibus ex phaenomenis insensibilem perpirationem augere videtur, qua via forte subactam materiam educit, quum aliis in evacuationibus nullum praebeat indicium. Si vero simul haereat cacochylia in primis viis, ea primo purgante, vel emetico educenda, si plethora urget, venae sectione minuenda, sed tunc statim exhibendus, priusquam vires detritae non possent in actum ducere medicamentum; quando frustra saepe praescribitur, majori dosi exhibendus, ut observatio docuit.

Usus.

Art. 119. In aliis praeterea morbis quandoque, sed tamen minus certe, multa praestat, ut in debilitato tono solidorum, hystericis, hypochondriacis, ventriculi inapetentia, atrophia ex nimia humoris evacuatione, chlorosi, Leucophlegmatia, hydrope, vel podagra enervatis; epilepsia, & convulsionibus istis, quae ex inanitione excitantur, hemicrania, aphtis, & singultu in fine febris, si in longum tempus protrahantur, atque omnibus symptomatibus a febre intermittente relictis, egregium etiam inter roborantia, sua leni adstrictione, & amaritudine meretur nomen.

Art. 120. Prudens vero Medicus ejus usum intermittet aliquandiu, si ipsa febris intermitens inveteratum malum expellere possit; aut si aliquid prius sit educendum. Quando etiam coacti sumus ob vehementiam febris statim exhibere corticem, & dein educere hu-

humorem malignum, ſummo cum ſucceſſu; preſtat enim mutare methodum, quam ut, nimis religioſe ſervata Methodo, pereat æger.

Art. 121. Ejus uſus non modo ſuſpectus, ſed etiam damnandus in febribus ſymptomaticis, humorum putredine, acrimonia ſcorbutica, pure latente, melancholia bilioſa, cacochyma, bile acri aduſta, inflammatione, eryſipelate, multiſque febribus epidemicis, & peſtilentialibus, ab acri inquinatione, atque in omnibus febribus acutis continuis; febris enim intermittentis cauſam, non vero continuæ extinguit. Abuſus.

Art. 122. Antequam exhibetur, non eſt opus ulla præparatione, niſi in primis viis hæreat cacochylia, quæ educenda eſt; omnes enim evacuationes, aliaque, quæ corpus debilitant, actionem hujus febrifugi minuunt; ſi cero alvus nimis laxa ſit, vel vomitus urget, compeſcenda prius; ingreſſum enim corticis in vaſa lactea impediunt. Præparatio corporis.

Art. 123. Tempore Apyrexiæ, vel quando ea adeſſe debebat, incipiendus, & continuadus ſingulis vel alternis horis ejus uſus ad ſemidrachmam vel ultra pro doſi, donec redeat paroxyſmus; continuandus finito paroxyſmo, donec cedat febris, quæ quandoque uncias duas, vel tres exigit, præprimis ſi corpus fuit debilitatum, vel ſi quartana in continuam fuit converſa: verum tertiana quandoque drachmis duabus cedit. Licet unica vice ad unciam ſumatur, nulla inde fuit facta moleſtia, & tamen ſine recidiva curata fuit quartana, & pluſquam ſemel vidi in ægris, qui ſuo periculo una vice integram quantitatem, partitis vicibus aſſumendam, devoraverant, ex quorum imprudentia didici, non opus eſſe, ita timide doſin definire. Verum in aliis morbi §. 100. ſufficit, ſi quotidie ad ſemidrachmam vel drachmam unam aſſumatur. Hoc tempore non eſt opus, æger rigidiſſima inedia vexetur, aut calidiori regimine, imo jugis decubitus in lecto remoratur operationem; ſed commendet modo alimenta facilis digeſtionis. Nihil præterea addendum cortici, niſi aliquod ſymptoma talia exigit. Sæpe addere debemus anodynum, vel adſtringens, quia alvum quandoque laxat: verum purgantis admiſtio ejus minuit vires. Exhibendi tempus & doſis.

res. Præſcribitur omni forma: pilularum, electuarii, infuſionis, decocti, clyſmatis. Sed ſimples doſis in ſubſtantia tantum valere ſolet, quantum duplex in infuſione.

Quid poſtea agendum. *Art.* 124. Fugata febre nihil moliendum; niſi quod continuetur per menſem quotidie aſſumere ſemidrachma ejuſdem corticis aut unica per 14. dies, ita enim metus recidivæ enaneſcet. Si purgante vel vomitorio vexetur æger, brevi a febre curatus, ut plurimum febris recidivat. Quia vero curata febre ut plurimum nimis augetur appetitus, cavendum eſt, ne æger ſe alimentis repleat, ſed modicam ſervet diætam. Ita tuto, & feliciſſime curatur febris, ſine recidivæ periculo.

Farrago ſententiarum.

Cauſa proxima feb. intermit. tentium. *Art.* 125. Poſt accuratum examen totius hiſtoriæ Febrium intermittentium cauſa proxima conſtituitur *viſcoſitas* liquidi arterioſi, ſuperveniente dein cauſa quacunque velocioris, & fortioris contractionis cordis, atque reſolutionis ejus, quod ſtagnaverat. *Boërhaave.*

Galeni methodus in quartana. *Art.* 126. Galenus hac methodo curavit quartanis; primo propinavit vomitorium, die ſequenti dedit *ſuccum abſynthii* bibendum, & denique bihorio ante paroxyſmum dedit *theriacam*. *Sed his adminiculis tuto inniti nequimus. Febris tertiana veteribus, quibus vires antidoti Peruvianæ ignotæ fuerunt, curatu erat valde difficilis, quartana opprobrium medicorum audiebat; at hodie ſecus eſſe nemo non noſcit: quo enim longius recedunt intermittentium paroxyſmi a natura Febrium continuarum, aut quo majus eſt intervallum inter acceſſiones, eo minus periculi ab illis impendit, quoniam amplios, eſt locus commodiorque curationis.*

Epithemata, *Art.* 127. Epithemata & pericarpia quandoque proſunt Febribus intermittentibus abigendis; ejuſmodi eſt *Emplaſt. febrile pro carpis D. Michaelis* ℞. *Fulig. furni ſplendent.* ℥iſ. *terebinth.* ʒvj. *tel. aranear.* ʒſ. *camphor* ʒij. *ol. ſcorpion.* q. ſ. m. f. emplaſt. pro carpis Mortonus duo ſequentia ex propria experentia commendat. ℞. *Pulv. oliban. terebinth. venet. anap.*

ā. ſ.

æ. f. pericarpia. ℞. *Fol. chelidon. maj rutæ ana* m. j. *fuliginis e tignis combustis, sapon. venet. salis marin. ana p. æ.* cum aceto acerrimo f. massa, &c. Empl. rubrum febrifugum *sequens scrobiculo cordis applicatum in tenellis infantibus frequenter prodesse deprehendi.* ℞. Thur. subtilissime pulv. ʒv. minii ℥j. olivar. q. s. f. empl.

Art. 128. Qui *corticem Peruvianum* ore assumere pertinaciter respuunt, curari possunt cum enematibus ex ejusdem decocto; istiusmodi est *enema febrifug. Fulleri*, sed pueris certius solet opem fere quam adultis. Enema febrifugum

Art. 129. Dum febrilis horror, aut frigus universam cutim convellit, tum *oleum destillatum caryophyllorum* epigastricæ regioni illitum remissionem horroris undequaque procurat. *Baglivius.* Ad algorem.

Art. 130. Ansam mihi suppeditari autumabam, aliquid ad artis nostræ incrementum ediscendi, idque aliquoties tentas, non infeliciter processit; in Febribus scilicet intermittentibus, circa initium paroxysmi, *hausto calido succi limonum* cum saccharo & aq. fontan. tantum semel atque iterum exhibito; exacerbationes vel in totum cessasse, vel saltem in dies præter expectationem simul cum siti deferbuisse, & intra paucos dies plane siluisse, deprehendi, subsequente utique manifesto effectu, urinæ scilicet, & imprimis sudorum larga promotione. *Piso* p. 315. Vires succi limonum.

Art. 131. Sunt & alia nonnulla remedia a quibusdam plurimum decantata, tanquam Feb. intermit. specifice curantia. Nempe *pulvis corticis interioris fraxini* a ʒj. ad ʒj. cum pauco *sale absynthii* in vehiculo idoneo exhibitus, more *cortici. Peruv.* vires ejusdem adæquare, immo superare, dicitur; felici cum successu sæpe exhibuit doctissimus & insignis medicus D. *Hen. Vaghan.* Idem perhibetur *de cortice ulmi prope radicem. Flores salis armoniaci* optimum febrifugum censentur, præcipue in Febribus intermittentibus. De quo remedio audiatur clarissimus Boerhaave: non novi (inquit ille) melius febrifugum quam gr. xx. *salis armoniaci* in calido haustu, una vel duabus horis ante paroxysmum. *Succus rad. gentian. inspissatus*, & in vehiculo appropriato cum myrrha assumptas propter ejus vim febrifugam non immerito usurpari Specifica alia.

po-

poteſt ad inſtar cort. Peruvian. cujus ſuccedaneum fere eſt (inquit Ettmullerus.) Sed forſan *cortex radicis pruni ſylveſtris*, i. e. *ſpinæ nigræ* vulgo appellatæ, eſt adhuc præſtantius medicamentum, quod olim honorandus D. Sloan in literis mihi datis communicavit. *Camphora* eſt remedium diaphoreticum nobiliſſimum, & omnium adhuc notorum certiſſimum. Inſignis eſt ejuſdem uſus in curandis Febribus intermittentibus, & viribus corticis Peruviani magnopere opitulatur.

Recidivationis præcautio. *Art.* 132. Unicum hic, quod multa experientia didici, in bonum comune evulgari volo de *Recidivatione* præcavenda; nimirum, Febre cortice Peruviano prius fugata, cui penſo iſtius remedii unica vel ad ſummum ſeſquiuncia ſemper ſufficit, inter triduum vel quatridum propinare ſoleo *medicamentum aliquod chalybeatum*, & huic operi leviſſimas præparationes eligo, & in hunc fere modum præſcribo. ℞. *Vin. chalybeat. pharm. Londinenſ.* ℔ij. *tinctur. ſtomach: amar. Quincii* ℥iij. vel iv. miſce doſis coch. iv. vel v. bis in die, vel loco hujus infuſum chalybeatum amarum ſequens. ℞. *Limatur. ferri* ℥iv. *ſucc. limon.*

Infuſum chalybeat. amar. N. iv. *aurat. acid.* N. vj. *infund. per hor.* 24. *deinde add. rad. gentian.* ℥ß. *ariſtoloch. rotund.* ℥j. *cort. vvinteran. rad. calam. arom. ana* ℥ij. *ſummil. abſynth. centaur.. min. ana p. j. vin. alb.* ℔iv. *aq. gent. comp.* ℔ij. *infund. frigide per ſeptimanam, & decantetur pro uſu.* Vel. ℞. *Flor. ſal. ammoniac. martiat.* ʒij *myrrh. elect.* ʒj. *rubig. ferri* ʒij. *extract. rad. gent.* q. ſ. m. f. pil. med. doſ. iv. bis in die,

Infuſum ſtomach. amar. ſuperbibendo infuſ. ſtomach. amar. ſequent. ℞. *Rad. zedoar. caſſummuniar. ana* ʒij. *cort. ſlav. aurant. Hiſpalenſ.* ʒij. *ſem. cardamom. min.* ℥j. *ſummit. abſynth. Rom. p.* ß. *infund. in aq. bullient.* ℔j. *coletur frigide.* Atque ita ventriculo optime conſultum eſt, ut res in vado ſit; Febris nullatenus recrudeſcit, niſi ex gravi aliquo ſex rerum non uaturalium errore. Interdum in caſu ancipiti, & in corporibus valde debilitatis *chalybs & cortex Peruvianus* junctim maritati melius cedunt, quam alteruter eorum ſeorſim exhibi-

Decoctum nigrum. tus: in hunc finem decoctum nigrum ſequens eſt remedium appropriatum: ℞. *Cort, Peruv. pulveriſat*

ʒij.

℥ij. *chalyb. cum tart. præp.* ℥j. *coq. in aq. font.* ℔iij. *lento igne ad* ℔i. *addendo sub finem conctionis cinnam. acutissim.* ℈ij. *colatur. add. aq. absynth. magis comp.* ℔j. *m* vel in magis delicatulis vinum chalibeatum prædict. in tinctura sequens usus tempore commista; dosis ad coch. iij. ♃. *Cort. peruv. pulverisat.* ℥x. *calam. arom. cinnam. ana* ℥j. *cort. aurant.* ℨij. *cochinel.* ℈ß. *macera per biduum in vin. alb. Ulissiponens.* ℔iiß. filtretur, &c. hanc ob venustum colorem *tincturam Burgundicam* vocanr. Tinctura burgundica.

Art. 133. Febre profligata victus paucus ac tenuis, medicamenta amara, stomachica, & roborantia adhuc aliquandiù sedulo continuanda, haustulus vini generosi n pastu usurpandus, frigusque diu vitandum, & ne moribus hic, quod ei alias solemne est, facilerecrudescat, præsertim si jam antea pertinacioris fuit indolis, aut jam sæpias recruduit, bis terve in die portio aliqua corticis chinæ vel cascarillæ, & quidem in tertianis curatis post octiduum a superata febre, in quotidianis vero & quartanis tertia quavis, post debellatam febrem, hebdomada salutariter usurpanda, subjuncto, tempore idoneo, motu corporis moderato, & præsertim ambulatione, aut equitatione; aut vectione frequenti.

Art. 134. Si ægri *Sudores* in paroxysmi declinatione oriundi refrigeratione corporis impediuntur, ii augent lassitudinem corporis, morbum protrahunt, & varia insolita æque sæpe gravia hoc ipso symptomata excitant & febres Ieves facile in lentas periculosissimas hecticam, cachexiam, oedemata, asthmata, hxdropem, aliosque, pessimos morbos transmutant, quæ mala sæpe insonti Cortici Peruviano, sed falso adscribuntur.

Art. 135. Frigus nimium in paroxysmo quarumdam febrium, & præsertim quartanarum lenitnr calore lecti, potu calido, balsamis stomachicis, & aromaticis, ventriculo ac spinæ dorsi calide illitis; item spiritu vini rectificato, linteis complicatis calide ventriculo impositis, stragulis sufficientibus, lapidibus, aliisque machinis calidis pedibus seppositis.

Art. 136. Febre debellata si c-bi desiderium dietius deficiat Rec. Vitrioli Martis Ludovici; aut Eixir vitrioli Mynsicht bis terve in die ad gutt. 50. sum-

ſumpta egregie proſunt, interpoſitis lenibus purgantibus.

Art. 137. Oedemata poſt intermittentes, ut ſæpe vel ob potum nimium, vel ob ſudorem impeditum relicta, frictionibus, motu corporis, exercitationibus, ſalibus digeſtivis, atque eſſentiis, itemque infuſis amaris, cum vino, aut cereviſia paratis, præſertim ex cardo benedict. ſummit. abſynth. bacc. junip. cort. aurant. & caſcarill. immo & ipſius chinæ chinæ curantur, interpoſitis ſubinde remediis martialibus, lenibuſque laxantibus, atque obſervata ſimul tenui ac parva dieta, & vitato potu nimio.

Art. 138. In febribus intermittentibus ſenum, ſoporoſis dictis, ubi ægri altero vel tertio paroxyſmo in ſoporem gravem, aut tertio vel quarto paroxyſmo in apoplexiam lethalem incidere ſolent, ut præſtantiſſimi practici obſervarunt, mox poſt paroxyſmum, quo ſopor ille acceſſit, cortex peruvianus ſæpe & larga doſi eſt exhibendus, ut ſequens paroxyſmus avertatur; alias ægri plerumque in ſequenti paroxyſmo apoplectici moriuntur. Confer hanc ob cauſam utiliſſima ſcripta celeb. Itali Torti & VVerlhof. noſtri de febribus. *art.* (106.)

Art. 139. In febribus inveteratis aliquandiu ſalia, vina medicata amara, & pilulæ amaræ balſamicæ, interjectis purgantibus, ſunt uſurpanda antequam ſpecifica ſive ſiſtentia exhibeantur.

Art. 140. Quoties ex quartana hydrops oritur, nullo remedio melius uterque curatur morbus, quam cortice peruviano, tam in ſubſtantia, quam in infuſo recte exhibito. Conf. Filli Diſſert. de quartana, & hydrope per corticem Peruvianum curatis an. 1740. Helmſtadii editam. *Heiſterus.*

FE-

FEBRES REMITTENTES.

Mortoni sententiæ.

Art. 144. FEbris σωνεχὴς, continens sive remittens ex manifesta *exacerbatione* & *remissione*, singulis ut plurimum, vel alternis, diebus, stata & certa hora, periodice recurrentibus facillime dignosci potest, atque equidem ab intermittente inde duntaxar discriminatur, quod calor febrilis in intervallis hujus Febris nunquam penitus extinguatur, & singuli exacerbationis paroxysmi cum algore & horrore minoribus incipiant. Sub finem cujuscunque paroxysmi æger sudoribus plerumque perfunditur, & urina, quæ durante paroxysmo rubedine multa perpetuo tingitur, in remissionibus hypostasin laudabilem ut plurimum deponit. Atque sic se habet typus Febris remittentis simplicis. Typus febris remittentis simplicis.

Art. 142. In Febre vero remittente *spuria* gravia symptomata in genere nervoso suboriuntur, nempe: dolores in musculis, tendinibus, & membranis, rheumatismum, pleuritidem, colicam, ceterosque id genus morbos inflammatorios, & spasmodicos simulantes; & a patribus glandulosis enormes subsequuntur humorum excretiones; vomitio scilicet immodica, cholera morbus, diarrhœa, dysenteria, &c. unde typus σωνεχοῦς *spuriæ* multum obscuratur: paroxysmi periodici inde incerto, & nonnunquam sæpius eodem die recurrere solent: scilicet evacuatione, vel dolore aucto, calor, & pulsus minuuntur: his autem diminutis illi augeatur. Spuria.

Art. 143. Febris remittens simplex, qua talis, & quamdiu talis, raro admodum, si unquam est funesta; priusquam exitialis evadat, typum ac genium suum mutat, & transit in *malignam*. Spuria vero sive mixta, ut ut in se non sit funesta, ratione symptomatum adjunctorum ægrotantes haud raro e vivis tollit. Quo exacerbationes, & renmissiones diei hora magis certa redeunt, & quo remissiones magis sunt protensæ, eo melius, & vice versa. Evacuationes in σωνεχεῖ a natura institutæ fere semper Prognosis.

sunt

sunt *infidæ*, atque ut plurimum *symptomaticæ*: Evacuatio critica, & salutifera fit solummodo *per sudores*, vel *salivationem*; prior est magis cita; altera vero æque certa, licet tarda & molesta. Durante morbi augmento pessimum signum est, si urina sensim in tenuem, & pallida mutetur, & pulsus magis celer, debilis, ac vacillans evadat, &c. e contra pulsus fortis, & constans, urina rubedine multum tincta, & contentis saturata, multo magis, quæ hypostasin landabilem deponit, ubi morbus adistatum pervenerit, optimum præsagium exhibet, ut ut reliqua symptomata contrarium prognosticon denunciare videantur.

Curatio. *Art.* 144. Febris remittens simplex viribus *corticis Peruviani* æque certe cedit, ac ipsa intermittens; quippe fermentum febrile in utraque fere idem est. Efficacia ejusdem Antidoti in [illegible] spuria debellanda est propemodum æque certa, ac in simplici (modo rite ministretur, respectu ad symptomata vehementia habito) non autem adeo cita est, quoniam morbus est intensior, ideoque majorem remedii quantitatem postulat; in justa autem ac regulari hujusce antidoti exhibitione, atque repetitione, harum Febrium cura radicalis consistit.

Duratio debet esse alia, si febris typum mutaverit. *Art.* 145. *Curationem symptomatum maxime urgentium quod attinet vel potius mitigationem, in his sicut in aliis febribus, alibi* (Articul. 63. *&c.*) *dictum fuit. Interim sat erit in præsentiarum adnotare, quod, si quando Febris remittens, vel ex peculiari morbi genio, & indole, vel ex errore aliquo typum mutaverit, & in continuam vel malignam migraverit, curationem tunc prorsus aliam exposcit, ut infra videbitur.*

FEBRIS CATARRHALIS.

Benigna seu lymphatica acuta.

Art. 146. Febris hæc ad continentes sive remittentes spectat, ut ejus invadendi forma ostendit, quæ plurimum ad quotidianam continuam accedit. Sed quas *Mortonus* continente febres vocavit, has *Jun-*

cke-

ckerus continuas facit, ideo parum solliciti de vocabulis ipsam rerum naturam prosequamur.

Junckeri sententia.

Art. 147. Invadit hæc febris plerumque circa vesperas tempore æquinoctii præcipue autumnalis. Præcedunt vel statim junguntur gravedo, aut coryza, raucedo, molestia deglutitionis immo intra collum erysipelacea quasi constitutio; prægravatio pectoris, tussis satis quidem violenta parum tamen excernens & per totum morbum fere durans universi corporis languor. Invadit autem hæc febris, frigore horrido, immo rigore, præcipue vero tensivis doloribus in dorso. Febris catarrhalis signa.

Art. 148. Durat hoc frigus per dimidiam circiter horam, aliquandointegram, raro ditutius; & calor succedit protinus satis quidem lenis, cum angustia tamen, & anxietare circa præcordia conjunctus; quæ circa præcordia pathemata in paucissimis tantum subjectis nauseabunda, aut vomibunda observantur. Durat hic æstus pro gradu plethoræ per horas bene multas, ita ut primis paroxysmis vix altero mane notabiliter tepescat.

Art. 149. Pulsus est celer, & frequens, appetitus & vires labefactatæ, somnus imminutus, caput est magis debile quam dolens. Ad diarrhœas hæc febris valde inclinat, interdum accedunt vomitus; sudores quovis tempore matutino æstum excipientes febrim sensim mitiorem reddunt, ac catarrhales hos morbos infringunt; elapso tamen primo vel secundo septennario febris cum symptomatibus cedit. Urina demum præter colorem aurantium febribus acutis familiarem hoc peculiare habet, quod pauca mora tenuissimam cutem vitro subtiliter adhærescentem ostendat lacteoliventis coloris cum sedimento roseo pallido.

Art. 150. *Hippocrates* jam observavit a fluxione ejusmodi materiæ acris causticæ in pharyngem præcipue, oriri raucedines, cynanchas, erysipelata, peripneumonias, & quamdiu materia in tali intemperie existat; perdurare talia pathemata; si vero spissescat, & concoquatur, illa minui, & febrem solvi. Prognosis.

Art.

Art. 151. Nisi ergo mature & placido successu, materia hæc sensim abstergatur, & dissipetur, ulceratio sanioso ichorosa succedit, quæ prompte in sphacelosam, & funestam putredihem ruere solet; id quod satis confirmant ulcera illa externa, ex diuturno erysipelate vel phlegmonibus non discutiendis oriundà, quæ licet topica præsentiora admittant, pessimam tamen indolem exhibent.

Art. 152. Quo acrior igitur inflammatoria stasis subest, eo propior dicto eventui existit.

Art. 153. Quo magis autem febris *simplex* & *benigna* catarrhalis dici meretur, eo longior ab hoc eventn distat; magis autem in lentas, & hecticas febres propendet, præcipue quando nimis absorbentibus, & refrigerantibus tractatur.

Art. 154. Indoles hujus febris non est, ut *apostases* formet, seu materiam semel resolutam extrinsecus in locum arctiorem cumulet, uti hoc in parotidibus, & angina contiugit. Quando autem per intempestivas artis commotiones aliquid extrinsecus protruditur, adparentes tales *apostases* pro criticis excussionibus vulgo venditatæ, genio huic febri proprio non debent imputari.

Art. 155. Multo lenius adhuc decurrunt *febriculæ* illæ catarrhabus adfines, quæ hyeme tepida repentinis tumoribus e. g. glandularum sub auribus, tonsillarum &c. superveniunt.

Art. 156. Ceterum quam benigna etiam fit hæc febris catarrhalis, est tamen contagiosa, uti & ipsi catarrhi tenuiore, & coryza ejusdem indolis esse observantur. Quo magis autem contagiosa reperitur, eo certius petechiæ complicantur.

Art. 157. Diarrhœæ, quando sub initium accedunt, minuunt imperium morbi: in statu quæ superveniunt, si moderatæ, & indolentes existant, non adeo sunt periculosæ. Alvi autem adstrictio hic æqne ac in petechialibus purpuratis nocentissima est, & præcipue in statu, deliria, comata, convulsiones, inducit.

Curatio. *Art.* 158. Indicatio est, ut vitium lymphæ in muco, & tenacitate consistens corrigatur. Resolvunt lentorem, (1.) Radices catarrhales alexipharmacodiu-

diureticæ: præcipuæ rad. pimpinellæ albæ, vincetoxici, ari, helenii, Imperator. Angelic. (2.) Essent. alexipharm. ex. gr. *Stahlii*, tinct. antimon. tartarizat. (3.) salia colliquantia digestiva e. g. arcan. duplic. tart. vitriol. nitrum antimoniatum.

Art. 159. Motus febriles secretorii, & excretorii eumdem finem respicientes prudenti ratione sunt adjuvandi; cui scopo antifebrilia temperata ex. gr. essent. elexipharm. *Stahlii*, mixtura simplex, pulvis bezoardicus ex nitro, antimon. diaphor. ocul. cancr. acid. citr. saturat. & sale digestivo satisfaciunt.

Art. 160. Tussis sicca tuto est mitiganda: in quem finem conducunt (1.) Antifebrilia modo commendata. (2.) Liquiritia cocta, syrup. violar. de erysimo *Lobelli* (3.) Emulsio ex amygdal. vel sem. card. bened. mariæ, parata. (4.) Mucilago hordei, avenæ, (5.) ol. amydal. (6.) Trochisci becchici.

Art. 161. Alvus semper aperta est servanda (1.) per diætam liquidam ex prunis, passulis, pomis, (2.) per potum sufficientem tepidum, ex infusis thee, veronicæ, tussilag. teucri veri, (3.) per clysteres emollientes cum stimulo salino (4.) per pilulas *Stahlianas*, vel *Beccherianas* mane exhibendas.

FEBRES ACUTÆ STOMACHICÆ,

ut intestinales, a quibusdam mesentericæ dictæ, a nobis autem malignæ remittentes.

Heisteri sententia.

Art. 162. A plerisque hæ febres ad malignas relatæ sunt, quia inusitata quædam ac gravia, vel mox a principio symptomata ipsas comitabantur, vel perspirationem consuetam diaphoreticam, & potissimum sudoriferam eas insequebantur, qua plerisque ægris præcordiorum angustiæ; anxietates, dolores circa ventriculi regionem, virium prostratio, deliria, exanthemata varia, & præsertim petechiæ aut purpura inducta; & in ipsum tandem vitæ periculum ii sæpe conjecti sunt. Ad malignitas relatæ.

De nominibus earum.

Art. 163. Febres autem hæ in primis viis: hoc eſt in ventriculo, & inteſtinis potiſſimum; ſedem ſuam habere videntur. Nonnulli eaſdem meſentericus appellarunt ut *Baglivus*, & ſpeciatim *Burchardus* Medicus Roſtochienſis. *Sydendhamus* ſummus ille Medicus ſimiles quoque febres deſcripſit in tractatulo *de novæ febris ingreſſu*.

Species febrium huc ſpectantium.

Art. 164. Manifeſte igitur ad hoc genus pertinent dyſentericæ, & petechiales ſive petechizantes; aliæve congeneres, ad malignas vulgo referri ſolitæ: præterea febres nonnullæ catarrhales dictæ; itemque continuæ quotidianæ, & quam maxime tertianæ, ut & febris ſemitertiana ſive hemitritæus, quo nomine a Veteribus eæ intelligi ſolent, ubi ægri vel quotidie, vel tertio quovis die novam acceſſionem ſive horrorem ac poſtea calorem experiuntur magis intenſum, & ubi ſæpe, quando corpus in lecto commovent, horrore quodam afficiuntur, unde & φρικώδεις id eſt *horrificæ* veteribus dictæ ſunt, atque φρικώδες & *hemitritæi Hippocratis* ſynonima ſunt; quas veteres rurſus pro ſymptomatum varietate in plures alias ut *Typhodem*, *Aſſodem*, *Elodem*, *Epialam*, & *Lypiriam* ſubdiviſerunt: quæ vero eſſentia omnes conveniunt, ſed ſymptomatibus tantum nonnullis differunt.

Earum diagnoſis.

Art. 165. Sunt itaque omnes hæ febres tales (1:) ut ægri eis correpti per vices horreant, ſed incertis temporribus (2.) *dentes*, *lingua*, & *fauces* viſcida & ſpurca pituiti, ac ſpeciatim *lingua* ſqualore ſæpe luteo, fuſco, vel nigricante, ipſis obſitæ ſint, it ut adſtantes plerumque fœtorem oris, ægri vero ip adverſum *ſaporem* guſtu inde percipiant (3.) *alv fluxus* ut plurimum adeſt, & excrementa, quæ pe anum ejiciuntur fœtorem ſæpe peſſimum ſpirant (4 *hypochondria* tenſa ſunt, & ſæpe ſimul valde dole (ſine dubio a copioſis, & turgentibus humorib noxiis in ventriculo, & inteſtinis contentis) (5. *pavores frequentes* in ſomno incidunt, ut propter e dormire aut quieſcere nequeant, qui ſenſibilio bus etiam vigilando haud raro ſunt moleſtiſſim ita ut ex leviſſima ſæpe cauſa concutiantur. & v

he-

hementer expavescant: atque hos pavores in febribus ... tis quibuscumque, haud sine ratione, pro ce... indicio habet *Burchardus* mineram febris in intestin... rere, quæ etiam ratio esse videtur, quare t... febres *Hippocrates* terrificas dixerit, atque m... que præsagii habuerit (6.) *dolores* quoque ple... sunt *capitis*, & *cervicis*; a spasmis, ut vid... (7) *urina* initio morbi ut plurimum naturali similis (forte quia tunc causa morbi nondum est in sanguine) in progressu turbida est, ac limosum sedimentum deponit, quod sæpius ita usque ad finem durare solet.

Art. 166. Adsunt quidem sæpe adhuc alia signa, quæ vero non tam febres, hasce, quam potius gravem, & periculosum earum statum, si adsunt, indicare solent; qualia (1) sunt summæ *præcordiorum anxietates* (2) *dolor ventriculi* aut *lateris* unius circa hypochondria acutissimus, pleuritidem mentiens (3.) *vires* valde *prostratæ*, & lypothimiæ (4.) *ardor interne*, sed *externe frigus* (5.) *motus manuum tremulus*, *subsultus tendinum*; *mens vacillans*, *singultus*; *floccorum collectio*; & *sudor frigidus*, quæ ultima simul materiam morbi malignam atque summum vitæ periculum indicant, atque simul ex his judicii peti potest præsagium. Prognosis.

Art. 67. Sunt & quædam symptomata hisce febribus familiaria, quæ vero proprie non ex natura earum, sed potius & plerumque, sicut in aliis multis, ex malo ipsarum regimine, ac presertim nimis calido vel sudorifero, dum scilicet eo ipso, ut supra jam dictum est, materia vitiosa ex intestinis ad sanguinem ac partes nobiliores propellitur, sed exhalare forte a sanguine in cute ob spissitudinem vel aliam rationem nescia, hinc inde in ea hæret, & maculas aut papulas rubicundas, aut lividas producit, quo casu tunc febris petechialis, vel purpurata dici consuevit; vel si ad aures interne deponitur, surditatem sæpe producit; vel circa glandulas parotides, vel maxillares; atque ibidem tumore, inflammationes, abscessus pessimos concitat; si ad cerebrum tranasfertur deliria, & phrenitidem; atque sic prout in partem corporis magis, vel minus nobilem impellitur- Symptomata minus consueta.

diverſa neceſſario mala, & pericula: ut pleuritidem & peripneumoniam, hepatis; lienis, ventriculi, inteſtinorum &c. inflammationem producit; quæ diverſiſſimam cauſam, & morbum diverſum indicare videntur, licet revera unus, idemque ſit morbus, & una eademque cauſa, atque vix niſi loco affecto, maliſque accidentibus inde oriundis, differat.

Quibus remediis evacuatio inſtituenda morboſæ cauſæ.

Art. 168. Quare ſi hiſce in malis alvi fluxus ſupervenit, iſque per medicamenta cohibetur, ægri in pejus ruunt; quia materia noxa excernenda cohibetur, ſed ſi ſibi relinquitur, dum cauſa primaria in inteſtinis hærens ſic e corpore expellitur, morbum plerumque minuit, aut omnino ſolvit —— Hinc *Duretus* antiquo medicamento purgante *hiera picra* dicto per aliquot dies in hujuſmodi caſibus felici cum ſucceſſu uſus eſt, cujus primarium ingrediens eſt aloe, quod & *Baglivius* hic valde commendat; ideoque & alia aloetica blanda remedia; ut pilulæ Francofurtenſes, Immanuelis, vel Becherianæ, hiſve ſimiles, vel alia idonea aloetica compoſitio hic adhiberi poterunt. Alii decocto, vel rhabarbari, cum aut ſine manna utuntur; vel horum loco apre quoque tinctura, ſive anima rhabarbari ad morem *Degeneri* ad cochleare j. vel ij. per intervalla dari apte poteſt, infantibus vero gutt. 20. vel 50. *Burchardus* ſal anglicum purgans hic laudat, ejuſque ʒ j. puerperæ cuidam optimo cum ſucceſſu exhibuit, quo ſexdecim ſecutæ ſunt ſedes cum perfecta febris hujuſmodi inteſtinalis ſolutione, adeoque; & aliis cum fructu dari poteſt. Alii ægro mannam cum cremore tartari, & nitro feliciter dedere. Ego ſæpius potiuncula ex leni decocto tamarindorum, & foliis ſennæ cum manna, feliciter uſus ſum, vel & anima rhabarbari vel etiam pulveris rhabarbari ʒj cum nitri ℈ ſem. vel in mulieribus ubi forte menſes inſtant pilulis etiam *Beccherianis*: hiſque & ſimilibus evacuantibus dolores ventriculi, & hypochondriorum, itemque præcordiorum anguſtiæ ægregie tolluntur. Cum itaque evacuantia ejuſmodi lenia egregie hic proſint, ſudorifera autem, & quæcumque corrigentia alia hactenus tentata noxiam hanc materiam in primis viis non deſtruant, haud male *Baglivius*

vius indignabundus quasi in eos, qui febres tales solis alterantibus curare volunt; invehitur medicos, dicendo: *quantum exárdeo, cum video Medicos ad corrigendam, & dulcificandam solum materiam occupatos; sed de humore peccante foris eliminando non cogitare.*

Art. 169. Verum præter hæc lenia evacuantia in eumdem scopum simul quoque lubricantia varia apte adhiberi, atque illis interponi ac subjungi possunt: ut scilicet sunt potus seri lactis, decoct. C. C. cum pomo citri paratum, decocta ex hordeo cum pomo citri, & saccharo, vel ex avena cum passulis confecta; decocta prunorum dulcium, aut pomorum fragrantium saccharo grata reddita: emulsiones ex amygdalis, & pineis, aut semin. 4. frigid. si recentia sunt, quæ omnia etiam roborandi vi pollent, immo & oleum amygdal. dulc. quoque in iis; qui oleosa non aversantur —— itemque potiunculæ diluentes ex aquis temperatis, & syrupo paratæ, atque acidulæ redditæ ad corrigendam materiam acrem; putridam, alcalinam commode etiam porriguntur. Pulveres ex absorbentibus terreis cum nitro; & cinnabari &c. —— verum non ad scopum diaphoreticum, & sine regimine sudorifero. Quænam alia adhuc conveniant.

Art. 170. Quodsi laudata lenia evacuantia, & lubricantia ad humores noxios extrudendos forte non sufficiant, atque æger de magnis præcordiorum angustiis, doloribus ventriculi, & hypochondriorum conqueratur, clysteres quoque simul lubricantes, & demulcentes qualia sunt: ex decoct. avenæ cum olliv. vel lin. vel decoct. fl. chamæm. in lacte cum ol. melle, aut saccharo, quod egregium simul est antipasmodicum, & anodynum, in usum adhuc sunt vocandi —— Clysteres tamen semel, bis, terve, in die reiterandi, quoties gravia mala, & cum primis anxietates, aut dolores hypochondriorum urgeant. Clysteres quoque utiles.

Art. 171. Quando impetus humorem vitiosorum versus caput ferri videtur, id quod ex capitis dolore, rubore faciei, mentisque alienatione &c. intelligitur, pedes calidis fovendi, superiores vero partes frigidiores, & parum tectæ servandæ sunt, atque ab omnibus calefacientibus, ac sudoriferis abstinendum. Quando morbus caput impetit.

Riverius tunc quoque indusia mutare jubet, quod vero vix suaderem. Vesicatoria præterea suris, & rubefacientia, uti vel fermentum cum sale, & sinapi contuso, atque aceto plantis pedum calide impositum, ut sic vehementius a capite revellat. Quem in scopum etiam, præsertim quia vescicatoria tardius agunt, clysmatibus quoque ex decocti prunor. cum foliis sennæ, nitro impregnatis revulsio a capite procurari debet, eaque ratione sæpe quidem qui jam desperati videntur, præter spem adhuc restituuntur.

Quid in singultu faciendum. *Art.* 172. Eadem ratione procedendum est si singultus incidit; aut si his non cedat, sal Anglicum Epsamense est propinandum, vel sicut *Duretus*, & *Baglivius* sæpius cum successu fecerunt, hiera picra. Potus Coffeæ etiam in singultu sanando singulari pollet virtute, eumque hic jam pro secreto, commendavit *Baglivius*. Quando singultus ab inflammatione ventriculi camphoræ gr. ij. vel iij. pulveribus antispasmodicis misceri, & sp. vin. camph. ventriculo mixtus imponi cum fructu possunt.

Quid de V. S. sentiendum. *Art.* 173. Saguinis missio, quam *Sydenhamus* fere promiscue in febribus commendat, apud nos raro, & nisi in valde plethoricis, aut qui vini copiosiori potui dediti sunt, prodest, & quidem tantum in principio.

Art. 174. Quando natura in his febribus alvi fluxum facit; tunc & ab evacuantibus internis, & a clysteribus abstinendum, atque solis fere aqueis tepidis diluentibus ac lubricantibus supra indicatis, ac potionibus satis largiter haustis, ea juvanda est. His terrea nitro adjecto interponenda —— Interea tamen tincturæ rhabarbari quandoque etiam cum fructu cochleare j. interponitur.

Quid faciendum in diarrhoea. *Art.* 175. Quod si vero natura fluxus alvi nimis vehementes, & colliquativos concitat, ita ut vires ægri valde prosternantur, extrema frigida reddantur, aliaque prava symptomata inde subsequantur, ægro diascordii ℈j. ex aqua cinamomi sine vino, vel cydoniata ℥j. s. exhibenda, quod vires non solum roborat, & fluxum moderatur, sed & simul blandum somnum conciliat. Sed si alvus inde nondum quiescat, iterata vice post aliquod tempus exhibitum raro

ro spem Medici destituet, quemadmudum præter nostram experientiam, & *Sydenham* & *Burchardus* pag. 29. sancte etiam id affirmant.

Art. 176. In anxietatibus præcordiorum, & doloribus ventriculi atque hypochondriorum evacuantia, præsertim rhabarbarina supra laudata dari, atque clysteres leniter evacuantes sæpius injici debent: ut sic materia noxia a superioribus evocetur, & per inferiora educatur. Ubi anxietates, & ventriculi dolores

FEBRES CONTINUÆ.

Art. 177. *Febris* σαωχος, *continua, sive Febris putrida dicta est, quæ per plures dies sine* exacerbationibus & remissionibus *usque ad ultimam & integram sui cessationem perdurat. Ejus causa ita perhibetur.* Fermenta febrilia, seu fomes morbosus in febribus omnibus ante dictis, & in hoc quoque gradu tantummodo differre videntur. Febris continua quid.

Art. 178. *Febres continuæ putridæ plerumque venæsectionem requirunt; intermittentes & malignæ rarissime aut numquam eandem admittunt. In Fèbrium progressu ad statum appropinquantium sanguinem detrahere nefas est justa antiquorum præcepta;* Cœlius Aurelianus, Celsus, *& reliqui sanguinen mitti solummodo* primo triduo *requirunt, ultra vero nunquam.* Fomes febrium harum omnium fere idem.

Art. 179. *De venæsectione in genere dicendum est; in sanguine est* radix vitæ; *& sanguinis est ipsius* vitæ thesaurus; *unde si aliis modis ægro vel sine periculo, vel æque commode succurrere poterimus, sanguini parcatur. Rariores sunt sanguinis emittendi occasiones, quam vulgo creditur.* Italli, Galli, *&* Hispani *sanguinem mittunt, non unciatim, sed libratim. In* Germania *non ultra quinque vel sex uncias emittunt: Inter hos nos* Angli *mediam viam amplectimur.* Venæ sectio. Non sine necessitate.

Art. 180. *In brachio subter venam basilicam jacet arteria, subter medianam nervus, subter utramque tendo; juxta cephalicam nulla est arteria, neque nervus, neque tendo, atque hanc ob causam hæc ultima minimo cum periculo aperiri potest.* In qua vena.

Vuillisii sententia.

Quatuor stadia febrium putridarum.

Art. 181. In Febribus putridis continuis quatuor numerantur stadia, viz. initium, augmentum, status & declinatio, *in initio* plerumque adsunt symptomata sequentia: rigor aut horror, lassitudo & perturbatio cum siti & vigiliis, dolor in capite aut lumbis, nausea aut vomitus. *In incremento* sequentia, sitis intolerabilis, dolor capitis & vigiliæ pertinaces, deliria, phrenitis, motus convulsivi, oris amaror, sapor ingratus, linguæ scabrities, pulsus vehemens, & citatus, urina summe rubicunda, plerumque turbida, contentis saturata, sine hypostasi aut sedimento laudabili. *Status* morbi *crisin* continet, quæ in Febre continua fere idem est ac paroxysmus intermittentium, qui non nisi stato tempore, & post totidem horas, evenire solet, sic etiam motus critici in Febribus continuis a die quarto in quartum aut forsan a septimo ad septimum contingunt: Hæ *Crises* sunt plerumqe per sudorem; vel hæmorrhagiam; sunt etiam aliquando *crises imperfectæ*, quæ morbum non solvunt, quales sunt per urinas, vomitum, secessum, exanthemata, bubones, &c. *Criscos* tempora sunt valde incerta. Si Febris in principio sit vehemens, plerumque intra dies quatuor expectanda est *crisis*; quod si tardior sit Febris in initio; circa diem septimum ad ἀκμὴν perveniet; si vero adhuc remissius incipiat, ad diem undecimum, aut decimumquartum, vel ultra protrahi solet.

Nota bene.

Art. 182. Interea notandum est, quod sicut paróxysmi intermittentium statis redeunt temporibus, ita *motus critici in continuis*; (diem autem quartum ut plurimum observant,) nam licet crisis perfecta ad 14. 17. aut 20. diem prorogetur, tamen intermedio tempore motus leviores contingunt, quibus materia Febrilis velut per partes amputatur, donec pleniorem ejus discussionem natura aggredi valeat, *natura etenim ut plurimum, nisi alias perturbata, quarto quovis die partem oneris sui excutere tentat*; quare ut plurimum 4. 7. 11. 14. motus critici, non planetarum directione, sed ob naturæ necessitatem eveniunt.

Art.

Art. 183. Per declinationis ſtadium intelligo conditionem ægri & morbi, quæ ſtatum ſequitur, ſive in ſalutem ſive in mortem tendat, vel alterationem, quam ſanguis ſubit poſt criſin bonam vel malam, cum res adhuc in dubio verſetur: quandoque etenim, criſi imperfecta exiſtente, ægri diuturna imbecillitate labefactantur, & non niſi longo tempore, ſi omnino, convaleſcunt. Declinatio.

Art. 184. Aliquando in declinatione Februm *incruſtatio* in partibus oris ſucceſſit (quaſi ſpecies *aphtharum*) & etiam adeſt *ſalivatio* copioſa, velut ab aſſumpto Mercurio, cum fœtore anhelitus, item linguæ & gingivarum intumeſcentia. Pryaliſmus.

Ut inſtituatur harum Febrium therapœia rationalis utiliſſima eſt earum diviſito in Febres ardentes & lentas, *utpote quoad medendi methodum toto (quod ajunt) cœlo a ſe invicem diſcrepantes.* Diviſio in febr. ardentem & lentam.

FEBRES ARDENTES.

Art. 185. Cauſus ſeu Febris ardens ea eſt, quæ cum majori æſtu, ſiti ferè intolerabili, aliiſquem ſymptomatibus inſigniorem ſanguinis *phlogoſin* arguentibus curſum ſuum peragit, ſymptomatis magis horrendis ſtipatur; criſin habet difficilem & evenrum periculoſum. Calor ad tactum fere urens eſt hujus Febris *ſignum pathognomonicum*; & ut plurimum, habet conjunctam inſignem alicujus viſceris *inſtammationem*.) Cauſus quid.

Art. 186. *Huic Febrium cldſſi aliquo modo referri poteſt* 1. *Febris* lipyria *dicta in qua interiora uruntur, exteriora vero frigent*. 2. Aſſodes, *in qua ægderi cubitum eundem non ferentes jacendi ſitum perpetuo variant in lecto indeſinenter jactitantes*. 3. Elodes, *in qua ægri profuſiſſime ſudant, ſudore nihil proficiente, &c. Sed revera hæc ſunt potius Febrium ſymptomata, quam novæ ſpeciès. Ejuſdem quoque commatis eſt Febris* Calenura *dicta quæ nihil aliud eſt, quam peculiaris* delirii *ſpecies.* Lypiria, Aſſodes, Elodes, &c.

Art. 178. *Calentura eſt Febris nauticis peculiaris. Hoc morbo correpti ſingulari deliri ſpecie afficiuntur; nimirum ajunt ſe in vireto, quod ſemper* Calentura.

in conſpectu habent: & preſto eſſe arbitrantur, ambulare velle; &, niſi vi detineantur, in mare proſiliunt; atque hoc ſymptoma eſt ſignum hujus morbi pathognomonicum, *In mari mediterraneo frequenter occurrit; juvenes robuſtiores & temperamento ſanguineo prediti huic Febri ſunt magnis obnoxii. Larga ſanguinis miſſione ut plurimum ſublevantur.*

Boerhaavii ſententia.

Symptomata frequentiora. *Art.* 188. In Cauſa adeſt calor ardentiſſimus, ſiccitas in cute tota, naribus, ore lingua; reſpiratio denſa anheloſa; cita; lingua ſicca, flava, nigra, exuſta, aſpera, ſitis inexplebilis; nauſea, vomitus; anxietas, inquietudo, laſſitudo, ſumma: tuſſicula, vox clangoſa; delirium, phrenitis, pervigilium, coma, convulſio; diebus imparibus exacerbationes.

Art. 189. Tertio & quarto die ſæpe lethalis evadit, Prognoſis. ſeptimum raro tranſit, & perfecta; ſolvitur ſæpe hæmorrhagia (quæ, ſi tertio vel quarto die parca, lethalis;) hæc prænunciatur cervicis dolore, temporum gravitate tenebricoſa, caligine, præcordiorum contentione ſine doloris ſenſu, invitis lacrymis ſine lethali ſigno alio, rubore faciei, pruritu narium, optima fit die decretorio; vomitu, alvo, ſudore, urina, ſputo craſſo; acceſſio die pari peſſima, ſi id ante diem ſextum, urina nigra, pauca, tenuis hic lethalis; lethale ſanguinis ſputum; lethalis ſanguinis mictus; deglutitio læſa, mala; extremorum refrigeratio peſſima; facies rubra & ſudans mala, parotis non ſuppurans exitialis, alvus nimis fluxa lethalis; cum tremore abit in delirium, inde in mortem, rranſit in peripneumoniam ſæpe cum delirio. *In Febre ardente (inquit Hippocrates) ſi tinnitus aurium cum viſus hebetudine fiat, & ad nares accedat gravitatis ſenſus; delirium portenditur.*

Intentiones curativæ. *Art.* 190. In hoc caſu integumenta debent eſſe minime aggravantia corpus, ſitus corpotis paulo etectior, potus copioſus, blandus, demulcens, ſubacidus, aqueus, calidus; cibi leves, farinacei, hordeati, avenacei ex fructibus ſubacidis confecti; requiritur venæſectio, ſi morbi initium, plethoræ indicia, inflammationis ſingula-

ularis signa, calor intolerabilis, rarefactio nimia, reulsio necessaria, symptomata urgentia, neque alio renedio facile superanda, hanc exigant. Indicantur eiam quandoque *clysmata* blande *laxantia & refrigeentia*, prout vis ardoris, siccitas alvi, imperant; nedicamenta *diluentia*; *nitrosa*, alvum lenissime *laantia*, &c. Interim in animo probè tenenda est Vvaldchmidii *admonitio t Febris maligna (inquit ille) in principio sæpe speciem Causi præfert; cautus itaque sit medicus; ne in errorrm incidat: animadvertendum ergo est, an febricitans de cordis anxietate, virium iactura, aliisque gravioribus accidentibus conqueratur; & qualis sit urina, &c. nam longe diversa est harum Febrium curatio.*

Remedia particularia his intentionibus satis facienia a sectione de Febrium symptomatis petenda sunt. (pag. 18. & seq.)

FEBRES LENTÆ.

Ettmulleri sententiæ.

Art. 191. FEbres *lentæ*, etiam si sint minus acutæ, sunt tamen continuæ in quantum continuo affligunt ægros, sed tardiore motu sua absolvunt tempora, hinc diuturniores sunt, & symptomata habent minus urgentia. De febribus his apud practicos pauca prostant. A vitiis lymphæ(vel pituitæ)potissimum oriuntur; & a Sylvio Febres lymphaticæ appellantur, forsan rectius pituitosæ. Febres lentæ

Art. 192. Inter has eminent Febres *catarrhales* dictæ, quæ in principio & incremento conjunctum habent *catarrhum*, *coryzam*, *tussim*, *raucedinem*, &c. Hæ Febres sunt plerumque lentæ, interdum mites, vespere vero aliquanto exacerbari solent: adest lassitudo artuum, durant symptomata sub coryza & tussi gravioribus usque ad statum morbi, donec materia catarrhalis (ut vocant) coacta fuerit, & spissior mucus emunctus, deinde cessat Febris. Sedes morbi est in glandulis conglobatis. Febres catarrhales.

Art. 193. In Febre catarrhali conducit *decoctum ligni sassafr.* (cum *rad. liquiritiæ* & *passulis* ad hu- Curatio.

mo-

morum acrimoniam) item *ſuccus raparum expreſſus* cum pauco ſaccharo ; item *volatilia* & *ſudorifera*, ſolutio *gum. ammoniac.* &c. vid. catarrhum, tuſſim, raucedinem, &c. alibi.

Febres pituitosæ. *Art.* 194. Præter dictas obſervantur quoque Febres *lymphaticæ* (potius *pituitoſæ*) vitio lymphæ (pituitæ) glandularum conglomeratarum, quæ in certam cavitatem ſuum effundunt ſuccum ; inter quas eminent parotides & pancreas, quæ in os & inteſtina, & conſequenter in maſſam ſanguineam ſecretos liquores evomunt. Peccant hi humores, quando ſunt nimis viſcidi, ſalſi, & acres, unde excitantur hæ Febres ; (quæ quoque non improprie interdum Febres *ſcorbuticæ* audiunt.) Acutæ continuæ, nonnunquam etiam intermittentes, in hujuſmodi *lentas* degenerant, & quandoque in *hecticas* tranſeunt. Origo harum febrium eſt plerumque in ſtomacho ex indigeſtione & cruditatibus.

Febres colliquativæ. *Art.* 195. Ideoque tam in principio quam in incremento mitius *vomitorium* ad curam optime viam ſternit, & poſtea viſciditas vel acrimonia pro re nata corrigenda eſt, & ſymptomata mitiganda, & ventriculus roborandus &c. Pro his ſcopis conſequendis aliquo modo valent remedia ſequentia, *Tartarus vitriolatus pulveres teſtacei, antimonium diaphoreticum, antihecticum Poterii, tinctura corallii, ſalia volatilia, &c.*

Art. 196. *Febres* colliquativæ *ſunt, in quibus* Curatio. *corpus brevi tempore inſigniter conſumitur, & emaciatur: partes ſolidiores & ipſa pinguedo colliqueſcit, nunc per diarrhœam, nunc per ſudorem, nunc per urinam, nunc ſolo ardore febrili ſine ulla ſenſibili excretione ; Febris aliquando* colliquativa *ex cancro mammarum cum diarrhœa obſervata eſt.*

Hecqueti ſententia.

Species febris lentæ quæ alios morbos ſequitur. *Art.* 197. Urgent inter medendum quaſdam occurrere febres, dicas: an febriles pulſuum habitudine, quæ nec hecticæ, nec colliquativæ ſunt, continuæ tamen, quæque gravium morborum non raro appendices ſunt ; ſub his pulſus adeſt celer, frequens, & duriuſculus, noctium inquies, vigiliæ, ſitis adeſt, & linguæ ari-

ariditas, constat appetitus, coctiones perseverant, interim ægrotantes ejusmodi non revalescunt, ad *evexiam* non pervenientes, & in statu neutro versantes; licet ex pulsus conditione constanti febrem adesse pronuntiares: at, amabo, qualem febrem, quæ si vel in annos plures abeat, nullum conatus dabit indicium, quo ad hanc vel illam propendeat evacutionem aut apostasin? Revera comperta est lenta febris, aut hectica, quam ferme cum ante dicta misceres, se hæc colliquativa est, pulmonibus minitans, in sudores, sputamina, diarrhæas propendens, quæ nisus exterminantis signa sunt, igitur illam forte pro lenta habendam voles? neque adversabimur, modo a colliquativarum numero illam arceas, proindeque recognoscas conatus omnis exsortem.

Art. 198. Inobservatæ febris forte genus est, quæ tota in tonica partium evibratione spasmodica, aut spasmodico arteriarum *rithmo* consistit, quam alit imbibitus stimulus, irritatio. fremitus a prægressi febris succussionibus superstes; solidorum anxietudo, instabilitas, aut incostantia adest a sua cum fluidis inæquali fultura veniens, aut a perditis fluidorum prementium eum solidis prementibus contactuum, resistentiarum, & distantiarum commesu & proportionibus, unde male fultæ, spasmoque tensæ arteriæ in se celerius reflectuntur, seque motando fremunt. Febris lenta spasmodica.

Art. 199. Hujus *ætiologiæ* veritatem promit curandi ratio, quæ istiusmodi febri medetur; hanc exasperant *cathartica*, *amara* lædunt, *diluentia nitrata*, & *absorbentia* juvant modo fatua fuerint, non *salina*, non *acria*, quibus addes *anodyna*, *fotus*, *balnea*; sed hinc aberit *cortex peruvianus* febrium ille Hercules, aut febrium debellator, a quo hæc febris novas aquirit vires; quæ tamen monita omnia cassa erunt, omissa corporis, & animi qniete; adeo quiete tractari amat hujusmodi febris! Ejus curandi ratio.

Art. 200. Interim sub assiduo illius labore, arteriarum conatus mille tentari, crederes, quibus in quandam materiam excernendam eluctarentur, nicendo tamen jugiter, cnituntur nihil, *critici* enim nihil; aut *judieatorii* observatu usquam est, quo expedire se sueverit hic morbus; irritus ergo, ecce inquient, & im-

impotens febrilis conatus? irritus quidem si materiem spectes, utilis si ordinem; ordinis autem est, non solum ut absolvat naturæ debitas fluidorum evacuationes, sed & ut tueatur nativi solidorum motus regulas, & leges, sicque servet solidorum cum fluidis amicabile commercium; porrò ab hoc concentu recessus, & abalienatio est isthæc febrilis inquies, quæ proinde nihil aliud est, quam ad quietem conatus.

Art. 201. Spasmodica enim affectio est, sub qua partium elastica vis, suum ultra tonum extensa agitatur: at ut suam ad quietem regredi contendit nimium dilatatus elater, sic suum ad tonum redire nititur spasmodice tensa arteriarum elasticitas; hicque conatus erit illius, quam hic tractamus spasmodicæ febris. Ut ergò nulla febris est, quæ sit conatus expers, morbusque nullus, qui suam non habeat febrem, nullus quoque erit morbus, qui, aut sub quo non sit aliquis proprius conatus, conatus autem ad evacuationem modo, modò ordinem, sed semper ad æquilibrium, a quo tutius animalis œconomiæ concentus, felicitas functionum, ipsa sanitas.

FEBRES CONTINUÆ MALIGNÆ.

Ettmulleri sententia.

Febris maligna diagnosis. *Art.* 202. FEbris malignæ primum signum est subitanea virum prostratio cirra causam manifestam cum pulsu debili; calor externus non adeo intensus ac in quibusdam aliis Febribus, potius interiora urens; adsunt vigiliæ pertinaces mox a principio morbi, inquietudo anxiosa; conqueruntur ægri, & monstrant regionem stomachi seu præcordiorum; urina est sanorum similis; facies interdum solet esse tetra, & a statu naturali multum mutata, livida interdum, aut plumbea. In his Febribus, quod æstus & Febrilis ebullitio ut plurimum remissior sit, malignitati, quæ sanguinem occupat, prorsus debetur, & spirituum magis *affectorum & quasi sideratorum*, quam turbatorum humorum indicium est: aut saltem in humoribus, præsertim sanguine, fermentativam maligni miasmatis confusionem, & in textura & in motu intestino eorum inor-

inordinationem indicat, & ita incalescentia quidem, sed interne tantum gliscens, non vero ad exteriora pergens accidit, unde natura quasi oppressa non potens est symptomata illa magis regularia exercere; quæ morbo competunt.

Art. 203. Ratione sympromatum adjunctorum magna est varietas Febrium *maliognarum*; dum quædam cum certis, & insignibus cutis *efflorescentiis*, quædam sine iis, vel paucis admodum, quædam alis symptomatis stipatæ sunt. Magna varietas

Art. 204. Nonnulli asserunt (ex observationibus microscopicis) in omnibus Febribus malignis, & ulceribus gangrænosis talem adesse putredinem sanguinis, ut exinde copiosissimi generentur *vermiculi*, qui, ubique scaturientes, & corpus lancinantes, tam varia inducant symptomata, necesse est: Sed hi vermes non nisi putredine præcedente generari possunt. In Febribus malignis sanguis est nimis fluidus, vix aut planè non omnino congrumescit, sed hoc quoque est morbi *productum*. Malignitas aliquando est tanta, ut partes nunc internas nunc externas *sphacelo* ac *gargræna* correptas observare liceat. Vermiculi.

Art. 205. Audita Febre *maligna* homines contremiscunt; siquidem omnes Febres malignæ sunt admodum periculosæ; & quoad exitum valde incertæ, unde *Galenus* malignas Febres statuta ad judicandum non habere tempora asserit. Surditas in principio periculosissima, in statu vero morbi salutem portedit. Narium stillicidium; ut & alvi fluxus, quocumque morbi tempore, sunt pessima signa. Muscarum venatio, aut floccorum collectio est fere semper lethalis. Interdum bubones circa genitalia apparent, quibus die undecimo erumpentibus morbus evanescit. *Medicus (recte admonente Vvbldschmidio) nunquam ab ægro recedat, nisi prius inspexerit* oculos, *quorum insolita mutatio infaustum prædicit eventum; & dum pulsum explorat; semper attendere debet an manus ægrotantis sit tremula.* Prognosis.

Art. 206. Venæsectio in Febribus malignis locum non habet; quo malignior est Febris, eo magi. nocet & quo tardius instituitur, eo deterius. —— *Vomitoria* in primo principio morbi præ cæteris omnibus maxi- Curatio.

xi-

xime conducunt, antequam natura moliatur aliquam excretionem per cutim; elapſo vero primo principio elapſa eſt occaſio: Et poſtea cura aggredienda eſt medicamentis ſudorem moventibus; ſudores etenim (ipſa natura monſtrante viam) cauſam & morbi fomitem frequenter expellunt, hæc medicamenta *bezoardica* aut *alexipharmaca* appellantur; quo autem major eſt malignitas eo copioſius provocandus eſt ſudor, reſpectu ſemper habito ad morbi genium, diverſitatem, ægroti vires, &c. *ter ad minimum in 24. horis ſudoeifera ſunt propinanda:* interponenda ſunt *analeptica & blande acida*, inter quæ eminet *ſpiritus nitri dulcis*, (item *tinctura croci cum ſpiritu nitri dulci extracta*) *ſuccus citri*, *cydoniorum*, & *Camphora* eſt nobile alexipharmacum, ſed omnes ejus uſum ferre non poſſunt, præſertim mulieres & literati, quorum ſpiritus animales ſunt mobiles & diſſipabiles; eſt mirabile concretum, &, ſi cum cautela uſurpetur, vix datur par remedium. *Rob. ſambuci* eſt egregium ſudoriferum pro pauperibus: *Cantharidum & veſicantium* uſus in ſtatu morbi inſigniter podeſt. *Sal volatile C. C. & ſal viperarum* ſunt ſudorifera, & malignitati reſiſtunt: & hic locum habet *mixtura ſimplex* Paracelſi, viz. ℞. *ſp. theriacal. camphorat.* ℥x. *ſp. vitriol.* ℥ij. *ſp. art. retificact.* ℥vj. digere in phiala hermetice obſignata ad tres ſeptimanas, ut uniantur exactiſſime; doſ. ʒj. plus minus in vehiculo appropriato, ciet ſudorem. „ *Item* „ *decoctum ſacrum Fulleri*, & *hauſt. diaphoret. e-* „ *juſdem; bezoard. mineral. tinctura bezoardica, o-* „ *leum Heinſij*.

FEBRIS PETECHIALIS.

Ettmulleri ſententia.

Febris petechialis ſymptomata.

Art. 207. FEbris *petechialis* eſt Febris *maligna* in qua, præter ſymptomata reliquis Febribus malignis communia, adeſt inſignis laſſitudo totius corporis, dolor univerſalis contundens & lancinans: maculæ raro die quarto, ſæpius circa ſemptimum erumpunt, præſertim circa pectus & ſcapulas, hinc abdomen, crura, brachia (collum) ordinario facies

cies solet esse libera: interdum non maculæ solum sed vibices apparent, in declinatione aliquando quasi *ptytalismus* exoritur cum euphoria ægri.

Art. 208. Maculæ hæ in morbo salubri efflorentes intense rubent instar pulicum morsuum, (petechiæ differunt a punctnris pulicum, quod in puncturis in medio punctum apparet, quod semper manet etiamsi reliquum ruborem compressione vel frictione pellas.) Hinc pedetentim pallescunt, flavescunt, sicque evanescunt, & quo magis rubicundæ sunt, eo melioris notæ, e contra, quæ ex rubore livescunt, vel nigrescunt, pessimæ sunt; si retrocedant, ingens periculum imminet. *Contagiosæ* sunt hæ febres, & interdum *epidemice* grassantur, admodum periculosæ sunt; plures moriuntur quam evadant. Prognosis. Contagiosa.

Art. 209. Quoad curam Febrium *petechialium*, eædem indicationes, atque supra circa Febres malignas ingenere, hic locum obtinent; si præmature & nimis cito maculæ retrocesserint, applicanda sunt *vesicatoria*, quæ etiamsi raro aut nunquam denuo apparere solent, earum tamen absentia vesicatoriis quodammodo suppletur, & symptomata nervosi generis ex earum retrocessione interdum felicissime præcaventur. Apparentibus *petechiis* nihil amplius in primis viis moveri debet; ipsa enemata sunt suspecta. Curatio.

Donckersii sententia.

Art. 210. Febris *petechialis*, sive *continua maligna epidemica in* civitate agroque *Coloniensi* circa annum 1673. ad hunc modum se habuit; ex improviso plurimos occupavit anxietas præcordiorum, gravitas circa regionem ventriculi, appetitus dejectio, spontanea artuum lassitudo, nec non vertiginosus capitis dolor, præsertim circa originem nervorum opticorum; quibus omnibus postmodum cum virium subita prostratione accessit Febris putrida plurimam referens ideam *synochi*: utpote quæ præmisso brevi horrore vel rigore, universum corpus magno. & quem dicunt, præternaturali Symptomata. Invadendi modus.

perfundebat calore, sequentiaque secum adducebat symptomata.

Art. 211. Pulsus in omnibus erat celer, & plerumque parvus ac debilis; sitis, invalescente morbo cum linguæ siccitate, inextinguibilis; urina in morbi principio ordinario quidem apparebat sana, aliquando tamen rubra & obscura, in fine vero augmenti, vel initio status turbata, in declinatione semper cum sedimento, saltem aliquali; alvus in aliis adstricta, in aliis laxa erat; infestabat ut plurimum ægros hypochondriorum præcipue sinistri dolor (quod notandum) per lumbos secundum spinam dorsi ascendens, lancinans, ad scapulas extendebatur, & cui non raro se præbebat comes *pleuritis* vel *angina*; multos in principio augmenti defatigabat alvi fluxus, cum quo non raro lumbrici excernebantur; multi quoque alii in medio augmenti in aurium tinnitum, gravedinem auditus, & aliquando oculorum suffusionem, qui nonnunquam in omnimodam eorundem sensuum ablationem incidebant; omnes denique affligebantur perpetuis vigiliis, & delirio, quod in aliis levius, in aliis gravius fuit, concomitantibus semper rubris vel lividis aut subnigris maculis.

Sympomata.

Art. 212. Horum similiumque symptomatum *syndromen* in omnibus, quorum cura mihi commissa fuit. vel (quatenus ex aliorum relatione potui colligere) quorum natura inversa curandi methodo non fuit plane consternata, septimum circa diem subsecuta fuit *srisis*, vel manifesta vel obscura.

Solutio.

Art. 213. Hic morbus in primo sui ortu aliquandiu apud paucos veluti latebat, pedetentim vero symptomatum malignitate funerumque frequentia longe lateque sæviebat, & ad tertium usque annum plus minus invaluit, & nonnullis in locis tertiam incolarum partem e medio sustulit.

Contagium.

Art. 214. Si delirium circa diem criticum vel primum accidebat, vel majus evadebat, concomitantibu diarrhœa, obscura voce, & difficillima (citra faucium tumorem) deglutione: necnon digitorum manuum labiorumque tremoribus convulsivis, indubia instanti mortis erant indicia; in hac Febre quando alius aliquis morbus se illi conjunxit, multo periculosior fuit

Prognosis.

le-

lethalis fuit frequentius in cacochymicis, plethoricis, & valde obœsis, pulsus parvus celer in morbi principio male ominatur. Maculæ parvæ & nigræ aut lividæ male portendebant: quibus vero floridæ tempestive prodierunt, nempe die quarto seu indicatorio, sub *legitima medicatione*, ut plurimum servatos vidi, alii autem, in quibus tales maculæ serius vel instante die critica sub cuticula obscure proreperent, septimoque die vel immediate post magis debilitarentur, ac pejus haberent non evasere; exitialis quoque ægro ut plurimum fuit, si præter pulsum a principio insigniter parvum, debilem & celerem, urina quoque semper maneat sani coloris & consistentiæ; si ægrotus mente consternatus se non ægrotare ast bene habere & continuo esurire putet; si cum magna faucium linguæque ariditate parum bibat; continuaque adsit oculorum lacrymosa distillatio: hæc enim & similia symptomata, si non certum interitum, saltem extremum vitæ discrimen denotant. Certus denique pronuntiatur interitus, si circa criticum seu septimum diem, urina in eadem perseverante bonitate & claritate, delirium majus fiat; si sitis aucta sit cum tanta linguæ fauciumque ariditate, ut æger non nisi inarticulate, loqui, neque nisi cum difficultate deglutire queat; si adsint convulsiones; insuper si, exiguis & fuscis sub cuticula obscure emergentibus maculis, alvi fluxus superveniat, mors in propinquo est.

Signa ut plurimum lethalia.

E contra vero si pulsus non sit nimis debilis, & si sit mediocriter magnus, & non præter modum celer; sit delirium leve & insomnio quam delirio similius.; si lingua non admodum sicca, sitisque tolerabilis sit; si maculæ sint *rubræ*, *majusculæ*, *rotundæ*, *claræ*, & *distinctæ*, si post tertium diem erumpant; & urina circa idem tempus rubra, & obscura, vel cum nubecula spectetur, bonum hinc lætumque præsagire oportet eventum, qui sine dubio septimo die insequitur, quando scilicet erupto sudore quietoque oborto somno symtomata quæque graviora remittunt, & æger perfecte judicatur.

Signa salutaria.

Art. 215. Cura ab *alvi purgatione* semper inchoanda est, si nempe nullum aliquid urgens symptoma aliter suadeat; sin vero morbus fuerit valde inflamma- Curatio.

torius, pleuriticus, vel anginosus, &c. ante omnia præmisso clystere *venæsectio* instituenda est, & remedia *antipleuritica* propinanda; & aliquando phlebotomia est iteranda (sed parce & non nisi cum cautela aperienda est vena in Febribus malignis.) Cathartica valida sunt vitanda, lenitiva, & quæ sanguinem minus exagitant, sunt eligenda. Factis his juxta indicationes particulares evacuationibus, sanguinis naturalis effervescentia confortanda est convenientibus, *Alexipharmacis, sed non violenter*, ac si hostis una vice expellendus esset. Ex innumeris remediis, quæ in hunc scopum apud authores inveniuntur, eligimus vulgatissima, atque ab omni ævo probatissima; & idcirco tutissima; *mithridatum* nempe, *theriacam*, *diascordium*, &c. Cavendum est inprimis ne sudorem expellere conemur, sola vi medicamenti, antequam ipsa natura eum

Potus, sponte excitare molitur. Potus debet esse neque nimis calefaciens; neque valde refrigerans; inchoante crisi cum sudore nihil convenientius & expertus sum, quam ut æ-

Cibus. gri *aquam hordei calidissimam* copiose bibant cum vino mixtam, & quandoque cum *flor. papav. errat.* & *rasur. C.C.* incoct. Cibus debet esse tenuissimus vel potius nullus.

Art. 216. *Purgationis* in morbi principio necessitatem, & bonos effectus non tantum inculat ratio manifesta (de qua, si quis velit, videatur author) *sed & experientia mihi confirmavit, adeo frequens, adeo certa, adeo clara, ut si hæc falsa sit, aut esse possit,*

Cathartica. *nulla certa aut sit, aut fuerit, aut futura sit unquam.*

Art. 217. Remedia cathartica mihi usitata fuerunt vel hujusmodi *apozema* vel *electuarium* subsequens: ℞. *Fol. sen. mundat.* ℨiij. *sem. fœnic.* ℨiß. *crem. tartari* ℨi. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℥vj. *in colatura* dissol. *pulp. tamarind.* ℥ij. *syr. ros. solutiv.* ℥. ℥j. *m:* sumatur partitis vicibus. *Electuarium* sic se habet; ℞. *Pulp. tamarind.* ℥i. *confect. alkerm. pulv. jalap. ana* ... *resin. ejusdem gran.* vj. *diagrid. gr.* v. *cum q. s. syr. de cichor cum rheo f. electuarium*. Misturam a-

Alexipharmaca. lexiteriam fere semper hujusmodi cochleatim bibendam propinare solebam; ℞, *Theriac. andromach. diascord. fracastor. ana* ℈j. *sal absinth.* ℈ß. *ocul. cancrorum* ℈ij. *aq. card. ben. meliss. ana* ℥ij. *theriacal. syr. papav.*

pav. errat. ana ℥j. *sp. sulph. q. s. ad gratum acorem, f. mixtura.* Ex magno ægrotorum numero, quos sub mea habui cura, licet aliquando quinque, sex, vel septem simul in eadem domo Febre ista laboraverint; nullus, quod meminerim, sit desideratus præter unum virum & unam fœminam. Fides sit penes authorem. Successus admirandus.

Art. 218. *In calce libelli historias LII. hac Febre decumbentium in medium profert, quorum duo tantum mortui sunt. Illius methodus est plane singularis, &, si dictis fides adhibenda sit, proculdubio curationes hasce* laudano *potissimum acceptas referre (ut mihi visum est) debemus: in omnibus enim fere præscriptis* laudanum *larga manu propinavit; exemplo sit locus sequens,* ℞. Diascod. ℈iss. laudan. opiat. gr. *ij.* m. f. bolus *pro una vice, concesso eodem tempore in potu ordinario* syrupo papaveris errat. p. 467. *His expendendis haud mihi suppetit tantum otii, sed ad propositum revertendum est.* Sed in dubium vocandus.

DE FEBRIBUS ERUPTIVIS in genere.

Inter legendum.

Art. 219. FEbres *Eruptivæ*, quarum *crises* per eruptiones cutaneas expectandæ sunt, (quales sunt variolæ, morbili, Febris scarlatina, Febris cum rubeolis, crystallis, Febris miliaris; &c.) præter symptomata aliis Febribus communia hoc habent peculiare & sibi proprium, nempe, *ingentem pectoris oppressionem*, quæ harum Febrium est signum fere *pathognomonicum*; nimirum est quidam validus naturæ conatus materiam morbificam a centro ad circumferentiam propellendi; unde certamina gravissima, anxietas præcordiorum, pectoris angustia & oppressiones maximæ: facta autem eruptione, statim hæc dira symptomata evanescunt. Ejusmodi *pectoris oppressio* in aliis quoque Febribus est *crisium præcursor* (unde dictum illud, nox ante crisin est molestissima) in his tamen serius accidit, scilicet sub morbi finem; in eru- Febrium eruptivarum symptomata peculiare.

ptivis vero non procul ab initio, imo frequenter propemodum in primo insultu; quoniam *efflorescentia* in propinquo est.

Symptomata quædam insigniora & fere propria.

Art. 220. *Præter symptomata aliis Febribus communia* (*inquit Mortonus*) *in Febribus eruptivis adsunt signa quædam quasi* pathognomonica, *talia sunt pulsus debilis, & celer, respiratio cita & anhelosa, hypocondriorum oppressio & angustia, urina pallida, ac tenuis, coma, seu vigiliæ pertinaces, subsultus tendinum, nonnumquam spasmi manifesti, & deliria prorsus efferata, gravativa palpebrarum debilitas, oculorum rubedo, punctura dolorifica, & lacrymæ involuntariæ, in gutture dolor ulcerosus, raucedo clangosa, tussis perpetuo molesta.*

Art. 221. In erysipelate, variolis, morbillis, Febre scarlatina, &c. (inquit *D. Freind* Hist. Med. p. 75.) si symptomata vehementiora fuerint, si caput aut pulmones vehementius urgeant, aliæve partes ingenti dolore super modum afficiantur; ratio postulat, ut vena incidatur, ac tuto fieri licet. Et teste experentia (nihil enim frequentius expertus sum) audacter affirmo me nunquam observare potuisse eruptiones istiusmodi ex venæsectione retroire.

Exanthemata præbent materiam, convulsioni.

Art. 222. Humores acres stimulantes in corpore retenti: ut urina, sanies atrabilaria, cancrosa, herpetica, sphacelata, materiæ alias evacuari solitæ; vel cacochymia, atrabilis, materia Erysipelatosa, ea febris intermittentis, & continuæ acutæ, atque malignæ ad nervorum principia delata, convulsiones funestissimas suscitant: ita etiam materies podagrica, rheumatica ex articulis, variolosa, morbillosa, scabiosa, herpetica, Erysipelatosa, scarlatina acute in cuput delata: verum ante horum eruptionem convulsio producta minus periculi portendit: scorbutica convulsio levi paralysi ut plurimum conjungitur: venerea vero doloribus circa noctem acutis jungitur, & aliis hujus morbi signis. *De Gorter*.

Eadem interdum hecticam febrem producunt.

Art. 223. Vitio relicto ex febre intermittente, continua, maxime hæmitritæo, variolis, mobillis, febre scarlatina, inflamationibus diuturnioribus internis, febribus putridis, & ephemera potracta non bene sanata —— si vero opus misceatur sanguini ex abscessu,

vo-

vomica, ulcere interno quodam præprimis pulmonum, aut aliis ulceribus externis, & fiſtulis, produxerit febrem hecticam, medicamentis antipuricis curandam. *De Gorter*.

Art. 224. In omnibus denique exanthematicis refrigeratio, itemque lecti; & industi mutatio ſumme ſunt noxia, adeoque ſerio vitanda: nam hæc facile mortem, ut ſæpe vidi, aut graviſſima ſaltem mala inducunt. E contrario autem nimius calor quoque eſt perniciosiſſimus. Tranquillus vero decubitus in moderato, & æquali calore, ad blandam, & æqualem tranſpirationem ſemper conſervandam, quam utiliſſimus eſt, atque quam maxime commendandus, niſi forte in leniſſimis Variolis, morbillis, ſcarlatinis & urticatis, ubi deambulatio in cubiculo temperato, clauſo, ipſis concedi poteſt, quamdiu ambulare volunt, aut poſſunt: *Heiſterus*. Quodnam regimen obſervandum.

FEBRIS SCARLATINA.

Sydenhami ſententia.

Art. 225. FEbris *ſcarlatina* quovis anni tempore, ſed ut plurimum ſub autumnum, ſe prodit, infantes præ ceteris infeſtas; Rigent, horrentque in initio, ut in aliis Febribus, neque vehementer ægrotant, poſtea cutis univerſa maculis parvis rubris interſtinguitur, latioribus magiſque rubentibus, at non perinde uniformibus, ac ſunt in morbillis: ad duos treſve dies perdurat rubedo, & deinde evaneſcit, cutem relinquens aliquanto aſperam & furfuraceam. Febris ſcarlatina.

Art. 226. Quoad curam naturæ prorſus relinquenda eſt, vel, ſi medicatione opus ſit, cum morbillis ſatis convenit. Curatio

Art. 227. *Febris ſcarlatina* (*inquit Mortonus*) *a morbillis minime diſtat, niſi* efflorescentiæ *modo*; morbilli confluentes *dici poteſt. Idem poſtulat regimen, eandemque medendi methodum*. Efflorescentia *in morbillorum interſtitiis figuram diverſam viz. oblongam, quadratam, vel multangulam obtinet, unde cutis variegata eſt: in Febre autem* ſcarlatina Efflorescentiæ modus.

una continuata inflammatione & rubine cuticula perfunditur.

Juncheri sententia.

Historia Scarlatinæ accurata. *Art.* 228. Incipit & hæc purpuræ species cum leni horripilatione, quam temperatus subsequitur æstus, plerumque siti moderata, faucium ardore, & virium dejectione stipatus. Adest etiam oppletio pectoris, respirationem difficilem reddens, cum tussicula sicca. Accedit capitis gravitas vertiginosa, aut dolor magis acutus. Die quarto tota facies intumescit, & erumpunt maculæ intensius rubicundæ, primo parvæ, mox vero latiores redduntur, & coalescunt, ac totam faciem summa rubedine tingunt. Circa hoc tempus in quibusdam, præcipue plethoricis superveniunt hæmorrhagiæ narium. Postea hæ maculæ latæ etiam in pectore, dorso, tandem in artibus prodeunt, & totam superficiem tegunt. Postquam duos, aut tres dies ita substitere, rubor ille insignis perit, facies detumescit, & squamulæ decidunt. Febris satis tranquille excurrit, & cum moderata diaphoresi salutarem eventum obtinet. Alvus ordinarie toto hoc tempore est clausa, uti etiam in reliquis speciebus, quæ tamen sub finem morbi sponte aperitur. De reliquo hæc febris sereno, & æstivo tempore usitatius affligit.

Art. 229. Febris scarlatina quando sibi relinquitur nihil mali portendit, & sponte interdum iterum cessat. Si autem imprudenter tractatur in primis per regimen nimis calidum, aut per alia sanguinem commoventia, mala plerumque consectaria habere solet. Sufficiens hæmorrhagia narium sub eruptione scarlatinæ contingens, morbum insigniter imminuit.

Art. 230. Methodus vero medendi hic eadem omnino est, ac quæ ad purpuram urticatam adhibetur; cujus ex eodem descriptionem mox subnectemus.

Heisteri sententia.

Diagnosis. *Art.* 231. Febris *scarlatina* cognoscitur, quando in febre acuta maculæ amplæ, rubræ, ad colorem scar-

carlatinum accedentes in cute hinc inde prorumpunt, æque mox primis diebus, immo quandoque antequam ebris percipiatur, quæ supra cutem non elevantur, & quidem etiam in facie, ubi petechiæ vix unquam prodeunt

Art. 232. Per se quidem non adeo periculosa, &c. ueros fere solum aggreditur. Quando levior. sola naura', præsettim si aptum regimen accedat, sæpissime ine medicamentis curatur; sed si paulo gravior, causa norbi optime corrigitur, & quoque expellitur sufficieni potu diluente, temperante, acidulo, potiunculis, & nixturis temperantibus ac diluentibus, ut & pulveribus temperantibus, & blande diaphoreticis, quando ægri a pulveribus non abhorrent, vitatis medicamentis, & alimentis omnibus calidioribus, quia ab his morus redditur gravior, servatoque eodem regimine & ictu ut in ceteris exanthematicis, & speciatim vaiolis. Qua via maculæ post aliquot dies sensim diparebunt, cuticula fere tota per lamellas decidet, & ægri tunc reconvalescent: quo tempore purgandi, & postea adhuc per plures dies in cubiculis, præserim si tempestas frigida est, conservandi, ut tranpiratio aliquandiu libera conservetur, utpote quod ad anitatem integram recuperandam valde hic est necesarium. Methodus medendi.

Art. 233. Quodsi vero ægri aut parentes hoc neligant, post tres circiter hebdomadas *tumore venris* immo totius sæpe corporis, sive *anasarca* cum el sine febre corripiuntur, immo & *tumoribus glanlularum*, aliisque sæpius malis gravioribus; urina sinul solet fieri fusca ac turbida, & multi inde moiuntur. Cum vero novus hic morbus, (quem quilam pro altera febris scarlatinæ periodo habendum esse censent) ex retentis noxiis humoribus in corpore ortum trahat, optime ei medetur remediis, quæ os humores e corpore educunt; id quod optime it: 1.o alvum ducentibus, iisque per intervalla repetitis, 2. o quæ eos per urinam, utpote quam viam natura, urina illa fusca ac turbida, indicare videtur, expellunt; qualis præ ceteris est tinctura tartari bis erve in die ad x. xv. vel xx. guttas exhibita; vel & huic liquor terræ foliatæ tartari; aut spiritu nitri Quomodo anasarca post scarlatinam curatur

tri dulcis commode admisceri potest; 3.o quando infantes aut pueri purgantia assumere renuunt, clysteribus quoque e decocto fol. senn. satis apte purgantur. Sudoriferis vero hic nihil efficitur, dum sudor vix ulla ratione obtineri potest. Interea tamen partes tumidæ a frigore probe sunt defendendæ: nam si valde frigent, sæpe instantis mortis inditium præbent. Si febris combinata est, quæ frequentissimum hujus mali solet esse symptoma, mixturæ & potiunculæ temperante ex aquis diureticis paratæ, horis pomeridianis, & vespertinis sedulo exhibendæ, symptomata remediis suis propriis sunt oppugnanda.

FEBRIS cum PURPURA URTICATA.

Diagnosis. *Art.* 234. Febris hæc invadit sæpius cum subtili sensu refrigerii in superficie corporis. Subsequitu rinde moderatus calor, hunc comitatur sitis non tamen adeo intensa; jungitur etiam aliqua capitie perturbatio, aut lenior ejusdem dolor. Tandem cum multo pruritu, & superficiali tensione, & rigore hinc inde exanthemata tam in facie, quam in reliquo corpore erumpunt.

Art. 235. Hæc exanthemata cutim superant, & cito in notabile augmentum adcrescunt, ac paucas quasdam eminentias, paulo latiores coloris pallido rosei urticarum læsiones referentes, offerunt. Nonnumquam cum tuberculis semi erysipelaceis, & asperitate serpiginosa efflorescit, & aliquo modo erysipelatis indolem imitatur.

Art. 236. Febris si adest mitioris indolis esse solet, non tamen constanter permanent exanthemata, sed diurnis in primis horis evanescunt, quibus etiam motus febriles remittunt. Circa vesperam vero, ubi febris revertitur, denuo prodeunt, & eo tempore etiam pruritus molestus, & ardens insigniter adfligit. Totus morbus intra triduum, aut quatriduum finem suum assequitur, & si a febre immunis est, adhuc citius exitum sortitur. Una cum temperata diaphoresi exit, & post cessationem exilissimæ squamulæ ab affecta par-

Curatio. re secedunt.

Art. 337. Si umquam alibi certe in purpura metho-

thodus medendi debet esse temperatissima. Hinc essentias alexiphamacas ut ut temperatas, durante morbo hic excludimus, & solos pulveresfebriles cum portionibus diapnoicis, & emulsio ibus adhibere commendamus. Immo in pùrpura simpliciore nón maligna, sed chronica, nec antimoniata quidem fixa adhibenda esse censemus, quoniam in sensibilibus plus commotionis excitant, quam imperitus forte crediderit *Confer. Præfat. Illustr. Stablii*.

Art. 238. Quando diarrœhæ accedunt pulvis corticis casarillæ ad grana decem pulveri febrili miscendus est. Sudores spontanei, qui durante morbo uon exigua incommoda efferunt, neque supprimendi, neque promovendi, sed prudente ratione moderandi, vel tolerandi sunt. In declinarione morbi essentiæ alexipharmacæ temperatæ cum lenissimis laxantibus locum habent.

Art. 239. Regimen coactum licet noxium sit, caveant tamen sibi decumbentes, ne exiguum etiam aeris accessum refrigeratorium admittant: hinc necessarium erit per illos dies, quibus purpura durat, lectum non sternere.

Art. 240. Quando exanthematum recessionis motus subest, potus aquæ calidæ ex. gr. thee commendatur, extra hunc autem timorem pro potu ordinario cerevisia dilutior, bene tamen defœcata, usui esse potest.

M O R B I L L I.

Sydenhami sententia.

Art. 241.* In morbillorum apparatu prlmo die calor & frigus se mutuo expellunt, die secundo Febris sensibilis adoritur vehementi ægritudine, siti, inappetentia, lingua alba (non vero sicca) tussicula, capitis atque oculorum gravedine, & somnolentia perpetua stipata, plerumque etiam a naribus & oculis stillat humor (*signum certissimum* morbillorum ingruentium) insuper maculæ latæ & rubræ in facie & pectore conspiciuntur; sternutat æger, intumescunt palpebræ (viz. paulo ante eruptionem) vomit, sæpius

Historia morbillorum accurata.

pius tamen laborat diarrhœa cum dejectionibus ſubviridis coloris. Ingraveſcunt ſymptomata ad quartum uſque diem, vel aliquando ad quintum, quo tempore maculæ pulicum morſibus ſimiles prodeunt, quæ tam numero quam magnitudine auctæ racematim coaleſcunt, & faciem maculis rubris variæ figuræ interſtinguunt, quæ quidem maculæ a parvulis quibuſdam papulis rubris haud longe ab invicem diſſitis ſuper cutis ſuperficiem paululum elevatis conflantur, digitorum levi tactu deprehenduntur, oculis remotis fugiunt: a facie ſenſim ad pectus, ventrem, crura, &c. ſe diffundunt. Die ſexto aut circiter aſpereſcit facies emorientibus puſtulis; octavo in facie penitus evaneſcunt, non vix ullibi inveniuntur; tunc temporis augetur Febris, & ſpirandi difficultas, urget tuſſis, &c. *Morbilli omni vacant periculo, ſi modo perite tractentur.*

Curatio. *Art.* 242. *Morbilli ab Avicenna variolæ cholericæ appellati cum ipſis variolis coævi ſunt, & quoad curam his cum illis ſatis convenit*: *Diacodium* quotidie veſperi exhibendum eſt; *linctus* quoque & *apozemata pectoralia* propinari poſſunt ad tuſſim leniendam. Sin vero ex calidiore regimine, vel aliter; febris, dyſpnœa, aliave accidentia poſt morbillorum deceſſum ſuperſint, *venæſectione* ſola curantur, quæ ſine metu in tenellis audacter celebranda eſt. In regimine intenſe calido exanthemata aliquando liveſcunt, & nigreſcunt, in adultis phlebotomia & temperatiore regimine ſublevantur aut pereunt; in peripneumoniam incidunt.

Art. 243. *Morbilli nonnunquam (inquit Sylvius & omnes hoc ſcimus) per aliquot dies diſtingui non poſſunt a variolis*, ne quidem a medicis peritiſſimis, atque diu in praxi verſatis: *longe proinde ſatius eſt in re dubia medicum vel ſuſpendere judicium, vel duble dumtaxat reſpondere.*

Mortoni ſententiæ.

Curatio in ſingu. ſtadio. *Art.* 244. Quoad curam morbillorum, in primo ſtadio, ſcilicet, ante efloreſcentiam pauciſſima remedia

ia sunt adhibenda, nisi gravissima symptomata superveniant, uti spasmi, enormes humorum colliquationes, &c. Si spiritus nimis irritentur, & in spasmos rapiantur, remediis appropriatis compescendi sunt, nempe *ulapiis & aquis cœphalicis cum tinctur. castor: pulvere de Gutteta*, &c. Et si nisus spirituum inde non minuatur, guttæ aliquot *laudani liquidi* propinari debent. Ad *diarrhœam* quod attinet, satius est palliativa curatione ejusdem molestiam, quoties insolito more sævit, minuere, quam contra naturæ legem eam penitus tollere, atque ita ægrotantem occidre; abstineat æger a cerevisia, bibatque decoctum album, & exhibeantur pulveres testacei; nonnisi extrema necessitate ad *laudanum* perveniendum est. Ad tussim ferinam ab acri lympha ortam quadantenus cohibendam conveniunt *mucilaginosa*, *pectoralia*, *oleum amygdalarum dulcium*, *&c.* (privatim *syrupus e coral. & tinctura ejusdem.*) *In tussi morbillorum pathognomonica, sæpe permolesta, & convulsiva, & nonnunquam lethali nullum remedium præstantius novi* (*inquit* Harris) *quam* gummi tragacanthum *copiosius sumptum in linctu vel decocto pectorali solutum, & pulveribus testaceis mixtum. Id enim gummi catarrhum maxime lenire solet, tussimque inde prognatam, symptoma morbillorum primarium, sistere aut levare aptum natum est, longe melius tutiusque narcoticis, quantumcunque hæc laudantur a clarissimo Sydenhamo*, &c.

Lis sta diis. Spasmi. Alvi fluxus. Tussis.

Art. 245. Efflorescentia jam incæpta, imo eruptione plena existente quandoque suboritur *peripneumonia* cum respiratione anhelosa, stangulatione suffocativa, deglutitione læsa, &c. quo in casu, multo usu fretus omnibus author sum, ut sangnis copiosius educatur; æque ac si æger morbilloso affectu correptus non fuisset. Idem in *ophthalmia* molesta ac periculosa faciendum moneo. Ad *alvi fluxum* in hoc stadio compescendum non minus tutus quam necesserius est opiatorum usus. Efflorescentia peracta, si Febris venenatis symptomatis adjuncta remaneat, actum est de ægro. Contra, si crisis fuit perfecta, cathartica hydragoga adhibeantur, ad lymphæ colliqua-

Peripneumonia. Ophthalmia. Diarrhœa.

Ulti- mum stadium. quatæ affectus exitiales impediendos: non tamen præpropere massa sanguinis agitetur, antequam venenum fuerit omnino subactum. Quoties æger post morbillos *tussi ferina & perpetua*, vexatur; primo in loco *venæsectio* celebretur, & si opus fuerit, post unum vel alternum diem iteretur; & una cum *linctibus & medicamentis lenientibus* (quemadmodum in catarrho exhibere solemus) *cortex Peruvianus* copiose exhibeatur, & *opiatum* hora decubitus pro re nata.

Tussis ferina superstes.

V. S. *Art.* 246. *Ad præcavenda dira symptomata in hoc affectu evenientia, ab authore nostro enumerata*, phlebotomia *mature, in morbi initio, celebrata, & vomitorium exhibitum feliciter plerumque succedunt.*

Art. 247. *Qui Variolis laborarunt; non sunt adeò morbillis postea obnoxii, quare ætate grandiores non ita prompte inficiuntur.*

Hoffmanni sententia.

Art. 248. Morbillosa febris est catarrhalis exanthematica, ut plurium epidemica, qua motu vitali cordis, & arteriarum aucto, materia acris caustica, inflammans, ex interioribus, nervosis maxime partibus, sub forma macularum rubrarum ad cutem pellitur.

Morbillosæ febris descriptio.

Art. 249. In scholis & scriptis Medicorum plerumque quidem morbilli simul cum variolis pertractantur. Nec negandum multum utrisque esse affinitatis. Utraque enim febris exanthematica contagiosa, & epidemica, omnibus hominibus perpetienda; utraque certis temporibus magis vel minus benigna, & sequitur quam maxime atmosphæræ statum, corporis dispositionem ac temperamentum.

Differt a variolosa.

Art. 250. Maculæ ut plurimum post tertium diem prodeunt, pro varia corporum, succorumque dispositione diversæ, in aliis latiores, & ampliores, in aliis minores, in quibusdam instar morsus pulicum, modo rubicundi & purpurei, modo pallidioris, & magis plumbei aspectus. Maculæ hæ non elevantur in pustulas, ut variolæ sed lenticulari aliquali eminentia

Morbillorum characteres & differentiæ.

tia

a planam cutis superficiem excedunt Petechias item
mplitudine, & elevatione tantisper notabiliori supe-
ant, longe mitioribus etiam symptomatibus stipantur,
malignitatis ut plurimum sunt expertes.

Art. 251. Interim Morbilli per se minus pericoli
abent, & sæpius, potissimum in plebeis sine Medici Prognosis.
pe, debito tantum regimine, iterum discedunt. In-
erdum tamen ob præcedentem, anomalam, insalubrem,
iuturnam, temporum constitutionem, malignam habent
pidemici in primis indolem, vel accidentales etiam
ossunt accedere causæ, ægros in discrimen adducen-
es. Malignitatem autem prodit virium impensa pro-
ratio, extremorum frigus, inquietudo summa, vo-
nitus, deglutitio difficilis, mentisque alienatio. Ma-
um dein quando aliæ maculæ: virulentiæ non expertes,
t petechiæ, purpura, vel etiam pustulæ scorbuticæ
omplicantur, vel in fine cum vitæ discrimine super-
veniunt. Tussis porro continua cum alvi profluvio, &
nquietudine magna, infaustum præsagire solent even-
um. Neque boni ominis sunt sudores largi præsertim
n provectioribus, qui ob malam diætam; & spirituo-
orum potum, calidum alunt, & impurum sanguinem;
x facili enim admisso levi frigore, maculæ funesto ple-
umque eventu recedunt. Finito etiam morbo si tus-
icula cum raucedine persistit, nisi cito idoneis succur-
atur remediis, in phthisim, & hecticam fit transitus.
Qui autem morbillis occumbunt, maxime ex infantibus
nono plerumque die suffocantur; in quibusdam superato
morbo remanet alvi fluxus ad aliquot hebdomadas du-
rans tabem cum morte demum inducens.

VARIOLÆ.

Art. 252. *Nihil de Variolis ante* medicos Ara-
bes *scriptum invenitur. Hic vero morbus antiquior
est, quam vulgo creditur. Authores isti existen-
tiam ejus usque ab initio septimi seculi temporibus*
Muhammedis *investigarunt.* (*Vid.* Freind *hist.
med.* p. 188. *vol.* 2.) *Variolæ ita appellantur,
quasi parvi vari, quod cutem varient. Homini o-
mni soli. & semel convenit Variolis & morbillis*
affi-

Chicken Pox. *affici: in hoc autem censu non supputandæ sunt pustulæ variolosis similes, quas vulgo vocant* the Chicken Pox; *pueris familiares sunt; Variolis veris quidem similes sunt, quoad magnitudinem & figuram, sed in eo ab iis distinguuntur, quod Variolæ cum rubore & inflammatione insigniori appareant, hæ vero albidiores sunt, & veluti vesiculæ seroso humore repletæ, quæ intra triduum disrumpuntur, & exsiccantur, nullumque afferre solent periculum, & plerumque sine Febre erumpunt.* Morbus est adeo benignus, ut nunquam sub curam medicam cadat. *Variolæ (inquit Dolæus) quoad ortum suum seminarium habent nobiscum connatum, quod aliquamdiu sepultum jacet, donec nacta emergendi occasione ex latibulo erumpat, & massæ sanguineæ commixtum symptomata terribilia, & sæpe mortem producat, inter multas hominum myriadas vix unus & alter per totam vitam ab his immunis manet. Ex cadaverum sectionibus patet viscera universa in corporis cavitatibus contenta pustulis variolosis confertim affici, æque ac cutis externa.*

Sydenhami sententia.

Art. 253. Variolæ sunt *distinctæ* vel *confluentes:* Distinctæ seu discretæ cum rigore ac horrore invadunt; sequitur calor intesus, capitis & dorsi dolor vehemens, vomituritio, dolor circa scrobiculum cordis, somnolentia, in infantibus præsertim; quandoque etiam paroxysmi epileptici, qui Variolas mox prorupturas, easque futuras esse mites ac benigniores plerumque præsagiunt; quarto ut plurimum die ab invasione erumpunt, & symptomata febrilia evanescunt, nisi quod adulti in sudores sint propensi. In facie primo conspiciuntur pustulæ subrubræ, deinde collo, pectore, & universo corpore, quæ magis magisque inflammatur, & in dies elevantur, & subalbidæ fiunt, cute in interstitiis satis floridum colorem exhibente; die undecimo faciei tumor ac inflammatio recedunt, & pustulæ exarescere incipiunt; in hac Variolarum specie (si quando) die 14. vel 15. pereunt.

Variolarum discretarum historia.

Art.

Art. 254. Confluentes cum diſcretis ſymptomata ommunia habent, niſi quod hic atrociora ſint omnia, ertio die rumpit hæc ſpecies, aliquando citius, raro :rius; interdum verò, licet oppido raro, ob gravius liquod ſymptoma, lumbaginem doloremve lateris, &c. :rius erumpunt, neque periculo vacant. Febris etiam- um durat, creſcente morbo puſtulæ non in ſpæctabi- :m molem attoluntur, uti in diſcretis, ſed ſibi invi- em implicitæ vultum omnem contengunt, & illum in umorem elevant, dein ad inſtar pelliculæ albæ in cu- :s, ſuperficie coſpiciuntur. Præterlapſo die octavo pel- cula alba quotidie exaſperatur, & ad colorem fuſcum ergit, eoque magis quo Variolæ confluxerunt. *Magni- udo morbi a facie maxime æſtimanda eſt, potius quam eliquo corpore.* In hoc genere adeſt in adultis ſali- atio, infantibus diarrhœa; ſalivatio nonnunquam ſub rimum eruptionis tempus ſe prodit, in-terdum poſt iem unum vel alterum, die fere undecimo ſaliva viſ- idior facta difficulter excreatur; ægri ſuffocationem ntentans, & circa id temporis ut plumum ceſſat, & unc ejus loco manus intumeſcere ſolent, aut debent, iarrhœa non ita mature infantes invadit; ſub veſpe- am exacerbatur morbus. Variolis diſcretis laborantes ctavo, confluentibus vero undecimo die maxime in- ereunt. Interdum accidit pleuritis. interdum coma; nterdum maculæ purpuræ (*totidem quaſi ſphacelis*) uſtulis interſperſæ (mortis fere ſemper prænuntiæ;) uandoque mictus ſanguineus, & aliæ Hæmorrhagiæ, uæ idem onminantur, nonunquam urinæ ſuppreſſio. Confluentium hiſtoria.

Art. 255. In confluentium genere æger (ut dixi) naxime periclitatur (a primo inſultu computatione acta) die undecimo viz. in maxime vulgari confluen- ium genere, in crudiori adhuc 14. crudiſſimo 17. rariſ- ime 21. ego Varioloſum ab uſu lectuli interdiu ſemper rceo uſque ad ſextum diem a prima morbi invaſione; uartum ab eruptione, quo tempore omne puſtularum gmen in conſpectu eſt: poſthac eundem lectulo com- nitto uſque ad morbi finem. Regula fere ſemper obſervanda.

Art. 256. *In confluentibus (ut recte inquit* Do- æus) *periculoſæ plena res eſt aleæ, & medicus ccaſionem habet ſuas tentandi vires, & oſtendendi,* Curatio

quid in arte medica calleat. Indicationes curativæ duæ sunt, nempe, 1. ut æquabilis tenor ebullitionis conservetur; 2. ut pustulæ debito modo sustineantur, regimen calidum vitandum est; *gradus caloris earum expulsioni accommodatissimus naturalis omnino est*; non opus est, ut æger ante diem quartum (255.) lecto addicetur; neque ut ad propellendas variolas ullum remedium sumat; quarto vero die, si eruptio ex votis haud succedat, exhiberi licet cardiacum aliquod blandius. Discretum genus ex sua natura plerumque omni vacat periculo. In confluentibus æger a sudore, quantum fieri potest, prohibendus est, & ptyalismus est in vigore conservandus; promovetur autem affatim bibendo cerevisiam tenuem vel liquorem alium non nimis calefacientem. Adultis propinare soleo *paregoricum cum laudan. liquid. gut.* xiv. *vel syr. de mecon.* ℥j. hora sexta vel septima vespertina singulis noctibus post plenam eruptionem ad morbi usque finem; temporius autem *hypnoticum* quam pro recepto more præscribo, quoniam exacerbatio caloris quotidie sub vesperam fere reperitur, ex quo non modo incommodi nihil, sed magnum emolumentum, quod frequentius experientia didici. *In hoc genere diarrhœa in infantibus est salutaris, & non temere sistenda, contra in discretis.* De venæsectione die octavo, & de auræ liberaliori exponendo, si quis velit, authorem consulat. *p.* 153.
Nota bene. &c. Cum saliva admodum viscida evadat, uti solet gargarismate sequente. ℞. *Cort. ulmi* ʒvj. *rad. glycyrrhiz* ℥ß. *passular. enucleat.* N. xx. *rof. rub. p.* ij. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℔ß. *colatura dissolv. oxymel. simpl. mel. rof. ana* ʒij. *m. f. gargarisma.* Interdum *emeticum* propinandum est. In *urinæ suppressione* æger e lecto debet eximi. Pustularum depressio & diarrhœa in variolis discretis medicamenta *cardiaca* postulant. Febris illa, quæ die undecimo, &c adoritur, diversa est ab ista, quæ eruptionem præcedit, nihil enim est aliud, quam *Febris putrida proprie dicta hæc Febris secundaria*; ad hanc autem fugandam nihil efficacius præstat, quam copiosa sanguinis eductio: non enim nunc cum variolis res est sed *Febre putrida*; mittendus est itaque sanguis ad

℥x.

℥x. vel xij. & *anodynum* bis in die propinandum; ob immensam alvi constipationem præscribere soleo *elect. lenitiv.* ℥iß: in aqua lactis solut. Nihilominus *anodynum* stato tempore continuandum est; si prima vice votis non respondeat, iteretur die proximo: atque hac ratione tam *venæsectio* quam *catharsis* per intervalla repeti possunt; prout Febris mos atque ægri inquietudo postulare videntur; donec tandem res in vado sit. Sched: mon. p. 81. &c. In Variolis confluentibus magna est virtus *spiritus vitrioli* a 5. vel 6. morbi die usque ad finem copiose in cerevisia ten. exhibiti; commoda & incommoda hujus remedii p. 256. & ubertim recensentur.

Art. 257. Variolæ anomalæ: *Discretæ* hæ a legitimis discriminabantur, quod erumpebant die 30. illæ 40. pustulæ minores fuerant: sæviebant tamen magis; & ante maturationem frequentius nigrescebant; ptyalismus (ut in confluentibus aderat) immediate post eruptionem: *Confluentes* hæ ab aliis discrepabant; quod nunc die secundo, nunc tertio se primum monstrabant tumore subrubro atque uniformi; quibusdam locis; in femoribus præcipue; vesiculæ, ambustorum ad instar; sero limpido distentæ eminebant; quod rupta pellicula copiose affluebat; subjecta carne nigredine & *sphacelo* quasi affecta; periculo non vacant ante diem septimum; in aliis confluentibus dies undecimus (ut plurimum) est criticus. Postremo hæ calidioris naturæ & magis inflammatoriæ; ideoque temperato regimini indulgendum est. *Hygrogala* ex tertia parte aquæ & lactis una simul coctis ægri palato & votis plurimum respondet; & ptyalismum feliciter promovet.

Variolæ anomalæ discretæ.

Confluentes.

Mortoni sententia.

Art. 258. Variolarum quatuor sunt stadia, viz. apparatus, erutio; maturatio & declinatio; in quibus varia occurunt symptomata, quæ diversam medendi methodum postulant.

Quatuor stadia variolarum.

Art. 259. Primum stadium est a morbi ipsius initu usque ad eruptionem generalem. In hoc stadio urina tenuis & pallida; præsertim si adsit frequens

Primum stadium.

micturitio, male ominatur; urina rubicunda & contentis saturata contrarium indicat (insolitus aliqualis dolor vehemens, præsertim colicum emulans, est pessimum signum.) Diarrhœa in hoc stadio non permittenda est, quin *decocto albo* & repetitis *laudani* dosibus est cohibenda, vel astringentibus sistenda. Vomitio in hoc stadio non statim supprimenda est, sed potius (nisi valde enormis fuerit) cum repetitis haustibus liquoris pos-setici carduati, vel cum pauco sale Vitrioli leniterpromovenda est: Evacuatione autem hac levi peracta, vel si vomitio ex morbi ipsius genio modum excedat, illico tumultum spirituum compescere oportet, eorumque vires conservare alexipharmaco aliquo remedio cum opiato commixto, & post justo intervalla repetitio; sequens est formula mihi familiaris. ℞. *Aq. card. lact. alexiter. hord. menth. stephan. ana* ℥ij. *sal absynth.* gr. xij. *pulv. rad. serpent. virgin. e chel. cancr. comp. lapid. Contrajerv. ana* ʒß. *syr. caryoph. vel menth.* ℥ß. m. f. julap. de quo capiat ægrotus coch. ij iij. vel iv. quarta quaque hora, addendo singulis dosibus laudan. liquidi guttas aliquot pro re nata. „Sanguis (inquit *Lister*) in Variolis non proprie mittitur, sed ex accidente tantum ut symptomati alicui vehementiori succurratur. In dolore capitis artuum vel lumborum, item in dolore pleuritico seu peripneumonico, ut etiam quandoque in colico necessaria est *venæsectio*, ut symptomata ista averruncentur; *vesicatoria* etiam & *opiata* hic locum habent præcipue autem in affectibus comatosis. Ubi vigiliæ in hoc stadio pertinaces fuerint, non raro in proximo stadio, exanthemata confluunt, quorum eruption deliria, spasmi, cæteraque funesta symptomata superveniunt, quo nomine hæc symptomata venæsection & opiatis, ut ut spirituum vires inde minuantur, opportune cohibere par est, adhibitis interea vesicatori & alexipharmacis. „Insolitus aliquis dolor vehemens ante eruptionem Variolarum, privatim *dolor colicam passionem æmulans*, est pessimum signum, & fere semper lethale, ut plus semel observavi præsertim si adfuerit etiam *micturitio*."

Art. 260. In stadio secundo exanthemata parva in star

Diarrhoea. Vomitio Dolores spasmodici. Vigiliæ. Stadium

instar acu puncturarum primo in facie, collo, pectore, &c. erumpunt tumore renitente, & rotundo; die secondo bases suas ampliant, & tertio (ultra quem hoc stadium non excurrit) in summitatibus acuminantur; quo longius est hoc stadium, eo periculosior est eventus; in hoc stadio in benigniori saltem genere, ubi nullum adest funestum symptoma! haud par est ullo remedio naturam lacessere, utpote quæ propriis viribus instructa sine artis suppetiis satis valide suo officio fungi potius est. secundum.

Art. 261. Triduo eruptionis elapso variolæ, sicut alia quævis tubercula inflammata, concoqui incipiunt; & lympha venenata per glandulas cutaneas naturæ lege colata acrimonia sua cuticulam a vera cute separat; unde apices exanthematum, paucarum horarum spatio, primum albescendo quadantenus intumescunt; dein lympha eadem pro morbi indole & naturæ viribus citius vel serius in pus mutata flavescunt, aut saltem colorem cineritium vel subfuscum obtinent, ubi desinit hoc stadium. Durante maturatione variolarum benignarum nulla exsurgit indicatio, sic forsan adhiberi possunt *laudani liquidi* guttæ aliquot ad dolorem leniendum, & somnum conciliandum. Inter maturandas variolas, si tarde procedant, ℞. *Lentium crasse contus.* ℥j. *ficuum ping. par.* vj. *ras. C. C.* ℥ß. *coq. in liquore posset.* ℔ij. bibatur copiose ad libitum, & si adsit ptyalismus commode usurpatur gargarisma sequens. ℞. *Lentium crasse contus.* ℥j. *rad. alth.* ℥ß. *ficuum ping. parv.* vj. *vel* vij. *hord. mundat. p.* j. *glycyrrhiz. ras.* ℥ij. *coq. in q. s. aq. font. ad* ℔ij. *colatur. add. mel. ros.* ℥iß. *m.* vel gargarism. variolos. *Fuller.* Vitentur acida in gargarismatis, nisi in maxima deglutiendi difficultate; deficiente salivatione, promoveatur urinæ profluvium exhibendo dosin unam vel alteram pulveris Æthiopici. Stadium tertium.

Art. 262. Stadium ultimum Variolarum est earum declinatio, in quo exanthemata pure maturo, & laudabili referta primum incrustari, & scabie subflava obduci incipiunt; dein post unum vel alterum diem concrescente exsiccantur, & in arida tubercula ubique mutantur, quæ sensim emollita sponte evanescunt. Stadium ultimum.

Raro quiſpiam hoc morbo interimitur, niſi in declinationis ſtadio, ſcilicet in variolis benignis; de his etenim ut plurimum hactenus locuti ſumus. Declinatio cum ἀπυρεξίᾳ, & appetitu reſtituto optime ſignificat. Petechiæ ſeu veſiculæ ilmiares in hoc ſtadio erumpentes funeſtum eventum denuntiant; deliria, vigilæ, ſubſultus tendinum, &c. in hoc ſtadio pejus ominantur, quam in præcedentibus: pauciſſimi enim vel nulli hoc modo affecti convaleſcunt; ſcabies diu pure ſcatens, atque inde ſæpe decidens, & renaſcens, meliorem ſortitur eventum, quam ea, quæ de repente exareſcit; variolæ, quæ ſcabie ſeſſili & adhærenti obducuntur, malæ præſagiunt.

Art. 263. Ubi Variolæ fuerint figuræ exactiſſime
Variolæ benignæ. rotundæ, diſcretæ, & margine admodum rubro circumcinctæ, neque petechis, eruptionibus miliaribus, vel quavis alia nota exitiali, interpunctæ, & primo maturationis die in ſummitate albæ, tumore turgidæ, & die ſecundo circa baſin auctæ, & in ſummitate acuminatæ, minus pellucidæ, & tertio materia in pus convertatur; eventus, felix duodecimo ſaltem morbi die inſecuturus expectandus eſt.

Variolarum malignarum quatuor gradus. *Art.* 264. Quatuor ſunt variolarum malignarum gradus, viz. confluentes univerſaliter, confluentes particulariter, diſcretæ verum admodum parvæ & cohærentes, maxime confertim ubique erumpentes, & denique diſcetæ cum petechiis & eruptione miliari conjunctæ.
Gradus primus. Primi gradus ſunt, quando cutis univerſa eryſipelatoſo tumore (maculis nigris hic illic interſperſis) cum æquali ſuperficie quadantenus craſſeſcit; poſt triduum curis albeſcit, & pergamenæ ſpeciem inducit; atque hæ ſunt variolæ maxime exitiales; ægrum ultra ſecundum maturationis diem nunquam ſuperſtitem novi.
Secundus. Variolæ ſecundi gradus magis vulgares ſunt, quando cutis faciei ſola eryſipelatoſa eſt, & primo maturationis die pergamenæ ſpeciem refert, dum in artubus & trunco corporis exanthemata fuerint fere diſcreta non tamen regularia; vix enim oculo diſtinguuntur ab efforeſcentia morbilloſa, vix apices tollunt, ſæd ſæpe liveſcunt, unde mortem inſtare certo præſagire licet.
Tertius. Variolæ malignæ tertii gradus, ubi quaſi diſcretæ verum admodum parvæ & cohæ-

rentes, quæ non acuminantur, ſed in acute ſolummodo conſpiciuntur,ac ſi ab urticæ plaga exaſperatæ) donec ſub initium maturationis albeſcentes confluant & ſpeciem pergamenæ exhibeant. Rarius quenquam hac ſpecie affectum, niſi ope Ptyaliſmi ciutius protracti, ingentis urinæ profluvii, vel intumeſcentiæ artuum diuturnæ, ad decimum quartum vel decimum quintum morbi diem ſuperſtitem novi.

Art. 265. Gradus ultimus eſt, quando Variolæ erumpunt quidem diſcretæ figura & magnitudine regulares, verum veſiculis aqueis, vulgo *the VVhith-hives*, petechiis, vel maculis lividie in interſtitiis, præſertim in collo, pectore, & artubus diſtinctæ; atque hæ non minus ſunt exitialcs quam confluentes. Gradus ultimus

Art. 266. In Variolis malignis Febris continua malimoris poſt eruptionem remanet cum ligua arida, pulſu debili, &c. Neque prorſus exulat, ut in benignis ſolet: materia enim morboſa, vel propter malignitatem, vel morbi magnitudinem,per glandulas cutaneas ſatis protrudi nequit, unde dira ſymptomata evenire ſolent, nimirum hæmorrhagiæ admodum periculoſæ, quæ ut plurimum, (maculis purpureis & nigris eodem tempore in conſpectum venientibus) funeſtiſſimæ ſunt, & vix aut ne vix arte cohibendæ, niſi forſan Vitrioli fræno præpotenti (aq. ſtyptic. reg.) obſignari poſſint; *nihil tamen profecimus, ſi non una poſſimus veſicatoriis & alexiteriis generoſiſſimis vires ſpirituum pene extinctorum denuo reſuſcitare*, venæſectio mortem eccelerat. Micturitio licet non adeo formidabilis, peſſime tamen ominatur; in hoc ſymptomate ſublevando *cineres bufonum* egregias obtinent vires (ut mihi uſu compertum eſt doſ. ℈j. cum aliis alexiteriis quarta vel ſexta quaque hora. Dolor gutturis & deglutitio impedita eſt ſymptoma quandoque maxime affligens & moleſtum; fauces itaque externæ ab aeris injuriis pannis laneis mollibus duplicatis muniri debent, quæ plus valent, quam croceata, vel alia quæcunque amuleta; & uſurpentur gargariſmata appropriate, &c. Salivatio copioſa, & diu protenſa cum inſigni capitis & faciei intumeſcentia bene ſignificat; ptyaliſmus vero brevis & de repente ſuppreſſus, niſi profluvio urinæ, aut intumeſcentia extremorum Curatio ſymptomatum. Hæmorrhagiæ. Micturitio. Dolor gutturis. Salivatio.

xcipiatur r malum omen exhibet; salivatio diarrhœa excepta pessime significat.

Post variolarum declinationem inappetentia & calor hecticus. *Art.* 267. Morbosi quidam affectus quandoque post Variolas suboriri solent, inter quos inappetentia primum locum vendicat, quæ frequenter cum calore hectico conjuncta est, quod in casu ego multo usu doctus *alexifarmaca* (quod cæteros professores serio moneo) ubi calor; fuerit continuos jugiter ministranda duco; *corticem* autem *Peruvianum*, ubi calor statis periodis recurrit, cum felici successu exhibendum impero; & deinde postea ad alvum subducendam tuto progredior. Parotides, &c. Parotides nonnunqnam sub finem variolarum suboriuntur, quæ diu tanquam strumæ sine calore vel rubore permanent; *discutientibus* non sunt tentandæ, sed potius *fotibus maturationem promoventibus* tractandæ sunt. Furunculi &c. Eadem via procedendum est in furunculis, scabie saniosa, ulceribus mali moris, impetigine furfuracea, &c. viz. *alexipharmacis & febrifugis*, ab evacuationibus religiose abstinendo. Gangrena & caries. Gangræna & caries ossium post variolas nullo medicamento cedunt. Tumores œdematosi. Tumores œdematosi *frictionibus*, *fotibus lixivialibus* & more hydropicorum curandi sunt. De dolore capitis post variolas.

Freindii sententia.

Purgationis usus in Febre secundaria. *Art.* 268. Sunt nonnullæ Febres, quæ *purgantia* commode rtcipiunt, sunt etiam, quæ omnino desiderant (sed de hac re nondum satis accuratæ ab auctoribus traduntur regulæ) ex quibus nullam aliam æque *purgationi* opportunam reperio, ac eam, quæ variolas confluentes, maturitate postularum aut vigente aut jam inclinata, semper excipit; ea quippe Febris uti omnium maxime putrida est, & periculi plena, ita præ cæteris curationem hanc aptius recipit. Atque hanc præ aliis medendi rationem in putridis hisce Febribus, quæ variolis superveniunt, suadet Sydenhamus. Mihi quidem sæpius usuvenit, ut in Variolarum statu, ubi postulis exarescentibus Febris nihilo secius invaluerit, ad *purgantia* confugerem, quæ ita periculo vacare, ita commode ahiberi posse expertus sum, ut multorum vitas ab hac maxime medendi via conservatas esse haud absutde dixerim.

Do-

Doctrina de usu phlebotomiæ & catharsi *in Variolis confluentibus post imperfectam crisin in literis a peritissimo* D. Cade *ad eundem datis succincte admodum continetur; en ejusdem summarium.*

Art. 269. In Variolis confluentibus, quamdiu faciei tumor & inflammatio manet, & saliva recte fluit, a *venæsectione* & *catharsi* (pari ratione ac furunculo maturante) prorsus abstinendum esse duco. Scilicet, ne istæ evacuationes, materiæ morbidæ a massa sanguinea, separationem, & per pustulas, tanquam per tot phlegmonas, (cui unico hoc tempore natura incumbit) ejectionem obturbarent. Insuper, procedente morbo, si eo tempore, quo facies detumere, & pryalismus decrescere incipit (quod die nono vel decimo ab eruptione accidit) si his, inquam, diebus manus debito modo tumeant, & nulla malæ notæ appareant symptomata, haud omnino (me judice) vel *phlebotomia vel catharsis*, adhuc indicatur; sed totum negotium recte committitur naturæ. Interim tamen in hoc morbi statu *Enema* quotidie injiciendum præscribo, quo alvum fæcibus exonerare, & Febris furorem coercere curo. Quando neque venesectio. Neque catharsis conveniunt

Art. 270. Attamen, facie diebus prædicti criticis detumente, quoties (quod nimis frequenter evenit) pustulæ corporis non turgent maturo pure, nec manus intumescunt: unde (nempe a materia morbida in sanguinis massa remanente eamque inquinante) ardens Febris nascitur; respiratio brevis & frequens oritur, corporis jactatio, & obstinatæ (narcotici incassum exhibitis) vigiliæ urgent., quoties equidem diris his symptomatibus vexatur æger, medico incumbit per *venæsectionem* & *medicamenta leniter purgantia*, sæpiusque debitis intervallis repetita, humorem peccantem detrahere, & eo, quo possit: modo, laboranti, subvenire. In Variolis denique confluentibus, licet facies & manus & pustulæ corporis debito modo, ac tempore, intumuerint, & saliva satis copiose statuto tempore fluxerit; si tamen, Ptyalismo desinente & dictis partibus jam subsidentibus, Febris utcunque (quod in hac morbi specie ut plurimum accidit) gravior assidue inhæreat, & symptomata, ex hac nata (utpote anhelosa respiratio, vigiliæ, anxietates, cum pallida & diluta urina indesinenter urgeant ægro- Quando utræque evacuationes sunt necessariæ.

tantem, rebus sic stantibus, necesse habet medicus sanguinis quantitatem *venæsectione* minuere, (nimirum ut exinde pars reliqua magis placide per vasa fluat) & materiam morbidam (quæ per pustulas, jam induratas & crusta obductas amplius transire nequit) *Catharsi* sæpius repetita evacuare: his enim evacuationibus omissis, semper evenit, ut vel memorata symptomata in dies augeantur, & inter diem duodecimum, & vigesimum quartum lethalia evadant; vel humor putridus in pulmonibus extravasetur, eorumque vesiculas corrumpat; unde ægrotus miseram vitam paulisper trahit, & brevi moritur tabidus.

In anhelosa respiratione phlebotomia est unicum remedium. In mictu cruento est nociva.

Art. 271. Anhelosæ respirationi, crisi superveniente *phlebotomia* feliciter ac unice occurrit, quæ nisi confestim peragitur, actum erit de ægroto, neque hoc in casu pulsus humilis & angustus me terret; quippe sæpius observari vacuato sanguine arteriam fortius vibrasse: unde constat pulsus obscuritatem non infirmitati virium, sed humoris lædentis oneri, deberi. Venæsectio tamen mictum cruentum non modo non cohibet, sed auget, & mortem in procinctu stantem accersit, hoc tamen funestum fati impedentis prænuntium) Camphora bis in die exhibita & acidis larga manu propinatis) amovi, ægroque brevi morituro ad tempus succurri: sed ut vera fatear, ne unum quidem Variolis affectum, cui urina cruenta fluxerit, diem 16. ab eruptione supervixisse notavi. De rationibus, quibus innititur hæc praxis, videatur auctor. *Atque ita* purgationis *methodum in Febre secundaria tanquam unicam salutarem vendicat D.* Freind *& alii apud illum nonnulli magni nominis medici. Ego vero, qui sum tardioris ingenii, rurique dego, de hac re aliquanto dubius adhuc hæreo. Hi viri, ingentia certe artis nostræ lumina, seculique ornamenta, satis ingeniose ratiocinantur, omnesque fere summa eloquentia victos in illorum sententiam facillime descendentes inveniunt: sed sola experientia duce caute admodum progredi decet. In praxi mea per viginti circiter annos* clysmatum *injectionis utilitatem deprehendi; sed* cathartica nonnisi rarissime propinare ausus sum.

Optan-

Optandum erat, quod viri præfati meritissimi numerosiorem historiarum seriem tam morientium quam viventium protulissent, ut in re adeo ancipiti æquius judicium ferre potuerimus.

Farrago sententiarum.

Art. 273. Variolas esse morbum novum satis demonstratur, quod in multis mundi partibus nunquam visæ fuerunt, ut apud *Indos occidentales* ubi nunqua apparuerunt nisi postquam Hispani eo pervenere; siquidem per contagionem Æthiopis cujusdam, illuc delati, magnam indorum partem sustulerunt, ut testatur R. a *Fonseca*. Helbigius indubitanter affirmat incolas *Indiæ orientalis* Variolas nunquam tentasse ante commercium *Hollandieum*. Variolæ morbus novus.

Art. 273. In Variolis *Alfaharavius* omnes infrigidantes medicos nostri seculi multis parasangis anteivit; maxime in primo Variolarum tempore, nempe, in sanguinis missione ad syncopem, & frigidæ immensa quantitate, & confertim exhibitæ, potione; eaque sæpius repetita, paucis horis; at quantum video, sine successu; his enim non obstantibus, venenum intra habitum corporis restitabat. Regimen frigidum.

Art. 274. Illud tantum (inquit *Lister*) curiosius animadverti (in Variolato cum maculis purpureis hæmorrhagia narium & mictu sanguineo) sanguinem refrigeratum tenerrimum fuisse, & ejus crassamentum rubrum quod molliori pennæ pluma percussum facile dividi potuerit. In aliis autem multis, quibus urina cruenta, sanguinem e brachio missum adeo aquatum, putridumque esse vidi, ut fluctuaret crassamentum in vase, non aliter quam ipsum serum; neque ullum servatum memini in tanta pestilentia, (71.) *Variolæ præcedente crapula accidentes, ut etiam luxuria & intemperantia deditis, plerumque graviores sunt, & pessimi moris; & fere semper lethales.* Sanguinis textura in Variolis malignis.

Art. 275. In variolis confluentibus (inquit idem author) hunc in modum præscripsi; ♃. *Croc.* ℈j. *cochinel.* ℥ß. *sacchar. tantillum*; *m. pro chart.* viij. *capiebat ægra unam quarta quaque hora cum coch.* j. Vires cochinel. in variolis confluentibus.

vel

vel ij. *aq. theriacal. per triduum & postea sexta quaque hora; item diacod.* ℥j. *mane & vesperi; & convaluit;* & pro alia fœmina ad eundem fere modum, ℞. *Croc.* ʒß. *cochinel.* ℥ß *sacchar. cand.* ℥j. *m. pro chart.* vj. *cœpit. unam tertia quaque hora.*

Rarissime aliquis bis inficitur. *Art.* 276. Ego (inquit idem) neminem bis infectum nemini, præter unam fœminam, quæ in hac urbe (*Eboracensi*) me teste intra annum variolis bis decubuit, & convaluit.

Signum salutare. *Art.* 277. Nihil observatione dignius est (inquit *Ettmullerus*) quam anhelitus & vox in variolis; ubi enim prompte recteque agitur respiratio, vox facile sequitur, neque raucescit. admodum salutare signum

Remedia nonnulla singularia, est. *Stercus equinum* in variolis est sordidum quidem sed egregium remedium, promovet sudorem, præservat guttur, &c. a quibusdam etiam deprædicatur *Stercus ovinum*. *Nec locum infimum obtinet oleum sem. lini, vel amygdalarum dulcium, ut practicis quibusdam peritis satis notum est. Quodnam sit istud remedium, cui vires supereminentes* Vvaldschimidius & Dolæus *attribuunt, plane nescimus: optaudum sane esset, quod tale medicamentum, de quo loquuntur in morbo tam exitiali in rerum natura revera daretur. De hoc remedio hæc habet* Vvaldschmidius; *utimur* alio quodam remedio in forma liquida, *quod a primis statim diebus usque ad finem in adultis ad cochleare unum dari potest, quo ipso puto reconvalescentiam, divina adjuvante gratia, certe promitti posse, ut ut gravissima adsint symptomata; præcipue autem hoc remedium est dicatum* inflammationi, *quo & externe uti possumus. Et alibi: omnibus commendo* liquorem contra Variolas *a D. D.* Dolæo *& me millies expertum, quem & nos una invenimus. Multo uberior est* Dolæus *in hujusce specifici laudibus, ut & videre licet, p.* 574.

Art. 277. *Variolæ acu perforatæ tardius curantur & crustas diutius retinent, unde cicatrices fœdiores relinquuntur; ideoque naturæ satius sunt relinquendæ*. Maculas a variolis relictas (observante Barbette) præprimis delet *oleum myrrhæ per deliquium ex albuminibus ovorum paratum*, ut & *oleum*

vi-

vitellorum ovorum. Si quis linimentum velit, sequens in usu apud medicos Londinenses est elegans præscriptum; ℞. Ol. amygd. dulc. ℥iß. cert. alb. sperm. cet. ana ʒj. balsam. Gileaden. ʒß. f. s. alinimment. Ulcera corrosiva (inquit *Bonetus*) in facie & alibi optime sanantur cum *spiritu vitrioli melle rosaceo ad sufficientem aciditatem permisto*; semper respondet voto medentis, etsi dimidiam genam ulcus absumpserit. Ulcera corrosiva.

Art. 278. Remedia in hoc morbo insigniora, præter jamme morata, sunt, quæ sequuntur: *Kermes, gum. tacca, viperina, cinnabaris antimonii, tinctura bezoardica, tinctura corrallor., decoctum rubicundum. decoctum variolosum, gargarisma variolosum, behoch rubrum, unguentum de bismuth, ad foveas Bat. &c.*

Art. 279. Merito admiramur omnium morborum frequentiorem quavis Regione tanquam disputationum causam ministrasse, ut nondum de curationis methodo sentetiæ conveniant. Ut ut verum sit in calidis Climatibus oportere, methodus curativa ab ea differat quæ in frigidis, temperatisque optime cedit, fieri tamen potest ut de generalibus statim adhibendis conveniatur. Sed quovis modo res se habeat ait *Dictionaire Medicinal* Auctor Bruxellensis nunc eam tradam methodum, quæ diversis in Climatibus etiam ad invicem oppositis mihi feliciter experiri licuit, quam etiam quispiam ullo absque periculo ubivis locorum adhibere poterit, addendo simul id, quod magis congrurere aeri, in quo degit, observaverit.

Art. 280, Vix ac signa perspecta habentur hujus morbi ingruentiæ qualia sunt: Vomitus, Capitis dolor, alvi fluxus, dolor lumborum, sed præcipue dorsi & ad cordis scrobiculum (quod certius signum est) ægro venam secare necessarium est in brachio semel, iterumve. Si vero somno lethargico æger teneatur, dandus ei tartarus emeticus cum manna in jure carnium, quia hisce in circumstantiis hoc præstantius nullum vomitorium datur, quod adhiberi ideo debet, quia genus nervosum concutere, & excitare aptum est; quod si multis cibi assuetus sit æger, vel hesterna luce alimentis confertim indulserit, vel eadem aliquot su-

ſupra diebus copioſe ingurgitaverit, ſequens propinare ei Vomitorium præferimus; ut inde ſtomachus a cruditatibus inſarcientibus vindicetur.

♃. *Vini Emetici unc.* j. *ol. amygdal dulc. unc. ſem. ſyrup. violat. unc.* j. *aq. card. bened. unc.* ij. *aq. cinamom. hord.* ℥ij. *m. f. hauſtus* unica doſi pro adultis, *cujus dimidium infantibus*; *& pueris ab ætate* v. *uſque ad* x. *annor. inſervit*; *quarta pars junioribus*, *&* $\frac{3}{4}$ *partes ab ætate* x. *annor. uſque ad* xvi. Hoc vomitorium niſi poſt binas ſultem phlebotomias juberi non debet; nec porrigendum eſt; niſi ut memorata impedimenta tollantur. Poſtea ſequenti Ptiſana æger utatur.

℞. *Radic. ſcorzon. Graminis ana man.* j. *bulliant per hor. quadrant. cum Aq. font.* ℔iv., *quibus add. in fine ebullitionis Glycyrrizæ conciſæ* ʒij. *pro potu ordinario*. Si autem *Elixir Theriacale* paratum proſtet, de eodem exhibentur ter vel quater in die gutt. iv. pueris decimum ætatis annum non ſuperantibus; gutt. viij. ab anno x. uſque ad xiv. & gutt. ij. ætatem habentibus quarto anno minorem, cum ſupradictæ Ptiſanæ cochleare uno. Loco hujus alexiphamaci exhiberi poſſunt nonnulla *meri* cochlearia cum pauco *Croco*, *pulvere C. C. & ſuccini*, vel cum prædicta Ptiſana gr. vi. xij. *pulv. viperin. vel Tebriac.* mixtim.

Art. 281. Quod ſi Febris ſymptomata admodum non ſint vehementia, opus Naturæ relinquendum abſque ſanguinis emiſſione, purgatione, & vomitu ſuſcipiendis, metu ne a ſurgente conflictu eadem turbetur; a quo victrix ullo abſque auxilio ut plurimum ſolet emergere. Neceſſarium ſolummodo eſt, ægrum in loco decumbere, ubi aer temperatus adeſt; cavendo ne ſtragulis nimium obtegatur; tum igne mediocri cubile calefaciendum; quod idem apertis feneſtris circa meridiei horas, ſi tempus ſudum, per unam vel alteram horam ventilabitur; curando tamen diligenter ut, quamdiu feneſtræ apertæ manent, velis ductilibus ægri lectum muniatur, quæ clauſis deinde feneſtris ad ejus pedes contrahi poterunt, ut aerem libentius poſſit reſpirare; ſic aer quotidie hac regula dili-

diligenter; & scrupulose cbservata utiliter renovabitur, quia major ægrorum pars neglectu renovationis aeris magis ac qualibet alia de causa occumbit. Hoc *sane regimen tutius* est quolibet alio, quod possit adhiberi in variolis; in quibus tamen, si complicatæ sunt, & confluentes, vel purpuratæ ad validiora item confugiendum est auxilia, cujusmodi insigniores Medici præscribunt;

Art. 282. Quando pustulæ albescere incipiunt, abluendæ sunt urina pueri x. vel xii. annis nati; qui sanus simul sit; & robustus, tum sequenti unguine deliniendæ. Quid præstandum circa pustulas.

℞. *Adipis suilli aqua 24. vicibus diluti q. v. stercoris vaccini tantundem, frixentur simul; dein affundantur in sacculum a fumario suspensum. Quod ab eo exstillat pluma albentibus pustulis illinitur*. Hujusmodi inunctio cutem emollit, atque laxat, unde minorem resistentiam cum experiatur subjecta materia, sibi viam aperit; & egreditur, nec tempus invenit carnem errodendi, foveasque ibidem imprimendi. Eadem item quovis alio unguento præstantior est & commodior pro quavis ætate, & quolibet ægro. Ceterum utile ac laudabile est alvum purgare postquam omnes dies critici elapsi sunt, qui ad 21. usque extenduntur; sed hoc ipsum ultra diem trigesimum peragendum consulo.

Art. 283. Febres quæ variolas comitantur, modo benignæ sunt; modo vero malignæ, quædam variolæ adeo parum malignæ dantur; ut sponte sua & nullo pharmaco feliciter decurrant; quemadmodum in rusticis cernimus; quorum pueri hoc morbo detenti hac illaque vagari non cessant. In urbibus autem periculosiores sunt ob delicatulam vivendi rationem, cui pueri adolescendo assuescunt. Ast adolescentibus ubique gravius periculum impendit quam pueris; quando hoc morbo corripiuntur; quia cum adultiores cutem duriorem firmioremque habeant infantibus pustulæ ægrius in illis erumpunt; atque hinc sequitur humorem, potius ac externe putrescat, intus reverti. Observationes.

Pustulas in morbilis rubescere bonum signum exhibet, malum vero viridescere, aut luteas fieri. Aliquando eædem pustulæ cæruleæ, lividæ, & nigræ ober-

servantur: quod pessime ominatur, non minus in morbillis quam in variolis. Satis tamen notum est, hunc morbum illo graviorem esse, & periculosiorem.

Remedia pro variolis ægre prodeuntibus.

Art. 284. Quando variolæ satis copiosæ non erumpunt, frictionem totius corporis laudat *Brunerus* sequenti unguine instituendam.

℞. Ol. amygdal. dulc. Chamæmel. ana unc. sem. aq. Chamæmel. unc. j. *coq. simul. ad urguenti consistentiam, ut in præfatum usum facescant.*

Optimo successu sequens remedium adhibuisse *Ettmullerus* testatur, quando variolæ non prodeunt, ægrumque in præsens periculum conjiciunt.

℞. Camphor. gr. j. *castor. Myrrh. ana gr.* iv. *fiib. diaph. gr.* xv. *misce. Hoc pulvere gr.* xv. *vel* xx. *sæpe æger utatur.*

Addi *Forestus* se plurimos sequenti remedio sanasse, etiam morbillis & Variolis epidemice grassantibus.

℞. Cerevisicæ ℔viij. *caric. ping. man.* j. *coqu. simul & colat. sit in potum ordinar.*

Ad Pustulas putrefcentes ædulcorandas.

Art. 285. Alia item remedia pro pustulis commendantr: quando videlicet ad maturitatem perductæ candescunt, sequenti liniri possunt unguento:

℞. Ol. amygdal. dulc. recent. expr. q. v. cremor. hord. tantundem. Conqnassent. simul ad consist. Ungunt quo sæpe in die pustulæ obliniuntur.

Frustulum adipis suilli ad ignem accensi dein extincti pro eodem usu adhiberi potest. Hoc postulæ illiniuntur. Aliud item laudabile Remedium ab *Ephemer M. N. C.* excerptum sic paratu.

℞. Myrrh. q. v. Vini spir. q. s. m. Hoc liquore pustulæ sæpe irrorantur uno, alterove die; dein eædem tepide foventur aq. cum Sacchar. saturni.

Quomodo oculi a variolis defendendi.

Art. 286. *℞. Aq. Ros. & plantag.* quibus addito *croco* mixtura agatur. Hac vero & pluma palpebræ illiniuntur timore ne pustulæ affatica oculos congerantur Quidam testatur est ad defendendos oculos a pustulis, numquam remedium omibsse, cujus vim præstantissimam expertus est frequenter. Hoc vero ita se habet.

℞. Aq. Ros. plantag. solatr. an. unc. i. *Gran. sumach* ʒ. *sem. plantag.* ʒ *s. coq. & colat. a principio morbi in oculos subinde inst illetur.*

Ut

Ut oculi a variolis tueantur quidam Aquam Plantaginis laudant, in qua sæpe extinctum sit frustulum ad ignem candefactum auri. Hanc guttatim subinde in ocolos destillant. Alii etiam oculos sæpe in die fovent mixtura ex Aq. puræ part. vj. Aceti part. j. ad ignem prius calefacta, quod auxilium sæpissime optimum effectum præstitit, modo caveatur, ne facies reliqua ab hac mixtura abluatur, quia ejus virtute variolæ facile recederent, & æger vita periclitaretur; vel materia variolosa in fauces deflueret, quod sane haud minus esset funestum.

Quando variolæ oculos obsident, frustulum carnis vitulinæ recentis, & tepidæ imponatur, nam lymphæ acredinem in se recipere valet. Necessarium est autem singulo quadrihorio hujusmodi frustulum renovare, ejusque usum aliquandiu continuare, Quando interjectis impuritatibus palpebræ conglutinantur, easdem abluere sequenti juvat decoctione.

℞. *Semyn. cydon. fœnugræc. lin. ana* ℥. j. *aq. font.* ℔j. *ebull. & colat. servetur usui.*

Testatur *Lypsius* ope sequentis decoctionis adolescentulum, ab anno integro visum propter variolas amissum, recuperasse.

℞. *Rad. gentian. num.* iv. *vel* v. *Aq. font. Vin. opt. an.* ℔j. *Contusæ radices bull. & colat. deinde ter vel quater de die in ægri oculos instilletur.*

Ad maculas arcendas, quas aliquando variolæ in oculis relinquunt, *Forestus* jubet guttulam Ol. Mustellæ instillare. Ceterum, cum omnes oculorum morbi ratione visus inter graviores reputentur, nihil moliendum, aut suscipiendum est absque peritioris cujusdam, doctiorisque Medici consilio.

Art. 287. Ut etiam nares a variolarum læsionibus tueantur, sequens commendamus remedium. Quomodo præservandæ nares.

℞. *Ros. damascen. p.* iij. *camph. gr.* viij. *m. f. pulv. sæpe naribus sumendus per se vel aceto mixtus.* Quando in naribus efformantur escatæ, ut eædem facile decidere possint butyro recenti minime salito inunguntur. Eodem butyro acqua rosarum sæpe numero abluto, crustis fricatis eædem frictionis vi facile concidunt.

Art. 288. *Si* variolarum impetus fauces obsideat Deci. suffo-

dentea ad fauces humores. suffocationis periculum ægris impendit, quod ut evitent *Forestus* sequens remedium, laudat.

℞. Aq. platang. lactis caprill. ana p. æ. m. pro gargarismate. Aliud item eadem de causa remedium laudatur, quod est: *℞. stercor, caballin. pug. j. aq. font.* ℔. j. *ſ. aq. sempervivi major. cyath. j. infund. omnia simul, & colat. fit. ad. usum gargarism.*

Art. 289. Quoad maculas faciei discessis variolis residuas, ut eædem tolluntur. *℞. Farin. lupin. fabar. ana* ℥ij. *urinæ bovis q. ſ. m. f. cataplasm. quo cubitum iturus faciem æger obducat, & mane aq. flor. fabar. abluat.* Sed ad cicatrices implendas nonnulli unctionem ex anguillarum adipe commendant.

Pro maculis in facie resolutis.

Art. 290. Quando labia a variolis obsidentur, sequens mucilago utiliter in usum ducitur. *℞. semin. cydonior. pug.* j. *ebull. in. aq. font.* ℔. j. *usque ad consumpt. humid. mucilagine residua obliniantur labia.*

Pro labiis tuendis.

Præter remedia ad curationem variolarum opportuna, quorum meminimus, meliora, quæ itidem adhiberi possunt sunt, quæ sequuntur: gran. scalart. gumm. laccæ, serpentar. virgin. cinnab. antim. tinctur. bezoard. *Fulleri*, tinct. corall. *Bates*, decoct. rubra ejusdem. Decoct. ad variolas *Fulleri*, gargarisma ad variol. ejusdem Auctoris, Lohoch rubr. ejusdem, unguent. bismuthi ejusdem, & similia.

Art. 291. Methodus curandi infantum variolas in hoc maxime consistit; ut nempe infans nullo alimento solido adhibito, jusculis ex carne vitulina, & volatilium vel gelatinis similibus tantum victitet, ptisanam ex hord. mund. & rad. gramin. glycyrrhiz. cum passul. minor. in potum usurpet, & in cubiculo temperato decumbendo, alvum clysteribus apertam referat. Si variolæ cum vehementi febre conjungantur, & difficilis respiratio adsit leves phlebotomias celebrare, & in fine variolarum alvum quodam syrupo purgare juvabit.

Methodus curativa variolarum pro infantibus.

Art. 292. Statim ac pustulæ in eisdem prodeunt ol. amygdal. dulcium, vel lactis cremore, vel butyro recenti inungantur, ubi candescunt (quod ut plurimum nono die evenit) perforari debent, ut contentum pus evomant. Earum exsiccatione invalescente ægri

Quomodo curandæ pustulæ.

ægri facies recenti lactis cremore cum quo bolus alba mixta fuit, illiniatur; atque mane & vespere quotidie usque ad crustarum decidentiam coutinuetur. Oculi infantum a variolarum læsine incolumes servantur imponendo turundas aqua plantaginis, vel rosarum imbibitas, atque, ut respiratio liberior sit, non solum ægri nares a crustis intus natis subinde liberari debent: sed fauces etiam edulcorari, & refrigerari ptisana aliqua tantillo syrupi violati medicata.

Inter legendum.

Art. 293. Variolæ confluentes; eæque ex genere discretarum, in quibus pustulæ mirum in modum plurimæ accurrunt, semper summum periculum habent, quia symptoma aliquod gravius facile inferunt, & difficilis atque implicata evadit ægri tractatio, cum ii qui earum curationi assident, ancipites ut plurimum hæreant in auxiliis, quæ aptius conveniunt, eligendis. Hoc vero casu sequenti ratione se se gerere prudentius consulit *D. Lobb* in suo tractatu Anglice conscripto de variolis; quem Gallice Anonymus quidam vertit, & Parisiis edidit ann. 1749.

Art. 294. 1. Quousque nulla idea constat status morbi, qui vos ancipites detinet; quonam remedio impetere eumdem debeatis, præstabit nullum jubere; nam tutius erit naturam sui juris relinquere, ac contrarium præbere remedium, quod pro abigendo symptomate, cui intenditur, aliud periculosius invehat. 1. Cautiones.

2. Pulsus conditiones diligenter explorate, gradumque caloris in ægro perpendite, ut ad eorum normam consilia dirigere valeatis.

Art. 295. Binæ quæ sequuntur regulæ sunt itidem magni momenti.

1a. Si pulsui celeri ac valido una cum calore corporis insigniter aucto symptomata periculosa superveniant, concludendum, pulsum illum nimis celerem ac validum fore caloremque itidem nimium; atque adeo eorum imminutioni opus impendendum erit diligenter. Quamobrem ad usum diluentium affatim hauriendorum confugere præstabit, quæ acidiuscula Regulæ quædam aliæ.

reddi poterunt additione ſucci malorum aurantiorum, vel limonum, vel nonnullis ſpir. vitrioli guttis. Conveniet etiam ſerum lactis aceto præparatum interdum exhibere, quod tantillo ſacchari edulcorabitur.

22. Si pulſui celeri, & debili una cum calore corporis aut naturali, aut naturali minore ſymptomata periculoſa accedant, concludendum eſt pulſum illum caloremque vitalem debiliores magis quam par eſt, fore; atque adeo opus eſſe eoſdem augere. Quamobrem ſerum lactis vino canarino præparatum ægro exhibere præſtabit, tum ei dandæ erunt panatellæ, avenacea, hordeacea &c. additione cujuſdam aromatis: ut macis, vel nucis moſcatæ conditæ, vel etiam merum cum aqua, & ſaccharo tepide; interdum quoque vini cocti cyathum inſtar cordialis, advertendo tamen ne aut meri, aut aromatum uſus æquo generoſior vel parcior, ſit, quod ex pulſus debilitate, & caloris naturalis imminutione facile cognoſcetur.

Quibus attendendum in variolar. curatione.

Art. 296. Ad tutius dirigendum judicium de ſtatu ægri, & de auxiliis opportune uſurpandis conſulit præfatus Auctor, ut practici memoriter ſemper retineant, tum favorabilia, tum quæ periculoſa ſunt ſymptomata variolarum, atque adeo ut ſæpe perlegant duas, quæ ſubjungit tabulas, ideo concinnatas, ut utriuſque ſpeciei ſymptomata, quæ frequentius occurrunt, facile innoteſcant.

Tabula ſymptomatum quæ bene ominantur.

Art. 297. Bene in variolis portendunt.

Benignorum ſymptomatum recenſio.

1. Si in ſtatus febris capitis, & dorſi dolor, calor, ſitiſque moderate urgent.

2. Si nulla ſupervenit vomituritio, aut ſtomaci anguſtia, nec in infimo ventre ullus dolor percipitur.

3. Si variolarum eruptio niſi circa finem tertii diei, aut initium quarti prodit.

4. Si infantibus tertio die epilepticus paroxyſmus accedit.

5. Si puſtularum eruptio gradatim evenit, earumque incrementum regulariter uſque ad majorem gradum

dum ſuccedit h. e. uſque dum convenientem magnitudinem acquiſierint.

6. Si ſuppuratione conſtanter regulariterque provehente puſtulæ, quæ ſunt in facie decurrentibus diebus 7., 8., 9., 10., 11., maturefcunt; quæ vero ſunt in reliquo corpore diebus 12., & 13., cum ſenſu doloris ſubcutaneo, vel ſumma cutis ſenſibilitate atque pulſatione in locis ubi puſtulæ congeruntur.

7. Si facta eruptione ſymptomata febrilia evaneſcunt.

8. Si circa octavum palpebræ oculorum inflantur.

9. Si circa nonum caput inflatur uſque aſt undecimum.

10. Si circa decimum aut undecimum inflantur manus atque digiti.

11. Si rubicundos, & cinnabarinus color durante ſuppurationis periodo ſpatia puſtulis interjecta tenet.

12. Ubi reſpiratio libera ſit & facilis.

13. Somnus moderatus & vires roborans.

14. Appetitus ciborum bonus.

15. Expuitio copioſa materiæ lucidæ, & aquoſæ, a ſexto ferme morbi die uſque ad ejus declinationem perſeverans.

16. Si cum puſtulæ undecima die exſiccari incœperint, eædem mutantur ſenſim in cruſtas cinereas, vel obſcure albeſcentes.

17. Si alvi fluxus duodecimo, vel decimo tertio in confluentius prodit, & hoc tempore in diſcretis ſummum obtinuit, maxime non puſtulæ etiam interna obſidant.

18. Si urinæ, dum omnia prava ſymptomata abſunt, colorem referunt vini canarienſis, cum nubecula ſuſpenſa, vel levi ſedimento albeſcente; & copioſo.

Tabula ſymptomatum quæ male ominantur. Periculoſiorum ſymptomatum recenſio.

Art. 298. Periculum in variolis minantur.

1. Si in ſtatu febris, capitis & dorſi dolor, una cum corporis calore admodum aucto vehementer urgent.

2. Et ſitis adeſt inextinguibilis.

3. Et ſtomachi anxietates atque vomitus.
4. Si vehementes dolores in imo ventre excrutiant.
5. Delirium ſi adeſt ac vaniloquium.
6. Necnon ſomnus immodicus.
7. Et inſomnia vexantia.
8. Inquietudines, agitationes, revolutioneſque frequentes per lectum,
9. Si hæmorrhagiæ ex naribus, per os, & per uterum prodeunt, vel excreatus, urinæque, aut alvi fluxus ſanguinei cum pulſu debili, parvoque calore.
10. Si maculæ purpureæ erumpunt.
11. Quando variolarum eruptio primo ſecundo aut tertio a principio morbi die contingit.
12. Quando puſtulæ præcipitanter, & magno numero erumpunt.
13. Quando eædem admodum parvæ ſunt, & profundo rubore ſplendentes.
14. Si poſt eruptionem febris adhuc abſque imminutione perſeverat.
10. Si ſuppuratio repente ceſſat, aut lentius progreditur.
16. Si tempore maturationis dolor, qui corporis ſuperficiem 6, 7, 8, 9. 10, 11, die morbi exercere debet, abeſt.
17. Si faucium inflammatio, & deglutiendi difficultas accedit.
18. Et ſaliva viſcida fit, ac denſa.
19. Quando Ptyaliſmus ſuo tempore non incipit, & quando citius quam par eſt, aut ceſſat, aut imminuitur.
20. Quando circa octavum diem, vel nonum caput non inflatur, vel nimis cito ſubſidet.
21. Si manuum, digitorumque inflatio circa undecimum, vel duodecimum diem non evenit, vel nimis cito deſinit.
22. Quando lingua exſciccatur, & nigreſcit.
23. Reſpiratio frequentior, difficilior, & interrutpa evadit.
24. Alvi fluxus in aliqua trium periodorum accidit.
25. Et dolores in internis, aut vagi, aut fixi ſuperveniunt.
26. Si puſtulæ in centro depreſſæ quaſi inſculpta fovea

fovea prodeunt, vel facile evanefcentes, vel lividæ, vel, ut ajunt, *cryftallinæ*, & *verrucales*.

27. Si fymptomata hyfterica, horrores, & rigores fuperveniunt.

28. Urinæque nigræ apparent, vel fponte prodeuntes, vel nullo ægri fenfu emanantes.

29. Quando alvus aut involuntario, aut nullo fenfu deponit.

30. Quando convulfiones, & tremores accedunt.

31. Vel fingultus declinante morbo, vel per os internum ulcufcula.

Art. 299. Hæc recenfio fymptomatum, quæ frequentius accidunt in benignis, periculofifque variolis, infervit cuicum ægri directio incumbit, ut æquius judicium ejus ftatus concipere poffit, & aptioribus remediis eidem opem ferre valeat. Harum tabula. rum utilitas

Art. 300. Qui plurimam in revolvedis fcriptoribus de variolis agentibus impendere operam, compertum habuère in hujus morbi curatione eofdem ad invicem oppofitis fententiis pugnare. quia alii regimen calidum cum alexipharmacis jubent, alii pariter iuftando regimen frigidum, & refrigerantia remedia confulunt. Utraque vero methodus ad extrema pertingit. Prior equidem quibufdam in circumftantiis convenit, altera in aliis: fed tutior via inter utraque extrema fæpe confiftit. Neceffaria obfervatio.

Art. 301. Perpendenda diligenter eft hac de re fententia *D. Lobb*, ut etiam ejus verfificatoris præfatio; tum quoque legennæ obfervationes quas utrique habent circa phlebotomiæ ufum in quadruplici hujus morbi ftadio, & circa ejus abufum qui (nefcio quo fato) huc ufque in Gallia plurimum invaluit. Ibidem quoque modum Lector reperiet narcotica, & purgantia utiliter exhibendi. Quare cum horum omnium recenfio nos ab hinc longe evocaret, quemque ad laudati *D. Lobb.* Opus ablegamus, cujus praxis (maxime quoad Phlebotomiæ, & Narcoticorum ufum) naturæ regionum aptanda videtur. *Boudon*.

Inoculatio variolarum.

Procemium. *Art.* 302. Medicorum eſt morbos curare non inferre; dices tamen medicum peritum ac probum, humanarum infirmitatum providum, morborum futurorum occaſiones præſcindere, vel ſaltem leviores reddere: æque ac preſentes ſanare, omni arte decere: Si hoc non concedatur, quomodo venæſectionem imperabimus emetica, & cathartica adhuc ſanis, & vegetis prophylaxeos gratia propinabimus?

Nova praxis. *Art.* 303. Inoculatio variolarum eſt nova praxis à *Conſtantinopoli* ad nos nuperis annis translata; & mirum eſt, quanta expectatione recepta quantaque induſtria exculta ſtatim incredibiliter inclaruerit. In ipſa domo regia, in multorum procerum & optimatum familiis magna oſtentatione celebrata fuit; ubi felici eventu & ſucceſſu eamdem exercente ediderunt. Nihilominus ſub tanti auſpiciis & tam magnis exemplis inter *gentem popularem* minus increbuit, noſtrorum hominum genio, & cogitandi modo vix rite quadrare videtur. Quoad fas, & an cum bona conſcientia fieri poſſe multum varieque litigatur; de certitudine, & incertitudine variolas genuinas producendi; itemque an alios etiamum morbos, & humorum contaminationes, una cum variolis, implantari poſſe vehementer ac ſtrenue diſputatur. Mihi quidem neque otium neque facultates ſuppetunt tantas componere lites.

Operatio. *Art.* 304. Interim inoculationis operatio ad hunc modum facillimo negotio peragitur. Imprimis in promptu comparandum eſt exiguum pus (guttæ v. vel vj. puta) ab adoleſcente variolis diſcretis decumbente, inter maturandum depromptum, quod parva phiala vel pyxide incluſum loco operationi aſſignato deportandum eſt, ubi omnibus præparatis inoculando vulnuſcula duo infligenda ſunt, unum in brachio alterum in crure lateris oppoſiti, & pus prædictum penicillis applicandum; & ligaturis firmandum; non opus eſt, ut inciſiones fiant profundiores quam per cutem, neque grano hordei longiores, penicilli ad finem 24. horarum removendi ſunt, & ulcera emplaſt.

Dia-

Diachl. vel foliis brassicæ operiendo, & in futurum semel vel bis in die pro ratione quantitatis puris ibidem scatentis detegenda & medicanda. Hoc facto morbus sensim producetur, & symptomata sequentia plerumque exoriri solent.

Art. 305. Circa diem octavum post operationem erumpere solent pustulæ, iis, quæ in discretarum genere ordinario contingere solent, haud dissimiles, præeunte febricula, & reliquis usitatis symptomatis, sed mitioribus. Quoad loca incisa, 4. die rubescunt, & inflammatur, die 6. ad suppurationem vergunt, & pus ichorosum emittunt. Sub eruptione quidem pustularum invadente Febre ulcuscula paulo minus fluunt; post vero eruptionem, usque ad declinationem variolarum pus in dies augetur; ex quo tempore iterum sensim diminuitur; ita ut spatio quinque hebdomadarum ulcera plerumque penitus claudantur. Quanto major est evacuatio puris per ulcera hæc artificialia durante morbo, tanto mitior erit morbus. In genere observatum fuit variolas per inoculationem inductas discretas esse, periculo ut plurimum vacantes, pustulas perpaucas, cuti foveas raro relinquentes. Subsequuntur sæpissime in variis corporis partibus tubercula, & abscessus, nonnulla quidem levioris momenti interdum vero mali moris, & difficilimæ curationis. Symptomata supervenientia.

Art. 306. Ad corpus inoculationi præparandum multi multa loquuntur de Venæsectione, de usu emeticorum, & catharticorum, &c. Sed profecto, si inoculandus sit ætatis juvenilis, boni habitur; & absolute sanus, nihil horum necessarium videtur. Sufficit temperati regiminis ad tempus ante operationem observatio. Operatione peracta inoculato solitum vivendi morem persequi concessum est, nisi quod fortassis carnium nimis liberalem indulgentiam prohibere prudentis erit. Morbo incœpto idem regimen ac in variolis discretis, modo ordinario contractis, observandum est; & si medicatione aliquali opus sit, variolæ inoculatione inductæ eandem postulant medendi methodum. Præparatio & regimen.

FEBRIS PESTILENTIALIS & Pestis.

Diemerbroekii sententia.

Pestis definitio

Art. 307. Pestis est morbus peracutissimus, perniciosissimus, & maxime contagiosus, & maligno & occulto spiritibus caloriqueque nativo tota substantia infestissimo inquinamento ortus, a quo omnium viscerum, & imprimis cordis, functiones læduntur.

Diversum quid a febre.

Art. 308. Pestis est diversum quid a Febre, & Febris est tantum ejus symptoma, ut multoties observavimus, ac proinde nonnulli Pestem male per Febrem definiunt, cum Febris non sit de ipsius essentia, ut infra probabitur.

Art. 309. Inter signa Pestem præcedentia & præsagentia sequens *Noviomagi* obsevatum fuit, nimirum, maxima & incredibilis insectorum copia, qualis vix unquam visa fuit, ut culicum, papillionum, scarabæorum, crabronum, cicadarum, omniunque maxime muscarum, quarum utroque anno stupenda ubique copia reperiebatur, ut ædium interiorum parietes undique muscis consiti viderentur, & foris ipse aer multis in locis quasi muscarum nubibus obfuscaretur.

Signum Pestem præsagiens.

Art. 310. De causis Pestis maxime ardua inter medicos quæstio movetur. In eo conveniunt omnes, illam excitari a cæca quedam pernicie, & inexplicabili aeris labe; sed unde labes illa emerserit, quomodo aer tantum vitium contraxerit, quid hoc elementum inquinaverit, de eo dubitant, & in eo inveniendo laborant omnes. Prima & primaria causa est *justissima summi Dei ira propter hominum peccata*; ab hac causa promanat illud ἄθυντὸ θεῖον, quod pesti inesse animadvertitur, cujus etiam Hippocrates sæpe mentionem facit; & hoc omni ævo creditum fuit tam apud Gentiles, quam apud Judæos, & Cristianos; idem quoque sacræ literæ passim plus satis confirmant. Nos arbitramur Hippocratem per τὸ θεῖον intellexisse causam quandam morbificam, præter naturæ

turæ ordinem ac potentiam, a diis e sublimi immissam, vel in & ex aere de novo ab ipsis suscitatam, cujus essentia nec in certa elementorum mistione, nec in manifestarum qualitatum intemperie, nec in magna aliqua putredine, consistlt, sed in novo quodam veneno, præternaturaliter a diis in hoc sublunari mundo suscitato.

Art. 311. Cum aer a venenoso inquinamento incipit alterari, pollui, ac ad venenositatem disponi, incipit simul etiam rebus sublunaribus valde infensus & noxius esse, interdum armentorum magnas strages edere, interdum segetes & terræ fructus corrumpere, inter genus humanum Febres malignas & Pestilentiales generare, & mox ipsam Pestem. Quomodo incipere solet.

Art. 312. Contagium est communicatio inquinamenti ab uno corpore in aliud, sive illa actio communicationis fiat per immediatum cotactum, sive per medium; requiritur autem apta dispositio ad hujusmodi seminarium recipiendum, alias non communicabitur. Pestilens venenum cum vestibus, aliisque rebus ad alias civitates & regiones deferri videmus. *Inexplicabilis quidem est hominum dispositio, quoad contagium recipiendum, vel non*; in aliis talis est, ut a Pestilenti veneno statim afficiantur, in aliis talis, ut difficulter ab eo lædantur, in aliis talis. ut eidem sine ulla noxa resistere possint. Contagii communicatio.

Art. 313. Febris Pestilens, Pestis comes, non oritur a veneno Pestilenti, sed mediante putredine, id est, non generatur propterea, quod humores a veneno Pestilenti inquinantur, sed quod cor Pestilenti veneno irretitum, obrutum, plurimumque debilitatum, inquinatos humores debito modo neque coquere, ac dilatare, neque regere, & satis dispellere possit; qui; hac de causa putrescunt, caloremque præter naturam concipiunt, sicque Febrem excitant; qoæ ob dictam causam ordine posteriorem necessario est diversa ac separabilis a Peste, ejusque symptoma. Hoc ipsum confirmant dogmata & auctoritas tam veterum quam neotericorum, nec minus quotidiana praxis, & obvia exempla. Febris pestilens unde.

Art. 314. Multa symptomata horrenda & gravia Pestem comitantur, quorum nonnulla sunt ei magis pro- Pestis symptomata.

propria, ut bubo, anthrax, & exanthemata; alia autem aliis morbis communia, quorum primaria hæc sunt; capitis dolor, phrenitis; sopor, vigiliæ, anxietas; debilitas seu magna virium prostratio, visus turbulentus, cordis palpitatio, linguæ siccitas, vomitus; singultus; lumbrici, fluxus alvis, hæmorrhagia narium, menstruorum profluvium, sanguinis mictus, sputum cruentum, dolores; lateris, hepatis; renum, aliarumque partium.

Bubo. *Art*. 315. Bubones & carbunculi fiunt, a veneno Pestilenti, quod cor ex sese per arterias ad alias partes expellit. Bubo est tumor dolorosus earum glandularum; quæ sitæ sunt retro aures, & in collo, sub axillis, & in inguinibus. Carbunculus a pustula plerumque ortum ducit, & est partis alicujus gangrena, dum est in fieri; & sphacelus; dum est in facto; nulla vi naturæ aut artis edomari; & in pus converti potest, sed integer a vicinis partibus separatur. Carbunculi non habent certa determinata loca; in quibus exoriantur; sicut bubones; sed in quacunque corporis parte excitari possunt: modo enim conspiciuntur in thorace, vel collo; modo in abdomine, vel dorso; modo in brachiis; vel cruribus; modo in manuum pedumve digitis; modo unus aut alter; modo plures simul, vel in una vel in diversis partibes: imo sæpe etiam in partibus internis oboriuntur, ut in pulmonibus; ventriculo; renibus; &c.

Carbunculus.

Exanthemata. *Art*. 316. Exanthemata Pestilentialia sunt maculæ purpureæ vel rubræ; vel nigræ, vel violaceæ; ut plurimum rotundæ, aliquando latæ, oblongæ aliusve formæ; in summa cute efflorescentes.

Signa prognostica. *Art*. 317. Acutorum morborum (inquit *Hippocrates*) incertæ admodum ac fallaces sunt prædictiones. In Peste *Noviomagensi* observavimus sextæ diei crises semper certo lethales fuisse. Quicunque circa novilunium aut plenilunium Peste corripiebantur, ii maxime de vita periclitabantur. Prostratio virium in morbi principio, animi deliquia, & cordis palpitationes plerumque lethalia signa erant; pulsus intermittens semper lethalis; sopores, sternutationes; motus tremuli, delirium, dolor in gutture, & raucedo, anhelitus fœtens, male ominantur; Pleuritides semper

per lethales; suppressio alvi bonum signum, spem salutis exhibens; alvi fluxus contrarium, cum hoc vix centesimus æger evadebat; sanguinis per sedes vel urinas signum lethale, ut & menstruorum fluxus. Quo citius bubones prodibant, tanto meliores, si sine Febre, vel ante Febrem, prodirent, salutis magnam spem dabant, & contra; si in emunctoriis loco bubonum emergerent carbunculi, gravissimum periculum indicabatur. Si carbunculi tardius prodirent, malum, & si valde multi, pessimum; in locis carnosis, meliores, in nervosis, periculosiores; maculæ purpureæ, nigræ, virescentes, violaceæ, quocumque tempore apparentes semper lethales; cum rubris nonnulli evadebant, etsi paucissimi.

Art. 318. Præstantissimum & certissimum prophylacticum a Peste est *fuga cum timore Domini copulata*; recessus circumstantiæ in sequenti versiculo continentur; Prophylactica.

Hæc tria tabificam tollunt adverbia Pestem,
Mox, longe, tarde, cede, recede, redi.

Nullum melius Pestilentis aeris correctorium iu rerum natura datur quam ignis, ut multiplex experientia comprobavit. Hippocrates famosam illam Pestem, quæ ex Ætiopia Græcos invaserat, olim per ignes edomuit, & extinxit; jusserat enim per totam civitatem accendi ignes luculentos nocturnis præcipue temporibus, ut aeris inquinamenta purgarentur. Ignis ligno juniperino vel fraxineo nutritus ad venenatas aeris corruptiones emendandas multum valere creditur. Accensio *sulphuris pyrii* aerem purificat, & ejus corruptionem abigit; idem facit crematio *succini*, *picis navalis* &c. Item suffumigium *aceti* cum ferro candente vel ignitis lateribus excitatum. Quoad diætam consultum est Pestilenti constitutione temperantiam colere, quæ magnopere ad sanitatis conservationem prodest; omnia vero repentina mutatio periculosa est, quapropter a consueta victus ratione subito discedere maxime periculosum esset. Malum est vigente Peste jejuno stomacho in publicum exire. Carnes porcinæ maxime damno- Diæta.

mnosæ censentur. Omnia dulcia vitanda sunt, Vinum temperate usurpatum prodest; sed ejusdem abusus est valde periculosus: Mercurialis testatur Patavii & Venetiis se vidisse bibaces plurimos extinctos esse, qui existimabant vinis generosis se propulsaturos esse Pestem. Vestes laneæ & crassiores inquinamentum contrahunt, & conservant; præferendæ sunt itaque vestes ex serico tenuiore vel satino, aliove simili. *Phlebotomiam*, quamvis a multis veteribus, & neotericis medicis summe laudatam, nos tamquam valde periculosam, & damnosissimam, plane rejecimus; experientia enim constabat Pestis invasionem brevi post venæsectionem iis, qui præservationis gratia adhibuerunt, insecutam esse, quapropter omnibus prohibuimus. Cauteria seu potius fonticulos plurimi insignes medici summopere commendant, & eorumdem insignem utilitatem nos quoque multoties vidimus. Prophylaxeos gratia in corporibus sanis & firmis sat erat, ut alvus servaretur libera, non fluida; in cacochymicis vero paulatim ac clementer alvum subducere necessarium duximus, & præ reliquis, cum Pil. Ruffi, utpote quæ tot sæculorum experientiis ad Pestilentem malignitatem comprobatæ sunt. *Usu sulphuris communis* Hippocrates *Pestem illam famosam Græcia abegit: suffitus ejus pro aeris emendatione, & pro potus medicatione perquam laudatur, uti quasvis corruptiones & alterationes, ita sanguinis putredinalem alterationem præcavet. In graviori malignitate indusium, & vestimenta imprægnari possunt* fumo sulphuris. *Ettmuller*.

Venæsectio. Fonticuli.

Art. 319. Quoad antidotos; inter simplices imprimis duas commendavimus; prima erat *tabacum*, nempe illius fumus per tubulum seu fistulam ore attractus, & post paucam retentionem inde rursus dimissus, quemadmodum ordinarie a fumi suctoribus sumi solet, illius usum in hac peste tam in meipso, quam in plurimis aliis insigniter profuisse observavimus. Altera erat *radix Helenii*, vel sicca masticata, vel in pulvere sumpta, vel sacharo condita; de antidotis aliis compositis consulatur auctor Cap. x. Pauperibus consuluimus, ut quotidie mane duo vel tria cochlearia *aceti vini optimi* biberent, atque illud in hac Peste animadvertimus fuis-

Antidoti.

fuisse unum ex optimis præservativis; quamplurimis etiam spongiam *aceto theriacali* ebriam naribus frequenter admovendam dedimus.

Art. 320. Quod ad meipsum attinet, mirabantur quidem multi, quod ego, qui quaslibet ædes infectas indiscriminatim invisebam a tanta contagii violentia non læderer; imprimis, nec terrori, nec iræ, nec mœrori, locum concedebam; si forte meipsum aliquo modo contristatum perciperem, tum tribus quatuorve vini haustibus assumptis cor exhilarabam, atque ita tristitiam fugabam. In victu utebar cibis euchymis; potus mihi erat cerevisia communis, ut & vinum album tenue vel mediocre, quo interdum usque ad hilaritatem, nunquam ad ebrietatem, utebar. Mane inter horam & quintam ægros invisurus nihil omnino cibi aut potus aut medicamenti assumere potui, sed *oblatis Deo precibus* solummodo *aliquot grana Cardamomi minoris* masticando jejunus primos ægros invisebam usque ad horam sextam: *vel thæriacæ* vel *diascordii* pauxillum, vel *corticem aurant. conditum*, vel ut plurimum *radicum helenii* conditarum tria quatuorve frustula comedebam; circa horam septimam vel octavam frustum panis cum butyro, & caseo ovillo viridi jenticulabam, superbiendo haustum cerevisiæ; quandoque haustum *vini absinthiti* bibebam; circa decimam, si per otium liceret, fistulam unam *tabaci* exsugebam, & post prandium duas tresve, nec pauciores post cœnam; sæpe etiam intermediis horis post meridiem duas tresve fistulas sumebam: Si autem ab ægrotorum fœtore me vel tantillum alteratum sentirem, statim postpositis omnibus negotiis, qualicunque diei hora foret ad *tabaci* usum fugiebam: nam, ut verum fateat, *tabacum* pro primario præservativo semper habui, & revera tale esse, non sola ratione doctus sed experientia edoctus comperi, neque aliud melius pro ordinario usu hactenus inventum fuisse existimo; sed observatu dignum est, *quod non nisi insuetis auxiliabitur sumisuctio*; quapropter ego solo *tabaco* contentus nullis aliis suffumigiis utebar, & postea ejus usum rursus dereliqui.

Authoris vivendi modus.

Art. 321. Circa Pestis curationem semper plurimum

Curatio. mum hallucinati fuerunt omnes medici, dubii causarum dubii remediorum. Causa enim morbi adhuc latet, neque ullum hactenus remedium proprium inventum est par tanto malo. In Peste actu laborantibus a *venæsectione* religiose abstinendum est; *purgantia* quoque & *vomitoria* maxime fugienda sunt; alvi constipatio non est metuenda, etiamsi in longum protrahatur, utpote quam nullis nocuisse animadvertimus. In ipso morbi principio statim ad *antidota* & *sudorifera* confugiendum est: hæc autem remedia *alexipharmaca* dicta multa sunt ac varia, quæ variis modis miscentur, & componuntur pro morbi ipsius genio & reliquis circumstantiis; quarum decisio ex medici judicio dependet, neque certis regulis determinari potest. Simplicia primaria sunt quæ sequuntur: *radix petasitidis, aristolochiæ, belenii, histort. zedoar. gentian.* Simplicia. *angel. ering. scorzoner. serpent. virg. fol. scordii, rutæ, card. ben. absynt. rorismarin. flores croc calendul. sambuci, fructus berber. poma cydonia, citrea, aurant. limon. eorumque cortices, acetum simplex, sambucinum & calendulatum; aromata, myrrha, camphora, succinum, vipera,* &c. Compositiones sunt fere infinitæ, quamplurimarum formulæ apud authorem videri possunt. Author suspectum habet *crocum*, quoniam cerebrum petere solet; *camphora* a quamplurimis valde laudatur, item *flores sulphuris*, & *sal absynthii*; commendatur etiam *oleum vitrioli* & *oleum sulphur. per campan.*

Methodus medendi. *Art.* 322. Curationem sequenti methodo instituimus; imprimis cubicula nitida servari, & ter quaterve de die aerem suffumigiis alterari jussimus, & statim ægris (morbi primo, secundo, vel tertio die) *potiunculam sudoriferam* exhibuimus, iisque bene stragulis contectis, sudores copiosos per duas tres pluresve horas (habita semper virium ratione) promovimus; qui, si difficilius prodirent, arenam calefactam siccam lineis saccis infusam pedibus, axillis & inguinibus apposuimus. Si a primo sudore non levarentur ægri, post paucas horas sudoriferum de novo repetendæ est: si post secundum sudorem Febris cum aliis symptomatibus adhuc increfceret, nec

quid-

quidquam levarentur ægri, pessimum erat indicium: post decem vel duodecim horas & sequentibus diebus adhuc quater vel quinquies (prout necessitas exigere videbatur) *sudorifera* reiteravimus. Intermediis autem horis varia *antidota* ad veneni violentiam extinguendam, ut & *condita corroborantia*, ac *putredini resistentia*, vel *apozemata convenientia*, aliaque quæ malignitatem a centro ad peripheriam pellebant, nec non cibos quosdam liquidor facilis digestionis, & antidotali condimentorum qualitate alteratos, exhibuimus. Symptomatum quoque morbo conjunctorum diligentem rationem habuimus, de quibus proximo loco dicemus.

Art. 323. Inter symptomata, quæ Pestem comitantur communissimum est Febris maligna pestilens, quæ ut plurimum gravis, & periculosa existit. Hanc nos, durante hac constitutione, eodem fere modo, sicut ipsam Pestem, tractavimus, & *sudorifera* atque *antidota* ad illius curationem maxime profuisse observavimus, dummodo abstineremus a calidioribus; vel, si iisdem uti placeret, *alia*, *frigida*, ut *acetum*, *succum citri*, &c. admisceremus. Vigilias in Peste non magnopere metuendas esse docuit experientia; sed sopor in principio maxime damnosus, & mali ominis erat; si ad somnum nimis proclives essent (quod admodum familiare erat) illos primo die a somno studiosissime prohibuimus; usque dum alexipharmaco assumpto prius bene sudassent. Ad anxietatem, virium debilitatem, & vomitum, miraculose profuerunt remedia pauca sequentia: primum erat hæc mixtura; ℞. *Conserv. rosar. rub.* ℥iss. *diascord.* ʒiij. *vel* iv. *aq. nostr. theriacal.* inf. descript. ℥iv. *succ. limon. recent. ac cinam. ana* ʒiss. *m.* stent per horam unam aut alteram; deinde per linteum colentur, colaturæ add. *confect. de hyacinth. sine mosco* ʒj. *m.* Secundum erat hoc linimentum: ℞. *Ol. unc. moscat. expres. ol. scorpion. vel laurin. theriac. androm. ana* ʒj. *ol. junip.* ℈s. *succin.* ℈j. *caryoph. vel cinnam. gutt.* iij. *m.* f. linimentum pro scorbic. cordis, & ventriculi regione inungendis, bis terve de die superponendo hanc pastam ad ignem calefactam; ℞. *Rad. calam. arom. nuc. moscat. ana* ʒj. *caryoph. benzoin. ana* ʒss. *fol.*

Curatio symptomatum Febris.

Vigiliæ.

Sopor.

Anxietas, virium debilitas & vomitus.

Cicitas linguæ. *menth.* ℥ij. *pulverizatis add. mic. panis secalin.* iij. *vel* iv. *acet. rosac. q. s. f. pasta.* Ad linguæ ariditatem post varias alias collutiones tentatas solam *aquam simplicem* plus profuisse animadvertimus. Nihil perniciosus quam hæmorrhagia narium, & menstruorum, & sputa cruenta; quæ citissime omni arte sistendæ sunt, secus actum erit de egris. Illud sæpissime observavimus, si alvi fluxus in principio non sisteretur, postea, plane incurabilem in omnibus fuisse.

Hæmorrhagiæ.

Art. 324. Bubonum curationem per suppurationem omnino tentavimus: quamprimum igitur ægri, sive in ipso morbi principio, sive in processu duritiem aliquam cum dolore sentirent pone aures, in collo, sub axillis, vel in inguinibus, huic plerumque ad citiorem tumoris provocationem, & maligni ichoris extractionem, *vesicatorium* in inferiore ejusdem parte applicavimus, ita ut *vesicatorium* ipsam duritiem attingeret, ut hoc modo ulcere facto locus apertus teneatur, & damnosi ichores melius effluant (*cucurbitulas* minus approbamus), secunda die ut noxia materia ad bubones attrahi, ibique, digeri, ac suppurari posset, toti tumori *cataplasmata attrahentia & emollientia*, ac *suppurantia* imposuimus; quibus præter alia etiam *cæpæ*, *stercus columbinum*, *fermentum panis acidum* & similia admista erant; nonnullis etiam *solas cæpas sub cineribus aliquantum assatas*, & deinde contusas, pauco *theriacæ* & *butyri insulsi* admixto cataplasmatis forma biduo vel triduo imposuimus; cum autem tumorem jam satis magnum esse, atque ad maturationem tendere videremus, tunc attrahentia amplius non addidimus; sed *solis maturantibus* usi sumus, ut tumores citius ad suppurationem perduci possent. Sæpe ab ipso principio usque ad perfectam suppurationem hoc solum emplastrum imposuimus, quod omnibus intentionibus satisfaciebat, eoque solo tumores ad integram sanationem non raro perveniebant: ♃. *Gum. galban. acet. dissolut. empl. oxy. croc. diachyl cum gummi ana* ℥j. *misceantur*. Notandum tamen nos quibuslibet tumoribus non imposuisse *fortiora attrahentia*, sed tantummodo iis, qui sub axillis, & in inguinibus oriebantur; tumoribus autem, qui prope aures vel

Bubonum curatio.

in

in collo prodibant, talia non conveniebant; nam talium usu eosdem, cum maximo suffocationis periculo, imo cum multorum exitio, sæpe paucis horis enormiter increvisse observavimus; quapropter *sola emollientia, vel leviter tantum attrahentia* his imponebantur; aliquando necesse fuit, cum tardius procedebant, tumores scalpello incidere, sed hoc antequam fere ad perfectam maturationem pervenissent, non est faciendum; sequenti digestivo usi sumus: ℞. *Scord. subtilissime pulv.* ℈ij. *vitel. unius ovi, terebinth. Venet. mel. unguent. Apostolorum ana* ℥ss. *m.* Caveri debet ne ulcera nimis cito occluderentur. Videatur in annotationibus methodus experientissimi Pauli Barbette de curandis bubonibus per *emplastrum magneticum arsenicale.*

Art. 323. In carbunculis tractandis sæpe prima & secunda die imposuimus *follia brassicæ rubre oleo raparum inuncta*, quod apud vulgares in frequentissimo usu erat. Postea statim, imo ut plurimum ab ipso principio, frequentem pulticulam applicuimus, qua nihil invenimus, cum quo carbunculorum separatio, & curatio citius ac melius peragerentur; ℞. *rad. consolid. maj. sicc. herb. scord. ana* ℥ij. *rad. alth. farin. sem. lini, tritic. ana* ℥ss. *coq. in q. s. aq. font. ad pulticulum, deinde add. mel. terebinth. unguent. apostolor. ana* ℥iij. *pic. liquid. ung. Basil. ana* ℥ij. *vitel. unius ovi croc.* ℈j. *m.* interdum etiam addebantur *theriac.* ℥ij. Apud vulgus in usu erat *pix naturalis cum æquali parte picis liquidæ*, cum qua sola sæpius vidimus anthraces citissime separatos, & dolores optime sedatos. Quo mitius tractarentur, eo melius & citius curatos fuisse millies observavimus. Exanthemata morti instantis præsagia erant, neque curationi tempus dabant, quam si admisissent, per *sudorifera & alexipharmaca* curari debuissent.

Carbunculorum curatio.

Exanthemata.

Sidenhami sententia.

Art. 326. *Acuti morbi ut plurimum Deum habent authorem, sicut chronici nos ipsos.* Pestis vix Britannicam frequentius quam post annorum circiter quadraginta revolutionem devastat; *jam vero ex pe-*

Proœmium.

culiari Dei elementia plusquam quinquaginta annos immunes viximus.

Pestis descriptio. *Art.* 327. Pestis primo insultu rigorem ac horrorem quemadmodum & Febrium intermittentium accessiones, fere perpetuum habet comitem; mox vomitus enormes, dolor circa cordis regionem, (ac si torculari premerentur) Febris ardens ægros indesinente divexant, donec aut mors aut benigna bubonis vel parotidis eruptio, quæ materiam morbificam foras ablegat, eos a luctuocissimo discrimine liberet. Rarius quidem accipit; ut citra ullam Febris præsentionem ingruat, ac homines de improviso e medio tollat, maculis purpureis præsentanei interitus nuntiis, etiam dum in foro versantur erumpentibus, quod tamen nisi in Pestis admodum funestæ exordio vix contingit; sit etiam nonnunquam, ut tumores prorumpant, nec Febre nec graviore aliquo symptomate prægresso.

Aeris diathesis. *Art.* 328. Aeris dispositio quantumvis λοιμώδης Pesti excitandæ per se impar videtur; nec Pestis epidemica erit, nisi accedente idonea aeris diathesi.

Curandi methodus. *Art.* 329. Vel per *sanguinis missionem* vel per *sudores* Pestis expugnanda videtur; posterior methodus sæpe funesta fuit: *venæsectio* vero larga manu & repetitis vicibus celebrata, nullo tumore protuberante, nemini adhuc, (quod scimus) unquam funesta; tumore vero conspicuo instituta, semper damnosa, ratio in propatulo est, nempe quoniam motui natura adversatur. Plures & gravissimi scriptores *venesectionem* probant, præcipue Botallus, sed tam largam *venæsectionem* paucissimi admittunt. Alia est itaque methodus therapeutica, nempe, mittatur sanguis in lecto, & statim æger stragulis quamplurimis obruendus est, & caput obtegendum ad sudores ciendos e tegumentorum pondere, & cum sudor promanare incipiet, alvi profluvium, & vomitiones ultro sedabuntur, & tunc sumat æger bolum sequentem cum Julap. cardiac. sexta quaque hora, sudorique indulgeat; ℞. *theriac. andron.* ʒss. *elect. de ovo* ℈ *pulv. grascon. gr.* xij. *cochinel. gr.* viij. *croc. gr.* i *syrup. kerm. q. s. m. f.* bolus: omnique arte continuandus est sudor ad viginti quatuor horas, nec prius indu-

indusium mutandum est utcunque madidum, quod si sudatio citius abrumpatur, illico symptomatum sævitia recrudescit, & omnia in pejus ruunt. In sequenti luce commune *catharticum* exhibere soleo; atque hac medendi ratione, anno a peste proximo quamplurimis Febre pestilentiali correptis sanitatem restitui, adeo ut nec unus quidem ex eo morbo mihi desideratus sit, postquam eamdem exercere inceperam. Vinum liberalius ingurgitatum, aliaque fortiora præservativa statis horis dierum assumpta, complures, qui alias salvi intactique verisimiliter permansissent, in hunc effectum conjecerunt. *Temperantem sobriumque Socratem gravissima Pestis Atheniensium non attigit*; *neque ullo fere ævo* eidem similes *attinget*.

Vvillisii sententia.

Art. 330. Pro castigandis hominum sceleribus Pestem primitus a Deo immissam ipsi agnoverunt ethnici; ideoque pro extirpatione ejus, precibus & piamentis, æquæ ac medicamentis insistebatur. Pestis causa primaria.

Art. 331. Ad prophylaxin recordandum est Hippocratis præceptum; *labor*, *cibus*, *potus*, *somnus*, *venus*, *omnia sint mediocriter*. Pluris novi, qui (*Helmontii* verbis) vino & confidentia fortificando Archeum, nec aliis antidotis usi inter infectos sine contagii noxa versabantur. Prophylaxis.

Art. 332. *D. Hen. Sayer* in praxi medicus felix, plerisque aliis hanc spartam renuentibus, peste laborantes audaciter invisebat. *Londini* anno 1640. ut seipsum a contagio muniret, antequam domos infectas adiret, solumodo vini generosi haustum pleniorem ingerere, deinde perambulatione sua peracta, idem antidoton repetere solebat. tandem ad castrum *Vvallingfordiæ* occubit cum duce quodam in eodem lecto discumbens. Illius medendi methodus sic se habuit; si, priusquam exanthemata aut bubones exterius apparerent, vocaretur, ut plurimum *vomitoria* exhibuit *ex infusione*, *croci metallorum cum vitriolo interdum Romano*; vomitione finita; *diaphoreticis* statim axhibitis in sudorem conjiciebat ægros; & Methodus D. Sayer.

deinceps intervallis quibuſdam pro refectione virium conceſſis, uſque ad morbi declinationem *diaphoreſin* continuabat: ſin poſt ſtimigata apparentia accerſeretur, vomitione poſthabita tantum *ſubdorificis* inſiſtebat.

Joannis Langii ſententia.

Art. 333. Ex Epiſt. 19. lib. 1. Jam tu probe noſtis, me multos, de quibus etiam conclamatum erat, in hac peſtifera lue hac methodo curaſſe, Primum ſi alvus, aliquot dies ante morbi initium, parum; vel nihil excreverat, tum glande impoſita, aut levi enemate eam exoneravi. Poſtea alexipharmacum ſudoriferum exhibui, quod pro ratione ætatis ac virium; ſudorem duas vel tres, aut plures horas promoveret. Cordi epithema applicui. A ſudore hora ſexta, vel ſeptima (refectis tamen aliquo juſculo viribus) venam opportunam ſecui, ac mox ab alexipharmaco aliis ſingulis diebus mane, & veſperi propinato alterantia, quæ una qualitate, & ſubſtantia veneno reſiſterent, exhibui, & cor quoque confortarent, qualia ſunt quæ ex ſucco citri, limonum, aurantiorum, acetoſæ & jugulæ cum momento aceti, & ſaccharo decocta conficiuntur. In morbi declinatione ſi appetitus edendi languebat ad reliquias morbi extirpandas, medicamentum ex rhabarbaro, agarico, caſſia, aut rore Syriaco, ſive manna, & tamarindis Indorum exhibui. Poſtremo Chirurgis, ne ulceris aut carbunculi conſolidationem præcipitarent; coquis vero ut præſcripto tempore commoda eſculenta, & potulenta ægro ſuppeditarent, edixi. Qua curationis ratione ingens ægrorum numerus, Deo optimo auſpice, convaluit. —— Bubonibus vero, & carbunculis ſi circa emunctoria, juſta, aures parotis, ſub axillis abſceſſus, in inguinum adenibus bubo, virtute expulſante erupit, aut interim carbunculus in brachiis aut carnibus effloruerit, tum feſtinanter veluti in vulneribus virulentis medicamenta quæ venenum extrahunt ad locum explicato, vel cucurbitulas aut emplaſtrum ex fermento, theriaca, farina, ſinapi, & cepa ſub cineribus cocta conficito, additis opo-

opopanacis, & galbani gummis, acerrimo aceto solutis, imponito, & abscessum ante maturationem scarifica, aut aperi, vel cauterio adurito. Si vero patiens ignem veretur, cauterium potentiale ex cantharidibus, & fermento confectum, aut contusam ex oleo flammulæ radicem applicato, quæ sua virtute calorifica, & ardente non modo noxios humores attrahunt, sed & non raro factas ex his collectiones aperiunt.

Friderici Hoffmanni sententia.

Art. 334. Neque tamen in peste unius ejusdemque indols semper sunt symptomata, sed multum utique secundum temperamenta, & constitutiones corporum variant. Quam diversitatem probe cognoscere, & scrutari oportet Medicum. Id vero omnes qui de pestilentiali morbo scripserunt unanimi suffragio confirmant, corpora quæ spongiosioris, rari, & porsioris, nec non obesi sunt habitus, temperamento sangineos, & phlegmatico sanguineos, sexu fœminas, ætate juniores ac infantes, animo timidos, & abjectos, vitæ genere pauperes, insalubrem diætam colentes, crapulis deditos, & comessationibus in seram noctem indulgentes, longe celerius corripi, & gravius decumbere hoc morbo, quam qui animo fortes ac intrepidi, corpore macilenti, nervosi, & amplioribus vasis dotati, viri, senes, fluxu hæmorrhoidali obnoxii, item qui fonticulos, & ulcera gestant aperta. Neque minus per observationes compertum, nihil ad suscipiendum. & deleteriam miasmatis virtutem intendendam aptius esse metu, timore mortis, animique consternatione, adeo ut etiam quosdam solo terrore peste affectus, & extinctos esse constet. Nam hi animi affectus sunt inter omnes præcipui, qui vitalem cordis & arteriarum motum cum sanguinis circulo minuunt, destruunt, & vires tam vitales, quam naturales, & animales dejiciunt, quum tamen motuum beneficio venenum conceptum sit exterminandum.

Subjecta febri pestilenti obnoxia.

Art. 335. Cujus autem porro indolis ac specificæ naturæ sit venenum, quod pestem excitat, a priori

Miasmati natura.

accurate determinare admodum difficile; quia sensibus minus obvium. Quantum tamen ratione assequi; & a posteriori judicare licet, duplicis esse videtur, partim sulphureæ putridæ multiplicativæ, instar fermenti; partim subtilis valde acris; & causticæ plus tamen alcalinæ, quam acidæ naturæ. Putrida enim valde; & peregrina sulphurea indoles ex eo patet; quod omnes malignis ejusmodi morbi præcipue suam originem ab exhalationibus putridis, quæ ex cadaveribus inhumatis, aquis stagnantibus, putrescentibus, & aliis fœtidis excrementitiis sordibus trahant, & quod ipsum hoc miasma illico contaminet nervorum fluidum, motum solidorum systalticum sistat, & corruptionem sphacelosam succis inducat. Causticam autem subtilem acrimoniam inesse miasmati ex eo concludendum, tum quod contagiosorum morborum ingressum ut plurimum antecedit copia insectorum sale caustico prædictorum, & ex putredine genitorum; tum etiam quod nerveas fibrillas vellicando, & rodendo dolorem; ardorem, tumorem, & inflammationem causetur conspicuam satis in bubonibus atque anthracibus.

Solvuntur critice per tumores.

Art. 336. Pestilentiale hoc intus susceptum venenum, illico, ut supra diximus, omnes omnino in corpore functiones turbat atque pervertit, ac nisi cito ab internis ad externas partes propellatur, certissime necem infert. Neque tamen hoc ut in aliis malignis fit per largos sudores, neque per alvi, aut urinæ fluxum, neque per hæmorrhoidum aut mensium profluvium, neque etiam per narium stillicidium spontaneum æque ac arte procuratum, ut potius tales præsertim effusiores excretiones minentur exitium. Sed salutaris, & critica; qua perfecte solvitur pestilentialis morbus, excretio, obsolvitur per tumores in externo corporis ambitu prodeuntes; ita quidem, ut non secus ac in erysipelate, intra tertium, & quartum diem eadem contingat, & quo citius ac melius eo magis morbi inde mitescat atrocia. Formale enim venenum his humoribus contineri, atque excerni, vel ex eo patescit, quod si Chirurgus lanceta qua eosdem aperivit venam sani hominis incidat, is illico etiam corripiatur peste.

Art. 337. Quibus autem lethali est pestilentialis morbus, ex his nonnulli primo statim vel secumdo die syncope pereunt; procul dubio ex Panico quo perculsi sunt timore. Sed plurimi quand venenum vel non expellitur; vel expulsum subito relabitur, & nervosis tunicis nobilium partium pleuræ, œsophagi, ventriculi, & intestinorum; nec non meningibus inhærens, inducit sphacelum; qui ocyus ad omnia viscera ipsumque sanguinem serpit, quo fit ut cadavera illico mire fœreant, intumescant, & citissime putrescant. Quandoque etiam quando nimia tumorum pestilentialium copia prodit, ob inflammationem, dolorem, & ardorem intolerabilem, ex febre symptomatica, non secus ac in variolis fieri solet, occumbunt. Sphacelo necat.

Art. 338. Quoad remediorum usum nihil perniciosius esse, ait, quam radices sic dictas alexipharmacas, oleo volatili calido turgidas, carlinæ, angelicæ, petasitidis, zedoariæ, serpentariæ Virginianæ, imperatioræ, vincetoxici, pimpinellæ, nastrutii, & ex his præparatas essentias, elixiria, theriacam quoque & Mithridatum, ceu genuinam antidotum, liberaliter offerre. Multo vero magis detestandi adhuc illi tantopere laudati spiritus volatiles, urinosi, & oleosi; ut cornu cervi, viperarum, fuliginis, item salia volatilia, nec non balsmum sulphuris. Tantum enim abest, ut iisdem noxium expellatur, ut potius intus detineatur, & partibus nervosis altius infigetur. Perpetua quippe hæc lex, secretiones quæ antecedunt excretionem recrementorum in corpore, melius sub liberiori, & moderatiori ad emunctoria appulsu succedere, quam ubi humores impetuose ac celeriter commoventur. Alexipharmaca sola nocent.

Art. 339. Neque tamen penitus radicum, & herbarum sic dictarum alexipharmacarum usus damnandus. Tunc enim non nocent, quando miscentur cum iis quæ vim earum commoventem nimis, & calefacientem cicurant, & quasi ad temperamentum reducunt, uti sunt maxime acida cum nitro. Sed acidis nupta prosunt.

Art. 340. Inter ea vero, quæ præsentissimæ in pestilentiali morbo efficaciæ communi omnium suffragio, sunt maxime acida & terrea. Fracastorius lib. III. Optima acciret a bezoardica fixa.

pag.

pag. 246. de morb. contag. tam ad præservtionem, quam ad curationem commendat hoc ℞. succ. aceto sell. unc. ij. citri unc. j. discord. Fracast. ʒj. Specier. cordial. ʒij. Aceti unc. j. Mindererus *de pest. cap. XV.* disertis scribit verbis : *nulla est putredo, nulla infectio, nulla humorum depravatio, quæ per acida non superetur. Sane ut liberrime loquar, si mihi vitriolicorum remediorum usus vel interdicatur ego ad curationem pestis numquam, vel certe inermis accederem.* —— Ex terreis vero, & bezoardicis fixioribus singulari virtute pollent antimonium diaphoreticum, bezoardicum minerale, lapides cancrorum, cornu cervi ustum, & philosophice præparatum, succinum, terra sigillata, bolus Armena, & cinnabaris. Ex quibus varie concinnari, eademque vel sola, vel acidis nupta in usum vocari possunt.

Art. 341. Deinde inter remedia plurimum in pestilentia conducibilia præcipuum fere locum tenentur analeptica. Vires enim in atroci hoc morbo, tam propter gravem animi metum, & consternationem, quam ob ingentem malignitatem summopere sunt prostratæ; hinc Medico maxime enitendum, ut removeat ex rebus moralibus, & non naturalibus omnia, quæ easdem offendere possunt, & in medicatione fugiat anodyna, & valde vaporosa, graveolentia. Ad reficiendas autem vires præstabit aqua confortans nostra methodo sic paranda. ℞. Melisl. Turcic. man. iv. rosat. cum sale contus. flor. lil. convall. ana man. i. corticum citri recent. unc. ʒs. cinnamomi acuti unc. j. macis unc. semis, affund. Vin. Rhenan. mensur. j. Aq. commun. mens. iij. & leni igne abstrahe mens. ij. f.

Item emetica. *Art.* 342. Nec minus proficua sunt emetica. Nam prima & præcipua in medicatione indicatio est; ut venenum susceptum ocyus e corpore pellatur. Jam vero miasma contagiosum primo omnium salivali sese immiscet latici, cum hoc ad ventriculum descendit, & inde ad sanguinem transfertur. Hinc optimum utique consilium, ut venenum brevissima, qua subiit via, iterum exturberur, simulatque cruditates primæ regionis, quæ deleteriam ejus virtutem mirifice intendunt, per stomachicos everrantur. Sed opus est

ut

ut cito id fiat; simul ac quis se infectum, & languorem cum cardialgia sentit. Sic subjuncto congruo sudorifero prima quasi in herba jugulari posse morbum, multiplici constat experientia.

Art. 343. De venæsectionis utilitate non æque inter omnes convenit, sed sunt qui laudant, sunt qui damnant. Optime præcipit Celsus lib. III. cap. 4. *desiderat*, inquiens, *propriam animadversionem in febribus pestilentialibus casus. In hac minime utile est, fame aut medicamentis uti, aut alvum ducere. Si vero vires sinunt, sanguinem mittere optimum, præcipue si cum dolore febris est*. Neque minus fidem facit *Riverius in opp. tit. Pestis*. —— Nos quid de ea censeamus supra jam exposuimus. Omnia autem huc redeunt: nunquam in principio post invasionem statim, ubi terrore, & metu æger jactatur, habet locum, sed secundo vel tertio die, si urget plethora, & vires sinunt, admittenda moderata. De venæsectione quid.

Art. 342. Sic etiam de nitri usu ambigunt medentem. Qui rejiciunt, putant illud nimium refrigerare, & expulsioni veneni ob id resistere, pestis etiam venenum jam tum esse stupefactivum, putredinosum, ac diarrhœas inde metuendas ferre lethales. Qui probant illud non secus ac in aliis exanthematicis inflammatoriis, & malignis, febribus diaphoreticis nuptum egregie prodesse contendunt. Sed lis facile dirimenda. Spectanda sunt individua, eorumque natura, & temperamenta, & expectanda morbi symptomata. —— Semper tamen tutius est, si nitrum sociatur camphoræ, quo connubio camphoræ vaporosa, & nitri refrigerans indoles optime cicuratur, & medicina emergit non modo alexipharmaca, sed & inflammationi efficaciter resistens. Quid de nitrosis.

Art. 345. Exterius in bubonibus si tardius prodeunt, attrahentia imponere jubent, cucurbitulas, quin vescicatoria. Si protuberant, suppuratio promovenda cataplasmate ex ficubus, radice liliorum alborum, cepis sub cineribus coctis cum farina lini, melle, & croco. Vel imponenda suppuratio simul atque discutientia, emplastrum diachylon tam simplex, quam cum gummatibus, de mucilaginibus, nec Bubon. & anthr. tractatio.

non

non de meliloto. Ubi suppurarunt aperiendi, & balsamo *Arcæi* nonnunquam unguento basiliconis remixto mundandi, & consolidandi, ita tamen ut non nimis cito coeant, sed aliquandiu materiæ saniosæ concedatur effluxus. Anthracibus, quia humor jam corruptioni obnoxius, non admovenda suppurantia, sed curandum, ut crusta decidat, quem in finem Loimiatri confinia digestivo inungere, & acre emplastrum superponere jubent. Crusta delapsa ungento Ægyptiaco, vel fusco *Vvurzii* cum melle rosato tractandi. Quod si autem corruptio sphacelosa adest, & latius serpere videtur, prohibendum hoc sufficienti scarificatione, & applicatione liquoris, qui potenter inflammationi ac putredini resistit, expertæ sæpius a me virtutis, parandi ex sp. vin. rectif. unc. iv. camphor. ℈ij. croci ℈j. nitri artificialis tantundem hoc est ʒj. quod ex. spir. sal. armoniac. urinoso & spir. nitr. conficitur. ac a vini spiritu perfecte dissolvitur.

Regimen. *Art.* 346. Demum quoad regimen in genere adhuc tenedum, quod sicuti in omnibus acutis exanthematicis morbis, nimius lecti, & conclavis calor omni studio, ceu summopere noxius, vitandus, ita multo magis ipsa in pestilentia. Vicissim vero arcendum etiam frigus, ne tumorum eruptio, & difflatio subtilioris venenosæ materiæ per cutis poros ullo modo intercipiatur. Temperata potius sint omnia, uti jam in antecedentibus passim monuimus, iterumque monemus.

Farrago sententiarum.

Art. 347. Si quis, (inquit *Bonetus*) cum ægris conversatur, qualicunque morbo affectis, nunquam, quamdiu intra sphæram vicinitatis talium moratur, salivam degluriat, sed semper eandem exspuet, sic ab omni infectione, Deo & natura juvantibus, erit immunis. *Observatum fuit scabiosos & lue venerea laborantes peste minus tentari. Frustulum myrrhæ in ore detentum in locis contagiosis versantibus optimum præservativum censetur. Quidam medicus, sæviente peste, sibi ipsi & quibusdam aliis setaceum*

Præservativa.

in

in utroque inguine comparavit; unde morbo intacti tuto evaserunt, Observarunt Forestus, Diemerbroeck, Galli, Angli, Germani *omnes Smegmatopolas; Lotrices & omnes qui ex officio sapone utebantur, immo qui saltem indusia sapone elota gerebant in peste illico mori.* Boerhaave.

Art. 348. Peritissimi (inquit *Piso*) nonnulli Indiæ medicastri plus præsidii *in limonibus* ponunt, quam *in lapide Bezoar*, aut *theriaca* contra malignos morbos, & pestilentes Febres, atque ipsa venena. Ego autem sine jactantia affirmo me ex nullo aliquo remedio simplici tot felices effectus in tota praxi mea observasse, quam *ex limonibus*.

Commuuis Turcarum praxis (inquit D. *Harris* in tractatu de morbis infantum *p.* 88.) in curanda Peste fit *per succum limonum* in omne jusculum liberius instillatum *per frusta limonum saccharata* ore frequenter masticata, & per potum apud nos vulgatissimum dictum Sherbett, hoc est, per ipsum regimen frigidissimum: utpote quibus *alexipharmaca nostra calidissima* bonis auspiciis suut plane incognita, aut in nullo numero saltem habentur. Vires limonum.

Art. 349. Ex regno vegetabili supereminet *camphora*, quæ ab omnibus practicis extollitur (inquit *Ettmullerus*) unde nobile expertissimum oleum pestilentiale *Heinsii*, medici Veronensis, qni cum hoc mira præstitit, adeo ut ipsi post mortem Veronæ statua fuerit erecta; Compositum est *ex o. camphoræ succini & cort. citr. ana* p. æ. quæ oleo invicem bene juncta constituunt hoc mirabile remedium: pro præservatione dos. gut. 5. vel 6. pro curatione a gut. vj. ad xv. in veiculo idoneo expectando sudorem, *Sal viperarum & Rob. Sambuc.* laudantur. Vires camphoræ.

Art. 350. In usu etiam sunt quamplurima alia remedia composita ad præcavendum & curandum gravissimum hunc morbum, ut

Aqua prophylactica.

℞. *Rad. angel. zedoar. ana* ℥j. *petasitid.* ℥j. *fol. rut. m.* iv. *meliss. scabios. flor. calend. ana m.* ij. *nuc. jugland. immatur. concis.* ℔ij. *succ. pom. citr.* (*vel aurant. acid.*) ℔j. *acet. vin. not.* ℔xij. *digere*

gere per noctem & distilla lento igne ad siccitatem. Optimum alexiterium habetur.

Acetum Pestilentiale, Bat.

℞. Rad. angel. zedoar ana ℥j. *bacc. junip.* ℥ij. *rut. m.* iij. *acet. opt.* ℔iij. *macera, ac cola.* Pro suffitu, & oris collutione grassante Peste.

Aqua theriacalis. Diemer.

℞. Rad. nastrutii, petasitid. angel. carlin. valerian. ana ℥iij. *enul. campan. cort. aurant. sicc. ana* ℥ij. *herb. scord. absynth. ana* ij. *card. ben.* ℥iij. *flor. ros. rub.* ℥j. *stæchad.* ℥iij. *bacc. junip.* iij. *cardamom. min.* ℥v. *cinamm.* ℥j. *vin. Rhenan. vel Gallic. tem.* ℔xxij. *aqu. rosf.* ℔ij. *vase bene obturato stent. in infusione dies.* x. *deinde add. fol. rut. m.* vj. *tanacet. m.* iv. *rorismarin. pimpinell. ana m.* i . *maneant simul in infusione adhuc per octo vel decem dies, quotidie baculo commovendo, postea affunde succ. citr.* ℔ij. *stent. adhuc per* 3. 4. *dies, postea super ignem leviter ebulliant, & colentur, ac in torculari fortissime exprimantur; collatura destilletur in b. m. & servetur ad usum.*

Cataplasma Pestilentiale. Bat.

℞. Stercor. columb. ℥iv. *croc.* ʒß. *Mithridat. theriac. Lond. sem. sinap. ana* ℥j. *tereb. q. s. m.* Pro bubonibus rumpendis invenienda.

Item *Spiritus theriacalis camphoratus, tinctura bezoardica Batean.* Et alii innumera apud scriptores medicos.

Officia & præcautiones Magistratuum. *Art.* 351. Morientium numerus, quo loca tali miasmate infecta horrescunt, & cadaverum multitudo in sepulchretis congesta, cum oculos animumque terrore conficiant; merito quisque alibi quærit asylum; ubi a tam contagioso malo tutus ac immunis vivere possit, cujus tam subita & periculosa est communicatio, ut homines halitu sibi ad invicem morbi semina dicto citius aliquando transfundant.

Art. 352. A Magistratibus locorum, in quibus morbus grassatur, tentoria citra tormentorum bellicorum jactum imperanda sunt, in quæ transvecti ægri me-

methodo infra tradenda curari debeat. Ex publico ære lignorum viridescentium, & fœni strues parandæ, ut diu & jugiter vel ardeant vel effument, etenim per media tentoria, & per urbem tali modo aeris communicatio intercipitur. Si circumpositum solum herbis aromaticis & balsamicis ditescat, eædem evulsæ super ardentes strues cremari debent, ut earum fumo infectus aer corrigatur. Tales quidem ignes per plateas, & latiores vias multiplicare præstat, cum ab eis tutior præservatio; quæ expectari possit, comparetur: sic Hippocratem sartam tectam insulam *Coos* a Peste crebris & magnis ignibus passim accensis præstitisse accipimus. Præterea Magistratibus ab initio usque incumbit, ut sordes, impuraque, & fœtida aliunde transferri jubeant; quippe quæ virus pestilentiale & fovere possunt, & abditum diu conservare; fimum aliasque impuritates a plateis atque magis frequentatis viis longe arcere; extra templa cadavera, sepulcris procul ab Urbe dissitis recondita vel calce absumi, cætus omnes & publicos conventus; atque adeo commercium & societatem cum urbibus, in quibus morbus viget, & quæ suspectæ sunt, interrumpi; nulla prava alimenta inferri, sed tantum quæ laudabilem nutritionem; & succum ministrant, atque demum statim ac morbus primo erumpit, cito sanos ab ægris discriminari.

Art. 353. Sequentibus autem signis pestis se se manifestat. Corripit primo ægros rigore, & horrore, qui paulo post internum ardorem validumque percipiunt. Quamvis vehementer hunc ardorem percipiant, ut plurimum tamen minime alterati apparent; subinde levi febricula tenentur; & siti tantum inconsueta. Major aut minor fit febris; interdum lingua sicca atque fusca apparet; urinæ subinde a naturali statu non recedentes, quæ in nonnullis tamen rubicundæ ac flammeæ prodeunt, in aliis limpidæ atque crudæ, in quibusdam demum turbidæ & sedimentosæ; & identidem eodem die sæpe mutantur, nam modo sanorum urinis similes, modo sanguineæ videntur. Quandoque ægrum profundo somno detentum vel etiam delirio, sæpe atroci capitis dolore, vigiliis sociato, oculis ardentibus, & cordis angustia oppressum offendes.

Signa & symptomata Pestis.

des. Pulsus ejus interdum validus ut in statu naturali apparet, interdum vero debilis, parvus, & frequens, modo æqualis, modo inæqualis; & in quibusdam etiam intermittens. Continuis agitationibus ægri exercentur, qui timore quasi perculsi toti concremiscunt, nam & tendinum subsultos eos vexant, & convulsivi tremitus per artus, visum item obfuscatum habent, atque de tinnitu & aurium susurro conqueruntur. Qnidam reperiuntur a principio usque viribus fracti, alii contra quorum vires usque ad obitum valentes satis persistunt. In nonnullis alvi fluxus quibuscumque remediis pertinaces observantur, in quibus egestiones crudæ interdum sunt, & frequentes, ut plurimum tamen aquam impuram referunt, in aliis etiam vermes, Hæmorrhagiæ per nares difusissimæ vel per oculos, aut aures, aut virgam, aut uterum in quibusdam occurrunt, in aliis etiam continui vomitus. Sunt qui nauseas, anorexias, cardialgias, &c. singultus patiuntur, & qui maculas in cute rubra, purpureas, violaceas, nigras modo majori modo minori numero referunt, quarum figura subrotunda, magnitudo vel major vel minor, situsque vel in una aut altera parte, vel per corpus universum. Plurimi item dantur ægroti, in quibus bubones retro aures, ad mentum, vel collum, sub axillis, & ad inguina prorumpunt, vel in quibus carbunculi exoriuntur a diversis corporis partibus, quæ ubi apparent signum certissimum grassantis pestis exhibent, maxime si febrem comitem ducunt, aut eidem superveniunt.

Definitio Pestis. *Art.* 354. Ex his omnibus liquidum est definiri posse pestem, *morbum esse epidemicum, contagiosum, acutissimum a veneno subtili productum, quod per aerem diffusum corpora nostra subit, bubones, carbunculos, maculas vel exanthemata aliaque graviora symptomata producendo*. Hic sane morbus insigni, miraque corruptione sociatus, in qua itidem ejus naturam atque essentiam consistere affirmamus.

Genericæ observationes circa remedia antipestilentialia. *Art.* 354. Quantum ad remedia huic flagello propria, notum est, ea de quibus olim utiles experientiæ captæ fuerunt, in aliis occasionibus reperta fuisse inutilia. Nam miasmate venenoso eodem jugiter non existente mirum non est, si ad nova experimenta confuge-

ſugere neceſſarium exiſtimetur; tum etiam ſi in contagioſis morbis, ut in variolis, purpura, &c. in quibus aer minimam partem habet, ratione habita ad cauſas intus operantes, remedia ſpecifice efficacia uno anno reperta, ſubſequente vel inutilia, vel nocua deprehenduntur. Quid, amabo, concludendum erit, de *Analepticis*, *Alexipharmacis*, *Cordialibus*, aliiſque remediis feliciter adhibitis, & ſumma laude adverſus flagellum hoc uſurpatis, maxime ubi perpenditur hujus fomitem plus in atmoſphæra aeris quam in corporibus eamdem inſpirantibus latere? Præſtantius quod hac in re conſilium commendari poteſt, eſt profecto illud, quod omnia remedia, quæ hiſce in occaſionibus utiliter adhiberi poſſunt in uſum trahantur, eadem plurimis, diverſiſque ægrotantibus porrigendo, indeque produtis effectibus diligenter attendendo. Ceterum quæ deinceps præſcribemus, vel jam experientia comprobata, vel ſaltem conſentanea ſunt principiis omnium conſenſu admiſſis, atque adeo digna videntur, ut tentamini ſubjiciantur.

Art. 356. Inter tutiora præſervativa compoſitio *Acetum quatuor latronum* dicta, primas equidem obtinet, ideo conveniens erit ut tempore, quo Peſtis graſſatur, Magiſtratus jubeant, inſignem ejus quantitatem ſingulis maxime pauperibus gratis erogari, unde unuſquiſque ſecum fere poſſit præſervativum ori & naribus ſubinde admovendum, cujus compoſitio habito reſpectu proportionis partium, ſi quantitas augetur, hujuſmodi eſt. Quædam præſervativa medicamenta.

℞. *Acet. alb.* ℔iij. *ſ. allii conciſ. unc.* iv. *Aſſ. fœtid. unc.* j. *radic. gentian. unc.* ij. *mithrid. unc.* j. *bacc. junip. man.* j. *infund. ſuper. cin. calid. vel ad ſolis calor. per hor.* 24. *in vaſe clauſ. dein facta per. colat. & expreſſ. ſervet. uſui. Singulo mane ſtomacho jejuno cochleare deglutiatur.* Sed hujus aceti compoſitio ſecundum Pharmacop. Pariſ. ultim. edit. ita ſe habet. ℞. *ſummit. recent. abſynth. maj. & min. roriſmar. ſalv. menth. rutæ ana unc.* j. *ſem. flor. lavendul. unc.* ij. *allii* ℥ij. *calam. aromatic. cinamom. caryophyl. nuc. moſc. ana* ʒij. *acet. opt. lib.* viij. *infund. & macer. per dies* xij. *ad ſolis calor, vel ad ign. aren. in vaſe vitr. optime clauſo, dein liquore* Acetum quatuor latronum.

decantato, & forti express. resid. filtr. demum add. camph. in vin. sp. solut. unc. sem.

Adversus aeris corruptiones eximas virtutes habet acetum hoc, cujus inventio quibusdam tribuitur furibus, qui specie auxilium ferendi ægrotantibus in Peste Massiliensi magnas opes furtum congessere. Historia narrat, ex iis quempiam in carcerem conjectum, & suspensioni damnatum, vitam oblato arcano remedio sibi redemisse. Hinc hujusmodi acetum sæpenumero servata vita per naturalia mortis pericula, etiam a furca nequam hominem vindicavit. Ceterum ad valetudinis tutelam præstat in ipso cubili, ubi morari datur, juniperum, roremmarinum, lavendulam, & hyssopum vel alios aromaticos frutices accendere non solum vespere dum cubitum itur; sed mane etiam dum surgitur, Post hæc duo alia præservativa hic insuper sistimus.

Infusum antipestilentiale. ℞. *Summit. genistr. caulic. rub. pug.* ij. *contund. par. & infund. in vin. alb. per dies* ij. *hujus infusionis singulo mane ante egressum duo tresve digiti transversi e cyatho hauriuntur.*

Aliud præservativum. ℞. *Salv. maj. rutæ fol. sambuc. rubi ana man.* j. *gingiber. unc.* j. *vin. alb.* ℔iij. *infund. per hor.* viij. *deinde ebull. per horæ quadrant. & colat. servetur usui, cui add. gingib. pulv. unc. sem. Dosis duor. vel trium digit. in cyath. sing. mane per novem dies continuanda.*

Art. 357. Si pestilenti morbo laboratur, theriacæ drachma cum cyatho dimidio aquæ buglossi assumenda est, indeque bis in die remedium supra descriptum hauriatur, & si *carbunculus* vel *bubo* proruperit, eidem imponenda sunt folia sambuci, & rubi cum semine synapeos contusa.

Art. 358. Perraro admodum purganda est alvus, quod si opus, nisi lenioribus præservationis gratia subduci debet, nam validior purgatio omnes corporis humores commovet, eosdemque suscipiendo viro pestilenti idoneos reddit.

Quomodo aer purificatur. *Art.* 359. Corrigi potest aer, non solum ignibus, & flammis: ut superius meminimus; sed etiam suffumigiis ex sulphure, & nitro simul mixtis, quare pulvis pyrius optimi correctivi vices præstat; sed juniperus,

perus, thus, pix nigra, & camphora veluti validiora præservativa ad suffumigia paranda commendantur. Ad abigendum igitur malum aerem, quod sequitur; suffumigium valde præstat.

℞. *Vitriol.* ℥ ij. *rutæ man.* j. *acet. destill. unc.* xiv. *macerent. simul per hor.* 24. *additoque vitrioli pulver. versatur liquor super lateres ad ignem candefactos, atque fumus inde exhalans malum aerem corrigit.*

Art. 360. Nec e domo quisque egrediatur jejunus; & ut a peste immunis abire possit, panis frustulum ex cyatho vini absynthiti quotidie devoret.

Vel: ℞. *Frustulum camphoræ magnitudinem pisi exæquans, quem ad flammam accensum in cyathum vini plenum dejice; si in casu extinguitur, toties idem accende, quousque totum absumitur. Hoc vini cyathum antequam e domo egrediaris propinato.*

Tamquam validum præservativum habetur quoque spongia aceto imbuta, & naribus admota. Præservationis gratia sequens item valet remedium.

℞. *Rad. angelic. cortic. citr. q. v. macerentur in aceto per hor.* 24. *Hujusmodi radicis vel corticis frustulum sæpe ore detineto, & masticato.*

Art. 361. Ad curandam pestem sudoriferis, alia sistimus remedia, quæ magni æstimantur; maxime vero, quod sequitur *Opiatum*.

℞. *Croci, rad. cyperi; tormentill. semin. synap. ana unc.* j. *bisce radicibus, & seminib. seorsim pulveratis misceantur; & cum mithridat. unc.* iij. *atque aceti optimi tantumdem diu agitentur in mortar. marmor. opiatum hoc in vase probe clauso conservatur; ne evaporet.* Remedia curativa Pestis. Opiatum antipestilentiale.

Statim ac quis percipit se a morbo correptum hujus opiati ʒ unam cum ciatho dimidio vini albi tepentis solutam propinor; & per biborium incessum abeat, postea in lecto cubet calefacto, & stragulis optime coopertus sudet, sudorque ejus pannis lineis calefactis identidem abstergatur; & corpus fricetur Tempore quinque vel sex dierum vino se abstineat, & ptisana tantum utatur ex rad. scorzoner. graminis cum hordeo. Sed aquam antipestilentialem itidem addimus.

Aqua antipestilentialis. ℞. *Herb. sclareæ vel chelid. maj. man.* ij. *salv. minor. artemis. centaur. min. ana man.* j. *rad. cyper. schabios. cann. montan. petersil. fœnicul. ana man.* j. *concis. infund. in acet. fortiss. lib.* x. *per hor.* 24. *dein alambic. destillentur, cujus aquæ* destillatæ duo vel tres digiti transversi in cyatho ei exhibentur, qui sese a morbo correptum percipit; quique postea diu ambulabit donec plurimum incalescat, atque inde decumbendo sudabit, & sudorem calide a se abstergere jubebit. Aliud item remedium contra pestem est.

Pulvis antipestilentialis. ℞. *Rad. cyperi, fol. & rad. scabios. rasur. interior. cort. nucum avellanar. ana man.* j. *rad. flor. & sem. cardui benved. man.* iij. *infund. in acet. opt. per* 24. *hor. Postea decantet. acet. exsiccatæ species pulverentur, pulvisque per densum setaceum trajiciatur*, cujus cochleare plenum dabitur ægro cum vini rubri parvo cyatho, cubitum ituro.

Art. 362. In curationie Pestis per sudorifera cavendum, ne æger fluente sudore dormiat, quia somnus salubres evacuationes inhibet. Quodsi vigiliæ urgeant, & timor adsit, ne delirium instet, nonnullis placet duo saltem grana laudani sudoriferis addere, quibus delirium conpescatur, & finitis sudoribus æger somnum capiat. Habenda autem est ratio virium ægri, dum sudor promovetur, idcirco satis est, una vel altera hora post sumptum remedium sudare.

Art. 363. Incipiente Pestis invasione utilia admodum sunt Emetica; sed cavendum est, ne vomitorium æger assumat, quin ejus Buboni unguentum suppurativum applicatum sit metu ne vi vomitionis materia noxia retrocebat. In hujus morbi regimine nec phlebotomia, nec purgatio, nec clysmata temere sunt præscribenda, & præservationis gratia balsamum apoplecticum quisque secum fere potest. ℞. *Sp. volat. sal. armoniac. aq. reginæ hung.* vel *malum citreum caryophyll. conditum*, aut simile aliquod *aroma*, quibus auxiliis non tam olfactus recreatur, quam eriguntur spiritus atque roborantur.

In cura Pestis quæ Londini grassata est, sequens

Alius. pulvis egregia præstit beneficia,

℞. *Ranam marem seu bufonem, quem exenteratum*

tum exficcabis cum jecore, indeque pulverabis. Hujus pulveris drachmam cum meri cyatho exhibeto.

Art. 364. Inter remedia quæ utiliter bubonibus applicari possunt commendanda sunt *Emplast. Diachylon.* com gumm. Vel emplast. divin. tum *cataplasm. ex Cepa, rad. lil. alb. & oxalid.* sub cinereb. coctis additis *ung. basilico, & fermento.* Aliud item quod plurimum laudatur remedium est. Remedia pro Bubon.

℞. Cepæ magnæ num. j. remetis externis involucris cum adnexis foliis nucleus projiciatur, pro quo ingerantur fol. plantag. rutæ, salv. min. menth. nigr. ana p. æ. cum mithridat. ad eandem quantitatem. Singulæ herbæ contusæ, clausæque intra cepæ involucra humida circumducta tela sub cineres calidos coquantur. Cum satis coctas deprehendes in cyathum vini demerges, ubi etiam comprimes, & liquorem per filtrum exprimendo trajicies, si quod exibit propinabi, & reliquum applicabis tepidum tumori, ubi aderit: sub axillis, ad collum, aut alibi, imposito desuper plantaginis folio. Hoc præstito decumbat æger calide, & probe sudet. Ubi sudor eruperit, linis calidis abstergatur.

Licet etiam pestilentialibus tumoribus sequens admovere cataplasma; quod inter attrahentia excellit.

℞. Cepæ magn. num. j. *caput allii sem. synap. cochlearia* ij. *contund. simul in mortario, & Buboni admoveantur.* Ad bubones cataplasma.

Ad eumdem obtinendum effectum aliud *Cataplasma.*

℞. Bacc. herb. a Paris *dictæ, fol. scrophul. ferment. ana man.* j. *m. & f. cataplasm. bubonib. applicandum.* Aliud.

Plurimum etiam celebratur stercus humanum forma cataplasmatis tumoribus imponendum.

Art. 365. Suppuratis tali pacto bubonibus ulcus exsurgens abstergendum est, atque consolidandum. Hinc scopo quod sequitur remedium facere potest.

℞. Rad. consolid. maj. man. j. *conteretur & ulceri imponatur donec solidescat.*

SUDOR ANGLICUS.

Vvilliſii ſententia.

Art. 193. Sudor anglicus cœpit anno 1585. circa initium menſis Augulti, duravitque uſque ad finem Octobris; & quamvis Sennertus dicat, hoc malum deinceps 40. annos regioni huic familiare & perpetuum fuiſſe, tamen noſtrates, & medici, & hiſtorici, qui tunc aut prope ea tempora vixerunt, eum perfecta & magna intervalla habuiſſe obſervabant; cumque 66. annorum ſpatio ſolummodo quater redierit, viz. anno 1506. 1517. 1528. 1551. vix unquam ſupra ſex menſes deſerviiſſe, & nonunquam ſpatio trimeſtri terminatum fuiſſe, eumque tempeſtatem valde humidam ſemper præcedaneam habuiſſe. At vero ſingulis quibus increbuit annis, maximas ubique edidit mortalium ſtrages; ut ab unoquoque ejus regni quibuſdam in lociis tertia pars hominum brevi deſideraretur. Tanta fuit ejus malignitas, ut quamprimum urbem aliquam invaderet, ſingulis diebus quingentos aut ſexcentos occuparet, & ex ægris primo vix centeſimus evaderet. (Morbi hiſtoria.)

Art. 367. Morbi typum a Sennerto compendioſe & methodice deſcriptum, etiam noſtris authoribus conſonum, hinc inſerere viſum eſt. Morbo hoc correpti ſtatim ſine bubone, carbunculo, exanthematibus, languores diſſolvebantur, & animo deficiebant cum ſummo virium languore, inquietudine ἀλύσμῳ, capitis dolore, pulſu crebro, celeri, inæquali, cordiſque palpitatione maxima; ſudore vero difluebant perpetuo & copioſo, qui non finiebatur, antequam morbus ſolveretur, quod intra 24. horas contingebat; nam qui *ſudorem* non proliciebant, neque *cardiacis* utebantur, & qui impatientius calorem ferebant, auramque frigidam captabant, ii omnes ſubito intra 24. horas moriebantur. Poſtea ubi morbi hujus ratio innotuit, ut ægri *ſudores* elicerent, ac *cardiacis* ſe munirent, pauciores moriebantur. (Morbi typus.)

Art. 368. Circa curationem paulo accuratius ſcribit *Polydorus Virgilius*: poſt ægrotantium plurima experi- (Curatio deſcribitur.)

perimenta & observationes, a juvantibus, & lædentibus factas, ita usuvenit; ut remedium unicuique promptissimum inventum sit, quod hujusmodi est. Si quis interdiu sudore corripiatur, cum vestitu protinus cubatum eat; si nocte, tum quiescat, nec se a loco moveat usque ad 24. horas exactas; interim ita se stragulis onoret, ut non provocetur Sudor, sed sua sponte molliter stillet, cibi nihil capiat, si tam diu tamen tolerare possit; neque plus potionis consuetæ, ac calefactæ hauriat, quam modice satis sit ad sitim extinguendam; inter hanc curationem imprimis caveat, ne manum quidem aut pedem suum refrigerandi, recreandique causa extra stragula proferat, quod facere lethale est. Addunt alii toto isto nycthemeri spatio a somno prorsus abstinendum fuisse. A sudatione hac Pestilenti recuperati postquam aliquam diu sani perstitissent, quandoque in eam rursus, imo interdum vice tertia, incidebant.

Cajus apud D. Freind. *Hist. Med. p.* 335. Vol. II.

Art. 369. Sudor Anglicus fuit morbus temporarius, *magnæ Britanniæ* indigena. Cœpit primo anno 1483. in exercitu regis *Henrici* septimi quum ad portum *Milfordiensem* appulisset; *Londini* sæviebat a 21. Septemb. ad finem Octobris. Et exinde quinque aliis vicibus in insula nostra comparuit, idque semper æstivo tempore primo in 1485. deinde in 1505. & tunc tertia vice in 1517. ubi tanto impetu æstuabat, ut in instanti quasi, tribus nempe horis, mortem inferret; inter optimates multi, & populares plurimi moriebantur; in quibusdam oppidis incolarum dimidiam partem abstulit. Tum demum in 1528. quarto redibat, quando ægri inter sex horas perierunt; vita ipsius regis *Henrici* octavi valde periclitabatur; plurimi inter *Aulicos* interibant. Anno sequenti, viz. 1529. semel tantum *Belgium* & *Germaniam* infestabat, apud quos multi occubuerunt. Postremo anno 1551. *Angliam* ultimo invasit; *Vvestmonasterii* centum ac viginti in dies moriebantur. *Salopiæ* speciatim, ubi *Cajus* author noster commoratus est, ingenti hominum clade invaluit, & tanquam *Pestis Athenis*, tremenda est ejusdem descriptio, hoc oppido per se-

Sudor Anglicus.

ptem menses deflagravit, quo tempore mille hominum trucidavit. Maxima proprietate ab illo vocatur *Febris Pestilentialis contagiosa unius diei*.

Symptomata. *Art.* 370. Modus invasionis sic se habuit. Imprimis singularem aliquam partem affecit; symptomata concomitantia fuerunt calor internus & ardor; sitis inexplebilis, anxietas, ægritudo ventriculi ac præcordiorum (raro tamen vomitus) cephalalgia, delirium, deinde languor & somnolentia gravis, pulsus celer & vehemens, respiratio cita & laboriosa. Infantes, pauperes, & senes cæteris huic morbo minus obnoxii reperti sunt: reliquorum autem pauci a contagione liberi, & inter correptos paucissimi convaluerunt. Exules patriæ in *Galliam*, aut *Flandriam* prophylaxeos causa fuga minus sospitali freti pariter eodem fato cum conterraneis suis obierunt. Et insuper, quod dictu adhuc mirabilius est peregrini tunc temporis in *Anglia* hospitantes contagio immunes extiterunt, cum *Angli* peregre existentes morbo correpti sint.

Methodus medendi, *Art.* 371. Medici hujus novi morbi adeo exitialis aspectu terrifico perculsi primo obstupuerunt, nec quid faciendum esse bene norunt: Experientia vero a juvantibus, & lædentibus petita paulo maturius docti eundem debito regimini & medicamentis temperare didicerunt. Indicatio curativa primaria, ac præcipua fuit *sudorem liberium promovere & diutius sustentare*: Sudor enim quoquomodo imminutus, abruptus, vel suppressus mortem accelerabat, quo circa ægroti omni opera a frigore muniendi fuerunt & si sudores sponte sua haud satis copiosi fluxerunt, medicamentis diaphoreticis, & stragulorum plurimum inpositione provocandi fuerunt, & vires cum cardiacis, & vino sustentandæ. Morbus hic acutissimus quindecim horis ad *acmin* exsurgebat, sed non ante hor. 24. res in vado fuit. In quibusdam necesse fuit sudationem repetere, immo in robustioribus quandoque ad duodecimam vicem. Nonnulli, qui sudoribus haud sufficienter indulserunt, *in Fibres mali moris* inciderunt. Primis quinque horis potus omnino prohibendus erat; hora 7. morbus increvit, qua delirium superveniebat; somnus per totum morbi decursum sedulo excutiendus erat, & carnes non concedendæ.

C A-

CAPUT II.

Sive Fasciculus Morborum secundus.

INFLAMMATIO.

Art. 372. INflammatio in genere est tumor renitens ad tactum cum rubore, ardore, dolore urente, tensivo, pulsatili, punctorio, & gravativo, quibus semper accedit Febris plus minus acuta. Tumor vel resolvitur, vel suppuratur, vel in scirrhum abit, vel gangraenescit, & mortem infert. Inflammatio in genere.

ANGINA.

Hippocrrtis sententia.

Art. 373. Anginae non una sed tres sunt species. I. Species Anginae. In prima specie febris corripit, & rigor & dolor capitis, & maxillae intumescunt & sputum aeger difficulter deglutit, expuit autem & salivas duras, & paucas, & infra in facibus stertit, & si apprehensa lingua inspexeris, gurgulio non magnus est sed mollis, fauces autem intrinsecus saliva viscosa plenae sunt, & non potest excreare, & decumbere non sustinet, verum si decumbat suffocatur, & oculi affecti sunt, & prominet velut in strangulatis, & intente per ipsos videt, & ipsos commovere non potest & anxius est, & exilit frequenter, & facies ac fauces ardent, imo etiam collum. At videntibus nihil mali habere videtur, & videt ac audit obtusius, & prae suffocatione non intelligit, nec quid dicat, neque quid audiat, aut faciat, verum hians decumbit salivam fundens. Qui ita se habet quinta aut septima aut nona die moritur.

Art. 374. In secunda specie febris, & dolor adest II. Species. & fauces inflammantur, itemque maxillae, & salivam deglutire non potest aeger, spuit autem crassam, & multam, & difficulter loquitur,

Art. 375. In tertia specie linguae posterior pars in- III. Species.

inflammatur itemque locus sub tonsillis ad guttur, & neque salivam neque quicquam aliud deglutire potest æger, si vero coactus fuerit per nares ipsi effluit.

Observationes. *Art.* 376. Duæ humorum species Anginam faciunt, altera nempe a glutinosa, & frigida fluxione facta est, altera ab acri & calida. Prior fluxio in latiores decumbit venas, secunda in tenuiores; Prio quæ pituitosa est hyeme vel vere defluit, secunda Autumno & vere. Fiunt & Anginæ in pluviarum multitudine, & quadam constitutione vigente; in liberis raræ erant, & mitissimæ: in servis vero exuberabant, quibus vehementissimæ contingebant, & ab eis celerrime peribant.

Prognosis Anginæ. *Art.* 377. Ab angina habito si tumor fiat in collo bonum, aut tumor, & rubor in pectore superveniat bonum est. Anginæ quæ neque in collo neque in faucibus quicquam conspicuum faciunt, verum suffocationem vehementem, ac spirandi difficultatem inducunt, eadem die, & tertia occidunt, quæ vero tumores, & ruborem in collo accipiunt, & in cæteris quidem consimiles sunt, verum diuturniores; quibuscumque vero & fauces, & cervix, & pectus simul rubuerint diuturniores sunt: ast ex ipsis maxime servantur si non recurrerint rubores; si vero dissipentur neque tuberculo foras converso, ac collecto, neque pure leviter ac sine dolore excreato, neque in diebus judicatoriis perniciosæ sunt; num etiam suppurati fiunt? Securissimum enim est ruborem, & abscessum quam maxime foras verti. Erysipelas vero foris quidem accedere commodum est, intro autem converti lethale. Convertitur autem intro, quum disparente rubore pectus gravatur, & difficilem spirationem habet. Quibus vero anginæ ad pulmonem vertuntur partim in septem diebus moriuntur, partim evadentes suppurati fiunt, si eductio pituitosa sursum ipsis non fiat. Quibus per pulsationis venarum vementiam stercus de repente alvum secedit lethale est. In angina sputa gracilium subarida malum, anginosi in lingua tumores citra signa disparentes perniciosi. Et dolores disparentes citra manifestam causam perniciosi sunt in anginis. Qui non brevi concocta expuunt perniciose habent. In angina dolores ad crura citra

notas

notas cum febre pernicioſi. Ex anginis citra indicationem præcordii dolor cum impotentia, ac torpore oboriens occidit occulte, etiamſi manſuete ſe habere pareant. Ex anginoſis citra notas attenuatis dolor ad pectus, & ad alvum progreſſus concitatus, pus egerere facit; alias autem ejus qui exſolvitur tale eſt. In anginis omnia pernicioſa ſunt, quæ non manifeſtum dolorem faciunt, ſed & ad crura dolores diuturni procedunt, & difficulter ſuppurantur. Ex angina ſputa viſcoſa, craſſa, valde albæ, quæ violenter educuntur mala ſunt, & omnis ejuſdem maturatio mala. Ex angina ſubarida frequentia ſputa cum tuſſi, lateris dolorem inducentia pernicioſa; itemque ea quæ inter potandum per tuſſim ſubmerguntur; ſed deglutitio in anginis violenta mala eſt.

Art. 378. Si angina aut aliquis alius lateris morbus ægrum divexarit medicamentis, quæ delinguntur repurgato; ſin vero detracto copioſo ſanguine æger debilior videatur, infuſum alvi per clyſterem tertio quoque die exhibebis, donec in tuto æger fuerit, & fame opus habeat. Quamobrem ſanguinem ex brachiis detrahes, mox venas quæ ſub lingua ſunt ſecabis, ſed in prima, & altera ſpecie cucurbitulas ad verticulum in collo primum affigito: deinde in capite præraſo, & juxta aurem ad utramque partem apponito, & ubi cucurbitas affixeris ad multum tempus eas adærere ſinito, deinde calida exhibebis gargariſmata, caput abrades, ceteraque tum capiti tum collo circumpones, laniſque circumvolves, mollique ſpongia ex calida aqua expreſſa fovebis. Bibat autem aquam, & mulſam non frigidam, cremoremque aſſumat. Anginæ Curatio.

Aretæi ſententia.

Art. 379. Duæ Anginæ ſpecies reperiuntur, altera cum caliditate, & magna tonſillarum inflammatione, & extrorſum verſus tumefactione, quin etiam lingua, gurgulio, & omnes adjacentes particulæ in tumorem efferuntur; altera iiſdem locis collapſis, & ſubmiſſis efficitur, ſed interim compreſſio majore ſtrangulatu diſcutiat, ut interna inflammatio ad cor uſque Duplex Anginæ ſpecies.

usque pertingere videatur. Huic vero celetrime occurrendum est, nam & hac celerrime ægroti rapiuntur.

Quæ clysteribus curanda. *Art.* 380. Igitur si crapula, & ebrietas in causa sunt; eodem die clysterem imperato, isque duorum generum sit, alter usitatior, quo stercore educantur; alter ejusmodi, ut aliquas a tonsillis pectoreque humiditatem evellere possit; neque tamen in cæteris efficacior metaciorque esto, sed centaurii, & hyssopi decocta infundenda sunt; hæc enim etiam pituitam educere solent.

Quæ phlebotomia, *Art.* 381. Si tenuis autem victus præcesserit; scindere cubiti venam expediet, & latior sectio facienda est, ut majori cum impetu copiosior sanguinis emanet. --- Haud ignobile quoque adjumentum præstat, si ad animæ usque defectum ægrum perduxeris, usque eo tamen ne anima deficiat.

Quæ catharticis. *Art.* 382. At si deglutiendi via expeditissima sit elaterium, & cum mulsa, & cum sero lactis, quantum ad purgandum hominem satis est præbeatur, aliis enim purgatoriis elaterium in his ægrotis præstantius est. Conferunt etiam thymelea & synapi, siquidem hæc ambo ventrem repurgant.

Quando secundæ ranulæ. *Art.* 383. In quibus vero inflatione deglutitionem impediunt, lingua ad palatum reflexa ipsius venas (h. e. raninas) rescindito, quod si prompte multum sanguis defluat inter alia remedia magis proderit.

Gargarismata, *Art.* 384. Irrigationes utique seu gargarismata locis inflammatis, primum quidem adstringentes ut retrorsum materiæ labantur, conveniunt, quamobrem lanæ sordidæ hysoppi vino madentes, aut oleo ex immaturis olivis expresso accipiantur. Quia etiam cataplasmata irrigationibus similia sunto ex. g. palmulæ vino madefactæ, & cum rosarum foliis contusæ, & si viscidum ac molle cataplasma desideretur etiam hordei farina admisceatur aut lini semen, & mel & oleum, quorum omnium mixtura fiat.

In suppuratione Anginæ. *Art.* 385. Quodsi tumor ad suppurationem veniat, calida admovenda sunt: quibus & in altera anginæ specie utendum est. Adesto igitur fœnigræci farina, & manna, & resina, quæ liquari possunt, & poli coma inspergatur, nec non & fomentum calidum adhibeatur spongiis in decocto lauri baccarum hyssopique ma-

madentibus. Ad movendum pus autem efficacissimus est columbinus fimus tenuiter per lineum sacculum instar pulveris transmissus ac super inspersus; idem & caninus eodem modo praestat.

Art. 386. Ex mulsa vero cum lentis, aut hyssopi, aut rosarum, aut palmularum, aut simul omnium decocto collutiones fiant. Illinendum praeterea totum os est ut & ad fauces mororum, aut malorum punicorum aqua maceratorum succo, aut palmularum decocto, vel etiam compositis medicamentis ut Diamoro aut eo quod ex ruta sylvestri, & succo rhei componitur, aut Diachelidonio, idest ex hyrundinibus confecto medicamento. Ad reprimendam inflammationem.

Art. 387. Sin ulcera crustosa sint, collutiones, & gargarismata fiant ex hyssopi in mulsa, aut pinguium ficorum in aqua decocto: praeter haec amylum percolatum in mulsa, aut in ptisanae tragive cremore, Ad faucium ulcera.

Art. 388. Si Angina cum concidentia, quae erat altera speces, occupet, ab interioribus extrorsum omnia vocanda sunt --- proinde calidae irrigationes sunto cum ruta, & anetho nitro inspersso, & cum his superius memorata cataplasmata. Proficit etiam ceratum ex nitro, & synapi ad calorem excitandum superdare, calor autem exterior hujusmodi vitium tollit. Tumor enim foras in sublime elevatus a pulmonis inflammatione liberat, intus vero abditus anginam periculosam facit. Altera Anginae species.

Art. 389. Quicunque strangulationem ab angina verentes, quo laxius spiritus duceretur, asperam arteriam secuerunt, experimeuto sane rem comprobasse non videntur, nam vulneris ora in unum coalescere nequeunt quia ambae cartilagines inter se inglutinabiles sunt. *Id vero nostra aetate post plurima habita experimenta nullam facit difficultatem, instituta enim laryngotomia vulnus optime glutinatur.* Laryngotomia.

Coeli Aureliani sententia.

Art. 390. INflammatio faucium, *synanche* dicta, est difficultas respirandi (cum suffocationis periculo) ob vehementiam tumoris faucium, in morbo nascenti adest querela sine ratione, atque difficilis Anginae descriptio.

motus

motus colli, & gutturis, item saliva plurima, subdolens & faucium sensus cum asperitate sensibili; difficultas deglutitionis salivæ, tum respirationis, velut impedimentum tanquam obstantis crassioris humoris. Crescente malo partes affectæ rubent & tument; ut tonsillæ; & summitas gutturis fere ad suffocationem dehinc intumescit collum atque vultus; humores evadunt crassiores; oculi prominent sanguinolenti; demum lingua ultra dentes ad exteriora prolabitur; siccescunt fauces; gelidus torpor articulos invadit; pulsus est celer & densus; locutio cum summo dolore, neque articulata, postremo amputata; livor vultus; recursus poti liquoris per nares, gutturis atque pectoris stridor; & quibusdam quasi *sonitus caninus*, pulsus defectio, quibusdam oris spumatio; mors.

Curatio. *Art.* 391. Lanis mundis ac mollibus; & non infectis dulci atque calido oleo infusis protegendum est collum cum thorace; adhibenda est plebotomia intra biduum. Aqua calida pro potu ordinario præbenda est.

Boerhaavii sententia.

Angina sine tumore fere semper lethalis. *Art.* 392. Angina duplex est: Species prima sine ullo tumoris externi internive signo, altera cum tumore aliquo; prior in fine morborum diuturnorum, maxime post ingentes & repetitas evacuationes contingit; pallorem faucium & siccitatem, & tenuitatem comites habet; quare *nervos & musculos resolutos* plerumque habet, fere semper est signum imminentis mortis. *Anginæ gravissimæ sunt* (inquit *Hippocrates* prognost.) *& celerrime interimunt; quæ neque faucibus, neque in cervice quicquam conspicuum faciunt, plurimum vero doloris &* orthopnœæ *inducunt*. Remedia vasa vacua bono succo vitali replentia, calefacientia & corroborantia indicantur; sed raro curatur. Quandoque etiam oritur subito sine signis manifestis prægressis ullius morbi; vix capit medelam: & fere semper post mortem suppuratum pulmonem demonstrat.

Anginæ cum tumore, *Art.* 393. Angina cum *tumore* accidens varias occupat partes, uti linguam, ejusque musculos, palatum, tonsillam, uvulam, pharyngem, laryngemque earumque

que musculos, ossis hyoidis musculos; fistulam pulmonalem, œsophagum ejusque muscuium; &c. quo plures harum partium inflammantur, eo sævior est morbus, & periculosior; decurrit enim consuetum *inflammationis generalis* iter, easdemque facit ac patitur mutationes in *resolutionem*; *pus*; *gangrænam*; *scirrhum*.

Art. 394. In specie hac inflammatoria omni arte tentanda est resolutio; 1. *Venæsectione larga*; & ; si opus fuerit, aliquoties repetita. 2. *Purgantibus* ore haustis; vel *clysmatibus*. 3. *Victu potuque tenuissimo*. 4. *Nitrosis subacidisque medicamentis*. 5. *Vapore tepido* assidue hausto. ℞. *Acet. sambuc: rosat: calendul. ana* ℥j. *aqu: stillat. sambuc.* ℥vj. *misce*. Vapor calidus hauriatur infundibuli ope in fauces. Fomentis, epithematis; epispasticis; &c. His successu carentibus, prænuntiata prius acerba prognosi, celebranda erit *bronchotomia*; de qua operatione consulatur auctor, ut etiam de *Angina œdematosa*, *catarrhosa*, *schirrhosa*, *suppuratoria*, *gangrænosa*, singulatim. Indicationes curativæ.

Art. 395. *In illa Anginæ specie, quæ* Cynanche *appellatur; ægro suffocanti* Laringotomia *institui potest. Morbus ipse periculosior est, quam hæc operatio, quæ hoc tempore magis ad praxin esset revocanda. Circumspectione nihilominus hic summa opus est; ne; si aliæ quoque partes pulmo scilicet, pleura, gula, &c. inflammatæ, aut jam pure repletæ sint; irritus sit labor, & calumniandi ansam præbeat. Omnibus igitur bene consideratis operatio hoc modo est aggredienda: reclinetur aliquantum caput; quosque in conspectu magis prodeat trachea; annulique ejus cartilaginei a se invicem magis recedant. Incidatur deinde cutis secundum longitudinem laryngis usque ad foveam. Hæc utrinque ministri digitis deducatur, quo oculis chirurgi occurrant musculi duo longi sternohyodei; cultro ligneo vel osseo a se invicem parum removendi; mox, larynge sese exhibente; sectio in ea fiat ope phlebotomi; loco inter annulum cartilagineum tertium; & quartum medio; sedulo cavendo ne cartilagines ipsæ lædantur: Flatu prodeunte cultellum aufer; vulnerique fistulam argenteam infigito, bene prospiciendo, ne; longior justo, posticam tracheæ partem* Laringotomia.

attin=

attingat, unde tussis continua. Suffocationis periculo cessante, quod die tertio aut quarto plerumque contingit, vel saltem contingere oportet, fistula ablata vulnus ordinario modo secundum artem curetur, nam ab aliis non differt. Chirurg. Barbet. p. 498.

Ettmulleri sententia.

Anginæ divisio. Tonsillarum inflammatio.

Art. 396. Angina est faucium & colli inflammatio; dividitur in *synanchen*, quando interni faucium seu pharyngis musculi inflammantur; *parasynanchen*, quando dictæ externi afficiuntur; *in cinanchen*, quando internæ laryngis partes sunt inflammatæ; *paracynanchen*, quando dictæ externæ patiuntur. In *cynanche* pulmone quoque sæpius afficiuntur, unde insignis respirandi difficultas, tanquam in *peripneumonia*, adeo ut ægri canum more ore hiante respirent. Tonsillarum inflammatio ex lymphæ vitio Febrem habet conjunctam, sed magis lentam, & omnia symptomata sunt remissiora, quam in *Angina*, fauces rubent: & tonsillæ tumidæ insigniter prominent. Periculosus est Anginæ in *Pleuritidem* transitus, Anginosis spuma circa os apparens est lethale signum.

Curatio.

Art. 397. In cura omnia ea conveniunt, quæ *pleuritidis* in usu esse solent, speciatim animalium stercora, ut equinum, caninum, &c. quæ morbum in Prima herba detruncant; externe conducit cataplasma ex *nido hirund.* ♃. *nid. hirund.* N. j. *cep. sub cineribus assat.* N. iij. *flor. sambuc. p.* ij. *coq. in lact. & traiice per cribr. deinde add. alb. græc.* [illegible]. *ol. cham. stillat.* ʒß. *lilior. alb. q. s. m. Venæsectio* aliquoties repeti debet pro ratione circumstantiarum; omittenda est tamen in *angina maligna*, in qua *sudorifera & specifica* sunt usurpanda: & ipse medicus caveat sibi ab halitu ægrotantium: Convenit *vomitorium* in principio anginæ malignæ, modo mature administretur. *Purgantia* locum non habent in angina, sed *enemata & vesicatoria*: Inter gargarismata *urina propria* valde commendatur, item *succus sedi majoris, cum spiritu vini & sal. armoniac. & stercore canino*. Præ reliquis convenit gargarisma *ex decocto raparum cum pauco sal. armoniac.* Ad rumpendum abscessum convenit gargarisma *ex sem. sinap. in hydromel. coct.*

Art.

Art. 398. In angina notha, alias alba dicta, non opus est *venæsectione* nisi in plethoricis, conducunt potius in principio *sudorifera*, & post hæc *purgantia leniora cum externis resolventibus*, gargarisma *ex decoct. origani, rad. pyrethri, sem. sinap. cum aceto*, &c. & postea *succ. sempervivi cum syr. e moris*. Anginæ notæ curatio.

Barberyaci sententia.

Art. 399. Angina affectio est gutturis vicinarumque partium respirationem, vel deglutitionem impediens, modo solidorum, modo liquorum, ulla sine labe asperæ arteriæ vel pectoris. Anginæ definitio.

Art. 400. Dividitur in *spuriam*, & *veram*. Angina *spuria* quæ ordinario sine febre ingruit evenit: quando materia quædam pituitosa ad Pharyngem, vel ad glandulas laryngi circumpositas descendit, vel quando colli vertebra quædam luxatur, adeo ut ab ejus pressione, nec per trachæam libere respirare, nec per œsophagum alimenta deglutire liceat. Eadem in veram & spuriam dividitur.

Art. 401. Angina vero ea est quæ ex insigni inflammatione musculorum Laryngis vel Pharyngis carniumque vicinarum oritur; & cum vehementi febre sociatur. Hæc vero in quatuor itidem subdividitur species habito respectu partium, quas impetit; nam si interiores tantum Laryngis musculi inflammantur, dicitur *Cynanche*, si musculi externi *Paracynanche*; si vero inflammentur musculi interni Pharyngis *Synanche* vocatur; si externi *Parasynache*. Veræ anginæ subdivisio.

Art. 402. Harum quatuor speciem interior causa eadem quidem est, ac quæ aliarum omnium inflammationum quamlibet corporis partem corripientium, videlicet sanguinis effervescentia, qui a carotidibus vehementer, & ingenti copia refluus mirifice has ipsas partes distendit, & nonnullis dilaniatis fibrillis extravasatur impedimentum facit subsequenti, ne per easdem venas ad cor pervenire possit; quare noviter superveniente ibidem loci sanguine, partes ille in tumorem crescere coguntur, donec extravasatus dissipetur, vel a præterfluente in vasa iterum rapiatur, vel fermentando putrescat, quod ubi contigerit tumore disrupto pus efluens, per os emanat vel in aspersam arteriam descendit, ni reclinato capite cito expuatur. Anginæ veræ causa interior.

Causa ejusdem externæ. *Art.* 403. Inter externas causas recensentur: aeris summum frigus, præsertim corpori valde calefacto superveniens, potus algidi, prava constitutio aeris, tempestatum anomaliæ; videlicet: ut quando modo calor, modo frigus eadem die se se alternative excipiunt; insolatio cum capite nudato, ingentes vocis conatus cum exclamatione, similiaque.

Quoad spuriæ Anginæ causas; jam satis meminimus ubi partitione hujus morbi in spurium & verum dedimus, quare necessarium nobis non videtur, eadem in re diutius immorari.

Anginæ Diagnos. *Art.* 404. Symptomata, quæ prosequuntur Anginam, adeo eam copertam reddunt, ut irrite tempus absumeremus fusius clariusque ejus diagnosin perscribendi. *Vera* autem a *spuria* discernitur, quia illa semper cum febre conjungitur, in qua etiam major deglutiendi, aut respirandi difficultas adest, dolor locum affectum exercet, & rubor denique interdum foris apparet. Quæ a cujusdam vertebræ luxatione producitur facilius ceteris cognoscitur. Si inflammatio partes externas Pharyngis, vel Laryngis occupat, deglutitionis respirationisque difficultas major est, ac ubi internas partes tenet; hoc itidem casu dolor profundior est, & inflammatio non raro ad externas usque partes circa collum se se manifestat.

Prognosis. *Art.* 405. Inevitabilis necessitas respirationis, & alimentorum satis evincit Anginam ex periculosissimis morbis esse, quia vetando, ne utrumque præstari possit, necessario sequitur ex defectu respirationis sanguinis circulationem inhiberi, unde eodem in pulmonibus accumulatio suffocatio imminet; vel ex alimentorum defectu, quibus corporis partes nutriantur, & spirituum animalium jugis absumptio reparetur, mortem fores pulsare; quin possibile sit ut alio modo vitari possit. Angina ex vertebrarum luxatione ferme semper lethalis est; aliæ vero ejus species plus minusve periculosæ ratione magnitudinis & gravitatis symptomatum, quibus sociantur.

Curatio. *Art.* 406. Curatur hic morbus eadem omnino ratione, qua reliquæ omnes inflammationes: videlicet revellendo, & derivando sanguinem in faucium aliarumque vicinarum partium musculi accumulatum; quod

ope

ope reiteratæ phlebotomiæ ad brachia, pedes, imo ad ipsas jugulares institutæ obtineri potest. Quia vero periculum imminet, ne æger repente suffocetur: maxime ubi inflammatio latior est, & vehementior; ideo sanguinis effusio timenda nequaquam est, sed affatim jubenda; adeo ut tempore 24. horarum quinque vel sex vices usque venam secare liceat. Insistente morbo hyrundines utiliter hinc inde circa colum applicari possunt, maxime vero in ejus parte anteriore, cujus effectus quandoque mirabilia prestat, ut etiam cucurbitæ ad cervicem; & infra mentum scarificatæ. Venarum *Raninarum* seu *Ranularum* sub lingua apertio tanti non videtur momenti; ideo præteriri potest. Neque hyrundinas aut cucurbitæ scarificatæ usurpandæ sunt quin prius vena brachii; vel pedis, vel jugularis quater vel quinquies secetur: Post singulam Phlebotomiam clyster injicietur valide purgans; ut inde mobilior pars noxiæ materiæ ad inferiora solicitetur; cujus sequenti rationem concinuati poterunt formulæ.

℞. *Fol. Malv. mercurial. Betæ. Parietar. ana man. j. Sem. Anis. Fœnicul: ana* ʒij. *Hordei, Furfur: ana man. sem. flor. Camomill. Melilot. an: pug. j. Senn. oriental: Semin. Cartham. Polypod. Querein: ana unc. sem. coq. in suf. aq. quantitate per aliquot hor. Colat. lib: j. dissol. Diaphœnic. Diaprun. solut. ana* ʒvj. *Mellis mercurial. unc.* ij. *f. Clyster una hora a phlebotomia injiciendus, & eadem die, vel postridie si opus repetendus.* Clysters

Ceterum a primis usque morbi diebus exhibentur ægro emulsiones; ut inde sanguinis ardor temperetur; ejusque vehementior motus cohibeatur, quibus utiliter adduntur narcotica ad dolores, & defluxiones inhibendas.

℞. Amygdal. dulc. excorticat. & mundat. N. xii. *4. Sem. maj. unc.* j. *Sermin. pap. alb. Lactuc. ana* ʒj. *Contund. in mortar. marmor. sensim assumenda Aq. Ros. pap. rub. ana unc.* iij. *& colatur adde Syrup. Capill. vener. vel Violar. vel Nenubar. unc. sem. Syrup. pap. alb.* ʒiij. *vel laudan. gr.* j. *& f. Emulsio vespere exhibenda.* Emulsio.

Gargarismata, quæ hac occasione usurpari solent, multum quidem emolumenti non præstant, quibus vero

ro eorum usus arridet, sequentem formulam ex melioribus, & usitatioribus adjungimus.

Gargarisma. ℞. *Rad. Glycyrrhyz. Cortic. Granat. ana* ℥ij. *Flo. Balaust. pup.* j. *Uvar. exsiccat.* ℥vj. *Caricar. ping. num.* vj. *vel* vij. *Aq. Hord. q. s. ebull. simul, & colatur lib.* j. *dissolv. Mellis Rosat. Syrup. Capill. vener. unc.* j. *& sit ad usum gargarismatis,*

Vel sequens etiam usurpari potest.

Aliud. ♃. *Rad. Mal. Alth. ana unc.* ij. *Semin. Lini Fœnugræc. ana* ij. *Uvar. exsiccar. man. sem. Flor. Camomill. Melilot. ana pug.* j. *Aq. Hord. q. s. eoq. simul, & in colat. lib.* j. *dissolve syrup. Ros. exsiccat. unc.* j.

Loboch. Ad temperandam humorum acredinem partes inflammatas irritantium, sequens Lohoch utiliter usurpatur.

♃. *Mucilag. semin. Psill. Cydonior. Aq. rosar. cutract. unc.* iv. *syrup. Violat. unc.* ij. *m. f. Looch cojus nonnulla cochlearia subinde ægro porrigantur, ut intra os detineat; liquefactum sensim deglutiat.*

Evacuatis sufficianter per crebras phlebotomias vasibus purgandus æger est pharmaco sequenti.

Potio purgans. ♃. *Sennæ unc. sem. Pulp. Cass. unc.* ij. *Crystal. miner.* ℥ij. *Ros. pallid. pug. sem. infund. frigid. in Aq. font. tribus cyath. per noctem, mane sequent. colat. ciathus dabitur hauriendus hora sexta, alter cyathus dabitur hora octava, tertius demum hora undecima: sed in primo cyatho tantum dissolvetur syrup. de cichor. cum Rhabarb. unc.* j.

Regimen. Insistente morbi gravitate etiam post reiteratas phlebotomias, quibus non obstantibus inflammatio æque valida perennet, & suffocationis periculum impendeat, purgantia omni dubitatione procul fortiora reddi debent, atque etiam D. RIVIERE exemplo emeticum propinari. quod tamen nisi præmissa consultatione decerni nequit.

Art. 407. Quoniam in hoc morbo febris vehemens ut plurimum occurrit, ideo jure carnium tantummodo solidis quibuslibet interdictis alimentis nutriendus est ægar, maxime vero ubi deglutiendi difficultate laboret. Quod si inflammatio ita oesophagum teneat, ut nec liquida alimenta descendere possint opitulandus est æger, immissa per eos cannula recurva ultra locum inflammatum sensim intrusa, per quam syringa nutrien-

trientes liquores in oesophagum injici debent. Hoc itidem casu commode nutrientes clysteres usurpantur, quorum ad exemplum sequentem tradimus formulam.

℞. Juris carn. ℔. *sem. vitel. ovor. num.* ij. *sacchar. unc.* j. *m. f. clyster si opus bis terve per diem reiterandus.* Clyster nutriens.

Art. 408. Omnia quæ hucusque proposuimus remedia deliniendæ inflamationi inserviunt, dissolvendoque tumori; verumtamen sit morbus adeo pervicax est, ut necesse sit ad suppurationem devenire, promovenda eadem erit cataplasmate emolliente aliquo, cujusmodi. Quid præstandum: ubi inflammatio ad supurationem vergat.

℞. Fol. jusquiam. vel semperviv. q. s. coq. sub ciner. cald. intra chartam humentem revoluta. Post coctionem pulpa educatur; icem ℞. Rad. bryon. lil. alb. ana unc. sem. fol. pariet. man. j. *flor. camomæl. man. sem. coq. & contund. quibus per setaceum trajectis pulpa itidem educatur. Mixtis utriusque pulpis adde farin. semin. lini, fœnugrec. ana unc.* ij. *butyr. ol. camomill. parum.* F. *cataplam. quod collo applicabis, & quotidie bis renovabis.* Cataplasma emolliens.

Art. 409. Iisdem adhibitis vegetabilibus, cum additione folior. malvæ, & altheæ juvabit collum tepide fovere, antequam cataplasma applicetur. Quid supparato tumore præstandum.

Absoluta suppuratione tumor aperiendus est, vel compressu digitorum, vel phlebotomo, vel cingula, vel demum *Pharyngotomo* quod instrumentum est, noviter inventum instar cannulæ phlebotomum occultantis, cujus cuspis occulti elateris ope, usque ad certam mensuram vibratur. Hujus instrumenti ope periculum abest alias partes simul rescindendi, sed tumor tantum impetitur. Si vero nudo phlebotomo operatio instituitur, acies ejus tandiu digitis occultanda donec ad gulam perventum est. Hic eadem parum produta tumor vulneratur, simulque ægri caput reclinando datur opera, ut effluens materia in os, non vero in fauces descendat. Quod si tumor adeo profunde in gulam lateat ut, nec videri, nec digitis tangi possit, ad instrumentum confugiendum est quod *speculum oris* vocatur. Hujus ope dilatato ore, & lingua depressa cultri acies parum recurva ingeri debet quæ capulo ligneo adeo longo munienda est, ut ad locum usque

tumoris pertingat, eademque demum tumor vulneratur.

Aperto inde tumore, atque pure emanante, decoctione quadam detersiva, atque adstringente ulcus abluitur; cui scopo non contemnendam opem sequens exhibet.

Gargarisma abstergens.

℞. Hord. integ. man. j. rad. glycyrrhiz. unc. sem. uvar. exsiccat. ros. rubr. ana man. sem. aq. font. lib. j. coq. ad consumpt. quartæ part. in colat. dissolv. mel. rosat. unc. sem. pro gargarism.

Si ulcus sponte sua pedetentim non consolidatur, collyrio *Lanfranchi* subinde tangendum.

Interea perficitur curatio ægrum subinde purgando aut ejus alvum clysteribus laxam detinendo, in primis autem cavendo, ne solidis succosisque alimentis utatur, metu ne eadem materiam augendæ defluxioni aptam ministrent.

Ceterum antequam finem faciam monendum est fieri non posse. secus ac veteribus visum est, ut pus ab aperto anginoso tumore dimanans pectoris empyema generet, cum in ejus cavitatem descendere nequeat, quod sane necessarium esset ad empyema producendum. Nam omne quod evenire potest illud est, ut per asperam arteriam ad pulmones abeat, in quibus sensim depluendo, ulcus faceret vel affatim descendendo suffocationis periculum induceret. Ut plurimum tamen neutrum evenire observatur, quia si aliquid puris descendit id nisi per œsophagum sit, atque inde in stomachum, ubi nullum quidem, vel saltem non adeo insigne periculum impendet.

Farrago sententiarum.

Sydenhami methodus.

Art. 410. Angina temperamento sanguineo præditos, & *rufos* præ reliquis invadit; *venæsectio* copiosa in brachio celebranda est, mox in ranula; deinde tangantur partes inflammatæ *melle rosaceo spiritui sulphur.* ad summum acorem permisto, & *vesicatorium* nuchæ admoveatur. Si morbus sit diuturnior, *venæsectio* repeti debet & *enemata* injici, item *cathartHicum* propinari &c. *Sydenham*.

Remedia

Art. 411. *℞. ol. amygdal. dulc. flor. sulphur. ana* ℥j. *chry-*

℥. *chryſtall. tartar. ſacchar. cand. ana* ʒij. *ol. n. m.* gut. iv. *ſyr. de alth.* ℥iij. *m. f.* linctus. Atque hunc præ aliis omnibus laudat Dr. *Harris* in obſerv. morb. grav. Ad ſalivam copioſiſſime educendam nihil pulv. ſequent. (inquit author) præſtantius efficaciuſve novi. ℞. *chryſtal. mineral. ſacchar. chryſtal. ana p. æ. miſce*, teneatur in ore ℈j. donec ſaliva abundaverit, tunc expuatur; horæ poſt quadrantem vel dimidium repetatur, mirum quantum hinc ſalivæ, &c. *Muſgrave. Succus corticis viridis nucum* cum melle depuratus commendatur a *Galeno*. ad ſalivam movendam.

Art. 412. *Veneſectionem in* ranula *omnes fere extollunt, quidam in* vena jugulari; *phlebotomia vero in* pede *alterutris præferri debet ob majorem revulſionem. Angina nulla tuta eſt, quanto minus tumoris, tanto magis periculi; ſecuriſſima eſt, ſi rubor maxime foras vertatur. Interne* antipleuritica *fere omnia proſunt, privatim* oleum lini *nunquam ſatis laudandum, Externe* gargariſma anginoſum, gargariſma ad pituitam, cataplaſma anginoſum, vapor ad anginam, *&c. Fulleri. Item gargariſma ſequens in angina notha,* ℞. *auric. judaic.* ʒiſs. *rad. pyreth.* ʒij. *herb. hyſſop. p.* ij. *ficuum ping. ſciſ.* N. iv. *coq. in aq. font. q. ſ. ad.* ℔j. *ſub finem addendo mellis* ℥iv. *colatur. add. pulv. ſubtiliſſ. alb. græc.* ʒij. *ſp. vin. rectificat.* ℥ij. *ſp. cochlear.* ℥ſs. *miſce.* Remedia varia.

Art. 413. Angina vero utplurimum a ſola inflammatione muſculorum pharyngis vel laryngis non generatur, ſed ſæpeſſime exoriri videtur a tumefactione, & inflammatione glandularum, circa ædem organa jacentium quæque muſculis inſternuntur. Veræ anginæ cauſa frequentiora.

Quando plane confirmatus morbus eſt, & tumor una cum inflammatione interius magis ac exterius prominet, nec non reſpiratio difficillima vel deglutitio admodum impedita videtur, topicis remediis tantum non eſt immorandum, ſed frequentes, & copioſæ ſanguinis emiſſiones jubendæ ſtatim, quæ ſi nihil proficiant, confugiendum eſt ad operationem *Bronchotomiam* vel *Laryngotomiam* dictam, quæ, utut periculoſa vulgo reputetur, morbo ipſo tamen minus habet diſcriminis. Atque revera ſi pauci inveniuntur Chirurghi, qui eadem calleant, multoque minus qui proſpere perſolviſſe

affirmant, tota hujus operationis inefficacia ab hoc uno proficisci videtur, quod nimis sero, & circa extrema versante ægro suscipitur, atque per consequens tempore quo temerarium est, ac satis imprudens eam usurpare. Contra si pulmones nondum inflammati sint ægrumque facile operationem hanc perferre posse judicetur, tuto jubebitur, maxime quia innumera experimenta evincunt tracheæ vulnera nec insanabilia esse nec lethalia.

Bronchotomiæ descriptio. *Art.* 414. Ad Bronchotomiam igitur ordinatim, & recte instituendam, lecto vel scamno æger assideat, posterius capite reclinato ad pectus famuli, ejus manur cum corpore possidentis. Sic locato ægro chirurgus situm commodiorem minusque periculosum ad persolvendam operationem eligat: videlicet ad pollicem infra Laryngem intra tertium, & quartum trachæ annulum cavendo, ne eos annulos lædat. His omnibus rite prænotatis integumenta primo transversim digitis comphrenduntur; tum secundum longitudinem secantur, & scalpello dexterius quo fieri potest musculi Sterno-Tyrodei, & Sterno Hyoidei separari debent.

Detecta aspera arteria carnea membrana cartilagineos annulos conjungens lanceola transversim iucidi-tur, vitatis nervis recurrentibus necessarios spiritus ad munera organi vocis vehentibus; quæ iisdem nervis resectis desineret. Cavendum item est, ne profunde nimis adigatur instrumentum, metu oppositum latus tracheæ vulnerandi.

Post incisionem non educitur lanceola, quin stylus immittatur ad parandam viam introductioni cannulæ, quæ brevis, recurva, & habendæ incisioni proportionalis antea comparatur. Eadem brevis adhibetur ne immissa oppositum trachæ latus attingat, indeque tussim continuam faciat, & duobus foraminulis instruitur, ut trajecto filo firmata in situ suo circa collum adligari possit. Quidam consulunt ad modificandum aeris per hanc cannulam ingressum, ut eadem gossypio vel velo obtegantur, alii contra irritas has præcautiones habent, & nihil omnino adjiciunt. *Cl. Boudon* autem cum *D. de Garrengeot* consentit relinquendam parumper esse cannulam omnino detectam, habita antea cautione cubiculi fenestras clausas detinendi, &

aerem

aerem igne admiſſo tapefacendi, poſtea vero eamdem ſimplici velo obtegere ſatis habent, ut aer libere ingredi ac egredi poſſit. Velum emplaſtro perforato deſuper impoſito, & turanda ejuſdem figuræ firmatur, atque hæc omnia abductis faſciis, quin cannulæ apertura numquam obtegatur, in ſitu ſuo detinentur, ne ad capitis, & colli motum laxentur, aut decidant. Triduo ferme elapſo cum aer per conſuetas vias ſibi tranſitum expedierit, atque reſpiratione ſatis libere cedente, totus apparatus cum cannula adimitur, curationiſque intentio ad conſolidandum tracheæ vulnus convertitur, quod ex lege artis, eo ipſo modo expeditur, quo reliqua vulnera tractantur, & ſaneſcunt.

PLEURITIS & PERIPNEUMONIA vera & notha.

Æginetæ ſententia.

Art. 415. Dolor latericius, quem Græce *pleuritim* dicunt, proprie membranæ coſtas ſuccingentis inflammatio eſt. Comitatur hunc anhelitus difficultas, tuſſis, febris continua, dolor ad claviculam uſque, & præcordia pertingens: diſcerni autem pleuritis ab inflammatione jecinoris, in qua omnes hæ notæ apparent, hiſce indiciis poteſt. Pleuritis quid ſit?

Art. 416. Pleuriticos quidem dolor punctilis infeſtat, & tuſſis quandoque arida, quod morbum crudum portendit: quandoque cum ſputi rejectatione, quod humorem, qui morbum erat, innuit. Rubrum etenim & ſanguinolentum excreatur, ſanguine naturæ modum exuperante. Flavum vero & in pallorem langueſcens, cum flava bilis ſuperat. Quemadmodum rurſus albicans, & ſpumoſum ſi pituita. In melancholico vero humore nigrius rejicitur. Pulſus durus ac ſerræ modo denticulatus ſubeſt. Pleuritis veræ diagnoſis.

Art. 417. In jecoraia vero inflammatione, nullus dolor compungens neque durus adeo pulſus ſentitur, ſed arida tuſſis, qua nihil expuitur, uſque moleſta, facies pallidior apparet. Ejus diſtinctio ab hepatyide.

Art. 418. Quæ vero laterum compunctiones ex muſculorum externorum inflammatione oriuntur, hæ quidem Pleuritides no-

dem

thæ seu spuriæ. dem nothæ pleuritides appellantur, in quibus absque tissi, absque excreationibus, cum molliore pulsu, locus affectus manu attrectatus dolore afficitur, & nisi suppuratus tumor discutiatur, post coctionem ad exteriora prorumpit; quum pleuritis ex inflammatione membranulæ costas succingentis creata eo non feratur, illa vero nisi vel foras, vel intus a purulenta colluvie expurgetur, multo citius in vomicam peripneuniacam transit.

Curatio pleuritidis. *Art.* 419. Si igitur ad claviculam usque dolor protenditur, vena incidenda est; sin vero ad præcordia usque perveniat, purgandum. Reclamantibus autem viribus imbecilis neutrum faciendum; sed clysteribus acrioribus utendum. Quod si dolor mediocris affuerit, pro clysteribus aqua mulsa, & ptisanæ aut chondri cremor propinentur. Si dolores vehementer affligunt post evacuationem demulcendi sunt lanæ calentis vel sulphuratæ impositu, ant fomentis ex millio, & furfuribus in sacculo adhibitis, aut calida aqua, seu oleo vescicula excepto. Circa quartum diem sorbitionibus ægrum nutrito adjecto melle perexiguo. Septem autem diebus elapsis, linctus ex amygdalis, semineque urticæ melle contritis offeretur, aut eclegma ex butyro melleque decoctum. Injiciendum insuper eo morbo opressis per inferna medicamentum ex butyro & terebinthina. Sed efficacior linctus est, qui ex fructu piceæ: item ex amygdali amari, seminis lini, nuclei pinei, & amyli equilibrio cum melle conficitur. Quos autem vigiliæ torquent, eos medicamentum e papaverum capitibus delingere competit. Post decimum vero & quartum diem si malum non cesserit cucurbitulæ ipsis imponendæ, ægri in extenuatoria victus ratione servandi. Deinde ubi morbus remittitur in lavacrum ducendi, frigidum vitandum. Victus solidior adhibendus.

Aretæi sententia.

Signo pleuritidis. *Art.* 420. Hunc affectum comitatur dolor acutus ad jugula ascendens, ignis acer. Decubitus in latus inflammatum facilis est: in sua enim ipsius sede collocа-

locatur: in oppositam vero partem decubitus dolorem concitata; a pondere enim & phlegmone, & suspensione in omnes membranæ continuas partes ad humeros usque, jugula, quibusdam & in terga, & in dorsi scapulas dolor protenditur. Pleuritida veteres Græci appellarunt, Latini morbum lateris vel costarum.

Eam vero sequitur difficilis, spiritus, vigilia ciborum fastidium, malarum rubor hilaris, tussis arida, sputa ægre exeuntia pituitosa, aut biliosa, aut abunde cruenta, aut subflava, & hæc ordinem non servantia, sed alias alia advenientia, & recedentia. Ex omnibus vero pejus est si cruentum sputum desiit. Delirant autem & nonnunquam comate occupantur: atque in soporem gravem declinantes mentis alienationes patiuntur.

Art. 421. Itaque si in malum vertatur morbus omnibus in pejus vergentibus intra septimum isti in syncopem lapsi consumuntur. At si in secunda hebdomada educi sputa incipiant, & mala augescant, decimoquarto die pereunt. Nonnumquam sane intra huius temporis spatium omnium in pulmonem transitus est. Trahit enim in se ipsum pulmo rarus, & calidus, & ad proxima trahenda sese commovens; tuncque morbi transpositione homo repente strangulatur. Ceterum si diem hunc ægrotus transierit; atque intra vicesimum non moriatur in empyema: hoc est pectore suppuratus evadit. Hæc profecto si morbus ad perniciem tendat, eveniunt. Prognosis mala.

Art. 422. At si in melius vergat sanguinis e naribus larga profusio cum impetu succedit; tuncque repente morbus discutitur, quandoquidem & sommus oritur, & pituitæ rejectio advenit, postea biliosorum tenuium, deinde multo tenuiorum, rursum vero cruentorum, crassorum, carnis formam referentium. Quod si post cruenta iterum exeat bilis, post ipsam pituita, secura est hæc in pristinum restitutio. Hæc si tertio die incipiunt, & facile extussiunt, lævia, æqualia, humida, rotunda, septimo die liberantur, quando & venter biliosa exturbat, spiratio conquiescit, mens ad se redit, febres decrescunt, ciborum appetentes sunt: Si secunda vero hebdomada hæc inchoantur, decimo quarto die sanantur; sin minus in empyema h. e. pe- Prognosis bona.

ctoris

ctoris ſuppuratione morbus vertitur. Id vero rigores indicant, doloreſque punctorii: ſedere cupiunt, ſpiritus deterius ducitur, tunc metus major eſt, ne pulmo pus multum ſubito attrahens hominem ſuffocet, qui prima & majora mala evaſerat.

Verum enim vero ſi inter coſtas morbus irrepſerit, eaſque disjunxerit; & phlegmonis faſtidium extrorſum deprompſerit, aut verſus inteſtina eruperit plerumque homo ad ſanitatem redit.

Quo anni tempore frequentior. *Art.* 423. Inter anni tempora hyems maxime hujus morbi ferax eſt: ſecundo autumnus, ver minus, niſi interdum frigidum ſit, æſtas vero minime.

Qui facilius corripiantur, Quantum ad ætates attinet in primis ſenes pleuritidi ſunt obnoxii, qui etiam ſæpius quam alii liberantur, neque enim magnus phlegmon in arido corpore excitari poteſt, neque in pulmonem tranſitus facilis eſt, quippe qui eſt in ſenecta, quam in alia ætate frigidior. Juvenes autem, & viri haud ita frequenter in hunc morbum incidunt, verum neque admodum frequenter evadunt, nam neque ab exigua cauſa, neque ob exiguum phlegmonem ægrotant. In magnis autem majus ineſt periculum, & pueri minime pleuritide corripiuntur, minuſque ab ea percilitantur.

Peripneumoniæ diagnoſis. *Art.* 424. Si pulmo male habet puſillam quidem ob cauſam difficulter ſpirat, male vitam agit, mors tardiſſime advenit, ſi quis medelam adhibet. Si vitium inſigne fuerit quale eſt phlegmon, ſtrangulatus ſequitur, vocis ſpirituſque ſublatio, ſubitanea pernicies imminet. Hæc eſt ægritudo ea quam Græci Peripneumoniam, Latini Pulmoniam dicunt: vomica ſcilicet pulmonis. Eam febris acuta comitatur, doloris carentia, ſi ſolus pulmo inflammatur. At ſi quæpiam ex membranis eum ambientibus, & ad pectus deligantibus inflammatur, adeſt tunc dolor, ſpiritus eſt depravatus, calidus: ſedere volunt laborantes ad ſpiritum facilius ducendum, rubeſcit facies, ſed mala præcipue, oculorum album nitidiſſimum ac pingue eſt: ſummæ nares ſcimæ ſunt, venæ temporum, vel etiam colli elatæ apparent, cibos averſantur: calor in exterioribus membris modicus, humectuſque eſt in interioribus ingens, aridus. Inde fit ſpiritus calidus, ſitis, linguæ ſiccitas, frigidi aeris aviditas;

meutis

mentis ambiguitas supervenit: tussis adest plerumque sicca, sin aliquod sputum movet perinde est ac in pleuritide sed cruentum, flore colore perfusum est, & aliis perniciosius est.

Art. 425. Quodsi mortifera magis ægritudo redditur, vigiliæ augescunt, sommus paucus, torpidus, haud absimilis sopori, qui a Græcis *Coma* nominatur: cogitationes vanæ insurgunt: mens alienatur, non raro ecstasi corripiuntur: præsentia mala ignorant, nam eos si de morbo interroges, nihil periculi instare respondent, eorum algent extrema: livescunt ungues, curvanturque, motus arteriarum parvi, frequentissimique sunt, & deficientes, quando ipsis proxima mors est; nam septimo die plerumque moriuntur. Prognosis mala.

Art. 426. Porro si nonumquam morbus subsistit, & aliquantulum in melius vergit, vehemens de naribus sanguinis erputio consequitur; aut per alvum cum perturbatione multorum biliosorum, & spumantium succorum dejectio multa liquidor, & facilis; nonnumquam vero, & per urinarias semitas evocantur. Ceterum quibuscumque hæc simul eveniunt, hi quamprimum ægritudine sublevantur. Prognosis bona.

Art. 427. Quidam utique sunt, quibus magna vis puris in pulmone procreatur; aut ex pleuritide fit permutatio; si majus bonum suboritur. Quodsi ad intestina aut vesicam ex lateris morbo sanies derivata sit; tunc quidem continuo a pulmonis vomica liberantur; sed diuturnum ulcus, quod demum sanescit, in latere patiuntur. Quibus vero in pulmonem pus irrumpit, nonnulli ob subitaneam, & copiosam effusionem, & rejiciendi infirmitatem suffocantur; At quicumque suffocationis periculum subterfugiunt, ii longo tempore pulmonis ulcere cruciantur, & in phitisin prolabuntur. Suppuratione accedente.

Art. 428. Pulmonariæ seu peripneumoniæ curatio a sectione venæ in cubito incipienda est, sive utrinque a dextra videlicet ac leva manu, non tamen usque ad animi deliquium. Si paulum respiraverit æger, tunc supprimendus sanguis est, ac denuo post mittendus. Opus est autem humores. & flatus post venæ sectionem deorsum versus trahere nitro, melle, ruta, resina terebinthi liquidam sedem obtinendo: sed mis- Curatio.

sionis

ſionis ſanguinis loco, ſi quod majus impedimentum ſit; acrem ſuccum per clyſterem in ſedem immittito: puta ſaltem cum nitro; aut terebinthi reſinam cum melle: Item cucurbitæ ſylveſtris carnes interiores in aqua excoctæ conveniunt. Præterea inanes cucurbitulæ ægregie faciunt, ſi ægri dorſo præcordiiſque ubique adhibeantur; nam ſi ad quamcumque partem corporis humores diſtrahantur, & ſpiritus ad extima evocentur, quibus pulmo opprimitur aliquod mali ſolamen invenies. Ejuſmodi item medicamenta præbeantur, quæ humores ad tranſpirandum attenuent lubricos fluxileſque ad extrudendum efficiant. Propinetur quidem celeriter juvandi cauſa nitrum cum hyſſopi decocto; aut muria cum aceto, & melle, aut ſinapi humidum cum mulſe: ſingulis autem iridis radicem, & piper inſpergere auſo bene cedit: item hæc aridia cribrato, & cum melle exhibeto. Thorax autem lanis oleo imbutis cum nitro, aut ſale contegatur. Optima inunctio eſt ea quæ ex adarce fit. Sinapi etiam aridum, & cum cerato humido prodeſt. Atque in ſumma humores, & calor, & ſpiritus foras educendi ſunt. Huic rei opitulantur acrium olfactus atque illitio, & extremorum deligatio. Hæc facito ti niſi morbus cedat de humoris valetudine actum eſt.

Cœlii Aureliani ſententia.

Perip. neumoniæ veræ deſcriptio.

Art. 429. Peripneumoniam (uti pleroſque alios morbos) optime deſcripſit *Cœlius Aurelianus*. Adeſt, inquit, febris acuta, gravedo, thoracis, & ſenſus laborantium quadam difficultate laterum atque mediarum mammarum, decubitus ſupinus atque paulo erectior, ſupra latus jacendi difficultas, vultus rubor tanquam florens, oculorum ſplendor; ſequitur anhelitus celeritas, tuſſicula ſanguinolenta ac biliosa vel fumoſa jactans ſputa, pleuriticorum fulviora, vel ſpumoſiora; ſpiratio difficilis, deſiderium frigidi atque plurima aeris hauſtu rapiendi, frigidi potus appetitio, os ſiccum, lingua aſpera, ac primum ſubalbida, deinc rubra, pulſus vehemens & celer, & anxietas, jactatio, vigiliæ juges, ingemens atque turbulentus ſomnus; aucto morbo ſpiritus difficillime trahitur cum ſibilatu: ſe-

qui-

quitur colli ac vultus inflatio, oculorum immobilitas, visus nubilosus, mentis alienatio, articulorum frigidus torpor cum livore, lingua crassior, sudor superiorum partium, pulsus latens aut formicans; postremo pectoris resonans stridor. (En accurata morbi descriptio *erubescant* moderni.) *In Peripneumonia hæc adsunt* (inquit *Hippocrates* de humoribus) *febris vehemens, crebra & calida respiratio, anxietudo, virium prostratio, & corporis jactatio, doloresque ad omoplatam, claviculam & mammas, pondusque in pectore, atque delirium.* Hippocratis descriptio peripnemoniæ.

Art. 430. Adhibenda est *phlebotomia*; potui ordinario danda est *aqua calida*, item cibus sorbilis & tenuis; conducunt eclegmata ex *lini semine*, *fœnug. nucleis & melle decoct. & ovorum vitellis* confect. Curatio.

Sydenhami sententia.

Art. 431. Temperamento sanguineo præditos præ reliquis Pleuritis aggreditur cum rigore, horrore, deinde calore, siti, &c. Elapsis paucis horis (licet aliquando multo serius) æger vehementi dolore punctorio in latere circa costas corripitur, qui nunc versus omoplatas, nunc versus spinam, nunc ex adverso versus anteriora pectori se propagat, tussi etiam crebra affligitur: in initio materia pauca, & tenuis ejicitur sanguineis intermistá particulis, postea copiosior & magis concocta sanguine etiam permista; aliquando ad expectorationem copiosiorem non pervenit; febris pari passu incidit cum tussi, sputo sanguinis, dolore; & pro ratione liberioris expectorationis sensim imminuitur; alvus nunc nimis adstricta, nunc soluta. Pleuritidis descriptio.

Art. 432. Est ubi *venæsectione* omissa æger ne tussire quidem valeat, sed immani dyspnœa laborans suffocatur; interdum ad apostema res redit, quod *empyema* dicitur; per accidens (viz. ex usu medicamentorum calidorum) aliis febribus Pleuritis interdum supervenit ex precipitatione materiæ febrilis in Pleuram. *Venæsectio* repetenda est ad 3. 4. vicem, si sit indicatio; in adultis vix sanatur minori quam 40. circiter unciarum sanguinis impensa. Æger e lecto quoti- Medendi methodus.

die.

tidie eximatur ad horas aliquot, prout vires suaserint, quod multum confert ad curationem.

Peripneumoniæ notæ descriptio. *Art.* 423. Peripneumoniæ nothæ insultu primo nunc incalescit nunc friges æger, ex motu quolibet vertiginosus est, rubent & inflammantur genæ oculique, tussis, & inter tussiendum admodum dolet caput, ad vomitum proclivis est, urina turbida est, & intense rubet, sanguis pleuriticorum similis; adest anhelatio, & dolor totius thoracis, & pulmonum coarctatio. Ab *asthmate sicco* plane distinguitur, quod in isto nusquam comparent febris indicia, in hac manifesto se produnt, licet minora longe & magis obscura, quam *in Peripneumonia vera*.

Cura. *Art.* 334. Curatio *venæsectione, remediis pectoralibus & diæta refrigerante* perficitur. Mistura expectorans Fulleri, vel syr. e Peto Batean. *hic quandoque locum habere potest*.

Boerhaavii sententia.

Differentia inter veram & spuriam Pleuritim. *Art.* 435. Pleuritis aggreditur nullam non partem integumentorum interni thoracis, pleuræ, scilicet vel mediastini; ideoque dolor punctorius in quamlibet partem thoracis incidere potest, sed frequentius latera obsidere solet, atque hæc febre conjuncta *veram* efficit *pleuritim*; si vero altius intercostales musculi & his superiora laborant, *spuria* appellatur.

Pleuritidis veræ curatio. *Art.* 436. In Pleuritide vera sanguis mitti debet copiose quam mature per magnum vulnus, repetique debet pro ratione symptomatum urgentium; crusta alba absens *sanguinem mittendi finem* definit. Externe conveniunt *fotus*, *linimenta*, &c. Interne *diluentia*, *resolventia*, *refrigerantia*, dolorem *lenientia*; omnia calide & magna copia sorbenda sunt. Interdum locus inflammatus ad *suppurationem* vergit, quod scitur ex pertinacia doloris, febri, &c. ultra quartum diem; *abscessum* jam fieri cognoscitur ex horrore sæpe recurrente, remissione doloris, anhelatione, decubitu in unum tantum (i. e. in affectu) latus tolerabili. Rupto abscessu pus stillat in cava pectoris, & incrementum capit ex ulcere depluente, unde *Empyema*, de quo postea. Interdum vero locus affectus evadit

scir-

ſcirrroſus cum pulmonis & pluræ adhæſione, unde *aſthma & tuſſicula ſicca*, malum immedicabile, niſi quod forſan aliquid levaminis a labore & equitatione multa poſſit recipere. Interdum loca inflammata *gangræneſcunt*, unde mors cita ſubſequitur; *gangrænam* incœptam eſſe ſcitur ex delirio, livido thoracis colore, ſputo ſubbilioſo, doloris ſine ratione remiſſione, &c.

Art. 437. Peripneumonia eſt inflammatio pulmonis totius vel unius lobi; prior immedicabilis merito cenſetur ob magnitudinem morbi, altera medelam quandoque admittit; eodem modo ac iiſdem remediis tractanda eſt *Pleuritis*, eundemque ut plurimum habet eventum. Si non reſolvatur, *abſceſſum vomicamve* format intra quaruordecim dies, quod fieri oſtenditur ex horripilationibus; doloris remiſſione, pulſus debilitate manentibus adhuc dyſpnœa, ſiti, frebricula veſpertina, &c. Exinde ſequitur interdum ſuffocatio ex ſubita eruptione puris in aſperam arteriam; interdum evacuatur ingenti ſputo purulento; vel in thoracis cavitatem delabitur, unde *empyema*, *phthiſis*, &c. poſtremo materies purulenta interdum intra pulmonales venulas reſorbetur, & cruori miſcetur, & in loca quædam alia deponitur, in hepar, lienem, cerebrum, &c. hinc fiunt *abſceſſus peripneumonici* ad aures, crura, vel hypochondria, ubi ſi cito evaneſcant, redeunte peripneumonia, caſus eſt lethalis. Peripneumoniæ & pus & cura.

Art. 438. Peripneumonia notha oriri ſolet ex pituita lenta in toto ſanguine nata, & ſenſim pulmones inficiente, donec in hunc morbum eat; ſenes, pituitoſi, frigidi, catarrhoſi, & gravedine laborantes huic morbo ſunt obnoxores: primo fallaci lenitate opprimit inopinantes, quippe levi fatigatione, debilitate, proſtrato fere omni animi motu, anhelitu, oppreſſione pectoris incipiens, adeo leves motus excitat, ut vix caloris, febriſve indicia moneant periculi: mox vagæ horripilationes, leviuſculi febris inſultus adſunt; unde ſubito creſcente anhelitu, & debilitate, mors, cujus in urina & pulſu vix ullum adfuit præſagium. Peripneumoniæ nothæ typus.

Art. 439. Curatur *ſanguinis miſſione*, *clyſmatibus*, *victu tenui*, *diluentibus*, *abſtergentibus*, & *leniſſime aperientibus* aſſiduo propinatis. *Breviter & raptim hæc pauca decerpſi, ſed de his affectibus præ omni-* Curatio.

bus quotcunque scriptoribus consulendus est auctor præclarissimus, & ad illius mentem consequendam unice incumbendum est; & summa impendenda est opera.

Ettmuleri sententiæ.

Pleuritis. *Art* 440. Observatum semper fuit in *Pleuritide* correptis, quod non solum Pleura, sed pulmonis medietas simul in eodem latere inflammata fuerit. Interdum quoque cum pulmone inflammatur mediastinum, duplicatura nempe Pleuræ sub sterno; quæ nomine caret.

Pleuritis notha. *Art.* 441. Pleuritis notha est dolor lateris punctorius, sed sine febre aut tussi; ægri ut plurimum in latus oppositum potius quam morbosum decumbere, queunt; contrarium observatur in *Pleuritide vera*.

Prognosis. *Art.* 442. Si statim intra triduum sputum cruentum appareat brevem morbum indicat, sin vero serius longum portendit. *Pleuritici* intra 14. dies superne non repurgati *Empyici* fiunt (*inquit* Hippocrates) & tales, si in 40. diebus repurgentur a die ruptionis, liberantur, alioquin in *tabem* incidunt; in his affectibus sputorum potius habenda est ratio, quam urinæ; Pleuritis in principio leviter apparens & usque ad 5. diem sic procedens, 6. vero die exacerbata plerumque est lethalis.

Curatio. *Art.* 443. In Pleuritide *benigna venæsectio* si non juvat, non nocet, in *maligna* tamen vix locum habet, sed semper erit nociva. Ex omnibus auxiliis *sudorifera* primarium obtinent locum, & præ reliquis *antimonium diaphoret. Antimonium diaphoreticum summe commendatur in Pleuritide tum vera tum spuria: egregie discutit humores congestos, acorem absorbet, dolores demulcet, expectorationem promovet, indicationibus fere omnibus satisfacit.* Vvedelius. *Antimonium diaphoreticum aeri aliquandiu expositum vim emeticam acquirere nemo non novit, ideoque usus tempore lavari jubeo.* Nobilissimum pectorale habemus *in liquiritia & passulis* saccharata non conveniunt; *papaver Rhœas ejusque flores*, seu optimum specificum, in toto morbi decursu

locum

locum habent; omnia calide sunt bibenda; *succus taraxaci seu dentis leonis vel decoctum ejus*, ut & *eryngii*, laudantur, item *cheræfol.* Succus *raphani* recens express. expectorationem mirabiliter promovet. Ad dolorem lateris externe commendatur *stercus gallin. cum ol. cham. ut & sequens cataplasma*, .. alb. porri in sartagine cum q. s. ol. cham. frixi ℥ *ii.* furfur. frument. m. *j.* fæcum vin. alb. ℥ *iij.* vel q. s. m, *convenit. etiam infus. seq. intus sum. ptum*, ... Stercor. equi non castrat. ℥ *vj.* vin. alb. ℔ *ijs.* aq. flor. spin. alb. ℔ *ſs.* infund. clause & calide per hor. dimid. deinde coletur cum expressione forti, colatura cum alb. ovor. s. a. clarificetur, & add. aq. theriacal. stillat. ℥ *iv.* syr. balsam. ℥ *iij.* m.

Baglivii sententia.

Signum pathognomonicum Pleuritidis;

Art. 444. Durities pulsus est signum fere infallibile omnium Pleuritidum, quamvis reliqua signa non adsint; durus enim pulsus omnium inflammationum partes nerveas vel membraneas obsidentium est comes indivulsus. *Pleuritis vera* (*inquit Chesneau*) *cognoscenda est imprimis a pulsu duro. Nonnulli affirmant pulsum esse serratilem; sed ingenue fateor me nunquam serratilitatem illam deprehendere potuisse; ideoque parvi pendo tanquam rem fictitiam & imaginariam, contentus duritie pulsus, quæ sufficit ad Pleuritidem dignoscendam.* Pleuritides frequenter sunt *occultæ*; quia indolentes, unde quandoque errores in praxi; fac itaque ægrum in dextrum vel sinistrum latus decumbat, decumbenti impera, ut fortiter respiret, & tussiat, & tunc pete ab illo, an dolorem aut gravedinem persentiat, quod si affirmet, res manifesta est; hoc modo plures *Pleuritides* deteximus magno ægrotantium commodo.

Pleuritides occultæ.

Prognosis.

Art. 445. Omnis prognosis a bona vel mala respiratione maxime petenda est. Perperam agitur cum *Pleuriticis*, qui nihil expuunt, nisi copiose effluant urinæ. Omnes Pleuriticos sanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor & exinde suppuratio supervenerant. Crusta alba non apparens in superficie missi sangui-

 gui-

guinis est pessimum signum. *Pleuritides recidivantes* omnes fere sunt lethales (*ex Hippocrate*.)

Regulæ de venæsectione, &c. *Art.* 446. Quando in Pleuritide viget indicatio dissolvendi, *camphora* præ reliquis opus absolvit, (præsertim in *Pleuritide epidemica & maligna*.) Si sputum antea suppressum superveniat, & sit flavorubescens nunquam imperato *venæsectionem*; nam post *venæsectionem* sputum denuo supprimetur & æger morietur. Quocunque die, secundo scilicet, aut 4. 5. 7. &c. ante vel post missionem sanguinis spirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi sputi pleuritico superveniant, statim duo *vesicantia* tibiis admovenda sunt, justa illud *Hippocratis*; *in pulmonicis quicunque tumores fiunt ad crura optimi sunt*, *&c.* Post apposita vesicantia observavi expectorationem statim promoveri, spirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, si adesset, feliciter sisti, & ægrum sanari.

Vvillisii sententia.

Horum affectuum complicatio. *Art.* 447. Opinari decet *Peripneumoniam*, & *Pleuritidem* affectus esse modo singulares & separatos, modo connatos & primitus coexistentes, & modo invicem successivos aut succedaneos esse. *Peripneumonia* non tantum *Pleuritidi*, sed frequenter etiam *angina*, & aliis interdum affectibus succedit.

Pleuritidis eventus. *Art.* 448. De Pleuritico expectatur, vel ut morbus statim solvatur, partim crebra & libera *venæsectione*, & partim *sudore critico* die 4. vel 8. exorto, vel ut, his non rite succedentibus, diutius protrahatur; & tunc sæpissime huic morbo *Peripneumonia* aut *Empyema* vel *utrique affectus* superveniunt, periculi pleni, qui ægrum e medio ut plurimum tollunt, aut in *phthisin* ægre sanabilem aut exitialem præcipitant,

Cucurbitæ. *Art.* 449. *Riverius & Zacutus Lusitanus* exempla notabilia adducunt curationis Pleuritidis per *cucurbitas* cum scarificatione loco dolenti adhibitas. Pro usu externo in linimentis utiliter addatur *album græcum*.

Ver-

Vernæ sententia.

Art. 450. Post veræ pleuritidis & propriæ tradita' strum reliquum est, ut cæterarum inflammationum & notharum Pleuritidum differentias ac distinctivas regulas præbeamus, & primo.

Art. 451. Pleuritis plerumque fit, quando ad sinistra signa latus circa mammas præsertim, & sub iisdem pleura inflammatur, ibique dolor precipitur, etsi tussiente ægro, hic ad scapulas vel prope eas quandoque respondet; sæpe vero morbus juxta diversum inflammationis situm aliter distinguitur. Præ ceteris notabilis est Pleuritis illa cujus lib. IV. de Morbos. affect. Hippocr. hæc signa præbet. *Pleuriticis ad dorsum in tantum ab aliis differt, quod dorsum dolet velut ex plaga, & suspirat, & acervatim respirat: statim autem spuit pauca, & corpus delaxatur; tertia aut quarta die saniem mingit subcruentam. Moritur autem maxime quarta die, sin minus septima.* Quæ Pleuritis igitur gravissima est, & penes Auctorem ruinosa; tamen per id quod scio, hanc veluti duram cœcamque syrtim tumidiora ingenia præterlabuntur, & declinant, ac tamquam non foret, nec minime tangunt. Hoc Pleuritidis genus nos quoque Hippocrate docente observavimus, ejusque verba notando; quod dolor sit velut ex plaga. Dolor enim in dorso accedit non pungitivus, & acutus, sed remissior & obscurus, ut mihi percontanti respondebant ægroti, eum veluti ex profundo spinæ emanare.

Pleuritidis dorsalis descriptio.

Ejus I. species.

Art. 452. Qui dolor in dorso interdum acutus est, quandoque valde acutus ut ibidem ille subjungit: *Ceterum quibusdam Pleuriticis saliva quidem pura est, mictio autem cruenta, velut serosa a carnibus assatis sanies, dolores vero acuti per spinam ad pectus, & ad inguen tendunt. Et paulo inferius: quibus autem statim sputa varia, & dolores valde acuti, hi tertia die moriuntur.*

II. Species.

Art. 453. Sed quandoque non tam dolor quam rubor inflammatorius ad externa prorumpit, nam ex eodemmet Hippocrate: *At si alieni in his Pleuritidibus contingant dorsum rubefieri, & humeres calescere, &*

III. Species.

inter desidendum gravari, & venter exturbetur egestione cum vigore pallida, ac valde graveolenti, hic propter ventris egestionem vigesima prima die moritur.

Locus affectus in singulis. *Art.* 454. Unde tres pleuritidum dorsalium species ex eodem Hippocate cognoscuntur, quarum prior cum dolore veluti ex plaga cæterisque symptomatibus descripta potius est Mediastini inflammatio, ea præsertim parte, quæ dorsum respicit; altera cum doloribus acutis per spinam ad pectus, & ad inguina tendentibus ab inflammatione tunicarum oritur, quæ nervos intercostales e spina dorsi egredientes tegunt, unde qui ad ultimum ventrem ducunt ex aedem carina cum promanent, ad inguina quoque dolores tendunt; tertia demum neque pleurem, neque mediastinum, neque vaginam nervorum intercostalium inflammat, sed musculos dorsi tantum respirationi ac motui dicatos, unde ex affectus diuturnitate, rubore, & forsan tumore musculos hos affici facile arguitur. Idcirco cum ægroti de dolore dorsi queruntur, non modo ejus intensionem attente perpendo ejusque speciem; verum insuper spinam, humoresque observo si ullus tumor, aut robur extra appareat; eos digitis premendo latentem, aut incipientem tumorem detegere non desino. Cujus generis videtur fuisse Pleuritis ex dorso, qua laboravit, & mortuus est Hippostenesluctator V. Epid.

Indicatio curativa. *Art.* 455. Observat autem Hippocrates pleuriticis ex dorso venter si exturbetur, his propter ventris egestionem vigesima prima die mori. Nos vero fatemur, licet hoc plerumque his Pleuriticis accidat; tamen vero non semper, & ad hoc tempus protraheretur morbus, nisi vehementior alter complicaretur. Quare nec deterremur, & supersedemus a sanguine mittendo cum fluxus aut diarrhœa adsit, quæ insllammationis effectus est, & non sedatur nisi sanguis mittatur, ut experti sumus, & Sydenham docet. Neque quæ nonnunquam supervenit diarrhæa repetendis jam dictis venæ sectionibus obicem ponit; quæ quidem ipsa hac methodo brevi sistetur, etiam non adhibitis medicamentis adstringentibus.

Quid de cucurbitulis scarificatis. *Art.* 456. Cum vires constent ac morbi initio, & ubi præcipue febris essentialis potius appareat cucurbitulas scarificatas, ut quorumdam mos est, adhiberi de-

denego quia juxta Hipp. *venæ tenues non trahunt de quocunque humore, & crasso*; Ex his scarificationibus enim parum vel nihil utilitatis depromitur. Nec movet, quod quidam fatentur; quod hæ cucurbitulæ scarificatæ applicantur, cum vires debiles sunt; quoniam in quibusdam Pleuriticis, & ut plurimum a nimio dolore, & magna tensione pulsus parvi fiunt, & obscurantur, viresque depressæ apparent. In quibus vero non adest virium resolutio, ac defectus, sed earum potius perturbatio ac confusio; imo; ipsæ validiores sunt: idcirco in iis audacter mittendus sanguis, ut Morton, & Hippocrate monuit: & sæpissime in praxi observatur, quod depressi pulsus, quo magis sanguis effunditur, attollantur. rificario sentiendum.

Pujati sententia.

Art. 457. Constitutione quadem vigente Pleuritides verminosas cl. huic Autori videre contingit: fallax hoc morbi genus alia ex observatione, inquit, mihi innotuerat, antequam liberculum, quem de tali morbo Cl. Castelli apud Forojulienses Medicus concinnavit, legissem. Cum ille itaque eo in opusculo satis talium Pleuritidum tractationem absolverit, actum agere mihi nunc non est animus; sed postquam animadverto Hippocrati quoque si non a vermibus, ex imo ventre Pleuritides innotuisse, contra quas sanguinis missionem prohibuit; aliquot historiolas breviter subdam: ex quibus quidam, apud quos scio somnium esse Pleuritides a vermibus, tametsi Cl. Practicus Jonstonus tradiderit, hoc quandoque mera symptomata Pleuritica excitare; tandem aliquando sapere discant. Pleuritidis verminosæ descriptio.

Art. 458. Hæc igitur in Coacis Magnus Magister posteris reliquit: *Dolores circa latus, in febribus consistentes, citra notas, venæ sectio læserit, sive cibum adversetur æger, sive hypochondrium sublime habuerit.* Fungus profecto necesse est, ut sit, quicumque in hunc Hipp. locum incidens. non noscat lateris dolorem ab imo ventre. Cum absentia signorum (*citra notas*) quæ pectus idiopathice pati ostendunt; & præsentia eorum quæ stomachum, atque intestina affecta demonstrant (*sive cibum aversetur æger, sive hypochondrium sublime habuerit*) clarissime laterum dolo- Ab Hippocrate adumbrata.

res per consensum ab abdomine fieri demonstrent, ob id non tam ad species dolorum, magnitudinem, aut durationem distinguendas, quam ad locum affectum determinandum, ab eo prolatum puto, in Aphorismis: *dolores laterum, pectoris, & aliarum partium, an multum varient perdiscendum*. Quibus doctissime subdit Tozzi in dicti aphorismi commentario: *Hippocrates Medicos consulere videtur, ut partem affectam in doloribus internoscere curent: nisi enim partes affectæ suis indiciis distinguantur, curatio haudquaquam prospere institui poterit*. Quia ut in re tanti momenti Hippocraticam solummodo optime mentem expromam: *Sæpe ex crapula, & cibis flatuosis, dolores procedere solent, & ad lumbos, & ad latera*.

Signum ejus pathognomonic. *Art.* 459. Sed quæ sunt notæ doloris pleuritici Idiopatici ex Hippocrate? Ab hoc textu quisque discere poterit: *Si vero sub septo transverso fuerit dolor* (an septi positum optime norunt isti Helminthicarum Pleuritidum irrisores) *ad claviculam autem de se significationem non præbet* (putasse videtur imi ventris dolores ad jugulum non ascendere, quod tamen falsum esse ex observatione patet) *alvum mollire oportet, aut veratro nigro, aut peplio*. Cum illud igitur abest signum, quod pectus idiopathice pati Coo significabat; non sanguinis missione, sed medicamento purgante dato Pleuritidi medebatur; quia materia dolorem efficiens ita auferri e corpore poterat, quod utique fieri non potuisset si morbi causa intra sanguinem stabulasset: *quicumque vero ea, quæ inflammata sunt, statim in principio morborum medicamento solvere aggrediuntur; hi de intento quidem, ac inflammato nihil auferunt, non enim remittit affectio, quæ adhuc cruda est; quæ vero morbo resistunt, & sana sunt colliquefaciunt, de vict. in acut. tex.* 36. Quodsi dolor sub septo causam in sanguine habeat, non alvi ductione, sed sanguinis missione eam tollebat Hipp. *Præcordia inflammata, non ex flatuum interceptione* (heu! quod summo judicio eam causam excludit, quæ primas vias obsidet) *septi transversi intensiones . . . . solvi non possunt si quis medicamento purgare aggredatur, nam venæ sectio in talibus principatis est. Ibid.*

Art.

Art. 460. Ad utramque vero doloris causam & quæ in sanguine, & quæ extra sanguinem hæret, respiciens alibi scripsit, dolores sub septo & a purgatione, & venæ sectione solvi: *& si circa spuriam costam graves dolores fiunt, his solutis fit venæ sectio, & purgatio deorsum de judicat. tex.* 11. Venæ sectio si a sanguine, purgatio vero si a materia imi ventris pectoris partes doleant, natura monstrante viam Medico: *quibus in febre dolore lateris oboriente multa aquosa, & biliosa egerit, hi allevantur. Coac. sect.* 11. *vers.* 75. Forte alvi subductio, quæ sputum supprimit, coctionem tollit, idiopathicamque pleuritidem adeo exacerbabat, ut ab hac exerciti lethaliter decumbant, dolori lateris a causa, quæ intra sanguinem agit, auxilio esse poterit? Si quidam Hipp. legerent, haud ita de humano sanguine, quem prodige, amenterque profundunt, male mererentur; morbisque minime ex titulo, aut fallaci hypothesi, sed ex observatione, atque ab ea, quæ ab oservatis pendet, ratione mederentur. At ipsi viderint. Curatio

Cum sciamus stimulum alicubi hærentem partes longinquas in crispationem adigere, easque dolore mulctare, operæ pretium minime duco hypotheticum materiæ decubitum ad partem dolentem in medium adducere. Quod lumbrici in intestinis, stomachoque stabulantes efficiunt. cruditas quoquo vitiosa ventriculum, ac intestina obsidens efficere poterit.

Trilleri sententia.

Art. 461. Statim ergo post primarium illud Herculeum, & divinum plane remedium, post primam, inquam, largam venæ sectionem pleuriticis mixturam sic dictam pectoralem, resolventem, & anticausticam simul singulis horis cochleari mensura sumendam, propinamus: nempe ex aquis destillatis Veronicæ, Tussilaginis, Pulmonariæ, Hyssopi, Salviæ, Fœniculi, aut aliis similis virtutis, cum lapid. cancror. sive conchis, Mandibulis Lucii piscis, Antimon. diaphor. Lapide Prunellæ, & Extracto corticis Cascarillæ aquoso, & Oxymellite simplici, vel Syrup. de Alth. Fernelii, Erysimo Lobelli, jujubarum, & similibus, Phlebotomia inditu ta quid præstantissimum.

quo

quo ipso æstum temperari, respirationem allevari, tussim mitigari, & pectoris expurgationem sensim promoveri crebo animadvertimus.

Oximel ad pleuritides præstantissimum

Art. 462. Deinde siti nimium urgente; quæ miseros ægros ordinarie vehementer excruciat, tenuem ex hordeo ptisanam, cum oxymellite, vel simplici melle, & tantillo nitri paratam calide crebro ingerendam offerimus; probe gnari, quam eximii usus in hoc morbo sit ptisana hordeacea. Nihil vero melle, & aceto fortius simulque mitius sanguinis coagulationes resolvit, putredini resistit, humorum lentorem attenuat, & incidit, gangrænamque arcet divinis his binis remediis: adeo ut nemo pleuritin feliciter curaturus post venæ sectionem oxymelite carere possit.

Clysteres juvant.

Art. 463. Singulis porro, aut alternis nimirum diebus, quantum nempe ægroti vires permittunt, & acrior vis morbi urget, sub vesperam, quando dolores laterales, fere semper magis ingravescere consueverunt, clysma sat larga copia tepide injiciendum curo, sed non nisi ex aqua hordei, & oxymelite, sive melle puro, cum una, vel duabus drachmis nitri, aut lapid. prunell. aut arcani denique duplicati paratum, aut more Sydenhami, ex solo lacte cum saccharo præparatum; quo ipso vis flammæ intus furentis infringitur, acrimonia temperatur, & blandus plerumque somnus provocatur.

Topica & externa.

Art. 464. Maximi quoque sunt usus topica, & exterius adhibita, quibus calefactis dolentis lateris regio perpetim est fovenda, fricanda, & inungenda. Simplicissimum hinc & optimum est, ol. amygdal. dulc. vel pro pauperibus solum ol. lini; ipsos quoque calidos cineres vino respersos dolentibus lateribus, impositos egregium usum præstare innotuit. Possunt & alia nonnihil operosiora unguenta, & linimenta commode adhiberi, ut unguentum antipleuritic. Mynsichti, Barbette, & quæ ex suo penu in notis adjecit Dekers; item aliud Sydenhami, & Hofmanni. Mihi tamen; ut nihil celem, maximum semper usum præstitit linimentum a Boerhaavio fere commendatum, nempe ex semiuncia sacchari Saturni, uncia una aceti rutacei, vel simplicis, & binis unciis ol. infusi rosarum, vel lilior. albor. paratum. Hæc vero omnia

cali-

calidissime, quantum fieri potest, sunt applicanda; tumque panis laneis calidis, & regulis calefactis, si ferre quidem potest æger, locus dolens est contegendus, ut calor eo diutius duret. Illud tamen hic in genere monendum, sicca fomenta majore cum successu, & efficacia adhiberi in pleuritide rheumatica, humida. pituitosa, qua senes plerumque infestantur; quam quidem in acuta, & a sanguinis inflammatione progenerata. In hac enim fomenta potus humida, pinguia, & oleosa convenire, doloresque acerbissimos blandissime ex his ipsis consopiri, fida experientia nobis compertum pluries fuit.

Art. 465. Ubi vero repetitis jam aliquoties venæ sectionibus restat adhuc insignis spirandi difficultas, vel magis exaugentur, tum duo vescicatoria, vel femoribus, vel tibiis ex Baglivii consilio, applicanda, derivationis causa. Tum enim sputorum fluxum statim promoveri, spirandi molestiam levari, & alvi quoque profluvium, si affuerit, feliciter sisti, bis. aut ter post Baglivium observavimus, licet non semper ex voto successerit, ut ingenue fatear. Eidem quoque scopo inserviunt cucurbitulæ siccæ ex mente Hippocrati, & qui eum jure meritoque sequuntur. Quando vescicatoria applicanda.

Art. 466. Quando vero pectoris purificatio, naturæ beneficio occipit, prodeuntibus jam sputis coactis, maturis, pinguibus, & subflavis, tum ex arte nonnihil. adjuvanda, ut linctu aut Eclegmate ex ol. amygdal dulcium recenter expresso, syrup. viol. jujubin. capill. vener. de crysimo Lobel. & similibus, qualia describunt Sydendam, Hoffmannus, & alii. Vel infusum Theiforme ex herb. veron. tussilag. pulmonar. hyssop. capil. vener. ruta muraria, cum melle frequenter calide hauriendum summopere prodest. Expectorantia.

Art. 467. Quod denique ad diætam, & strictiorem vivendi legem attinet, abstinendi sunt ægri vigente adhuc morbo ab omni carne, & victu crassiore, & pinguiore, tenuia contra juscula carnis vitulinæ, aut gallinæ, item uvæ passæ minores, & majores, pruna sylvestria, damascena, cerasa, & similia subacida, & eupepta ipsis sunt concedenda: conducunt, quoque, vel maxime herbæ molles, diluentes, & sapone nativo præditæ: ut Lactuca, Endivia, Acetosa, Beta, Quoad diætam

Bras-

Brassica, Spinachia, Cichoreum, similesque radices: ut Sonchi, Scorzoneræ, Taraxaci, juri vitulino, aut aguino incoctæ, ut pulchre monet Boerhaavius; Conclave tepidum, immo subfrigidum potius sit, quam calidum; nec stragulis, & culcitris nimium obruendi sunt ægroti, æstus enim, & difficultas spirandi eo ipso augetur, & sudor præter rationem prolicitur. Inde fenestræ frequentius per diem nonnihil aperiendæ sudor in primis: & clementiore cœlo, quo aer purior, salubrior, & frigidor paullo intromittatur, ne miseri ægroti putrida sua atmosphæra circumfusi, sordidas exhalationes continuo inspirando, & resorbendo suffocentur tandem, & in vivum quasi cadaver commutentur. Quod & in universum in omnibus morbis acutis, inflammatoriis & exanthematicis, ut morbillis, variolis, petechiis &c. sedulo observandum esse post Hipp. Aretæum, Celsum, & alios veteres, præclare docent Sydenham, Baglivius, Boerhaavius, Hoffmannus, & alii magni viri.

Alvus finito morbo purganda.

Art. 468. Procedentibus sic cunctis in dies in melius, & lætioris sanitatis certa spe resurgente post decimum quintum, aut vicesimum diem, leni Cathartico ex Cassia, Manna, vel Rheobarb. cum cremor. tartar. aut tartaro solubil. similibusque alvus ægrotorum est ducenda, ut sic, si quid vitiosi adhuc humoris crassioris restet, e primis viis, & glandulis intestinorum commode egeri possit. Respiciendum tamen est semper ad ægrotorum vires, & durum necessitatis imperium,

Observatio de phlebotomia.

Art. 469. Aliqua vero adhuc adjicienda restant de quæstione quoties nempe incidenda sit vena? Toties nimirum respondemus eam aperiri debere, quoties dura vis morbi eam imperabit, & ægroti vires permittent, quod ex respiratione præsertim, & pulsu conjicere licet. Ter tamen aut ad summum quater, venam secuisse nobis sufficit, ut ex multiplici experientia consistit; si nempe prima, & secunda vice sanguis sat larga copia fuit eductus.

Meadii sententia.

Art. 470. In pleuritide detracto primum quantum opus est sanguine; ed tussim levandam, olei ex seminibus lini recens expressi potiones; ad refrigerandum nitrum, & sanguinem in canaliculis suis hærentem solvendum, sanguis hirci sylvestris, saliaque volatilia; denique ad foras extrahendum peccantem humorem, emplastrum vescicatorium lateri affecto impositum insigniter prosunt. Et externi quidem hujus remedii commodum, quod a sagacissimo Majernio primum edoctus fui, multis jam annis compertum habeo. Sub finem autem morbi, remittente jam inflammatione, avum laxare oportet.

Inter topica vescicatorium commendatur.

Art. 471. Illud autem non est prætereundum, fieri nimirum interdum, ut in hoc morbo, & magis etiam in peripneumonia, inflammata primum, inde & pleuræ adhærente extima pulmonis membrana, eveniat abscessus purulentus, quem empyema vocant. Hoc in casu si foras se ostenderit humor, imponendum est medicamentum causticum, quo emittatur. Ulcus autem per totam vitam apertum servare oportet. Vidi enim cum, eo sanato, & materiæ purulentæ effluxu prohibito, brevi moreretur æger.

Et causticum nostrum.

Barbeyraci sententia.

Art. 471. Definitio Pleuritidis est; quod inflammatio sit pleuræ, vel membranæ costas succingentis cum lateris dolore acuto, & pungente, difficili respiratione, & febre acuta continua.

Pleuritidis definitio.

Art. 473. Pleuritis ferme nunquam corripit, quin simul peripneumonia conjungatur, seu ut melius dicam, ejus comes est, atque effectus. Aliquando etiam observatur binas has ægritudines simul produci. Occurrunt profecto ægrotantes, qui eodem tempore forti, & acuto lateris dolore atque extrema viscerum exardescentia conqueruntur; interdum etiam evenit Pleuritidem & Peripneumoniam alternatim commutari; quia nonnulli occurrunt, qui ab initio usque nihil nisi acutissimum pungitivum dolorem ad latus experiuntur,

Ejus affinitas cum peripneumonia.

tur, tum hoc ipso dolore evanescente, vel biduo post ingenti oppressione vexati, & interno ardore quasi exusti remanent. Alii itidem dantur qui eodem momento ardore pulmonum, & incredibili oppressione teneri, conqueruntur; sed paulo post gravioribus symptomatibus evanescentibus dolore laterum summopere acuto fortiter gravantur, cujus causam transpositionem esse de loco in locum morbosæ materiæ facile perspicimus.

Pleuresis causæ.

Art. 474. Remotiores causæ, & evidentiores Pleuresis eæ omnes esse possunt, quæ sanguinis massam inflammant; ut calor excedens, constrictio, & contractio repentina pororum ob extremum frigus, liquorum ardentium abusus, omniaque exercitia immodica, atque alia ejusdem generis.

Pleuritis spuria.

Art. 475. Altera Pleuritidis species datur, quæ *notha*, vel *spuria* dicitur musculis intercostalibus externis, vel inter costarum intervalla positis insistens, quæ vel a flatuositate, vel ab acri humore ibidem congesto producitur. Hujusmodi vero Pleuresis a vera tribus modis distinguitur. 1. Quod in ipsis intercostalibus externis musculis sedem suam habet, quando alia sedem habet in musculis internis. 2. Quod in spuria ægri impatientes super latus affectum decumbunt, nam in hac situatione externi intercostales musculi inflamati inopportune comprimuntur, contra in vera ægri in latus affectum volupe decumbunt; in alterum difficillime; quia pars inflammata pulmonum pondere ducta distrahitur. 3. Quod veram Pleuritidem graviora laborosioraque symptomata comitantur, quæ in spuria nec tanta sunt, nec adeo intolerabilia.

Observatio necessaria.

Art. 476. Ceterum, ne in errorem inducamur, diligenter observandum est, lateris dolorem satis vivum aliquando excitari, pleuritico similem, qui perperam pro hujus morbi advenientis symptomate arriperetur. Etenim facillime accidit in scorbuticis quibusdam, aliisque qui nervosis affectionibus subjiciuntur, acerrimum humorem cum acerbissimo dolore in pleuram advenire, vel intra intercostale musculos congegari, adeo ut ibidem hærendo intolerabiles dolores excitet. Hujusmodi graffectio tamen optime a Pleuritide distinguitur, quia nulla febre conjungitur, pulsu satis laudabili.

dabili, & regulato persistente, viribus nullo modo labefactatis atque dolore fixo quidam non existente, sed pro ratione qua humor hinc inde vagatur, modo hanc, modo illam partem subsultim divexante.

Art. 477. Quoad veræ Pleuritidis prognosin *Hippocrates* plurimas habet observationes salubrem, vel malum exitum hujus morbi indicantes; sed diffusum æque ac laboriosum esset, easdem omnes hic commemorare. Quod utilius dici potest, illud est, ut si frequentes, & copiosæ phlebotomiæ cito hunc morbum non solvant, & criticis evacuationibus per sudorem, per hæmorrhagias, per vomitus biliosos, vel per diarrhæas a principio usque evenentibus æger non sanescat, sæpissime in *Empyema* vel in *Phthisin* morbum desinere, unde pessima prognosis oritur.

Empyema enim generatur, quia sanguine in Pleura stagnante, nec sese dissolvendi vias reperiente, coruptione is inducta putrescit, quare pus viam per hanc membranam sibi aperiente in pectoris cavitatem dimanat. Phthisis autem fit, quando pus ipsorum pulmonum substantiam erodit, & acredine qua imbuitur, ulcus ibidem producit. Idcirco quando *Pleuritici* excreatus sanguineos, vel purulentos edunt, tuto affirmari potest, ulcus in eorum pulmonibus exortum esse. Ut vero id frequentissime evenit iis, qui Pleuritide exercentur, hinc non inique superius affirmavimus, morbum hunc ferme semper cum *Peripneumonia* sociari. Prognosis.

Art. 478. Methodus qua curari debe *Pleuritis*, binas sibi vindicat indicationes. Prior a conjuncta causa desumitur, quæ in sanguine per pleuram stagnante, ubi inflammationem facit, consistit; altera ab antecedente Pleuritidis causa mutuatur, quæ nihil aliud est, quam immodica sanguinis effervescentia, in pleuræ læsionem conspirans. Indicationes curativæ.

Art. 479 Sanguinis emissio utrique indicationi satisfacit, quia præterquam, quod partem quadam fermenti a tota sanguinis massa adimit, calorem etiam imminuendo imponit quin novæ accumulationes in pleura contingant, & evacuandis insuper vasibus opitulatur, adeo ut qui his partibus sanguis inerat, a subsequente in gyrum acto facile abripi possit, sicque nativum omnibus liquidis motum conservate ac restituere. Phlebotomia.

Alia remedia. *Art.* 480. Post omissum sanguinem levis quædam ac blanda purgatio institui potest; & Julapia; emulsiones, & clysmata optimos effectus præstant, quorum duo priora sanguinis massam refrigerando ejus imminuunt agitationem, alterum intestina abstergendo, eadem ab impuritatibus, crassioribus fœcibus, & a sanguinis recrementis ibidem congestis liberat. Si enim diutius morarentur excrementa, metus esset, ne eorum pars a venis absorpta sanguinem subeundo nova mala excitaret. Clysteres igitur sequenti modo concinnari possunt.

Clyster. ℞. *Fol. malv. betæ, parietar. lactucæ ana man.* j. *sem. quat. frig. maj. unci.* j. *sem. hord. integr. man. sem. flor. chamomæll. mellot. pug.* j. *aq. font. q. s. ebull. simul & colat. unc.* xij. *adde elect. catholic. unc.* j. *mel. violat. unc.* ij. *f. clyster post biduum reiterandus.*

Ptisana. Quousque morbus, & febri persistunt, cavendum ne ægris alimenta solidiora exhibeantur, sed jusculis eos nutrito quovis trihorio propinandis. Pro potu porriges Ptisanam ex hordeo; & passulis siccis, addita glycyrrhiza aqua pura confectam.

Emulsiones quibus regulariter frui possunt mane, & vespere quotidie, si opus, sequenti ratione parari poterunt.

℞. *Amygdal. dulcium mundat. num.* xvj. *semin. 4. frig. maior* ʒvj. *semin. lactuc. papav. alb. ana* ʒ. *sem. contus. in mortar. marmor. sensim affundenda de ptisana supra descripta, atque tantundem aq. destill. pap. rhœad. Filtret. liquor. bifariam dividendus, cujus una pars dabitur ægro mane, altera vespere, postquam addideris, singulis syrup. capill. vener. vel tussilagin. unc.* j. *diac od.* ʒiij. *vel laudan. gr.* j. *in parte vespertina.*

Si pro emulsione Julapium exhibere lubet, sequens optime facit. ℞. *Aq. destill. pap. rhæad. lil. ana unc.* iij. *syrup. violat. unc.* j. *syurp. papav. alb.* ℥iij. *misce pro unica dosi.*

Julapium.

Observationes de narcoticorum usu. *Art.* 481. Nulla quidem difficultas objici debet, quoad usum narcoticorum non minus in principio ac in progressu morbi, quamvis cum peripneumonia conjunctus adsit, siquidem non obstante quod VVillis

eadem

eadem damnet, & cum eo plures alii practici, observatur tamen optimos edere effectus: maxime in iis, qui vigiliis & deliramentis vexantur, æque ac in iis, qui vehementiores patiuntur dolores. VVillis, aliique usum contemnunt, quod sibi imaginantur, excreatus a narcoticis inhiberi, ac expectorationem difficiliorem reddi. Cum autem ab iisdem non sit animadversum nulla aptiora extare remedia ad cohibendum defluxionum impetum ipso Laudano, non cognoverunt ejus usu id moliri, quod crebris phlebotomiis aliisque remediis in hoc morbo adhiberi solitis aliquando frustra intentatur. Ceterum prætereunda non est consideratio sæpissime a pulmonum debilitate expectorationem materiæ purulentæ inhiberi; utque hinc narcotica, quæ huic debilitati optime opitulantur, spirituum animalium generationi favendo, somnum conciliando, vires elanguentes ad munera expectorationis obunda felicissime erigere. Sed cum nihil noxius sit ægrotantibus, quam noctes insomnes transigere, unde calefacto immodice sanguine spiritus dissipantur, aliaque graviora incommoda gliscunt, hinc nihil utilius agi potest, quam mature omnia hæc mala exhibito narcotico declinare, quo dulcis ægro quies conciliatur, & sanguini necessaria refocillatio, quod equidem illud est duabus supradictis indicationibus propositum, ut perficeretur.

Art. 482. Hæc omnia remedia eodem sane tempore usurpari possunt, videlicet: quo phlebotomatur æger injici possunt clysteres, atque exhiberi emulsiones, vel Julapia, mane, & vespere, postea devenire licet ad lenes purgatiunculas, modo prius sexta, vel septima vice spatio trium, vel quatuor dierum vena pertusa fuerit, ut sic defluxionis progressu inhibito purgatiunculæ sequenti ratione utiliter institui possint. Continuatio remediorum.

℞. *Senn. orient.* ʒiij. *ros. pallid. parvum sal. prunell. vel crystal. mineral.* ʒj. *fol. cichor. lactuc. ana man. sem. aq. font. q. s. ebull. parum, dein colat. add. mann. syrup. ros. compos. ana unc.* j. *f. potio mane propinanda.* Potio purgans

℞. Vel ℞. *Senn.* ʒij. *sal. prunell.* ʒj. *infund. in jure carnium p. s. & colat. add. mann. unc.* j. *f. potio.* Altera.

Si cum Pleuritide vel Peripneumonia sit conjuncta, atque simul pectus ægri plurimum gravatum adsit, nullus dubitandi locus remanet, quin vini emetici ℥vj. vel uncia j. cum sennæ infusione ei adhibeatur. Hujusmodi autem medicatio iu usum duci nequit; nisi a prudenti, & perito satis Medico consulatur.

Habito respectu temporis morbi singula huc usque recensita remedia in usum vocari possunt, & reiterari, in primis leves alvi purgationes, quas subinde usque ad perfectam sanationem, adhibere præstabit.

Topica Nec perperam interea factum erit, si lateri affecto anodynum cataplasma admoveatur, quo dolore lenito aliquod ægro levameu concilietur; in primis si spuria Pleuritis adsit, musculique intercostales externi, æque ac interni afficiantur. Hoc vero casu, ut ferme semper evenit, si tumor aliquis externe prorumpat in eo ipso situ, ubi dolor urget, post reiteratas venæ sectiones cucurbita scarificata potest, atquo mox inde cauterium excitari, ut exitus morbosæ materiæ tali arte expediatur. Post hæc vulnus eo modo tractabitur; quo alia hujusmodi tractari solent.

Peripneumoniæ definitio, & diagnosis. *Art.* 483. *Peripneumonia* inflammatio pulmonum est, cum febre acuta, tussi, & respiratione difficili. Præter hujusmodi pathognomonica signa hic morbus sæpe etiam conjungitur: cum dolore pectoris punctorio, pulmonum inflatione seu tumefactione, & sputo sanguineo, nunc puro, nunc vero aliis materiis mixto. His symptomatis, adde sitim inexplebilem, vigilias pertinaces, acerbissimum capitis dolorem, interdum delirium, cum magna totius corporis inquietudine.

Art. 484. Evidentes peripneumoniæ causæ eæ ipsæ sunt, ac quæ pleuritidem faciunt, videlicet: omnes eæ generatim, quæ sanguinem inflammare, validasque in eo excitare fermentationes possunt.

Causæ, Omnes tamen Peripneumoniæ has causas quidem non habent; nam quando senes corripiunt, qui in hunc morbum valde sunt proni, & sanguinis densitate, & crassitie proficiscuntur; quia cum talis sit eorum sanguis, ideo spiritibus destitutus, in pulmonibus facile stagnat, ubi corruptus, & mora ducta putrescens eam inflammationem facit, quam nunc *Peripneumoniam* dicimus.

Peripneumonici interdum ex prava ſanguinis conſtitutione hæ editario jure hoc morbo vexantur. Pulmonum diſpoſitio quoque plurimum hic promeretur, cum non raro indurationes quædam ſeu ſcrophuloſæ glandulæ principio non admodum magnæ, atque adeo non multum ſanguinis motum impedientes, progreſſu vero majores factæ, vaſa contingua comprimant, ex qua compreſſione tranſitu ſanguinis cohibito, neceſſe eſt, ejus vim ad progrediendum inſumptam in vaſorum parietes recidere, quibus ruptis ſanguis hac emanans ſtagnando inflammationem facit.

Art. 485. Quantum ad proghoſin ſpectat, nemo unus non ignorat, morbum hunc valde periculoſum eſſe, majoremque partem eorum, qui eo laborant, occumbere, vel ſaltem difficulter admodum convaleſcere. Si Anginæ vel Pleuritidi Peripneumonia ſuperveniat, magis periculoſa eſt, quam ſi ſponte ſua primum erumpat, vel utrumque morbum conſequatur; attamen quomodcunque accedat, ſemper periculi plena videtur, maxime ſi cum febre valde acuta, pertinacibus vigiliis, ſiti inexplebili, & magna reſpirationis difficultate conjungitur; etenim hæc omnia immodicum ſanguinis calorem, notabilemque pectoris oppreſſionem oſtendunt. Proghoſis Peripneumoniæ

Peripneumonia cum *ſingultu* periculoſiſſima omnium notante *Hippocrate*. Hujus ratio videtur, quia hoc caſu inflammatio maxima eſt, pulmoneſque adeo turgentes reperiuntur, ut diaphragmate compreſſo convulſionem cum ſingultu faciant.

Sed ægri vita adhuc in præſtantius verſatur diſcrimen, quando aliis ſymptomatis delirium, vel Phrenitis, vel convulſivi motus, vel etiam hemiplegia accedunt, cum hæc omnia morbi cauſam ad *cerebrum* aſcendiſſe oſtendat.

Neque minus timendum eſt, ſi una cum gravi reſpirandi difficultate Peripneumonicus confertis *vomitionibus*, *animi deliquiis*, *pulſu exili*, *ſudoribuſque frigidis exercetur*. Hæc enim ſigna omnia appertiſſime innuunt, pulmones minime a preſſionibus liberari, & quod in eis extravaſatum adſtat, nec ſputo excerni, nec in ſanguinis maſſam retrahi, aut reduci. Hinc magis magiſque impedita circulatione ſpiritus diſſipantur,

vires satiscunt, & æger proinde ad satum fluum postremo subeundum properat.

Quoad excreatus, qui tantillum densim, & albicantes videntur, atque nonnihil tinguntur sanguine, minus ceteris timendi; tenues contra & crudi sanguine multum imbuti, pejores sunt omnium; quippe qui copiosiorem defluxionem ostendunt. Sed malum signum etiam est, si æger nihil excernat, quia extravasatis in pulmonibus, qui remorantur, humoribus necessario sequi debet, ægrum suffocari, vel prorupto tumore Empyema exoriri. Ceteræ excreatuum formæ ut fulvi, viridescente, & nigri, omnes sunt mali, quia exuberantem sanguinis calorem demonstrant, in primis vero nigri. Excreatus valde densi ob eamdem rationem, valde sunt timendi; nam ob caloris magnitudinem absumpta tenuiori parte, crassior relinquitur, quæ mora ducta adhuc magis densatur.

De urinis non loquor, quippe quæ satis tuta signa non exhibent, quin immo sæpenumero observantem decipiunt. Nihil enim de earum colore, & consistentia affirmari potest; pulcherrimæ videntur in febre maligna, utut insignis corruptio vigeat. Hoc unum profecto notandum est, quodsi eædem plurimum a statu naturali recesserint, uti ubi admodum rubentes vel nigricantes apparent, licebit tunc easdem ut mali ominis reputare; color nimirum inconsuetus apertissimum signum exhibet præternaturali calore sanguinem exardere.

Sudor diffusus, urinæ profluvium, diarrhæa, narium hæmorrhagia, menstruorumque fluxus interdum in hoc morbo bene portendunt, præcipue vero si opportune aliquid horum superveniat, nam morbum resolvit, vel plurimum saluti recuperandæ opitulatur.

Conditio virium maximi etiam habetur momenti in Peripneumonia; siquidem trucolentioribus adhuc vigentibus symptomatis, modo vires consistant, & pulsum satis vegetum esse percipiatur; quædam semper salutis spes effulget; contra vero si debilis simul sit, pessimum est; etiamsi alia conquieverint symptomata, nec ut prius excruciare ægrotum videantur.

Si pulsui debili ac parvo ejus inæqualitas quoque accedit, malum omnino est; quia ingentem pectoris op-

opreſſionem oſtendit; qua libero ſanguinis circuitu per viſcera impedito, is irregulariter a dextero cordis ſitu in ſiniſtrum migrat, atque inde in arterias pari rithmo adactus pulſus irregularitatem producit.

Art. 486. Cum eadem ſit curationis methodns Peripneumoniæ ac pleuriticis, nec partium affectarum differentia inhibeat; quin uterque morbus iiſdem indicationibus regatur, eadem remedia locum habent utrinque; quare Phleboromiam, purgatione, clyſteres, ceteraque remedia alterantia in cura Pleuritidis adhibita Peripneumoniam quoque ſanare poſſe decernimus. Prudenter tamen hic eadem uſurpanda ſunt, maxime vero attente incumbendum, ne æger purgetur; quin prius quater, vel quinquies phlebotomiam ſubierit. Ratio eſt quodſi purgarentur poſt ſemel, vel bis ſectam venam tantum, ex fermentatione a purgante in ſanguine excitata, & ex nimia vaſorum turgeſcentia nondum ſatis imminuta, nova extravaſatio in pulmonibus evenire poterit; vel fatalis congeſtio in cerebro. Curatio peripneumoniæ.

Art. 487. Eclegmata excreatum adjuvantia, negligenda hic quidem non ſunt, quæ ut diu ore agitantur, & ſenſim per œſophagum deſcendunt; ita aſperæ arteriæ fibris quodammodo irritatis tuſſi, & excreatus muneri favent. Pluribus modis Lohoch ſeu eclegmata componi poſſunt, vel pulveribus, vel opiatis, vel ſyrupis; cum autem ſyrupi aptiores videantur ſequentem formulam adjicimus. Uſus Eclegmatum

℞. Syrup. tuſſilag. oxymel. ſimpl. ana unc. j. ſem. balſ. ſulphur. ℈j. *ſem. f. Lohoch cochleatim ægro exhibendum, ut in ore detineat, idemque ſenſim inde deglutiat.* Lohoch

Art. 488. Quoad narcoticorum uſum; jam ſupra ſatis meminimus: ſed hic obſervandum eſt, quod in nimia pectoris oppreſſione *Laudanum* ſatis tutum non videtur, pro quo mitius narcoticum ſubſtitui debet: ut ſyrupus papav. alb. metu, ne Laudanum ſpiritus in cerebro figendo eorumque defluxum per nervos ad organa reſpirationis inhibendo aut impediendo oppreſſionem magis augeat. Narcotica.

Art. 489. Caſus peculiaris adeſt quo cucurbitulæ ſcarificatæ non leve adjuvamen Peripneumonicis afferunt: videlicet, ubi percipitur inflammationem ad dorſi Cucurbitarum ſcarificatarum uſus.

musculos usque pertingere. Cognoscitur remita se habere, quando æger tussiendo circa easdem partes, quibus pulmones suis membranis adhærent, vehementi dolore cruciatur; tunc autem habito respectu loci affecti cucurbitula ibidem applicata majorem partem extravasati sanguinis educit.

De Emeticorum usu.

Art. 490. Omnibus remediis incassum adhibitis fidenter emeticum juberi potest, a quo quotidie miri effectus observantur maxime in morbis difficilimis, & propemodum conclamatis. Laudatur vero hoc remedium, modo viris satis sint vegetæ, ut ejus actioni resistere possint, & postquam sufficiens sanguinis quantitas a venis educta fuit. Nam si vasa adhuc turgescant, timendum, ne ex inconsueta, & præternaturali fermentatione, quam hujusmodi remedia producere solent in sanguine, vas aliquod insigne rumpatur, unde nova inflammatio esurgeret, a qua periculum augeretur, ægerque in deterius malum protruderetur.

Farrago sententiarum.

Ad prognosin pertinentia.

Art. 491. Densa & exercitationi assueta corpora (inquit *Hippocrates in coac.*) citius ex *Pleuritide & Peripneumonia* intereunt, quam quæ sine exercitatione degunt. *Pleuritides siccæ* (inquit idem) & in quibus nihil spuitur, gravissimæ; metuendæ quoque in quibus dolores ad superiora tendunt. A Pleuritide *Peripneumonia*, malum; a Peripneumonia *Phrenitis* malum. *Hippocr. aphor.* sanguinis missio est remedium magni & recentis doloris; at sive levior, sive vetustior morbus, vel supervacuum vel serum id auxilium sit, confugiendumque est ad *cucurbitulas* cum scarificatione. *Celsus*.

Polypi.

Art. 492. A Pleuritide, ultra acutam febrem, fiunt *polyposæ concretiones* in pulmonibus, ut ex cadaveribus, & extracto sanguine patet. *Malpighius*.

Art. 493. Adverti debet *Pleuram* Pleuriticorum & *Pulmonem* Peripneumonicorum post mortem sectorum semper exhibuisse spectandam magnam copiam *polyporum*: Polypus autem est sanguis diutius stagnans dilapsa parte rubra. Raro pleura sola absque pulmone inflammatur.

Art.

Art. 494. Dolorem externe optime leniunt linimenta *ex ol. amygd. dulc. ſp. ſal. armoniac. & camphora. Pitcarn. in MSS. Item linimentum ſeq. anodyn.* ♃. balſam. Locatel. ℥ji. ol. amygd. dulc. ℥j. ol. *mac. per expreſſ. ung. e flor. aurant. ana* ℥ij. *m. f. liniment.* Linimentum

Art. 495. Quibus plurimus ex ſputo ſtrepitus in pectore ſonat, & vultus demiſſus eſt, oculuſque aurigine ſuffuſus, & caligine obductus, in his mors expectanda eſt, ex *Hippocrate*, & authoris experientia. Vix datur præſtantius remedium in fine morbi, quam ſyrupus vel decoctum *nicotianæ. Barbette.* Prognoſticon ſingulare.

Art. 496. *Lucius* monitu *Æſculapii* a Pleuritide curatus fuit applicatione epithematis ex *cineribus* ab ara deſumptis & vino commiſtis. *Le Clerc.* Syrupus de Peto

Art. 497. Vires & uſus remediorum ſequentium artis Apollineæ gnaris ſatis innoteſcunt. *Aq. omnium florum, balſam. ſulph. aniſatum, ens veneris* r *decoctum coccineum, decoctum pleuriticum, emplaſt. pleuriticum, fotus lateralis, hauſtus pleuriticus, lohoch pleuritic. lohoch viride, oximel. aſthmaticum, pulvis pleuriticus, ſacculus lateralis, unguentum pleurit.* Cineres pro uſu externo. Remedia varia.

Art. 498. Quæ de Pleuritide traduntur in Lexico Medico ſunt: hunc morbum periculoſiſſimum ſatis cognoſcendum ſeſe exhibere, quin obſervantium diligentiam, attentionemque eludat. Ut plurimum dolorem ad latus ſiniſtrum profert interdum etiam ad latus dexterum; febris urget, & tuſſis, & reſpirandi difficultas cum dolore. In Praxi communiter phlebotomia ter, quater, & quinquies repetitur pro ratione indigentiæ, & indicationis, quod ſane principiis Medicis congruit, & generali conſenſu roboratur. Si vero æger Phlebotomiam adverſetur, curatio ſequenti methodo inſtituitur. Altera methodus Pleuritidem curandi.

♃. *Rad. ſcorzoner. man.* j. *lib.* iij. *ebull. per dimidium quadrantis, dein adde flor. pap. rſſœad. pag.* ij. *vel* iij. *iterumque ebull. parum, & in fine ebullition. add. fruſtulum glycyrrhiz. minutim conciſ. removeatur decoctio ab igne, & probe tecta reponatur ad ſubſidendum.* Ptiſana.

Hæc ſit in potum ordinarium ægri, cui poſtea dabuntur quinque ovi putamina in cyatho dimidio aq.

 plan-

plantag. atque inde obtegetur, ut diu sudet. Interea parti dolenti applicabitur cataplasma quod sequitur.

℞. *Ovi album; cui adde zinziberis quantum satis est ad dimidium putamen ejusdem ovi implendum, atque tantundem piperis nigris pulverati misc. & cum stuppa cannabina parti dolenti applicetur; inde imposita mappa sæpe replicata per hor.* 24. *priusquam amoveatur, retinebitur.*

Si propositum sit hoc Cataplasmate uti, ulla venæ pertusio præmittitur; quia eadem etiam omissa morbus facile cedit, modo accurate applicetur cataplasma, quod salutarem semper effectum obtinet. Id vero experientia confirmatum habuimus. Sequens Cataplasma quoque laudatur.

Aliud Cataplasma. ℞. *Fol. nicotianæ vel fanciulli tabac. unc.* ij. *crassius incidatur ac pro usu effumationis, tum bulliant in vini optimi rubr. lib.* j. *usque ad liquoris consumationem: Dein parti affectæ applicetur calide nicotiana tali encheiresi cocta instar Cataplasmatis; & quavis* xij. *hora renovetur:*

Aliud. Aliud Cataplasma. ℞ *Decoct. verbenæ, farinæ hordei f. pasta mollis calide parti dolenti admovenda.*

Applicato quodam ex descriptis emplastris tempus erit; ut conveniens aliud remedium intus sumendum ægro porrigatur. Quod miros effectus præstat sequens est.

Potio. ℞. *Sacchar. pulv.* ℥ij. *instillentur ei ol. destill. Salviæ gut.* xxx. *misce & cum aq. card. bened. coclear.* iij. *f. Potio.*

En altera Potio ab eodem Auctore valde laudata.

Alia Potio. ℞. *Illius herbæ, quæ ubi muscus abundat occurrit Gallice vocata* Perce-Mousse *man.* j. *Hac mundata a recrementis, nullatenus autem aqua diluta contundatur in mortario, & cum succo in cyathum aq. salviæ vel scabiosæ infundatur per horas* iij. *infusio exhibeatur ægro jam post quatuor horas jejuno; cui antea semel saltem vena tusa sit.*

Hujus remedii effectus est, sudorum vel urinam educere, utcumque vero agat, ut plurimum sanat. Pulveres ex mandibulis Lucii piscis, dentibus Apri, Ossibus Cordis Cervi, Pulvis pyrius cum aq. flor. sambuc. ablutus, pulv. sang. hirci, ex Pene Cervi, vel Tauri,

sauri, tum is ex lapid. cancrorum usque ad gr. xxx. unusquisque horum porrigitur cum vino albo, vel cum cyatho aq. card. bened. Quod sequitur remedium praestantissimum quoque est; modo post tertium diem exhibeatur, vocaturque pomum Quercetan.

℞. Pomum, quo intus excavato olibani ℥j. ingeritur, dein probe clauso foramine ad ignem lente coquitur: Pomum Quercetani.

Pomum hoc ægro devorandum exhibetur saccharo cando edulcoratum; insuperque aq. card. bened. unc. ij. propinatis ad sudandum disponitur. Animadvertendum est cum in hac occasione, tum etiam in cæteris omnibus ejusmodi, quibus sudor provocandus est, ut æger levibus sed calentibus stragulis coopertus decumbat, quia si graviora sunt, effectus optatus non obtinetur.

Duo quæ nunc addimus Cataplasmata, eodem Auctore teste, admirandæ quidem pro hoc morbo virtutis habenda:

℞. Panem recenter a clybano extractum, quo bifariam secto ejus dimidium theriaca oblinitum parti dolenti admoveatur. Cataplasma.

℞. Cæp. alb. num. xx. quibus coctis in sufficiente lactis quantitate usque ad dissolutionem add: piper. pulv. ʒj. Croci ʒ. sem. hujus cataplasmatis dimidium parti dolenti imponatur, & perseverante dolore post quadrihorium alterum dimidium admoveatur. Aliud

EMPYEMA.

Tralliani sententia.

Art. 409. Omnio in universum indicia suppurationis talia existunt: Febris vehementior qum antea: rigor præter rationem, & gravitatis potius quam doloris multi sensus. Ubi hæc tibi apparuerint naturam materia subiectam id pus mutare scito, & si quidem facultas efficiens robusta fuerit, etiam pus non adeo viscosum reperietur; & vomica tunc intra thoracem circa decimum quartum diem erumpet. Sin autem crassius quoque pus ultra dies prædictos inventum fuerit, & ægri vires infirmiores, etiam circa quadragesimum Signa suppurationis.

aut

aut ſexageſimum, & longius vomicæ erupti expectanda eſt. Summatim pro copia, & qualitate materiæ, ægrique viribus vomicæ eruptionem futuram expectato.

Et ſi quidem intra thoraeem pus illapſum, diutius intus manſerit, & non fuerit uſque ad quadraginta dies expurpatum, ut diviniſſimus ait Hippocrates, in Phthiſin pervenit, pulmone ipſo antea puris acrimonia exulcerato, & computreſcente. Internoſci autem debet locus affectus, ſi æger interrogatus dicat, dexteram thoracis partem eſſe calidiorem, magiſque gravitatem ſentire, tanquam aliquid ex ea pendeat. quando in alterum latus inclinaverlt.

Art. 500. Qui bilioſum pus expuunt, his cremor idoneus eſt ptiſanæ, ſi ſuperſorbeatur, cremorque avenæ. Si vyres imbecillæ ſint cremor halicæ, aut txphæ, aut zeæ: ſin autem nihil ejuſmodi fuerit, nec alvus citata etiam ſuccus amygdalarum, vel per ſe, vel cum prædictorum cremorum aliquo mixtus. Alvo autem citata nihil prorſus adhibeatur ex iis, quæ amplius ipſam irritare poſſunt, neque potus, neque cibus ejuſmodi. Juſcula autem ex aqua tepida, aut halycæ, aut ſimilaginis; niſi admodum febricitent, exhibere magis expedit. At cum ſputum fieri craſſius, & bilioſum abjeciſſe, nec non rejectioni contumax fieri incœpiſſe, deprehendes, tunc rurſus ad aquoſam mulſam: aut apomeli tranſire conducit, exhibendo ipſum paulatim, & non univerſum. Mulſa vero quovis tempore exhibita nihil ægrum offendit.

Victus ratio.

Art. 501. Viribus imbecilli exiſtentibus adde ptiſanæ cremori columbam, aut pullum. Exhibeto etiam ægris gallorum teſticulos. Aſſos cibos exhibere convenit. Sic etiam cerebella porcellorum aſſa præbere ſatius eſt, ſale modico ipſis aſperſo; præterea anſerum alæ, ſuum ungulæ, halyca cocta cum amygdalis, piſtaceis, uvis paſſis, & quæ alia probe nutrire ægros poſſunt. Auctis autem viribus contra ad ſolidiorem cibum tranſeundum eſt. Quodſi diuturnior effectus fuerit, & corpus totum alimentum non ſeniens contabeſcere manifeſto incœperit, neque thorax multum puris contineat, etiam ſolum ipſis lac dari debet, ſi non vehementer febricitent, ſi enim multo infeſtante calore ex-

Quando lac dandum.

exhibeatur, non item nutrire, aut humectare poteris. Si quod rejicitur expurgatione adhuc indigere tibi videatur, & non modo sordidum, & fœdi odoris existat, asininum omnibus aliis antecedit, quippe etiam, eo quod probe purgat, omnia vincit. Item equinum ipsis propinandum est, quod asinino ad omnnia sit persimile.

Art. 502. Hyssopum igitur cum melle bene facit purulentis; similiter etiam thymum, aut iris contusa, aut ervi fricti ex butyro, aut pulegium, omniaque hæc seorsim contusa, aut cum melle mixta si exhibeantur bene faciunt, nam generose repurgant. Ad omnia item thoracis vitia, & ad eos qui tali detinentur, quibusque arteria affecta est, admodum salutare, & suave medicamentum est, quod sequitur. Cinamomi, mirrhæ, ana ʒiv. thuris ℥j. dulcis radiculæ unc. sem. tragacanthæ unc. vj. nardi indicæ ℥j. ammomi ʒiv. croci ʒj. melle excipito. Curatio.

Æginetæ sententia.

Art. 503. Signa itaque consistentis empyematis sunt: gravitas thoracis, tussis vehemens, & arida, cum doloribus; interdum etiam humiditas quædam accedit, qua levari nonnihil videntur, febriculæque inter initia satis ignaræ, errantes, & difficilis decretionis affligunt. Quum vero in vomicam abscessus appetit, acrius cum horrore aliquo febriunt, inque sermonis proprietate spiritui turbati præcipitantur. Rupto abscessu pus rejicitur, modo porum modo fœculentum. Quandoque superius erumpit abscessus unde gravius incumbit periculum: interdum vero deorsum, atque id quidem quod descendit, partim in ventrem & intestinum transfunditur, partim vero in vesicam, facta per vasa quædam transumptione, delabitur. Signa Empiematis.

Art. 504. Febriunt autem febre hectica usque ad totius materiæ repurgationem, quæ nisi accuratissime procuretur brevi, æger saniosus in tabem rapitur, pulmone exulcerationem sustinente. In qua jam tabe conclamata genæ pallescunt, frons, atque cervix sudoribus rorescunt, carnes contabescunt, ungues incurvantur, & crassiores, candidioresque, aut lividi apparent.

Ma-

Malo autem magis invalescente; venter conturbatur, hypochondrium sursum convellitur, dira sitis; & ciborum aversio cruciant: quodque excreatur gravissimi odoris fluxum emittit.

Curatio. *Art.* 505. Ante omnia; puris collecti maturatio promovenda est; spongiarum fotu, cataplasmatis ex farinis hordeaceis cum caricis discoctis; & resina exigua; & stercore columbarum; utroque; & hibisco: Adjuvat autem rupturam in latus sanum decubitus. Sorbeatur interea ex temporis intervallo mulla, & cremor ptisanæ admixto melle; sed quibus plus roboris inest; ii jus hyssopi; & thymi melle adjecto bibant.

Art. 506. Ubi pus expectorari cœperit hyssopi denuo, & iridis, atque glycyrrhizæ decoctorum in mulsa potionem repete; vel glycyrrhizam cum sesamo tritam exhibe: aut polline in mulsa, & oleo percoctum cataplasmatis modo inducito.

Art. 507. Quum autem ulcus expurgationi per superna renititur ad medicamentum ex mari hubio, eruis ad Dodecatheon; & ad confectionem Philoxeni deveniendum est.

Art. 508. Porro qui in tabem decidunt his porta capitata in chondri, ac ptisanæ sorbitionibus liquefacta dato. Jam vero hæc per se bis decocta exhibenda sunt. Potus aquæ pluvialis esto; & ex eo melicratum.

Exustio. *Art.* 509. Ustiones suppuratis efficacissimas ferre suppetias compertum est. Oportet igitur radice longæ Aristolochiæ oleo imbuta ipsis imposita candenti ferro crustas excitare. Unam inter jugulorum compagem cute sursum reducta, duas non alta juxta mentum seorsim ab arteriis soporariis, quas carotides vocant. Sub mammillis item inter tertiam, quartamque costam duas altiores grandioresque. Binas alias inter quintam, & quartam; paululum versus dorsum spectantes: aliam in medio pectore, rursus aliam supra ventriculi os: a tergo vero tres, per medium dorsum unam; utroque spinæ latere geminas; quæ in dorso factam crustam excedant altius impressas.

Incisio & perforatio Thoracis. *Art.* 510. Alii vero, quemadmodum etiam Leonides asserit, ferro nuclei olivæ simili candenti inter costas, ea in parte, qua abscessus est, usque ad pus adurunt. Quidam scalpellum quoque confidenter adhibent, inter

inter quintam, & sextam costam transversa incisione, paululum tamen infra cutim incidunt, deinde acuminato scalpello membrana, quæ costas succingit, perforata, pus excernunt. Verum isti quoque, & qui ferramento ad imum usque adustionem moliuntur, vel illico mortem inferunt, una cum pure vitali etiam spiritu confertim exinanito, vel fistulas irremediabiles efficiunt.

Celsi sententia.

Art. 511. Dolor pulmonis si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas interdum excitat aut circa vigesimum diem, aut circa quadragesimum, nonnumquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem, ejus partis sensit. Sed eæ vomicæ modo a pulmone, modo a contraria parte nascuntur. Empyematis indicia venturi.

Art. 513. Quod suppurat ab ea parte, quam affecit, dolorem, inflammationemque concitat, ipsum calidius est; & si in partem suam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam suppuratio, quæ nondum oculis patet, sic deprehendi potest: Si febris non dimittit, eaque interdiu levior est, nocte increscit, multus sudor oritur, cupiditas tussiendi est, & pœne nihil in tussi excreatur, oculi cavi sunt, malæ rubent, venæ sub lingua inalbescunt, in manibus fiunt adunci ungues, digiti, maximeque summi pallent, in pedibus tumores sunt, spiritus difficilius traqitur, cibi fastidium est, pustulæ toto corpore oriuntur. Indicia præsentis.

Art. 513. Quodsi protinus initio dolor, & tussis fuit, & spiritus difficultas, vomica vel ante vel circa vigesimum diem erumpet. Si serius ista cœperint, necesse est quidem increscant, sed quo minus cito affecerint, eo tardius solventur. Solent etiam in gravi morbo pedes cum digitis unguibusque nigrescere. Quodsi non est mors consecuta & reliquum corpus invaluit, pedes tamen decidunt. Indicia confirmati.

Art. 514. Si suppuratio, inquit *Hippocrates* in Præsa- Confir.

mati diagnosis. ſagiis, in alterutro latere tantummodo fuerit, vertere, atque ediſcere convenit in his, utrum in altero habeat latere dolorem, & alterum quam alterum calidius fit; atque eo in alterum cubante latus, requirere oportet, num aliquod deſuper onus illi pendere videatur: ſi enim id fuerit; ſuppuratio in altero latere fatigat.

Prognoſis. *Art.* 515. Si corpus adeo grave eſt ut ungues quoque, & digiti lividi ſint, expectanda mors continuo eſt. Si digiti ac pedes omnino nigreſcunt, minus peſtiferi ſunt, quam ſi liveant. Sed alia ſigna conſideranda ſunt: ſi enim facile ferre malum appareat. & aliquod aliud fuerit ſalubre ſignorum, morbum verti ſignificat ad abſceſſum; ita ut æger ſit convaliturus: corporis vero nigredo caſura. *Hippocr*.

Art. 516. Quodſi ne rupta quidem vomica, vel pure extrinſecus emiſſo febris quievit, aut quamvis quieverit, tamen repetit: item ſi ſitis eſt, ſi cibi faſtidium, ſi venter liquidus, ſi pus eſt lividum & pallidum; ſi nihil æger excreat niſi pituitam ſpumantem, periculum certum eſt. Atque ex his quidem ſuppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, fere ſenes moriuntur; ex ceteris juniores. *Celſus*.

Ballonii ſententia.

In empiricis cur calor augeatur noctu. *Art.* 517. Accidit omnibus hectica febre laborantibus, ut noctu intenſiorem calorem habeant, non quod nox augeat febrem ratione ſuæ diatheſeos morboſæ, ſed ratione dati oblatique cibi (inquit *Galenus*) incaleſcunt enim a ſumpto cibo, & maxime dum diſtribuitur. Quare de nocte potius, nam & cibus interdiu datur? *A Vega* mihi videtur pueriliter hoc explicare. Quia (ait) tempore *Hipocratis* non prandebant ſed cœnebant; *Galenus* æque male. Nec enim omnino explicat illud *Hippocratis*: *Noctu vehemantior*. Melius diceret. quoniam agitur de purulentis, in omnibus ſuppurationibus dolores ad noctem; id quod non tantum audiendum dum pus fit, ſed dum pus continetur aliqua parte fovens febrem lentam. Vel dicemus cum hecticis partes ſolidæ ignitæ ſint, non mirum ſi noctu calor increſcat, tum quia nox humectat, tum quia revocatur calor, & ſpiritus intro. Sic calor ereſcit non ratio-

ratione ipsius affectionis, sed ex eventu. Vel dicemus nocte revocatur calor naturalis ad centrum; qui calor quia igneus est, dum revocatur intro non nanciscitur aptum domicilium, & quo loco humectare debet siccat, & squalorem auget. Et tunc non fiunt calores febriles, sed quædam exacerbationes. Præclara quidem est quæstio hæc.

Quærat autem quis: an pus suos motus habeat nocturnos potius quam diurnos? Nam & in inflammationibus internis paroxysmus est nocturnus. Et id non est proprium nec hecticis, nec empyicis ut nocturnas molestias potius experiantur, quam qui aliis morbis implicantur.

Art. 518. Unde mirati sumus cur antiquitas, peculiari quodam privilegio, & prerogativa exacerbationem nocturnam puri, & purulentis assignaverint. Nec enim id novum est. Nam & venerea lue affectis, præsertim ubi solidas partes invasit, & conspurcavit, nocte dolent magis, & arthritici & odontalgici, & cephalalgici & catharrodes, denique multo maxima pars ægrotantium. Præter rationes a nobis alibi adductas, sunt & hæ probabiles. Primo quia omnes ferme morbi sub tempus noctis ingravescunt. Multis id quidem de causis: Partim quia ob adveniens tempus nocturnum fit admirabilis quidam motus, & revocatio intro, motus quidem plane contrarius motui ipsarum vigiliarum. Deinde, coctio fit noctu. Coctio quidem non solum humorum naturalium, sed & contrariorum, & febrilium. At dum pus fit, febris augetur, & dolor. Quæ ratio & analogia de pure in abscessibus, in aliis morbis, & febribus audiri potest. Maxime autem id apparet in empyicis. Dolent enim partes solidæ & augetur calor febrilis, qui interdiu in partes omnes expansus erat. Ratio quænam.

Septalii sententia.

Art. 519. Cum suppuravit, ex disrupta vomica vim alia via recte expurgantur, quam per tussim screata, non multum spei in evacuanda ea materia per alvum reponere debet Medicus, quod ope medici hoc vix fieri possit; præstat id quandoque Natura, quæ nobis in- In Empyemate non potest a Medico

com-

pus per alvum evacuari. compertas vias invenit, & ad salutem ægri statuit; salubriter id quandoque a Natura tentatum scimus, id Aretæus testatur: & nos in purulento ex pleuritide jamjam ex suffocatione moribundo vidimus in magno hoc Valetudinario, qui cum phlegmone laboraret, & propemodum strangularetur, sudores jam frigidi adessent, livescerent omnia extrema, potissimum facies, subito alvi fluore supervenient, maxima saniei copia effusa, brevi tempore convaluit: raro igitur cum id faciat natura. cum eadem nobis incognitas vias sibi struat, cum præterea non sit per loca convenientia, omnino non erit imitanda a Medico; potissimum quia, si leviori purgante utemur, noxii nihil evacuabimus; sin validiori, vires imbecilles reddemus, in quibus solis salutis spes posita est, ut & ferendo morbo sint idoneæ, & materia per tussim screatu expellis sati possit.

Art. 510. Per urinam licet quæ in thorace, & pulmonibus continetur materia difficillime, & minus tuto educi possit; promoventibus tamen lotium tuto uti possumus, ut saltem materia, quæ in vomica adhuc continetur, & quæ denuo colligitur, per vesicam excerni possit.

Diuretica convenire possunt.

Art. 521. In ustione. & sectione facienda in empyicis hæc sit cautio, ne a ruptione vomicæ statim fiat, sed cum Hipp. *in Coacis prænotionibus* differenda erit in decimum quintum diem, ut & materia coctione ulteriori mitescat magis, quia ab effusione extra locum, ubi maturuerat, iterum alteretur, & ulteriori coctione melior reddatur, post quem diem si inustio facienda, omnino maturandum. Placet enim Oribas. 9. *Synopseos cap.* 3. celeriter evacuandum esse, neque multum cunctandum, ne vires collabascant: in quo casu omnino a tali actione abstinendum est, ne in illud incommodum incidamus, in quod cum certo mortis periculo incurrunt, qui in ascite ad sectionem numquam veniunt, nisi cæteris remediis omnibus primum in usum ductis, & jam viribus exhaustis, & morte præ foribus stante.

Empyri quando utendi aut secandi.

Art. 522. In suppuratis vomitus plenus est periculi; si enim eodem tempore vehemens tussis, & excreandi necessitas superveniat, simulque evomantur impetu

Vomitus periculosus.

petu multo ex ventriculo crassiora, vix evitari potest suffocatio, conspirante ad suffocationem, & œsophago, & aspera arteria; tum præterea, quod constrictis musculis abdominis in vomitu, puris copia multa in pectore repleto coarctata, magis in regione venosæ arteriæ compulsa, sæpe corita suffocat, ut statim mors subsequatur.

Art. 523. Proderit tamen inanem vomitum etiam digito provocare, non tamen promovere: si enim a rectis abdominis musculis ab infernis partibus compresso diaphragmate materia paratior facilius propelletur. Quomodo evocandus.

Langii sententia.

Art. 524. Empyema Thoracis purulentam designat materiam ex pleuræ, vel pulmonum abscessu rupto ad cavitatem Thoracis depositam. Empyema quid?

Cognoscitur ex pondere, & fluctuatione in Thoracis, cavo, quæ non admittit decubitum ægri in latus sanum, sed statim suffocationem minatur. Attendendum tamen hic, num pleuritidem, & peripneumoniam excipiat; ne confundatur cum Thoracis hydrope. Signa ejusdem.

Art. 525. Cura vel præservationibus gratia expetitur a Medico, vel restitutionis. Cura.

Præservatoria in eo consistit, ut occasionales corruptionis causæ quantocyus removeantur, v. g. inflammatio discutiatur, obstructio a pituita deoppiletur; acrimonia sanguinis, catarrhus, & tussis corrigantur: vulnus consolidetur; quæ cuncta quibusdam mediis possint obtineri, ex superioribus partim, partim ex subsequentibus innotescat. Præservatoria.

Quodsi omni præservatione incassum adhibita nihilominus sequatur vomica, aut Empyema, aut Phthisis tum ad alteram curam deveniendum est ubi hæc quatuor puncta observanda sunt. Restitutoria.

Art. 526. Primo num ulcus jam ruptum sit an secus? si non apertum est, interim tamen vel dolore, vel respirationem impediendo molestiam pariat, de ejus ruptione cogitandum, quam obtinebis, vel per usitata remedia emollientia interne, & externe usurpata, vel interne per cancros vivos contusos cum aceto, vel vi- Ulcus aperiendo.

no, aut externe per oleum corticis cocurbitarum longiorum, cujus comparandi modum, & virtutem incomparabilem vid. in M. N. C. Ann. 1. obs. 10. Vomitorium remedium utut a quibusdam in casu desperato praescribatur non suadeo; licet enim obtineamus ex nimia totius corporis conquassatione aliquando rupturam vomicae, ob suffocationis tamen periculum, quod inter vomendum imminet, aut haemoptysis, aliaque dira symptomata facile insequentia ad evitandas censuras osorum Medicinae, tutius erit, prorsus ab illis abstinere, vel ante usum de pesiculo, & ancipiti eventu adstantes, & aegrotum commonefacere.

Pus educendo. *Art.* 527. Secundo aperto aposthemate officium est Medici evacuationem puris vel per expectorantia tentare, qualia sunt veronica, scabiosa, hyssopus, tussilago, capill. veneris, marrub. alb. brassica rubra, rutu, salvia, rosmarinus, rad. helenii, Angelicae, Levistici, Imperatoriae, ligni, guajac. &c. vel per laxativa, ut rhabarb. mechoacanna, fol. sennae, rad. polypodii, vel per diuretica blanda, ut petrosel. heder. terrest. ocul. cancr. vel si in thoracis cavo fluctuet, per cancros cum aceto, vel vino contusos, quod medicamentum alias vix in hoc casu fallit. Si per urinarias vias non exturbaverint purulentam materiam, ad paracentesim deveniendum est, quae celeriter tamen adornanda est; nam ut notat Tulpius alias educes quidem pus, & sanguinem, non tamen e periculo aegrum. Quo diutius namque pus relinquitur, eo magis nocet.

Ulcus mundificando. *Art.* 528. Hac enim operatione praeterquam quod intentionem naturae sequimur, evidentem non raro protuberantiam intra costarum interstitia formans, & digito quasi locum ostendes per quam materia extrahi debeat; illud insuper commodi accedit, quod decocta vulneraria per siphonem immediate ad locum laesum infundi, adeoque ulcus detergi, & ad consolidationem disponi potest.

Hinc tertium oritur quod est, mundificatio ulceris & consolidatio, de quibus non citius cogitare debet Medicus nisi pure maxima parte evacuato. Convenientissimum igitur tum erit, cum bechicis vulneraria praescribere, ut sunt urtica, bugula, herb. costi, cheresó-

refolium, geranium robertianum; mille fol. pyrol. plantag. portulac. petroselin. sanicula; burs. pastor. rad. symphyti maj. tormentil. pimpinell. &c. aut loco harum plantarum præparatas jam cum saccharo conservas; modo tussim non augeant; costi; flor. salviæ, urticæ præ primis, & rosarum: aut alia balsamica e. g. balsam. peruvian. aut sulphur. in specie terebinthinatum parca tamen manu usurpare.

Art. 529. Quartum denique est; ut symptomatum habeatur ratio; ex quibus maxime urgentia removeantur. Symptomata emendando.

E M P Y E M A.

Boerhaavii sententia.

Art. 530. Empyema est collectio puris in thoracis cavo; ut plurimum ex rupto Pleuritico vel peripneumiaco *abscessu*; cognoscitur a tempore inceptæ inflammationis xx. dierum sine purgatione; & tussi sicca, gravitate ad diaphragma; decubitu in unum latus; strepitu puris ad motus, febre lenta; genis rubentibus; oculis cavis; digitis in extremitate calidis; unguibus recurvis; & abdominis tumore. Empyema quid.

Art. 531. Ad curationem quod attinet; cognita vomicæ pulmonis; pleuræ; diaphragmatis; mediastini; vel pericardii disruptione; omni ope nitendum; ut *pus* evacuetur per os; vel per urinas; si natura has monstraverit vias; vel denique per thoracis aperturam ope instrumenti idonei in latese affecto; inter costam 4 & 5, vel 5 & 6 ab inferioribus numero ducto, pus lente & per vices educendo; ex indole puris educti; & reliquis ægrotantis circumstantiis, prognosis de vita vel morte pronuntianda erit; si *Empyema* fuerit vetus; vires collapsæ; capilli cadentes; alvi fluxus colliquativus, corpus tabitum &c. *paracentesis* facta mortem accelerare solet; Curat.

Vvillisii sententia.

Art. 532. Empyema est collectio puris intra cavitatem thoracis qua respirationis organa opprimuntur; Signa Empiematis.

 illuc

illuc vero pus istud confluere solet, vel ex *pleuritide*, vel *peripneumonia* (& quandoque forsan ex *angina*) suppuratis & disruptis; post morbos prædictos *Empyematis* secuturi major erit suspicio, si post unam vel alteram septimanam, sine sputo copioso, rigores, & febris, & spirituum languores, superveniant, & dein post 14, vel 20. dies *Empyematis* plane facti signa erunt respiratio difficilis, pectoris gravitas, materiæ fluctuatio, & molestiæ sensus e corporis situ mutato, sitis & febricula fere constans, genarum rubor, totius inquietudo & vigiliæ. De *paracentesi* vide locum, & de eventu ejusdem *p.* 201. Vide etiam *Mayerne*, p. 178.

Ettmulleri sententia.

Diagnosis. *Art.* 533. Cognoscitur, quando factum sit *Empyema*, quod remittat febris, quin etiam fluctuatio quædam puris hinc inde percipitur; rumpitur autem *vomica* circa diem 20. 30. aut 40. dum vero rumpitur, rigor fit, & febris intensior supervenit, adest tussis continua, quasi ex profundo, quia diaphragma gravatur ex incumbente pure parum excernitur, febris mitior evadit, & magis lenta, respiratio est difficilis, & sentitur pectoris gravitas, si corpus inclinant pene suffocantur; sentiunt frequentissime *evaporationes* ex pectoris cavo ad os ascendentes instar *aquæ calidæ*; ulteriori progressu percipiunt in ore *saporem tetrum* & quasi *putridum*, pulsus intermittit.

Curatio per aperitionem thoracis & aliter. *Art.* 534. Apertio thoracis fit inter 5. & 6. costam (a supremis numerando) mature fiat. Vide *Scultetum*. Quod ad remedia attinet, exibenda sunt grumosum sanguinem *dissolventia* & *absorbentia*, & tunc præstat a *diureticis* incipere, in fine autem aliquod *sudoriferum* subnectere. Si moliatur aliquid natura, semper medicus sit ejus minister; V. G. quando urina purulenta redditur, dentur *diuretica*: in diarrhæa purulenta, *laxantia*; si ad sputum vergeat, *expectorantia*, immo *vomitoria*; *nicotiana* est egregia; *fonticuli* etiam a quibusdam inter costas inuruntur, in terne *balsamica*; *vulneraria*, decocta e *lignis*, *gelatina C. C. hedera terrestris* valde commendatur. Vide *vomicam pulmonis*. (841. &c.)

Ver-

Vernæ ſententia.

Art. 534. Si inflammatio ſit jam corruptiva; & vetus ſit jam obortus abſceſſus tria juxta Emtullerum ſunt patranda. Primo ſuppuratio promovenda. Secundo abſceſſus perfecta ruptio adjuvanda: Tertio abſceſſu aperto partis ulceroſæ mundificatio, & conſolidatio; ac ſimul puris excretio inſtituenda. Suppuratorum indicationes.

Art. 536. Cum ſuſpicio ſit verum jam factum eſſe abſceſſum, decocta pectoralia valentiora adhibeo uti parata ex hyſſopo; ſyrup. de ſymphyto Fernelii, ſyrup. de nicotiana, ac præcipue decoctum tabaci Ferdinandi quæ ſingula apoſtema maturant; & rumpunt. Ex nicotiana enim precipue præſidia utpote quæ acutiora irritando vomitum, & ſternutationem inducunt, & abſceſſum rumpunt. Ut abſceſſus rumpatur.

Decoctum Tabaci, hoc eſt

Art. 537. ℞. *Fol. tab. unc.* j. *bull. in aq. dulc.* ℔iij. *ad conſumpt. medietatis adde in fine fol. malv. branc. urſin. violar. ana m.* j. *colentur & cum ſapa miſceantur, & detur calidiuſculum pluries cochleatim.* Ut abſceſſus rumpatur.

Quo decocto uti valentiori non niſi poſtremo loco utor, & cum maxima urgeat vis rumpendi; at ejus vice prius ſyrup. nicotianæ quam pluries ſum expertus ad unc. j. pro vice præbeo.

Fumus nicotianæ quoque proficit; ut ſi follia ejuſdem reponantur ſuper cineres adhuc ignitos, & fumus per fiſtulam excipiatur: at magis proficuus eſt fumus ex nicotianæ pulvere carbonibus injecto.

Ruptionem coadjuvant etiam emplaſtra parti affectæ appoſita: uti ex quatuor gumm. ex ſodicat. paracelſi, quod nimis potens eſt, omnia denique topica, quæ pro abſceſſuum ruptura conveniunt: ut ol. & unguenta inter quæ præcipuum locum tenet unguentum diſſip. Zachariæ.

Art. 538. Æger ſuum quoque exequatur munus, ſeſe volvendo de uno latere in aliud, tuſſiendo ac fortiter excreando, & nicotianæ pulvere aut alio ſternutationem provocando. Secus aperiendus.

Quia ruptio ſeu apertio abſceſſus duplici loco fieri poteſt, duplicem quoque methodum requirit. A...

abscessus fit in musculis externis tantum, & tunc ubi certi sumus de ejus maturatione spatia intercostalia ibidem perforanda sunt. Nec enim in eo loco, quo in empyemate, pure jam in thoracis cavitate collecto sectio fieri solet, apertio instituenda, sed ex pondere, dolore, & calore loco abscessus deprehenso intra duas costas leviter aperiendus est. Quandoque vero abscessus adeo externe tumet, ut veluti sacculus promineat, qui adeo facili sectione aperitur. Etiam inflammata pleura præcipue ea parte quæ musculos intercostales respicit, adeo ut ea parte abscessus rumpatur, & pus musculos adjacentes fere inundet, hæc perforatio seu paracentesis institui poterit; sed caute nimis, ne perterebrata pleura ea parte, qua sana est, nova, & periculosior inflammatio oboriatur, & æger binis morbis pessundatur mortem indubio subeat. Idcirco in tam ardua operatione lente procedendum, & non nisi præstantissimo Chirurgo, & Anotomico fidendum, ne artis infamia emergat.

Inde abstergendus.

Art. 539. Aperto igitur abscessu abstergendum est ulcus: & syringa præcipue injiciendum decoctum vulnerarium elicitum ex hedera terr. herb. veronic. radic. aristoloch. myrrha, cui addi potest sp. vini plus minus pro ratione quantitatis liquoris injiciendi; vel potius spiritus terebinthinæ veluti mundificantium princeps, & balsamicus.

Si abscessus sit in internis nec rumpatur.

Art. 540. Si vero abscessus ad exteriora haud inclinet, sed in penetrabilibus fiat, in varias rumpitur partes: quandoque ex dilatata pleura pus intra saccum colligitur, ex cujus membranæ laxitate, & præ dolore, distentione, ac agitatione, quadam flacciditate acquisita fieri nequit abscessus ruptio; quæ ut accidat, membrana necesse est ut maneat tensa, unde disrumpi valeat; quod in filia D. Pisonis notavit *Lindanus*. In illo igitur sacculo materia purulenta nimis acris, & putrida reddita facile moriuntur ægri: & si quidam hujusmodi affecti evaderent (quo admodum difficile duco) non nisi hoc modo fieret, quod ab illa materia acri, & corrosiva erosis, & corruptis sanguiferis vasis, a quibus imbibi, & resorberi posset illud evasatum; quod deinde per ureteres, aut alias vias excerneretur, ut supra innuimus ex *Bartholino*; &

sic

ſic natura ipſa veluti medicatrix partes conſolidaret, & callo obduceret.

Art. 541. Vel apoſtema in pleura factum in cavitatem thoracis abrumpitur, & empyema efficit: tunc in alium morbum commutatur Pleuritis; qui utique ſolvatur non adeo facilis eſt, & phthiſis timorem habet uti ex *Hipp. V. Aph. tex.* 15. *Quicumque ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgantur a die, qua fit ruptio, liberantur; ſi vero non, ad tabem tranſeunt.* Quoniam materiæ purulentæ per trachæam ad os non adeo facilis aſcenſus eſt, ex qua detenta pulmones ipſi inficiuntur, & ulcus inſanabile acquirunt; idcirco præſidia quælibet, quæ in empyematis cura a clariſſimis auctoribus recenſentur, ſunt propinanda: quæ ne nimis voluminoſus fierem reticeo. Si rumpatur in Thoracis cavitatem.

Art. 542. Vel abſceſſus ſeu apoſtema in ipſis pulmonibus fit quandoque circa partes ac glandulas; ex quibus materia purulenta exitum in bronchia, & trachœam faciliorem reperire poteſt, & ſic expectorantibus ejus eductionem promovere par erit: & deinde conſolidantibus, & balſamicis apoſtematis ſinum coæquare, & conglutinare congruum erit. Si rumpatur in Thrachœam.

Art. 543. Materia exitum interdum non adeo facilem per trachœam reperiens, ſed intus diu contenta, & partes propinquiores fere exedens cavitatem magnam in ipſis pulmonibus efficit, quæ vomica difficilioris curationis erit: ſi diſrupta per trachœam exitum quæret, inſtantaneæ ſuffocationis periculum habebit; præter ſinuoſum ulcus non adeo facile ſanabile: aut lacerata membrana pulmones ambiente empyema quoque ex peripneumonia fiet. Vomica.

Barbeyraci ſententia.

Art. 544. Quamvis Empyematis vocabulum latiori ſignificatione ſumptum ſuppurationem quamlibet ſignificet, videlicet puris collectionem in quamvis corporis parte; nihilo tamen minus ex omnium medicorum conſenſu idem uſurpamus ad eam puris vel purulentæ materiæ collectionem indicandam, quæ in thoracis cavitate accidit; puris dicimus vel purulentæ materiæ collectionem, quia alterum ab altera ut plurimum diſtingui ſolet; nam pus veræ corruptionis congeſtionem ſi- Empyema quid?

gnificat, materia vero purulenta corruptionem cum sanguine, bile, alisque humoribus mixtam.

Ejus causæ. *Art.* 545. Antecedens causa Empyematis morbus est semper aliquis pectoris, veluti Pleuritis, vel Peripneumonia, ut alibi etiam innuimus.

Accidentaliter quoque Empyema produci potest a suscepto in pulmonibus, vel in pectore vulnere aut ex ruptura vasis cujuslibet a casu, vel ob ingens editum conamen. Utcumque res se habeat, sanguis qui affatim in pectoris cavitatem emanat ob ductam ibidem moram sese in pus convertit, quia circulari motu cessante, commixta ejus principia a mutuo nexu recedunt, & corruptionis occasionem faciunt; si hoc in pectoris cavitate producitur, Empyema proprie est.

Empyiematis signa. *Art.* 546. Empyematis signa sunt duarum specierum. Priora ostendunt, quando oriturum est: ut si pus a pulmonibus in peripneumonia, vel a pleura in pleuritide generetur, quod deinde in pectoris cavitatem effunditur. Altera ostendunt morbum jam confirmatum, seu puris collectionem in dicta cavitate factam.

Prioris speciei signa sunt: exacerbatio febris cum insigni rigore, & languoribus, nec non cum aliquo sensu ponderis in thorace percepto.

Alterius speciei signa confirmatum Empyema ostendentia sunt: Febris ardens cum nocturnis exacerbationibus, & continua ferme respirandi difficultate, materiei in cavitatem thoracis effusæ ad corporis motum sensibilis fluctuatio, sudores diffusi maxime noctu, insignis genarum rubor, oculi cavi, ungues recurvi, crurum pedumque inflatio, eruptio quarumdam pustularum per pectus, imi ventris tensio, atque in fine morbi tumor œdematosus circa locum in quo pus collectum invenitur.

Cognoscitur pus in latere sinistro colligi vel in dextero, ex loco quem prægressa tenuit inflammatio, ex calore, pondere, & fluctuationis sensu materiæ effusæ, quæ omnia symptomata lateri affecto semper inhærent.

Nullum hic sermonem habemus de signis Empyema ab hydrope pectoris distinguentibus, quia de iis aliquid dicendum nobis proponimus, ubi de pectoris hydrope agemus.

Art. 547. Quantum ad Prognosin eadem ante, &

post

post paracentesin pronunciari potest. Si perspectum sit ægrum viribus destitui, morbumque pessimis symptomatibus stipari, tunc libere dici potest, de eo esse conclamatum; unde potius ac lateris apertionem suscipere, ægrum sorti suæ relinquere præstat, metu ne medicus intulisse mortem insimuletur. Si contra vires adhuc valeant, nec symptomata nimium vehementia vigeant, fidenter operatio institui debet, qua peracta si effluens pus album sit, æquale & concoctum, bonum est, & felicem eventum portendit; si vero tenue, fœtidum, & sanguinolentum, malum, & sanationis spem admodum infringit.

Empyema quod Pleuritidem, aut Peripneumoniam consequitur longe deterius est, quam quod vulnus vel vasis cujusdam pectoris rupturam; nam hujus consectaria ut plurimum bona prodire solent maxime si vulnus admodum pulmones non penetraverit; illius contra sæpenumero in Marasmum, in febrem lentam, atque in Phthisin exeunt.

Quando Chirurgi specillum aureum vel igneum colorem a pure recipit, malum est, juxta *Hippocratem*, quia hujusmodi colores summam puris simul instrumento fortiter adhærentis acrimoniam ostendunt.

Art. 548. Tota Empyematis curativa methodus lateris perforatione innititur, maxime si evidentia signa habeantur eamdem utiliter suscipi posse; secus in re dubia laudabilius est, aliquandiu protrahere, quam imprudenter ac temere operatione instituta suæ famæ perperam morem gerere, ægrumque in gravius discrimen protrudere. Ubi eo usque completum esse Empyema innotuerit, ut nullus dubitationis locus maneat mox manus operi admovenda, latusque perforandum, ut hac pus in pectoris cavitate congestum egredi possit, atque hujus operationis methodus apud laudabiliores neotericos, qui eamdem accuratius descripserunt, consulenda. Curatio per Paracentesin.

Art. 549. Dum operatio expeditur, hæc duo animo sunt diligenter perpendenda. Alterum ut pus sensim, & reiteratis vicibus educatur, quia cita nimis ac plenior evacuatio a tanta virium exinanitione exciperetur, ut æger protinus occumberet; alterum cavendo quo magis fieri potest, ne aer per factum vulnus pe- Nonnullæ observationes huc facientes.

cto-

ctoris cavitatem ſubeat, quia vix hic puri miſcetur, ejus fermentatione mirifice aucta acerrimam putidamque facit corruptionem. Quamobrem ad hujuſmodi inconveniens opportune vitandum, vel ſaltem inhibendum bis terve in die haberi injectiones decocti cujuslibet vulnerarii in thoracis civitatem laudamus, quæ etiam in uſu trahi debent, intuitu nimis denſum pus diluendi. Ubi perſpectum erit pus nimis tenax viſcidumque eſſe, decoctum, ſeu aqua vulneraria ſequenti ratione comparabitur.

♃. Fol. agrimon. abſynth. min. ana man. j. *ſummit. hyperic. roſ. rub. ana man. ſemis, uvar. paſſul. un. ſem. aq. font. q. ſ. ebull. ad conſumpt. tertiæ partis, dein colat. lib.* j. *adde mel. roſat. unc.* j. *ſ.*

Injectio vulneraria. Quo liquore toties fit in thorace injectio quoties puris denſitas exigit, dando operam ut ægri corpore poſt injectionem paulo agitato omnia intus miſceantur, pus promptius diluatur, & interior cavitas exactius purgetur; ea demum ſituatione locabitur æger, ut facilius immiſſa injectio cum pure poſſit effluere.

Practicis nonnullis uſuvenit pro quavis alia injectione aquam hordei cum *oxymelite*, & *melle roſato* uſurpare, alii vero ſupradictæ decoctioni *Ariſtolochiæ*, & *Gentianæ* radices addunt.

Præter injectiones ad puris exitum expediendum laudatas, commendamus etiam opportunum aliquod Emplaſtrum ſuppurationis adjuvandæ gratia parti affectæ applicare.

Dum operatio inſtituitur ſi deſiderium incedat cognoſcendi, an quod emanat purum ſit pus, an vero materia tantum purulenta, nihil aliud præſtandum eſt, quam ut partem quamdam effluentis in aquam dejiciamus, quæ ſi fundum petat pus merum indicabit, quod ratione ſubſtantiæ terreſtris gravitate ſua facile deſcendit; ſi vero ſupernatet, erit tantum materia puriformis, quæ aliorum liquorum mixtione mero pure levior apparet.

Remedia interna. *Art.* 550. Ceterum, ut maſſa ſanguinis refrigeretur, & quidquid in ea acris, & ſalini reperitur temperatione ſubeat, exhibebuntur identidem ægro emulſiones, vel julapia; ut ſequitur.

Emulſiones. Emulſiones, inquam, eadem methodo componi pote-

-erunt qua recensitæ supra fuerunt in Pleuritide. His si pertinaces vigiliæ, aut vehementes dolores urgeant, addere Narcotica licebit, Julapiorum vero formulæ ita se habent.

℞. *Rad. alth. glycyrrh. ana. unc.* j. *fol. bugloss. capill. vener. borrag. polytr. ana. man.* j. *sem.* 4. *frig. maj. unc.* j. *flor. borrag. pap. rhæad. violar. hord. ana pug.* j. *aq. font. q. s. coq. ad consumpt. tertiæ partis dein in colati* ℔j. *dissolve syrup. jujub. vel violar. unc.* iij. *fiant tres partes, quarum alteram mane aliam vero vespere æger propinet.* Julapium seu Apozema.

Pro hujusmodi Julapiis aquæ destillatæ identidem adhiberi possunt, quomodo sequens formula ostendit. Aliud.

℞. *Aq. destill. pap. rhœad lil. convall. ana unc.* iij. *vel tantumdem aq. destill. rosar. in quib. dissolv. syrup. capill. vener. vel tussilag. unc.* j. *sp. sulph. parum. m. f.* j*ulapium vespere sumend.*

Interea alvus clysterum ope lubrica servanda est, qui decoctione parantur foliorum Malvæ, Parietariæ, Lactucæ, addito parum hordei, cum manipulo surfuris, tum etiam electuar. catholic. & melle rosato.

Subinde etiam blandis laxativis purgandus æger, ut inde pars quædam febrilis materiæ evacuetur. Quamorbem. Laxativa alvum.

℞. *Senn.* ʒij. *tamarind. unc. sem. pulp. cass. unc.* j. *ros. pallid. parum crystal. miner. vel sal. prunell.* ʒj. *aq. font. unc.* viij. *infund. per noct. super ciner. calid. mane in colat. unc.* v. *dissolv. mann. unc.* j. *pro potione ægro exhibenda.*

Atque identidem danda ei aliqua potio vulneraria, præcipue si Empyema alicui graviori vulneri supervenerit, vel etiam si ab ingenti conatu ottum fuerit, ob vasis cujusdam in pectore ruptionem. Quæ sequitur opportunam judicamus.

℞. *Hord. integr. man. sem. fol. agrimon. pimpinel. millefolii, saniculæ, consolid. maj. ana man. sem. pilosell. parum summit. hyperic. tantumdem ros. rub. pug.* j. *aq. font. q. s. ebull. ad consumption. tertiæ partis. In colatur. dissol. syrup. ros. sicc. unc.* j. *vel* jj. *cujus subinde alquod cochleare ægro porrigetur.* Potio vulneraria.

Si vero non obstante horum remdiorum usu æger in marasmum, vel Phthisin ruat, præscribetur ei asinium

ninum lac, & per hujus usum omni decimo die infusione sennæ cum manna purgabitur,

Hac ipsa methodo tractandus quoque est, si forte habita thoracis perforatio in fistulam degeneret, cum nihil utilius sit hisce in casibus lacte.

Inter legendum & observandum.

Art. 651. Signa effusionem puris in cavitatem thoracis connotantia ex accurata descriptione quam D. *Verduc* dedit in suis *Chirurgicis Operationibus* hujusmodi sunt.

Accurata descriptio signorum Empyematis.

Tunc cogoscimus, inquit, in pulmonibus, vel in pleura abscessum generari, quando Peripneumonia, vel pleuritis consuetis remediis minime obtemperans diem decimum quartum prætergræditur, absque eo quod ullum concoctionis signum, aut per sputa, aut per sudores, alvum, & urinas efferat. Hisce stantibus abscessus generatio die vigesimo quinto, vel trigesimo attendenda est, citius vel serius etiam, pro ratione virum, ætatis, & temperamenti ægrotantis, vel habito respectu magnitudinis morbi, vel anni temporis. Abscessum jam perfectum cognoscimus, quando nulla habita secretione per necessarias vias, febris & dolor una cum aliis symptomatis imminuuntur, & aliquandiu conquiescunt, ægrotusque minus gravatus, sed aliquantulum melius se habere videtur. Si vero paulo post dolores oppressionesque revertuntur, etsi non adeo vehementes; vel si febris exacerbatur, & renovat; atque crebris sociatur rigoribus, & cum tussi conjungitur; vel si æger sudores maxime nocturnos habet; vel demum si dolor gravativus evadit, & cum sensu ponderis; hæc vero omnia abscessum denotant. Cognoscitur abscessum inter utrasque pleuræ laminas esse, quando prægressa symptomata vehementia fuere ex. gr. si febris acuta admodum præcessit, dolores vivissimi, tussis prorsus sicca, ullo absque excreatu, quæ omnia respirationem dolorosam simul efficiunt. Cognoscitur abscessum pulmones tenere, si levior fuit febris, dolor obtusior, oppressio major quamvis minus dolorosa respiratio, tussis vero frequentior, & validior, sputum sane sanguineum, & purulentum &c. ægerque inter tussiendum, & ex-

& excreandum meticulosior & tristior. Cognoscimus item abscessum intra pectoris cavitatem erupisse, quando æger dolorem gravativum percipit in loco diaphragmatis, præcipue versus costas spurias, de quo nihil prorsus antea querebatur, & ubi sedendo hunc ipsum dolorem augeri sentit, atque inde respirationem difficiliorem fieri; si in latus decumbendo, in quo antea semper doluit, levamen aliquod experitur, contra vero si in latus appositum, in quo nihil mali passus est, materia, quæ in alterutra Thoracis cavitate fluctuare supponitur. Mediastinum premendo sensibiles dolores ibidem cum insigni respirandi labore parit. Quodsi extravasatio utramque cavitatem pectoris teneant in neutro latere decumbere æger poterit, quin a recensitis molestis magis non vexetur, unde commodior decubitus hoc in casu supinus erit, nec sedere utique valebit ob sensum ponderis, & doloris totum diaphragma occupantem, quod in hoc situ adeo opprimetur, ut respirationis munus exercere nequiverit, nisi ubi effusæ materiæ quantitas admodum pauca reperiatur.

Art. 552. Evenit aliquando ut pus a Thorace contentum per urinæ vias immutatum egrediatur, quod sane circulationis legi referre non dubitamus, quia venarum absorbentium orificia, quibus undique Thoracis cavitas scatet illud satis liquidum haurire possunt. Neque dubitamus, inquam, ita se rem habere, cum nullibi aliæ viæ prodeant, per quas natura pus a Thorace ad renes detrudere possit. Observatione dignum est hujusmodi effluxum in suppuratis Pleuritide ut plurimum contingere, in quibus pus, quod generatur, liquidum esse solet, & inconcoctum. Pus per urinas.

Art. 553. Refert *VVilistus Pharm. Rational.* cauterium intra homoplatas inustum, purulentam hanc materiam aliquando egregie eduxisse; sed specialis tantum est casus: a quo regula formari potest nulla. Quænam amabo via ex Thorace ad scapulas datur? Et licet dixeris per poros, & fibrarum interstitia transire hanc materiam posse, quia totum corpus permeabile est, & perspirabile juxta Hippocratis effatum: non tamen Aphorismo huic semper se alligari patitur Statura; sed rarioribus observationibus hæcce puris evacuatio æque annumerari debet, accubi per renes, Idem per homoplatas.

& ve-

& vesicam, aut per secessum eadem succedit: Ne tamen nihil omnino egisse videmur, si fortasse æger respuat *paracentesin*; excitentnr in eo hujusmodi fonticulus, exhibeanturque simul resolventia diuretica; aut blande laxativa, ut si forsan per quoddam emunctorium deducere pus sponte vellet natura, in subsidium ista opportune adhibita nanciscantur. *Langius*.

Art. 554. Methodus ab Auctore Lexici Medici Gallice conscripti laudata, ut pus a cravitate pectoris per urinæ vias egrediatur, ita se habet: Æger primo utatur sequenti Ptisana.

Ptisana.

℞. Sassaf. frustulatim incisi unc. j. inf. in aq. fervente dein parum bull. tum add. Heder. terr. Pulmonar. man. sem. iterum null. parum & in fine Glycyrrh. par.

Deinde hauriat æger fumum ex decoctione fol. & flor. Tussilag. acqua incocta ter in die, quod, ut facilius exequi possit, caput ejus tela laxe deorsum fluctuante obtegitur. Hujusmodi remedium seu suffumigium prodest tantum, ubi abscessus pulmonem occupet, pro quo interim bis in die sequens decoctio propinari jubetur.

Alia decoctio.

℞. Fol. Tabac. ℥j. aq. unc. xiv. bulla parum, dein probe tecto vase infusio in loco frigido relinquitur. Hujus dosis est unc. j. vel bina cochlearia, adduntur que ol. tartar. p. d. gutt. jv. singula vice: Decoctio hæc tepide hauritur.

Adhiberi etiam cæpa squill. post aqua cocta, cujus decocti cyathus mane, & vespere ægro propinatur. In aquæ mensuram h. e. unc. xvj. cæpæ squillæ unc. iv. ebulliendæ injiciuntur. Si cancri fluviatile facile comparari possunt, eorum tres vel quatuor cum jure incoquuntur in quo Agni vel Vituli caro aut Bovis splencum macriori pullo, hordeo, & caricis infarcto, ebullit. Nec affirmare erubesco, quod si diu in hoc regimine persistatur curationem prosperum exitum obtenturam. In alvi stipticitate clysteres injicientur ex furfuris decocto, cum salis culinaris pugillo.

Art. 555. Mox ac comperietur febrem desivisse aliaque symptomata conticuerint Lac ægro sequenti ratione temperatum porrigetur.

Lactis usus.

℞. Rad. scorzoner. fol. scabios. hord. integr. ana man.

nan. j. aq. font. ℔. iv. *sem. bull. per horæ quadrantem; dein tautumdem lactis adde cremore suo bulliendo scorsim exuti, & in hac mixtura dissolve melli optimi q. s. ad gratum saporem.*

Art. 556. Potio hæc mane stomacho jejuno; atque vespere trihorio a cena propinatur. quæ insuper in Rheumate, Siccitate pectoris, & catarrhis excellit. In Paracentesi notanda.

Supra recensita Empyematis signa non solum ad cognoscendam morbi daturam dirigunt; verum etiam connotant utrum operatio perforationis sit necessaria. Nam inutilis quidem esset inpulmonum Empyemate ubi Thoracis perforatio ad materiæ evacuationem incassum adhiberetur, excepto tamen si abscessus pulmonum superficiei insideret, absque eo quod viscus pleuræ adhæreat; quo casu abscessus ad locum doloris exactissime correspondet. Quodsi absessus profundiora teneat, nec dolore fixo ad hunc ipsum locum correspondente patescat, tunc operatio frustanea prorsus ac inutilis foret.

Præcipua in hac operatione cautio est, ut commodior situs eligatur pro faciliori materiæ defluxu. Etenim in Empyematis casu duo in Thorace notantur loca, ubi perforatio institui potest utiliter; alterum, puta, *necessitatis*, alterum electionis; necessitatis illud quando apostematis situs, ut in abscessu pleuræ; aut in eo pulmonum eidem pleuræ adhærentium, evidentissime ad externa apparet: electionis alterum quando nihil magis determinat, ut in uno potius quam in quovi alio loco perforatio instituatur. Hoc vero casu commodior situs eligitur h. e. ad posteriorem inferioremque Thoracis partem inter tertiam quartamque spuriam costam numeratione ducta ab inferiori ultima cum distantia quinque transversorum digitorum a spina dorsi. Si operatio hæc habenda sit in ægro admodum pingui, vel qui insigni teneatur emphysemate adeo ut metus sit ne costarum numerus rite supputetur, tunc necessarium erit angulum inferiorem Omoplatæ quætere, & infra eum ad quatuor digitos transversos, & procul a spina dorsi quinque digitos perforare.

Observandum item est in iis diuturno pectoris morbo, & longa pleuritide vexatis diaphragma insensibiliter costis adhærere, adeo ut ad tertiam quartam & quin-

& quintam usque ascendat, maxime si frequentior respiratio fuit, & concitata, Ideo quærendum est diligenter de situ doloris, atque hoc illud est antequam operatio suscipiatur, quod accurate cognosci debet.

Quando pleura, in eo situ, qui post inflammationem in abscessum abiit, pulmonibus adhæret, pus, quod tunc ad diaphragma usque descendere nequit, erosis intercostalibus musculis viam sibi quandoque efformet, quo disrupto evacuatur; sicque ex prava causa salubris effectus producitur.

Quantum demum ad modum, quo perforatio absolvi debet, unde puri, sanguini, vel aquæ a Thoracis cavitate contenti exitus expeditur, consulendi sunt hac de re, tum etiam de iis quæ postmodum peragenda sunt, doctiores Chirurgiæ Scriptores in primis vero Neoterici: quales sunt *D. Verduc*, *Dionis*, la *Charriere*, sed maxime *D. Garengeot Tom. II. cap. 6. pag. 376. & seq. secund, edit.*

PHRENITIS & PARAPHRENITIS.

Hippocratis sententia.

Phrenitidis Diagnosis. *Art.* 557. PHrenitis ubi apprehenderit, febris primum debilis detinet, & dolor circa præcordia maxime autem dextera, ut ne contingi quidem permittant; mente moventur ægri, & intentis oculis vident, & alia similia faciunt his, qui peripneumonia affecti mente laborant; nam quemadmodum facilis est transitus a pleura ad pulmones, sic ex pulmone ad phrenes: sive ad septum transversum (seu diaphragma). Cum autem quarta aut quinta dies advenerit, febris fortior fit, & dolore augescunt & color subbiliosus efficitur, & mens percellitur. Si hic morbus a mota bile veniat visceribus, & septo transverso insidente, judicatur brevissimus septima die, longissimus undecima, quem effugiunt pauci, transitque etiam in peripneumoniam, & si transierit pauci effugiunt.

Prognosis mala. *Art.* 558. A pleuritide in peripneumoniam atque inde in phrenitidem malum est. Urinæ decolores nigra innatantia in medio habentes Phrenitidem cum vigiliis,

giliis, in turbatione significant. Stillatio e naribus in hoc morbo perniciosa, tum alias, tum si quarto incœperit die, nec non malæ sunt egestiones alvi albæ. Phrenitici parum bibentes, strepitum valde percipientes, tremuli aut convulsi fiunt. Tremores autem hic sunt lethales. Mansuetudo in principio, & frequentes permutationes convulsoriæ, & alvi profluvium rubicundum mala sunt. Quicunque supra quadraginta annos phrenitici fiunt, non ita valde sanescunt: minus enim periclitantur quorum naturæ, & ætati morbus affinis fuerit. Floccos de vestibus evellere, aut paleas de pariete detrahere lethale.

Art. 559. Cum phrenitide atrabilariis occupatis si hæmmorrhoides oboriantur, bonum. In hoc morbo insomnia evidentia bona. Tanto minor insania, & delirium fit, quanto paucior & debilior est bilis quam pituita. Prognosis bona.

Art. 560. Hoc morbo affectum calefacere oportet calefactionibus humidis, & potionibus excepto vino; mollito enim corpore, sudor quoque magis sequitur; & alvus & urina secedit. Caput multa calida lavare conducit, & si quidem fieri poterit sursum purgare, & per tussim ac spuitionem educere oportet quemadmodum in peripneumonia, sin minus inferna salvus præparanda est, ut egerat. Morbus autem lethalis est; moriuntur enim tertia, aut quinta, aut septima die, si vero leniter corripiat veluti peripneumonia judicat. Curationis methodus.

Ballonii sententia.

Art. 561. In doctrina Hippocratis triplex phrenitis reperiri potest. Una vera in inflammatione, & alteratione cerebri posita; altera impropria quæ obscura dicitur, quæ in alienatione temperamenti cerebri, non solum in alteratione consistit, & eo modo se habet ad cerebrum, quo febris hectica ad corpus febrile & hecticum, unde in Prorrh. ait Hipp. *Tremulæ, blandæ, obscuræ, & contrectantes desipientiæ valde sunt phreniticæ*; tertia etiam impropria, est, ut quum quis phreniticus quidem est, sed non valde insanit, nec ea facit, quæ vere phreniticus; id porro fit, quoniam præter humorem biliosum desipientiam facientem, Phrenitis triplex.

est crassus alius & frigidus, qui inducit aliquid comatodes: unde iterum Hipp. Epid. *Nullus phreneticorum vehementer insanavit, velut aliis usuvenit, sed alia quadam veternosa in somnum inclinatione capite gravati peribant*. Et hi phreniticis obscuri vocantur; & id sæpe vulgo ignotum, & medici eos demum vocant phreniticos, qui clamant, & exsiliunt. In obscura ea (Phrenitide) virium languor est, & hectica quædam affectio Phrenitidis: Idem contingit, quod lanis tinctis, quæ colorem non deponunt; ita quidem hæc affectio cerebro impressa hectico modo vix elui potest, quare Hipp. memorat: *Quibus convulsis oculi fixi relucent, non apud se hi sunt; & diu ægrotant*.

Phreneticorum desipientiæ pessimæ.

Art. 562. In lib. *Paradigmatum* hunc habet casum: Nobilis phreniticus per novem dies decubuerat. Nulla arte conciliatur somnus, circa nonam noctem omnia exacerbata. Exsiliebat, & medico assidenti manum afferre volebat. A ministris in lectum conjectus est, fingit se dormire. Inopinato e lecto surgit, & e sublimi fenestra, in medicum, qui in area stabat, incidit præceps. Miraculo sanitati restituitur. Putant casu discussam materiam, copiosæ urinæ fluxerunt, simile quid apud Hipp. lib. 5. Epid. Guidam crurum rigor erat, & diuturnus: forte in lapidem cecidit, læsum caput est vertigio oborta est, desiit malum vetus.

Phreniticus quasi miraculo sanitati restituitur.

Art. 563. Et *in Defin. Medic*. Ut plurimum phrenitidem contingit esse conspicuam, ut quum ægri ejulant, vociferant, floccos carpunt, mordent, prosiliunt, aperteque delirant. Est & alia in qua delirii quidem summa sunt omnia, sed manifestis illis notis sese produnt minime. Et ea sæpe cum veternosa est affectione, quæ si non adesset æque petulantes, vehementesque ægrotantium impetu forent. —— Porro veternosa affectis bifariam adesse potest.

Veternosa phrenitis duplex.

Art. 564. Vel pituita cerebrum occupante per se aut cum alio humore: unde part. 1. lib. 1. *Prorrh. sect*. 1. Dum, ait, malum esse si comatosi phrenitici quarto die exacerbantur, significat, ait Galenus; jam non a sanguine malum esse: quia si illud sanguis adduxisset, verisimile esset, aut natura juvante, aut Medici ope copiam sanguinis detractam diminutamve esse; tunc autem cum quarto die, quo malum cessa-

re

re debet; illud increscat, dominantis pituitosi humoris argumentum est:

Art: 565. Secundo modo veternosa quodammodo phrenitis esse potest per alienationem temperamenti, humidique absumptionem novo quodam affectionum successu; Itaque subindicat Hipp. obscure tamen, delirium bifariam succedere posse aut alterato tantum cerebro; aut alienato: Alienatio autem alteratione longe deterior est: Atque talem phrenitinicum parvo pulsu languido ac angusto existere asseverat Galenus *in Comm:* oppressa nimirum jacente, ac fatiscente facultate. Et qui assident ægris, dum ægrum non divertentem se vident ac taciturnum, brevi cum eo bene actum iri credunt; quum mors tamen proxima instet.

Art. 566. Si in ardente febre aurium sonitus cum caligine, proveniatque in naribus gravitas; mente ex melancholia ægri aberrant. Galenus hunc Hipp. locum explicat de febre ardente cujus focus est in cerebro propter collectam in eo bilem, quæ inflammationem excitat: Eaque febris distinguitur ab altera, quæ fit non coacervata in cerebro materia, sed in venis inferioribus reside, a qua flatuosa expiratio suscitatur, delirium excitans. Nam cujus febris ardentis materia in cerebro mansionem habet, ea continuam habet desipientiam, & symptomata non ita sunt fugacia: At quæ ardens febris materiam habet in aliis partibus, non habet desipientiam assiduam. Prior febris phrenitidi simillima est ob symptomatum cognationem: Sed in phrenitide symptomatica, ea est febris, quæ adest. Præterea, ardens febris primario cerebri affectu contracta fere statim insilit, apparetque. Phrenitis non tam cito, sed tempore acquiritur. Ita enim Galenus, phrenitis, ait, paullatim accidere solet, non autem quiescere subito, atque confertim. Immo ne in declinatione quidem febris deliria quiescunt, quod aliter contingit in iis febribus, quarum deliria sunt symptomata tantum, prout enim mansuescit febris, ita & deliria.

Phrenitis symptomatica & idiopatica.

Celsi sententia.

Phrenitidis definitio.

Art. 567. *Phrenitis* a Græcis dicta, insania est acuta, & cum febre. Illud ante omnia scire oportet, interdum in accessione ægros desipere, & loqui aliena. Quod non quidem leve est, neque incidere potest, nisi in febre vehementi, non tamen æque pestiferum est. Nam plerumque breve esse consuevit, levatoque accessionis impetu, protinus mens redit. Neque id genus morbi remedium aliud desiderat, quam quod in curanda febre præceptum est.

Plenior ejusdem descriptio.

Art. 568. Phrenitis vero tum demum est, cum continua dementia esse incipit, aut cum æger, quamvis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit; Perfecta est ubi mens illis imaginibus addicta est. Ejus autem plura genera sunt. Siquidem ex phreneticis alii hilares, alii tristes sunt, alii facilius continentur, & intra verba disipiunt, alii consurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipsis alii nihil nisi impetu peccant, alii etiam artes adhibent, summamque spem sanitatis in captandis majorum operum occasionibus præbent, sed exitu deprehenduntur. Ex his autem eos, qui intra verba desipiunt, aut leviter etiam manu peccant, onerare asperioribus coercitionibus supervacuum est; Eos vero qui violentius se gerunt, vincere convenit, ne vel alteri, vel sibi noceant. Neque credendum est si vinctus aliquis, dum levari vinculis cupit, sanum jam se fingat, quamvis prudenter, & miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est.

Methodus medendi & regimen.

Art. 569. Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant, eo quod eis contrarium esset exterreri, & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid judicabant. At *Asclepiades*, tamquam tenebris ipsis terrentibus in lumine habendos esse dixit: neutrum tamen perpetuum est. Alium enim lux, alium tenebre magis turbant, reperiunturque, in quibus nullum discrimen dephrendi vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est utrumque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum, qui illam, in tenebris. At ubi nullum tale discrimen est, æger si vires

res habet loco lucido, si non habet, obscuro continendus est.

Art. 570. Si vires ægri patiantur, sanguis mitti debet. Nec minus deliberari, potest an alvus ducenda sit: tum interposito die convenit caput ad cutem tondere, deinde aqua fovere, in qua verbenæ aliquæ incoctæ sint, vel ex reprimentibus: aut prius fovere, deinde tondere, & iterum fovere, ac novissime rosa caput, naresque implere, offere etiam naribus ratam ex aceto contritam, movere sternutamenta medicamentis in id efficacibus. Si vero virium imbecillitas est, rosa tantum caput, adjecto serpillo, similique aliquo madefaciendum est. De sanguinis missione aliis remediis capiti admovendis.

Utiles etiam in quibuscumque viribus herbæ duæ sunt, *Solanum*, & *Muralis*, simul ex utraque succo expresso caput impleatur. Cum se febris remiserit, frictione utendum est, parcius tamen in his, qui nimis hilares, quam in his, qui nimis tristes sunt.

Art. 571. Adversus omnium autem sic insanientium animos, gerere se pro cujusque natura necessarium est. Sæpius assentiendum, quam repugnandum est, paulatimque, & non evidenter ab his, quæ stulte dicentur, ad meliora mens ejus abducenda est. Interdum etiam elicienda ipsius intentio, ut fit in hominibus studiosis litterarum, quibus liber legitur, aut recte, si delectantur, aut perperam, si id ipsum eos offendit. Quæ ad ægri animum spectans

Art. 572. Omnibus vero sic affectis somnus, & difficilis, & præcipue necessarius est. Sub hoc enim plerique sanescunt. Prodest ad id, atque etiam ad mentem ipsam componendam cronicum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant his, quidam somnum moliuntur potui dando aquam, in qua papaver, aut hyoscyamus incoctus sit: alii mandragoræ mala pulvino subjiciunt: alii vel amomum, vel cycamini lacrymam fronti inducunt. Neque alienum est, si neque sanguis antea missus est, neque mens constat, neque somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam admovere. Quæ quia levat morbum potest etiam somnum facere. Vigiliæ temperandæ.

Art. 579. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda. Nam neque implendus æger est, ne insaniat, Cibus quid.

neque jejunio utique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. (Cardiacum morbus est contrarius Phrenitidi ex nimia imbecillitate corporis, quod stomacho languente, immodico sudore diregitur) opus est autem cibo infirmo, maximeque sorbitione, potione aquæ mulsæ, cujus ternos cyathos bis hyeme, quater æstate dedisse satis est.

Tralliani sententia.

Phrenitis ex quisita. *Art.* 574. Phrenitis exquisita a flava bile nascitur eamque præcedunt vigiliæ continuæ, & intensæ, somnique turbulenti, ægri exiliunt, & somniorum imaginationibus interdum detinentur, ut etiam nonnuli se futura scire suspicentur, & velint prædicere. Præcedit etiam, ut ægri, quæ dicuntur, obliviscantur. Item cum respondent ferociores ac iracundiores, quam prius apparent, magnam, & crebram respirationem edunt, pulsus habent parvos, & duros, atque occipitio frequenter indolescunt. Quodsi affectus increverit, fixis oculis cernunt, eosque admodum squallidos, & rubentes habent, nec non pituita eis inhærescit, ac lacrimæ ex utrisque profluunt. Si vitium magis intendatur, incipiunt & flocos carpere, & festucas legere, neque responsionem manifestam dare possunt, & linguam multo magis scabram habent, febresque sicciores, interdum & tremuli sunt, & ægre sentiunt, ut etiam cum excitentur vix aut nequaquam exaudiant.

Notha seu spuria. *Art.* 575. Phrenitis spuria seu falsa a mixtione bilis cum pituita oritur, Hac detenti vigilant simul, & in altum somnum deferentur, rursusque paulatim delirant, & somno alto, soporosoque oppressi cum tumultu excitantur, & iis, qui eis loquuntur inordinata verba, & insaniam testantia respondent.

Inveterata. *Art.* 576. Phrenitis inveterata ea est, ob quam ægri, per initia quidem turbulenti fiunt, & furibundi tanquam bile statim ad superiora tendente, & cerebrum excitante, postea autem hecticis febribus fere detenti æquabili temperie in totum cerebrum dispersa non amplius valde perturbantur, & inordinata, furiosaque nugantur, sed jacent, neque vocem edere propter imbecillitatem potentes, neque decubitus figuram mu-

mutantes, neque valide exilientes, manus solummodo inordinate jactitant, nonnulli autem ipsorum ne palpebras quidem, propter vires jam ante debilitatas aperire possunt. Sin autem aliquando aperiant, ubi paulisper respexerint, statim rursus propter infestantem humorem connivent. Pulsus hic maxime imbecillis est, durus, exiguus, & angustus.

Art. 577. In omnibus Phreniticis si vires robustæ sunt, & nihil aliud prohibet, sanguinis detractio adhibenda est tanquam primum omnium, & maximum futurum præsidium. Sin autem repugnet æger, quod sæpe accidit, ut nolit brachium porrigere, omnino conandum tandem est ex recta in fronte vena sanguinis missionem moliri. Deinde caput refrigerandum commendat, & vigilias exscindendas. Non solum autem vigiliis sed etiam febri mederi dedet. Balnea item prosunt, a quibus in posterum delirio, & affectu febrim incidente liberantur. Sin autem vires imbecillæ fuerint tunc maxime vitabis, inquit, ne quid corpori somnoque inducendo accommodum exhibeas. Nam in his qui infirmas vires habent, non vulgaris noxa, immo interdum mors talium potionem comitatur. Phrenitidis curatio

Vvillisii sententia.

Art. 578. Phrenitis est desipientia continua, scilicet principum cerebri facultatum depravatio ab inflammatione meningum orta cum febre synocha. Huic morbo affinis Paraphrenitis dictus est diaphragmatis inflammatio. Phrenitis quid causa.

Art. 579. Phrenesin potius febris succedere, & quia sanguis effervescens recrementa sua adusta capitis transfert, produci, *Hippocrates* olim, & nunc quisquam vel e plebe observat, in quantum, scilicet, febricitantis urina a turbida, & crassa, in tenuem & aquosam mutata Phrenesin imminentem indicat; cujus idcirco affectus causa exinde colligitur esse *materiæ febrilis* in cerebrum metastasis.

Art. 580. Ex dissectionibus patet Phrenesin non a meningum inflammatione oriri, neque Paraphrenesin diaphragmatis, sed Phrenitis definiri potest; *totius animæ sensitivæ sive spirituum animalium, quoad totum* Quales morbi revera sunt Phreni-

tis & Paraphrenitis. *tam eorum hypostasin, phlogosis sive inflammatio;* & prout incendium vel a cerebro tantum, vel ab hoc simul & cerebello incipit, vulgo in *Phrenitida* & *Paraphrenitida* distinguitur, quod tantundem est ac functiones animales spontaneas fere tantum & potissimum, aut una cum his vitales lædi.

Signa diagnostica. *Phrenitis* (*inquit* Lommius) *his signis innotescit; febris urget acuta, atque continua, continuusque mentis error, modo his, modo aliis animæ vitalis actionibus; expeditus in omnem audaciam homo est, & vicissim tum vigiliis, tum somno difficili, turbulentoque impeditur, sic ut interrupta quiete protinus cum impetu e cubili prosiliat, vociferetur, ferociat, ac modo ploret, modo cantet, verbaque sine sensu, sine ordine proferat, interrogatus ab alio omnia aliena respondeat; oculi sunt mobiles, flammei, cruenti, squalidi, quos æger crebro perfricat, modo sicci, modo lachrymis perfusi, lingua aspera & nigra, dentes strident, sæpeque cruor e naribus aliquis fertur, & interdum posteriora capitis dolent; item manibus tremit, digitisque floccos vellit, & festucas e stragulis legit; urina est tenuis flammea; interdum etiam (quod pessimum) tenuis albaque est.*

Prognosis. *Art.* 587. Phrenitis, aut brevi tempore in salutem, aut mortem, cum febre terminatur; aut diu protracta & post febrem superstes, demum vel sanatur, vel in alios morbos, nempe, *lethargum*, aut *maniam*, aut *melancholiam* transit, vel demum in *desipientiam perpetuam*, fracto, scilicet, (quod ajunt) cerebro.

Curatio. *Art.* 582. Si phrenitis in principio febris accidat. *venæsectio* locum habet, & *enemata* sunt præcipui usus, cataplasmata pedibus admoveri debent ex *fol. rut. cham. verben. rad. brion. flor. papav. errat. cum sapone*; vel eorum loco *columbæ* vel *pulli* dum calent discissi; pro siti restringenda bibat *Palmarii* potum divinum, scilicet *aquam fontan.* cum *succo limon.* & *sacchar.* vel emulsiones; *hypnotica* sunt caute usurpanda; in hoc affectu *placenta rosacea* vel *flores papaveris cum aceto & nuc. moschat.* capiti & temporibus cum fructu applicari potest.

Bo-

Boerhaavii sententia.

Art. 583. Phreniti eſt vel *vera*, ubi cerebrum vel potius illius meninges utræque primario inflammatione afficiuntur cum delirio & febre acuta conjuncta, vel *ſymptomatica* ex metaſtaſi materiæ febrilis in cerebrum. Vera vel ſymptomatica.

Art. 584. Phrenitis *vera* 3, 4, vel 7, die necat, vel abit in *maniam*, *letargum*, *coma*, *catochen*; A *peripneumonia* & *ileo* lethalis; a *variolis* admodum mala. Eventus.

Art. 585. Hæmorrhagiæ quandoque morbum ſolvunt In Phrenitide vera prodeſt *venæſectio* larga. Immo in hoc affectu (inquit *Doleus*) arteriotiamiam in temporibus inſtitutam commendamus. Indicantur *diluentuia* ex decoctis, *antiphlogiſticis* & *nitroſis* affatim exhibitis, *laxantia* & *clyſmata*, *capitis raſura*, *epiſpaſtica*, *cucurbitæ* in partibus inferioribus. Indicationes curativæ.

Art. 586. *Certe in Phrenitide* (inquit D. *Freind*) *quæ febribus ſupervenit, ſectionem* venæ jugularis *quam maxime efficacem eſſe expertus ſum, cum alia remedia minus commode reſponderint: neque efficacem tantummodo, ſed & adeo tutam, ut valde mirer aliquid de efficiendi difficultate, nedum periculo apud ſcriptores inveniri: nam hæc vena, uti nullo fere labore ſecatur, ita & ſecta facillime omnium ſaneſcit.* (*Frequentiſſime etiam in aliis capitis morbis gravioribus in praxi mea* jugularem *ſequi.*) Sectio venæ jugularis.

Art 588. Paraphrenitis eſt morbus *Pleuritidis* ſimilis, ubi diaphragma vel ſaltem ejuſdem margo vere inflammatur, & longe frequentior eſt, quam vulgo creditur; cognoſcitur ex febre continua; dolore inflammatorio in inſpiratione maxime urgente; hinc reſpiratio ſublimis; celeris, ſuffocativa, delirium perpetuum, convulſio, furor, gangræna, ſymptomata omnia atrociora quam in *Pleuritide*); & licet totum malum cognitum ſit, inſuperabile tamen. Paraphrenitis quid.

Ettmulleri sententia.

Phrenitis affectus. *Art.* 588. Phrenitis moderno usu vocabuli est delirium intensissimum membranarum cerebri inflammatione ortum cum febre peracuta, veteribus *Sphucelismus* seu *Sphacelus cerebri*; est malum ut plurimum lethale, 3, 4, vel 7, die interficiens Lethalem phrenitidem denuntiant dyspnœa, facies cadaverosa, Alexumque lethalis. sudor syncopticus, lingua & manus tremulæ, stillicidium narium, &c. si in principio morbi acuti de dolore in bulbis oculorum conqueruntur ægri, funestissimum est signum, mox enim *delirium* & *convulsiones* aderunt, quod sæpius observavi, convulsiones superveniunt, quando inflammatio cerebri incipit abire in gangrænam.

Cura. *Art.* 589. Cura nil habet peculiare præ cura in febre acuta cum delirio; Tinctura *papav. rhœad.* effervescentiam sanguinis compescit; item *camphora* & *nitrum*; quando ab alio morbo pendeat, curato morbo primario delirium cessat; ideoque *sudorifera* & *alexipharmaca*, sunt propinanda, in *tinctura bezoardica*, &c. In febre ardente decoctum *tamarind.* *epithemata* etiam plantis pedum conducunt.

Acida, &c. *Art.* 590. Blandiora acida & cinnabarina cum emulsionibus *inter interna remedia omne tulerunt punctum in phrenitide ex præcepto Vvaldschmidii.*

Septalii sententia.

Phreniticis stratim vena secanda. *Art.* 591. Vix in Phrenitide lenienti per os assumendo, ad deturbanda excrementa, in primis viis existentia, prima die locus datur, sed molli clysmate injecto, si ejus etiam commoditas detur, mittendus est sanguis, secta in brachio vena: cum enim influxus jam desierit, aut majori ex parte factus sit, frustra hoc auxilium revulsorium tentamus

Cave autem ne in Tralliani, & aliorum errorem incidas, qui cum ob maniacos motus sanguinem e brachio detrahere nequeant, venam frontis secant; si enim copia adsit sanguinis in laborante, ut in hujusmodi morbo majori ex parte contingit, tantum abest, ut

ut laboranti opem feras, ut potius, attracto ad laborantem partem sanguine, morbum adaugeas: revellendus igitur potius, aut scarificatis cucurbitulis, aut, quod melius esset, venis sedis apertis.

Art. 592. Neque etiam in hoc casu ad animi usque deliquium mittendus est sanguis, quod plerisque placuisse video; quod, cum repellentibus frigidis ab initio etiam usi sumus, refrigerato toto, ac a capite retracto adeo multo sanguine calido, sæpenumero, aut phrenitis hectica inducatur curatu impossibilis, aut lethargus subsequatur. Sed sanguis non metuendus usque ad animi deliquium.

In vena frontis secanda adstrictio illa gulæ, quæ fit, ut vena intumescat, aut non multum sit violenta, aut quam brevissimo tempore perficiatur; ne quodammodo ad superna repulso sanguine, ubi ad cerebrum, & meninges pervenerit, morbum adaugeat, aut sane, eodem incrassato, magis contumacem efficiat.

Art. 593. Cucurbitulæ quæ bregmati, fronti, & reliquis capitis partibus post evacuatum corpus affiguntur, ad extra trahendam materiam, arentes non sint, & cum flamma, sed ex aqua calida, nec longiori tempore hæreant; & si subjacens pars in ruborem abierit, leviter eam scarificabimus; sin minus, spongiis ex aqua tepente substratum, & elevatum locum fovebimus. Post appositas cucurbitulas quid faciendum.

Art. 594. Cavendum in hoc morbo, ne in eorum errorem incidamus, qui ab initio non esse purgandum censent, sed expectandam esse coctionem, maturatio magis putredinem jam factam supponit, quam corrigat; quo tempore, facto jam apostemate morbus evinci vix potest: eodem igitur vel altero die purgandum &c. Alvis purganda ab initio.

In iis qui alvo duriori sunt, rhabarbaro non ita facile utendum, si enim simul cum bile non educitur, effervescentem magis bilem reddit, facillimeque supernis partibus ob igneas partes communicari solet; & ob hanc unam causam Avic. grana quatuor, aut sex scammoniis medicamentis ex rhabarbaro indidisse in phrenitide curanda censendum est; quidquid dicant Græculi quidam, acriores Mauritanorum scriptorum reprehensores.

Art. 595. Quamvis in hoc omnes fere conveniant sim-

Repellentia aliquando adhibenda. ſimpliciter refrigerantibus, ſoliſque repellentibus prima tantum die eſſe utendum, ut repellatur influens ſuccus, æſtus, & partis, & influentium humorum temperetur, dolor ſedetur, & afflictæ parti robur addatur, ſequentibus vero diebus miſcenda eſſe aliqua reſolventia; ſæpiſſime tamen aliter faciendum eſſe, quod urgeant in augmento adeo ſymptomata, æſtus. dolor, vigilia, & mania, ut frigidiſſima etiam progreſſu temporis in uſum duci debeant Aretæus admonuit.

Cavendum tamen ne nimis aſſidue iis utamur frigidiſſimis; aut narcoticis; nam dicebat Aver. 3. *Collect.* 3. caput tuto calefit, at non citra pericula refrigerat; periculum enim impendet; ne quem dormire volumus, poſtea excitare non poſſimus, ut ait Celſus: ſæpe enim in lethargum calamitoſum abire ſolent, ex ſola mala curatione phrenitidis.

Externa qualia? *Art.* 596. In topicis etſi acetum in aliqua portione admiſceri expediat, ut refrigeret, repellat, & penetrationem adjuvet; neque tamen multum admiſcendum eſt, ne ſiccatione vigilias concitet; neque acrius, quod calidæ partes, & ſiccæ nimium prævaleant.

Neque tamen placet, quod a pleriſque recipitur, ut aceti loco, acido citri, aut limonum utamur; nimium enim adſtringit, & ob acerbas terreſtreſque partes neque pervadit, neque admixtorum penetrationem adjuvat: quin imo externos meatus conſtringendo, reſolutionem humoris, aliis temporibus omnino impediet.

Inter legendum & obſervandum ex Schomberg.

Phrenitidis vocabulum *Art.* 597. Videtur uſum apud Medicos veteres obtinuiſſe, ut partis affectæ nomini adderent terminationem *itis*, quando inflammatorium in primis ejuſdem partis morbum deſignare volebant, uti patet in Phrenitide, Hepatitide, Nephritide, &c.

Ejus ortus ex ſolis radiis. Nihil magis periculoſum, quam ſi ſolis radiis expoſito capite qui dormiat. Memini (inquit *Van Svvieten*) binos Meſſores, ſaniſſimos certe, & robuſtiſſimos, intra binarium ſic periiſſe, dum fœni acervo incumbentes, nudo capite meridiano ſoli expoſito obdormiviſſent.

Du-

Durum & nervoſum Phreniticorum pulſum eſſe, monuit Galenus, quandoque etiam tremulus, undoſus, & inæqualis. Pulſus in ea quid?

Art. 598. Phrenitis non poteſt eſſe ſine inflammatione membranarum cerebri; inflammatio autem membranarum cerebri poteſt eſſe ſine delirio. Lacrymæ altero tantum oculo, vel ex utriſque; acres, paucæ, denſæ, eorum angulis adhærentes, peſſimi ſunt ominis, tum quia minimum liquidi, tum quia argumento eſſe poterunt, ipſas non per ſecretionem naturalem effluere, ſed potius villis eroſis, aut laſſatis, adeoque corpore jam a diſſolutione tendente. Prognoſis ex oculis.

Art. 599. Omnes homines qui diſpoſiti ſunt, ut facile incidant in Pleuritidem, & Peripneumoniam, facile Phrenitici fiunt. Quæ diſponant in Pleuritidem.

In omnibus morbis, ubi primus impetus febris incipit habere ſummum turbulentum, cogitate, quod adſit levis incipiens inflammatio, hæc ſi per dies aliquot porrexerit, dabit perfectam Phrenitidem.

Si videam (inquit Boerhaavius) ægrum, & rogem, quomodo vales? & reſpondet: Quid tua refert? certi eſtote, quod tum intra unam horam erit ferox, hoc Medicum monere debet, ut tum adhibeat medicamenta contra Phrenitidem nondum natam.

Omnes morbi capitis qui ab inflammatione inteſtinorum ut cauſa, ſunt peſſimi.

Si in principio morbi acuti de dolore in bulbis oculorum conqueruntur ægri funeſtiſſimum eſt ſignum, mox enim delirium, & convulſiones aderunt; convulſiones ſuperveniunt quando inflammatio cerebri incipit abire in gangrænam.

Ratiocinatio funditus tollitur in dementia; imminuitur in ſtultitia; depravatur in delirio.

Art. 600. Tria ſunt quæ phrenitidem præcedere ſolent. Primum eſt, agitatio calidorum humorum, ſecundum eſt; eorum raptus in caput; tertium, & poſtremum eſt, eorumdem humorum malitia, propter quam naturæ imperio inobedientes exiſtunt. Quæ eandem præcedunt.

Art. 601. Malum ſi phrenitis mutetur in lethargum, non ita ſi lethargus in Phrenitidem. Prognoſis.

In delirio ſi ſuperveniat alvi fluxus, præſertim

morbo

morbo ad coctionem tendente, solvit illud: sæpiusqu vidimus ægros deliros; inquietos, & anxios diarrhœ superveniente, sequente die in melius abiisse.

Alvi fluor prodest in hoc morbo; non quod mor bosam materiam evacuat solummodo, sed etiam; quo dum humoribus huc ruentibus viscerum abdominaliun vasa deplentur, & sanguini impulso minus resistunt impetus & humorum copia pulcherrime a capite aver titur, quod magni momenti est in curatione Phreniti dis. Hic morbus citissimam validissimorum remediorun applicationem requirit; cum ex sua natura adeo peri culosus, & cito lethalis sit.

Maximi momenti in praxi est, ut in cura Phreniti dis symptomaticæ attendatur ad Genium morbi prima rii ex quo orta fuit Phrenitis. Lingua nigra in acuti fere semper post se trahit delirium.

Febres ardentes semper habent urinas tenues, & co loratas: hinc si tales urinæ fiunt albidiores; tenuio resque, & adsint vigiliæ, oculorum perturbatio, lingu balbutiens, &c. prognosticare poteris brevi futurun delirium.

Si Phrenitici sint phlegmatici, furor non admodun vehemens, viresque corporis infirmæ, non est dandu *Diacodium*: nam in istis casibus semper nocet; inter dum perniciosa sunt opiata.

Urinæ subjugales i. e. crassæ, & turbidæ in acuti morbis fere semper morbos capitis post se trahunt: s cum talibus urinis vigiliæ sæviant, dolores capitis, lin gua arida, & ardores viscerum: prognosticato adstanti bus brevi delirium futurum.

Phrenitidis methodus curandi.

Art. 602. Curatio ad morbum, vigilias, & urinæ suppressionem est obvertenda. In illo venæ sectio est unicum remedium: sed & penna ad radicem instar stellæ effigiata, intra nares immissa, ac fortiter circumducta, copiosum aliquando eduxit sanguinem. Præterea hypnotica repellentibus admisceri, vel seorsim adhiberi debent. *Laudati opiati* gr. iij. in liq. convenienti, caute adhibita, ne phrenitis in veternum abeat, laudantur. Urinæ suppressio vel sponte, vel quod ægri reddere negligunt; accedere solet, & fomentis emollientibus tollitur. Habent in isto morbo usum *Lunæ potabilis Hartmanni* gr. vj. pondere, *Pharmacum*

macum Phantasticum Bartoletti, cujus dosis a drach. i. ad ij. & *spiritus terræ sigillatæ*. *Jonstonus Med. pract.* lib. IV. art. 3.

INFLAMMATIO VENTRICULI.

Art. 603. Morbum hunc cujus diagnosin omnes ferme veteres practici præteriere sub titulo acutorum morborum *Venæ Concavæ* descripsisse Aretæum comperio. Fridericum vero Hoffmannum ex recentioribus titulo *febris stomachicæ*.

Aretæi sententia.

Art. 604. Nascitur & circa venam hanc, ad quam omnia gastrica vasa spectant phlegmone, quæ & ipsa si magna sit, celeriter hominem tollit. Ignis enim acer mordaxque in ambabus cavitatibus inclusus accenditur, paucusque dumtaxat foris apparet, ut tangenti flamma tenuis esse videatur: æger vero sese comburi existimat: pulsatus arteriarum exigui sunt, creberrimi, ac veluti oppressi atque repulsi: frigus adest extremorum, satis aspera oris siccitas: facies decolor rubet: omne corpus subrubidum est: præcordia dura sunt atque revulsa: dolor in dextera parte major, & cum eo palpitatio in longitudinem ad ilia usque perveniens: quibusdam & arteria secundum dorsum inflammatur, quod pulsatio in alteris præcordiis manifestat: nam & ipsa venæ cavæ morborum particeps efficitur juxta illam in sinistro latere posita, utpote ea, quæ in omne corpus diducitur, nihil levaminis afferent neque cutim emolliente. Cutis autem sic affectorum squallida, rugosa ac aspera est: sed in partibus prominentibus atque osseis, ut in cubitis, genubus, digitorumque articulis magis talis conspicitur. Somni tumultuosi fiunt, alvus quibusdam nihil reddit, quibusdam exiguum, acre, biliosum. Lotium acre mordaxque est. Mens utique his constat, sed quadam segnitie torpet, & corpus tabe consumitur. Inflammationis ventriculi Diagnosis.

Art. 605. Quotquot hunc habitum viderunt, causi, idest ardoris speciem appellarunt, quando quidem quæ adsunt, sub ardoris genere collocarunt. Per Autumnum Quos corripit & quando

nimam hæc labes exoritur, cum ferum quiddam & immane ſapit. Viros ac juvenes occupat, quibus mala vivendi ratio laboreſque tenuem corporis habitum compararunt.

Prognoſis. *Art.* 606. Decimoquarto die hi plerumque moriuntur. Quibus morbus diutius trahitur, duplo longiori tempore pereunt. Quotcunque autem obinitio puſillam phlegmonem habent, aut magnam paulatim remittentem, mortem quidem evadunt, ſed nondum morbo liberantur. Hi longo ſane tempore Cauſo laborant, verum omnia periculoſa jam deſinunt, dolores, præcordiorum diſtentiones, & pulſuum malitia, & mentis ignavia; adhuc tamen faſtidioſi ſunt, languentes, conſilii inopes, ſimulque & ardor, & ſitis, & linguæ oriſque ſiccitas ægrum diſcrutiant. Multum diuque trahentes ſpirant, & ſubito totum aerem una ſpiratione refrigerandi cauſa adducunt. Verumtamen ſi frigidam quamplurimam affatim bibunt hi brevi intervallo moleſtia levantur, poſtmodum ipſis ſitis accenditur, rurſumque uberrime aquam ingurgitant, & hæc eſt mali ſucceſſio, & reciprocatio.

De potus uſu obſervatis. *Art.* 607. At ægregius medicus frigidam liberaliter citra noxam propinare poteſt, ut in aliis ardoribus uſuvenit, ſed longe tutius ardore a vena cava oriente laborantibus eam conceſſerit. Quodſi ventriculus aut veſcica potam aquam expellant, neque vomitione opus eſt; ſin id facere nequeant, a multa frigida epota nultum vomendum eſt. Homo enim diſrumperetur ſi tanto bibito humore nihil aut per ſudore, aut per urinam, aut per ventrem effunderet.

Pauli Æginetæ ſententia. *Art.* 608. *Verum in calidis ſtomachi intemperiebus (Ægineta addit,) & ardentibus cum reſolutione ejus vel animæ defectu, aut aliqua cibi fuga, nulla omnino occaſione excepta, quam febri, aquam gelidam potui dato cum ſucco uvæ acerbæ, aut malorum cotoneorum decoctum, aut claviculæ vitis, aut ſeminis cucumeris jus, aut pulverem ipſius ex aqua frigida. Stomacho præterea veſicam gelida aqua fartam, aut cucurbitæ ramenta imponito. Catapotia item quæ extinguendi ſitim potentiam habent exhibenda ſunt.*

Art. 609. Venam itaque in cubito protinus cædito, multum-

multumque ſanguinis, ſed non ſemel totum mittito, immo & bis, & ter, alio die, quo interim vires inſtaurentur repetito. Deinceps cataplaſmate utitor, & cucurbitulam præcordiis, ubi eſt arteriæ tenſio, necnon, & inter ſcapulas, nam ibi quoque pulſationes ſunt, affigito, liberiuſque ſcarificato, & multum ſanguinis detrahito. Verum & alvus præter conſuetudinem valde ſuppreſſa ad lubricitatem per clyſterum molliores infuſionis eſt revocanda, acribus autem minime utitur. Extremas partes, pedes videlicet, & manus gleucino oleo, aut Sicyonio, aut ex adarce unguine excalefacito, nam partes iſtæ in ipſis valde frigeſcunt. Præterea ante cibos potui dato, quæ lotium evocant, meon, aſſarum, abſinthium, nitrum quoque inſpergito, ſed omnium valentiſſima eſt cucurbita, & cinnamomum, ſi quis ejus copiam habeat. Lac iſtis & alimenti, & medicinæ vim præbet: etenim refrigeratione indigent: eſto autem mulieris, quæ proxime peperit, & duobus lactis cyathis unus aquæ admiſceatur; lac etiam bubulum optimum eſt, tertio loco caprinum ponitur. Oportet etiam ſudores elicere. Caput ſicut in ardentibus febribus irrigetur. Epithema pectori, & ſiniſtræ mammæ, quale in ſyncopa, ſuperdetur. Cibaria concoctu facilia præbeantur. In cubile rectus decubitus, ut omnia his ſimilia ſint, quæ in ardentibus febribus fiunt. Exercitatio modica ad ſudores evocandos nec non & balneum ſi æger interius exardeſcit.

Tralliani ſententia.

Art. 610. Ubi ſtomachus inflammationem ſuſtinuerit, magna opus eſt diligentia quia maximum morbum, & neceſſitatem corpori affert. Mixta igitur curatio in ipſo potiſſimum tentanda eſt, & non, quemadmodum in minus principalibus reſoluta, & laxante medendi ratione utendum. Nam periculum non exiguum comitabitur, neque æger alimentum ſentiet neque appetere id amplius poterit. *Curatio caute inſtituenda.*

Art. 611. Adjiciatur igitur una cum laxantibus, etiam corroborans aliquod, nempe abſynt. paulum, aut maſtichæ. Attendendum autem qua re opus ſit, atque *Indicationes curativæ.*

atque ejus copia intendi magis debeat. Si igitur laxantia requirantur, adjicito fotui etiam chamæmelum; sin autem ægri vehementer febricitent etiam gelucinum, adipem anserinum, & sapam. Quod si imbecillitas quædam fuerit, & resolutio, non adeo laxantium aliquod fotui addito, sed potius curationem ex melino, & vino tentato, absynth. rosas, œnanthen, mala palmulas in vino macerans. Summatim ad id quod urget, roborantia, & laxantia, alias aliter augemus. Non solum autem fotus, sed etiam cataplasmata aliaque medicamenta usurpari debent.

Mercurialis sententia.

Victus ratio. *Art.* 612. In curanda ventriculi inflammatione primo victus ratio instituenda est; ut aer sit frigidus; & quiescat æger; maxime vero ut *Gal.* 13. *meth.* monet, tradenda est, ratio cibi & potus; nam ptisana est cibus omnium accommodatissimus, herbæ refrigerantes decoctæ, ut cichorium, lactuca, endivia, & omnia cichoriacea, panis in aqua lotus. Vinum omnino fugiendum est, & utendum, vel sola hordei aqua, vel aqua cocta.

Venæ sectio. *Art.* 613. Instituto victu prohibendum ne inflammatio augeatur, & studendum ut ea, quæ facta est auferatur. Circa quos scopos multa sunt notanda, & primo circa prohibitionem inflammationis conveniunt frictiones, cucurbitæ, venæ sectio. Sed notandum quod quamvis dixerit Gal. in omni inflammatione sanguinis missionem esse efficacissimum remedium; tamen in inflammatione ventriculi parcissime est evacuandus sanguis, nisi adfuerit magna plenitudo.

Purgantia. *Art.* 614. Circa secundum scopum notandum ante hujus morbi declinationem nullum evacuans medicamentum convenire, quoniam cum hæc medicamenta trahant ab universo corpore ad ventriculum; facile inflammationem augent. Quod si aliqua conveniat evacuatio, ut Avenzoar monuit, solus clyter sufficere potest.

Topica. *Art.* 615. Notandum omni tempore convenire medicamenta simul mixta ex adstringentibus, & discutientibus, id quod docuit Galen. loc. cit. quare extrinsecus

ſecus erit componendum medicamentum ex ol. de abſynth. cydon. roſat. chamomel. vino, maſtice, ut ſcilicet materia diſcutiatur, ſimulque robur ventriculi conſervetur. Intus vero accommodata eſt ptiſana; ſuccus cydoniorum, lac. amygdal, dulc. & amar. ſyrup. roſ. ſicc. decoct. cortic. granat. cydon. chamomel. & tandem in omnibus medicamentis tum intrinſecis, tum extrinſecis, hunc ſcopum habeatis, ut ſimul adſtringatis, & diſcutiatis.

Art. 616. Deſinente inflammatione poterit aliquod lene medicamentum exhiberi; ut manna, caſſia, tamarind. ut ſimul poſſitis alvum ſolvere, nec attrahere violenter ad ventriculum. Ulcerum curatio.

Art. 617. Quodſi ulcus ventriculum infeſtet, primum ſtudendum eſt, ulcus abſtergere, deinde conſolidare, & exſiccare, & ut ſummatim dicam, omnia ulcera ventriculi eo modo tractanda, quo alia ulcera, illis tamen additis medicamentis, quæ etiam robor ventriculi conſervare poſſunt. Ulcerum curatio.

Ettmülleri ſententia.

Art. 618. Inflammatio ſtomachi eſt affectus periculoſus; &, ſi quis alius, peracutus; adeſt febris ardens, & aliqualis tumor in præcordiis, circa Ventriculi regionem dolor inſignis ſub coſtis nothis, cum gravi æſtu ibidem, ſiti inexplebili, corporis jactatione & vigiliis; ſuperveniunt deliria, vomitus; & non raro convulſiones lethales, raro evadunt; 3. vel 4. die finiri ſolet; interdum, ſed raro, ad ſuppurationem tendit, & *abſceſſus* rumpitur, vel in Ventriculi, vel abdominis cavo, malum fere ſemper incurabile. Inflammatio Ventriculi.

Art. 619. Diſtinguendum eſt inter *Ventriculi* inflammationem & *Hepatis*: in priore ardor & dolor magis in profundo ſunt, in hepatite inflammatio magis circumſcripta eſt, & mitiora urgent ſymptomata. Differentia inter Ventriculi & Hepatis inflammationem.

Art. 620. Curatio eadem eſt, ac in aliis inflammationibus, viz. per *venæſectionem*, &c. *Sudorifera* primatum obtinent. Externa convenit cataplaſma ex *ſtercore columbino*, *fermento*, &c. ad ſuppurationem promovendam ad imitationem *Sennerti*. Vid. *Boerh.* Curatio

Friderici Hoffmanni ſententia.

Defini-tio. *Art.* 622. Eſt igitur ſtomachica febris (ex inflammatione ventriculi) paſſio acuta, ardens, & inflemmatoria, oriunda ab inflammatione nervoſæ, & membranaceæ ventriculi ſubſtantiæ univerſum nervoſarum partium ſyſtema afficiens, & ob id admodum periculoſa.

Signa. *Art.* 622. Symptomata individui ipſius comites, e quibus ceu patohgnomonicis ſignis, cognoſcitur, ſunt: vehemens internum incendium, ſumma anxietas, dolor gravi tenſivus in præcordiis, maximeque ſcrobiculi cordis regione, ſitis magna, vigilia, inquietudo, corporis jactatio, extremorum refrigeratio, pulſus ſubdurus contractus, & frequens, vel etiam inæqualis, ſpiratio difficilis, creber conatus vomendi, & doloris ad omnia aſſumpta, maxime irritantia, & medicamenta exacerbatio.

Art. 623. His etiam diſtinguitur ab aliis, quæ in ſtomachum cadunt paſſionibus, in cardialgico quippe dolore, ſive cardiaca veterum paſſione, magna pariter adeſt circa præcordia anxietas, dolor preſſorius, & acutus, uſque ad dorſum pertingit, extremorum refrigeratio, aſſiduus ad vomendum ſtimulus, corporiſque inquietudo adſunt, ſed in ventriculi regione ardor non tam impenſus eſt, nec tanta ſitis, & linguæ ariditas, neque etiam pulſus tam celer, & contractus. Melius quoque ferre poſſunt ingeſta, tam alimenta, quam medicamenta, ſpaſmo potius quam inflammatione ventriculi affecti. Eroſio vero ſtomachi, quæ ſæpius bilioſas febres, choleram morbum, & iracundiam excipit, caret febre, non tam ſubito infeſtat, ſed ſucceſſive, per intervalla tantum ingraveſcit, neque dolore tam ardente ſtipatur, & diutius trahitur. Quæ demum in inteſtinis conſiſtit inflammatio, habet tormina circa umbilicum, cum crebris dejectionibus fœcum ſpumoſarum, aut leviter cruentarum, æſtus quoque totam corporis ſuperficiem cum pulſuum celeritate, & magnitudine occupans major eſt, ac in ventriculi inflammatione ubi extrema manus, pedes, & naſus magis frigeſcunt.

(Margin: Differentia a morbis agnatis.)

Art.

Art. 624. Pro differente caufarum indole; & agendi potentia differt quodammodo inflammatio gradu. Nimirum quæ a potu frigido corpori æftuanti ingefto, item & a bile per iracundiam commota, & copiofius in duodenum effufas fucitatur, mitioribus ftipatur fymptomatibus, non tam facile necat, diutius trahitur, & datis inter initia congruis remediis promptius obfecundat. Sæviora vero & periculofiora funt pathemata, quæ a venenis caufticis, ab emeticis actioribufque drafticis inferuntur, & celeriter jugulant, nifi cito efficacia opponantur præfidia. Et omnium deterrima illa eft inflammatio, quæ fenibus, infirmis, fcorbuticis, & diuturno mœrore confectis; item in fine acutorum morborum accidit. Differt gradu.

Art. 625. Sed quando irrequifita eft, corporis jactatio, potus ingeftus eructatur, fingultuofa ventriculi, & diaphragmatis convulfio accidit, animus deficit, facies comparet Hippocratica, pulfus intermittens eft, mens emovetur, & artus convelluntur; funeftum eventum denunciant ex inflammatione fphacelofa facta. Eventus funeftus.

Art. 626. Quando ab affumpto veneno cauftico, feptico, arfenicali, vel acerrimo purgante, emetico, mercuriali, aut metallico medicamento male præparato inflammatio accidit, non certius, non tutius, & celerioris efficaciæ eft auxilium, quam demulcentia, oleofa, pinguia, lac fcilicet, cremor ipfius, ol. amygdal. dulc. nec non olivarum, crebro, & in copia haufta. Si a bile acri corrofiva, ut in cholera, metuenda eft inflammatio, tunc terrea, abforbentia fixiora, & inter hæc maxime offa, & cornua philofophice, ut dicunt, præparata, cum decoctis gelatinofis, uti pedum vituli, & vervecis, gelatina C. C. decoct. hord. aven. cum vel fine lacte, item cum ol. amygdal. dulc. ex ufu funt. Quando porro ab iracundia vehementi obortus in ventriculo fpafmus inflammationem minatur, nihil efficacius eft pulvere abforbente nitrofo, cum liquore anodyno alternatim dato, vel in aqua quadam antifpafmodica, vel emulfione ex feminibus frigidis, aut papaveris albi. Poftea compofito fpafmo, ad educendas biliofas fordes, accommodatiffima rhabarbarina funt, & paffulata. Acrimonia biliofa, & caufticorum obtundenda.

Interna discutientia. *Art.* 627. Quæ ex retropulso exanthemate imminet, vel jam inducta ventriculi inflammatio est, depellitur optime emulsionibus ex semine cardui mariæ, cardui benedicti, napi, quatuor frigidis majoribus, cum pulveribus bezoardicis temperatis, quibus subinde nitrum cum momento camphoræ addendum. Itam incomparabiles effectus præstat liquor noster anodynus, cujus quatuor partes cum una spiritus bezoardici Bussii partis dosibus crebricus oblatus sudorem placidum movet. Si etiam miasma pestilentiale, aut aliorum contagiosorum morborum corpus subiit, quod primario ac celeriter vim suam putredinosam, & inflammatoriam ventriculo insinuat, illico lenissimum exhibendum emeticum, a postea subjungendi pulveres blandi diaphoretici cum nitro, & pauxillo camphoræ, vel oleum bezoardicum VVedelii ex uncia ol. amygdal. dulc. in quo drachma camphoræ soluta, ad octo vel decem gutt. dandum.

Externa & topica. *Art.* 628. Præterea exterius diro huic malo omnibus modis obviam eundum. Improbo calidiora quæ vulgo adbibentur ut sp. vin. camph. ol. destill. in sp. soluta, emplastra quoque stomachica. Ego quidem magno cum fructu multoties tepide tantum applicare jussi vesicam lacte cum flor. emollientibus, & croco decocto plenam. Neque minus admodum proficuum censeo linimentum ex ol. amygdal. unc. ij. & camph. ℈j. cum quo præcordia frequentius inungendam, & superius ponenda lintea calida. Egregium quoque ad discutiendum, & sudorem movendum est epithema ex acet. rosacei unc. ij. sp. vin. camph. ʒij. essent. croci, castor. ana ʒj. nitt. ʒ. sem, m. tepide præcordiis admovendum.

Calmettei sententia.

Diagnosis. *Art.* 629. Signa inflammationis stomachi diagnostica sunt, ingens dolor cum ardore, punctione, distensione, atque pulsatione conjunctus. Præterea tumor adest in ea parte, si non visu, saltem tactu conspicuus, qui si admota manu paululum prematur, ægrum ad clamores, & questum incitat. Adest quoque respiratio difficilis ob descensum diaphragmatis,

& he-

& hepatis illi appensi stomachum in inspiratione comprimentium; sitis intensa, linguæ siccitas, deglutitio laboriosa, ob fauces, & guttur, & œsophagum exsiccata, & corrugata, lipothymia quandoque, dum phlogosis ad os ventriculi superius extenditur propter commercium nervorum cum corde, febris vehemens ob supradictas rationes, & interdum lypiria, dum scilicet inflamatio intensa est, in qua dum interna uri videntur, exteriora rigent, unde pulsus minutus potius, & obscurus, quam magnus & plenus in hoc affectu, aliisque internis inflammationibus plerumque plenus apparet.

Sed quod hujusce phlogoseos certiorem adhuc facit diagnosin, labor est stomachi, & anxietates a sumpto alimento etiam liquido, quia dolens hoc viscus minimum onus ferre vix potest. Præterea calidum admodum sumptum jusculum vix tale a stomaco persentitur, quia ipse magis fervet, ne quid dicam de vomitu subcruento hunc affectum quandoque subsequente, aut præcedente.

Art. 630. Cave tamen ne hepatitidem seu hepatis stomacho incumbentis inflammationem cum dicto affectu confundas, potissimum quando ejus cava pars laborat; sed partium figura, & situs, symptomatum sævitia, quæ stomacho affecto major est, & inferius recensenda propria signa hepatitidis hos affectus ab invicem satis distinguent, qui tamen complicari, & conjungi ob partium dictarum viciniam, & contiguitatem facile possunt. Differentia ab hepatitide.

Art. 631. Ventriculi phlogosis periculosissima est, & facile hepati, diaphragmati, cordi, &c. utpote vicinis communicari potest, præsertim dum illa ad superius stomachi orificium propagatur, quo tempore animi deliquia, & syncopes contingunt. Prognosis.

Art. 632. Ejus curatio ut & omnium aliarum inflammationum principio statim a venæ sectionibus inchoanda est, iterum atque iterum celebratis tum in brachiis, tum in pedibus quantum scilicet ægri vires, ætas, regio, temperamentum &c. ferre possunt, ita ut in robusto, juvenili, & sanguineo corpore, & in aliis eadem proportione ad decem, vel duodecim phlebotomias, parcas, aut largas una, duabus, aut pluribus Curatio a phlebotomia inchoanda.

diebus pro necessitate institutas progredi non pudeat. Hac enim via, si qua alia, morbus efficaciter reprimitur, & causa antecedens inflammationis, seu sanguis, qui præsto est e vasis gastricis exilire, ad incipientem phlogosin aut fovendam, aut ampliandam, a parte affecta revellitur.

Observatio. *Art.* 633. Notandum tamen in hac, & quacunque alia inflammatione, quod quanto magis progressus videtur affectus: & facta, ut ajunt, fluxio, tanto minus necessarius sit venæ sectionum repetitus numerus, nisi eadem fluxio renovari identidem videatur.

Hyrudinum applicatio. *Art.* 634. Hæmorrhoidum apertio per hyrudines, si æger huic evacuationi assuetus sit, aut eædem tumentes appareant, plurimum etiam conferre poterit. Quod vero de cucurbitis tum siccis, tum scarificatis dorso, scapulis, natibusque admotis sentiunt veteres in hoc affectu, ut in plerisque aliis, vix a neotericis laudatur, nisi forsan quid ob somni deficientiam ratione doloris excutiendum est, aut humorum in cerebrum metastasis derivanda, præsertim quando phlebotomiæ, cujus vicariæ dicuntur, locus amplius non est.

Remedia interne usurpanda. *Art.* 635. Præter memoratas sanguinis emissiones plurimum refrigerantia conducunt in principio, & aliquo modo repellentia per os usurpata, & in modica dosi ne stomachum fatigent, assumpta; tale est oxicratum dilutum, potus frigidiusculus aquæ fontanæ succo limonum, berberis, aut malorum granatorum &c. acidulatæ, vel tinct. ros. rub. succus portulac. lactuc. cydonior. oxalydis, aut eorum decoctum cum syrup. acidiusculis, refrigerantibus, & paulo adstringentibus: juscula herbis refrigerantibus alterata, jus pulli seminib. frigid. & papav. alb. aliisque refrigerantibus infarcti, julepi refrigerantes, acidiusculi, & parum adstringentes aq. ros. plantag. nymph. portulac. acetos. lactuc. &c. destillatæ. Emuls. ex sem. quat. frig. & semin. pap. alb. paratæ, syrup. violac. limon. nenuphar. de papav. alb. præsertim ubi dolor urgens compescendus est, ut somnus necessario conciliandus, deliriumve, si adsit, sedandum. Quibus omnibus merito addi debet frequens salis prunellæ usus refrigerandi, & repercutiendi facultate pollens; spir.

salis,

salis sulphuris, vitrioli ad gutt. aliquot, aliaque ad febrem inflammationemque compescendas aut minuendas idonea.

Art. 636. Interim dum hæc remedia adhibentur, non omitti debent ellisteres emollientes, refrigerantes, & lenientes singulis diebus repetendi cum cassia elect. lenit. diacathol. mell. violat. crystal. miner. aliisque mitioribus purgantibus, quibus alii magis refrigerantes quam purgantes intermisceri utiliter possunt ex sero lactis, oxycrato, decoct. refriger. &c. parati. Progrediente morbo dictis remediis minus insistendum est. Clysteres.

Art. 637. Quod ad purgantia spectat ea non minus in inflammatione stomachi quam in vomitu sanguineo suspecta haberi debent, præsertim ineunte morbo, eodem vero paululum remisso commoda sunt modo sint leniora, ut tamarindorum decoctum, & infusum, cassia, manna, syrup. rosf. palid. aut flor. persici in juscuIo aut pauca ptisana dissolutum, rhabarb. infus. aut senna in minori dosi cum limonibus frustulatim incisis. Purgantia nisi leviora.

Art. 638. Exterius remedia sola, quæ institui cum aliquo fructu possunt, sunt fotus regioni ventriculi admoti refrigerantes simul, & repellentes, frigidiuscule applicati, declinante vero morbo non refrigerantes, sed resolventes parandi. Remedia externa.

Art. 639. Si quid sanguinis vomitu rejiciatur adjunge remedia, supra dictis, sanguinis fluxum cohibentia; si lipothymiæ urgeant, adhibe cardiaca, & vires restaurantia sæpius memorata, parce tamen ne stomachi, aut sanguinis fervor augeatur, Et corroborantia interna.

Art. 640. Quodsi in abscessum morbus degenerat, qui ex eo dignosci potest, quod dum fit, dolorem & febrem intendit secundum Hipp. Aph. factoque dolor atque febris, perseverante tamen tumore, remittunt. Talis abscessus ob puris acrimoniam tunicas stomachi erodentem rumpitur necessario, vel in externa, vel in interna ejusdem superficie, nnde ulcus subnascitur, quod cognoscitur ex iis, quæ precesserunt: inflammatione, nempe, & abscessu, aliisque supra enumeratis dolorem ejusdem partis, aut solutionem, atque dilacerationem efficientibus. Si in partem ventriculi concavam rumpatur, patebit magis ex vomitu sanguineo, purulento, atque secessu simul, tum ex ructibus fœtidis Abscessus oborientis diagnosis.

tidis lipothymiis &c. tum ex dolore quem ſtomachus ab aſſumptis etiam lenioribus patitur; quæ ſymptomata minime aderunt, aut non ita urgebunt, ſi in ſuperficie ejuſdem externa, ſeu convexa ulcus excitetur, niſi forſan omnes ſtomachi membranas perforet. Ulcus denique ventriculi in quacunque ejuſdem parte, ſeu regione ſedem obtineat dejecta ſemper appetentia ſtipatur.

Ejuſdem Progno-ſis. *Art.* 641. Prognoſis in ulcere ventriculi funeſta ſemper inſtituenda eſt, niſi idem perexiguum ſit, & ſuperficiem ventriculi externam occupet, ne quid dicam de febre lenta, & habituali ulcus hoc conſequente, quæ cum maxima humorum diſcraſia, & quæ facile emendari non poteſt, ſemper conjuncta eſt.

Subſequentis ulceris curatio. *Art.* 642. Si ſtomachi ulcus curationem recipere poteſt, hoc fiet potiſſimum per ea, quæ ſequuntur remedia in exigua doſi, non minus ac alimenta ægrotantibus exhibenda. Ac primo quidem per uſum ptiſanæ ex conſolidantibus, vulnerariis, & detergentibus compoſitæ, & melle incocto ad deſpumationem, aut ſaccharo, quæ plurimum detergunt, conditæ, aut juſculorum ex iiſdem paratorum; ut rad. ſymphyt. maj. ariſtoloch. zedoar. gentian. pentaphyl. tormentill. cichor. lapat. acut. &c. fol. pimpinel. bugul. ſanicul. ſcabioſ. piloſell. abſinth. prunell. veronic. agrimon. chamædr. cent. min. cichor. ſylveſt. vinc. pervinc. &c. hord. integr. liquirit. paſſul. roſ. rub. flor. hyperic. & bellid. minor. Cavendum tamen pro ratione ulceris ne nimium detergentia, & aſperitate ſua aut amaritudine partem ulceratam ſtimulantia majori doſi præſcribantur, inde enim ulcus refricaretur, & recrudeſceret; quare quandoque ſimplex hydromel. aut decoct. ſymphyt. & hordei cum ſacch. roſac. aut conſerva roſar. aliis preferri debent.

Balſamicis. *Art.* 643. Balſamus etiam ſulphuris terebinthinatus, ſpir. & ol. terebinth. balſm. peruvian. ad gutt. aliquot in juſcul. aut potu magnis in hoc affectu extolluntur laudibus. Sed inter ea quæ conglutinant, & humorum acrimoniam ulcus foventem demulcent, commendantur præ primis: decoctum cancr. fluviat. carnis junior. animalium, mucilagin. gummi tragacant. ſem. pſyll. & cidonyor. & alth. decoct. hordei aut hydromellite extractæ.

Art.

Art. 644. Balnea aut semicupia ex aqua dulci tepida, lactis usus ad plures dies, potissimum asini, hordeacea, avenacea, orizata valde diluta immo bochetum ex rad. chin. saffafr. aut salsæ parill. si febris non admodum vigeat, nec corpus valde exsiccatum videatur, internis medentur ulceribus. Balneus

Art. 645. Sunt qui in ulcere præsertim diuturniore, aquarum mineralium acidularum, tanquam valde detergentium, potum per plures dies commendant, sed leviores eligendæ sunt; h. e. acidulæ magis temperatæ, aut eædem si tales non sint ptisana diluendæ, nec magna copia sumendæ sunt, ne stomachum fatigent. Aquarum mineralium usus.

Art. 646. Cathartica quia in omnibus morbis plus minus necessaria sunt, in isto quoque affectu, ut sordes stomacho innascentes abstergantur, & quæ sanguinem inficiunt expurgentur, rarius tamen, & parca manu sunt adhibenda: qualia sunt cassia, tamarindi, rhab. syrup. fl. persic. aut de cichor. composit. manna &c. Clysteres vero frequentius usurpari possunt. Subinde alvus blande laxanda.

Art. 647. Quibus omnibus remediis adjungenda sunt, si præsertim ulcus ad consolidationem tendat, bolus armena, terra sigillat. sanguis dracon. gumm. arabic. atque tragacant. manna thuris, amylum sine calce paratum, conserv. rosar. cynorrhod. rad. symphyt. syrupi adstring. & ex decocto vulnerario parati, tum demum sarcocolla, lacte muliebri nutrita, ex quibus pulveres, opiata, electuaria &c. confici poterunt ad usum. Vulneraria, & consolidantia.

INFLAMMATIO INTESTINORUM.

Hippocratis sententia.

Art. 648. Si intestinum rectum inflammatum fuerit, & dolor habeat, & febris, & frequenter ad exonerandum alvum desideat, & nihil egerat, & præ inflammatione sedes exiisse videantur, & aliquando urinæ stillicidium corripiat, hic morbus fit, quum pituita ex corpore in intestinum rectum decubuerit. Recti intestini inflammati signa. Ejus curatio.

Art. 649. Conferunt autem calida quæ pituitam atte-

attenuare ac consumere possunt, aquosamque reddere, ut non sit ardor, nec morsus aliquis in intestino. Curare itaque oportet hoc modo Ægrum in calidam aquam collocato, & trita grani cnidii gr. LX. in vini hemina, & olei hemina dimidia diluito, tepefacito, & infundit. Hæc pituitam, & stercus educunt. Si vero in aquam non sedet, ova cocta in vino nigro odorato ad sedem apponito, calido quoppiam inferne substrato, aut vesica aqua calida plena, aut lini semen tostum, molitum, tritum, pari farina, in vino odorato, & oleo ammixta cataplasmatis modo calidissime imponito. (Post alia topica recensita demum addit) si quidem ad hæc dolore liberetur satis est; sin minus bibat peplum, meconium album appellatum, aut aliud quoddam, quod pituitam purgat. Et quamdiu durat inflammatio, eduliis levibus nutriatur.

Inflammatorum intestinorum prognosis.

Art. 650. Circa intestinum tenue dolores diuturni, & circa lumbos, & ad præcordia, si ægri cibus aversantur una cum febre, his dolor internus ad caput progressus ipsos occidit convulsorio modo.

Tralliani sententia.

Intestinorum inflammatorum signa.

Art. 651. Nosces colicos cruciatus (& dolores intestinorum) ex biliosis, acribus, & calidis humoribus (atque proinde ab inflammante causa vel a jam facta inflammatione) concitari, quia interna mordemri, exiri & lancinari videantur cum febre acuta, lingua arida, siti, vigiliis, & singulis diebus magna ex parte accessio invadit, urina fit acris, & quæ per alvum excernuntur biliosa, copiosaque sunt. Ad hæc quod cibis calidioribus, potionibus, & medicamentis ægri magis irritentur.

Purgantia vitentur.

Art. 652. Si colicum (& intestinale) affectum ab inflammatione fieri contingat, nequaquam purgationem præsertim inter initia, & cum illa nondum ad concoctionem pervenerit exhibere audebis, alias dolores, vigiliæ & tormina augentur, quibus omnibus increscentibus in ileosum morbum ægri incidunt. Neque enim aliud est Ileos, quam Colici affectus intensio ac incrementum. Quapropter purgatio inflammatio-

ione tentatis denda non est, venæ autem sectio adhibenda, & paulatim ex toto corpore evacuatio tentanda.

Porro si propter inflammationis magnitudinem etiam urina supprimi contingat, venam & in talo, & in superiori pedis parte secare non est alienum: sæpe enim cum hoc nos fecissemus, & alvi, & urinæ excretio sequuta est. Alimento in his utendum est, cremore ptisanæ, aut avena mediocriter, item injectione per alvum ex cremore ptisanæ, chamæmel. succo lini seminis & hydrelæo, præsertim si etiam febris vehemens urgeat. Rarum namque est Colo inflammationem sustinente, febrim non oboriri. Quo casu vena pedis secanda.

Art. 654. Quæ extrinsecus imponentur, temperata sint, nihil acre habentia; e quorum numero est, etiam chamæmelinum oleum, & ex farina hordeacea, linique semine epithema, nec non cerata similiter, quæ componuntur ex chamæmelino, cera, rosaceo, & luteis ovorum. Ponderis æqualitas fiat ejusmodi. ℞. Ceræ unc. v. chamæmelini unc. ij. ferm. farinæ fabaceæ ol. rosac. ana unc. ij. ferm. lutea ovor. v. aut vj. succi lini seminis q. s. Hoc & renibus & vescicæ inflammatæ pulchre auxiliari potest. Externa quæ.

Art. 655. Balnea continua priusquam totum corpus recrementis vacuatum fuerit adhibenda non sunt. Post sanguinis autem evacuationem, & si dolor urgeat, balneo ut absurdum non est. Si vero vires refragentur, in alveum ægri descendent, corpus oleo chamæmelino illinentes. Balnea an juvent?

Art. 656. Vino si inflammatio adhuc fervet, & febres præpollent, abstineant, ubi concoctionis notæ apparuerint, ut si vires imbecilles videantur, non alienum est ipsis vinum tenue, & aquosum propinare. Vinum quando propinandum.

Jonstoni sententia.

Art. 657. Inflammatio intestinorum est eorumdem tumor a sanguine extra vasa in illa elapso, & putrescente exortus. Hujus signa sunt: dolor fixus, & distendens, tumoris perceptio, ut intestina chordæ instar convoluta deprehendantur, alvi suppressio, urinæ interceptio, febris præsentia. Definitio & diagn. inflammationis intestinor.

Cau-

Ejus causa. Causa in definitione exposita est: Autumno ob tenuitatem sanguinis in primis affluit, quia æstate geniti humores tenues; & mobiles autumni frigore inæquali in profundum corporis pelluntur.

Et curatio. Curatio est ad aliarum inflammationum normam instituenda; & quidem cito; quia malum est acutum & sæpe in gangrænam; & sphacelum abit. In ea refrigerantia; quæ exhibeantur; absque adstrictione esse debent; a purgantibus plane abstinendum; ne locus affectus exasperetur.

Art. 658. Dividitur secundum locum & causas.

Divisio bifariam I. Alia est per se, de qua jam egimus. Alia ab *Exomphalo* de qua suo loco. Alia ab *Enterocele* in qua intestina statim reponi debent: Alia a *Contusione* in qua reliquis; quæ inflammationis causa adhibentur; aliquid lenientium & concoquentium addatur.

II. Alia est in tenuibus intestinis; quæ est frequentior, & in qua stomachi distentio; spiritus angustia vomitus assidui; ut nec potus contineri queat; urget dolor; & tormina magis ad superiora vergunt. Alia in Crassis; in qua dolor ad hypochondria magis pertingit; lumborum adest gravitas; vomitus non ita continuo durat.

Ettmulleri sententia.

Inflammatio intestinorum. *Art.* 659. Accidit in herniis; ileo; & ab aliis causis. In loco inflammato tumor rotundus tactui (quandoque) percipi solet; adest vehemens dolor pulsatorius; fixus; distendens; &c. alvus occlusa, febris; vomitus; languor; &c. frequentius in *ileum lethalem* terminatur. Commendatur *omentum vervecinum*. Vide *Ideum*.

Boerhaavii sententia.

Art. 660. Intestina maxime tenuia; & frequentissime; in suis membranis acuta inflammatione, ut ventriculus, sæpe infestantur: a causis communibus inflammationis huc delatis; vel a materia acri potus, cibi, condimenti, medicamenti; veneni, assumpta huc delata, in plicis valvulosis detenta hærente; tum etiam

Inflammationis intestinorum causa.

tiam ab acri, putrida, fœtida materie purulenta, chorosa, gangrænosa, biliosa, atrabilaria, ex œsophago, stomacho, hepate, liene, pancreate, omento ùc appellente; hærente, rodente; denique a convulsone ingente prægressa, flatus creante, motum sistente, sicque infllammationem creante.

Art. 661. Nata his locis, contrahit intestina; cavitatem claudit; transitum appulsi impedit; dolorem cutissimum, ardentem, fixum creat; convulsiones violentas, ubi appulsis irrigatur, producit; alvum claudit; vomitum excitat ingestorum. & appulsorum, citius, tardiusve post assumptionem; prout superius, vel profundius hæsit; flatus dolentes, tormina cum borborygmis acutissima; ileum; volvulum, abscessum, gangrænam, scirrhum; cancrum; febrim acutissimam; debilitatem ex dolore acerbissimo summam; mortem citissimam producit. Ejus signa & effectus

Art. 662. Quando in gradu inflammatorio subsistit, doloris Iliaci nomine imponit incautis, frigori, flatui, vento, periculoso successu adscribitur, calidis tractatur, & carminantibus, eventu funestissimo. Prognosis.

Cognoscitur autem facile pro vera inflammatione ex febre acuta continua, siti ingente, calore magno, pulsu duro; dolore igneo, urina flammea, debilitate summa.

Si flexum Coli occupat facit *Colicum* dictum *dolorem*; si recti intestini ultima infestat, tum pro hæmorrhoidibus cœcis haberi solet: solvitur dysenteria blanda subcruenta biliosa.

Art. 663. Simul ac noscitur præsens per sua signa tunc statim maximo molimine tentanda sanatio; quæ acquiritur primo missione larga, & repetita sanguinis, secundo assiduo injectu clysmatum laxantium, diluentium, antiphlogisticorum, sæpe repetitorum ad tertiam, quartam, & ultra vicem uno die; tertio potu assiduo calido eorumdem, additis prudenter opiatis, & iis, quæ causæ singulari compertæ adversa sunt; quarto fomentis ex similibus toti abdomini applicatis, maxime ex junioribus, vivis, calidis, sanis, animalibus impositis; quinto interim caute cavendo ab omni acri, impetum augente, calefaciente, potu, cibo, medicamento, motu, animi affectu; sexto Cura inflammationis.

tan-

taudiu persistendo in horum usu, donec omne malum sedatum sit, nec tribus diebus redierit.

Suppuratio. *Art* 664. Si malo hoc prægresso nec debitis remediis curato, & ultra triduum semper cum vehementia persistente, loco doloris, ardoris distractionis, successerit horror vagus, per totum corpus sine causa, obtusus con gravitate dolor in loco, signum erit ibidem formari abscessum; unde intra 14. dies eo rupto effluet pus; quod si in cava abdominis effluit facit mala multa ex viscerum putrefactione inde sequente ut: Asciten, & Tympanitem, unde post lentam terribilemque Tabem, & ejus symptomata mors. Si autem in cava intestinorum pus effluit facit dysenteriam purulentam magnam, parvam, longam, brevem, prout ulceris ibi facti natura dabit, inde sæpe integræ intestinorum membranæ exeunt, & sæpe tabes sequitur.

Cura suppurationis. *Art.* 665. Simul ac suppurationem adesse noscitur statim inhibendus omnis victus, unde stercus multum, durum, crassum, acre nascitur, æger pascendus solis jusculis cum leniter detersivis radicibus incoctis, cujusmodi sequens est.

℞. Rad. scorzon. tragapog. sisari petroselin. cichor. ana unc. ij. *cum jure carnis f. a. decoct. ad unc.* xxx *& huic jusculo admisce vitelli ovor. num.* ij. *salis q. s.*

Decocta balsamica detergentia multum bibenda, & instar clysmatum injicienda ut sequitur.

℞. Rad. valerian. hortens. unc. ij. *fol. levistici man.* ij. *flor. hyper. man.* j. *agrimon. unc.* ij. *aq. font.* ℔ij *f. decoct. de quo bibat æger. unc.* ij. *omni hora, & ex eodem etiam fiat clysma.*

Aut aquæ fontanæ medicatæ larga copia bibendæ in his pergendum usque ad perfectam sanationem.

Gangræna. *Art.* 666. Futuram gangrænam loco suppurationis prævidemus, si morbus habuerit causas violentissimas & gravissima produxerit symptomata, atque si simul nulla benignæ resolutionis, vel medelæ signa apparuerint. His prægressis eam fieri docent subita, & sine causa, acerrimi doloris remissio, manente pulsu debili intermittente sudore frigido, dysenteria fœtida, cinericia, ichorosa, livida, nigra, fæcum sine sensu demissione; unde brevi placida mors. Malum hoc, eousque provectum raro medelam capit; curandum

prius;

prius; ceterum methodus adhibita in ſuppuratione prodeſt.

Art. 677. Futurum ſcirrhum prænoſcitur: ſi inteſtinorum inflammatio diu durans, nec in ſummam ſævitiem aſcendens, nec reſolutione, nec medicamentis, nec ſuppuratione ſoluta, reliquerit in loco affecto ſtuporem, gravitatem, diſtractionemque conſtantem. Tunc enim gravia & pertinacia mala ſimul producit, qualia imprimis ſtupor, pondus, ventriſque incrementum aſſiduo aucta; hinc cavitates inteſtinalis anguſtiatio: fœcum ibi, & chyli ſtagnatio, a qua materiei incluſæ putrefactio unde inteſtini occluſio, intorſio, & ingeſtorum remora, atque adeo Ileus, volvulus, vel ab acri irritante dyſenteria ſiccior, convulſio, ſingultus, vomitus, dolor aſſiduus, febris, macies, atrophia, mors. Scirrus.

Art. 668. Medicamenta parum valent, quæcumque demum ſint: victus ſit, ut dictum eſt, in cura ſuppurationis, ſic fertur diu ſine magno malo. Sed ſi per acria imprudenter applicata, maxime per valida purgantia ſcirrhus ad ſuppurationem, & corruptionem vergat, tunc cancer illic oritur, ſævitque; quo caſu potus ex ſolo lactis recentis ſero convenit; victus ex juſculis avenaceis, farinoſis, carnoſiſve ſolis cum vitellis ovorum; clyſmata blandiſſima ex ſolo decocto ſeminum lini, foliorum ſolani officinarum, vel capitum pap. alb. injicienda; medicamenta ſummopere demulcentia, anodyna, leniter opiata, non facile in acre tranſeuntia, danda. Cura ſcirrhi.

Reliqua vero videnda ſunt in Cl. Van Suavvieten eruditiſſimo Commentario, tum etiam in hac noſtra Synopſi ſub titulis de Ileo, & Colica.

Farrago ſententiarum.

Art. 669. Inteſtina tam tenuia, quam craſſa, quæ membranoſa fere tota, ex tunica prima a peritonæo, altera muſculari, cum fibris longitudinalibus, & circularibus, nervoſa, & villoſa contexta, innumeris nervorum, & vaſorum ſurculis perfuſa, & exquiſito ſenſu ac motu inſtructa, & multis & gravibus Inteſtinorum inflammationes frequentes

morbis patent, e quibus haud postremus inflammatorius, qui ipsis ex variis caussis accidit. Nam atrocia illa & lethalia quandoque pathemata, quæ assumpta venena, emetica validiora, & drastica purgantia excipiunt, ab inflamatione in sphacelum transeunte ortum ducunt. Vulnera ac læsiones intestinorum, non aliter quam inflammatione necant. Febres synochas, & ardentes, maxime cholericas, dysentericas; item plurimas malignas, neque minus exanthematicas, in primis variolas lethalem sæpe intestinorum inflammationem inducere uberius testatur dissectio cadaverum his morbis defunctorum. Convulsivam etiam Colicam, maximeque eam, quæ a podagra retrocedente ac subsistente ex cohibito, aut sufflamminato hæmorrhoidali fluxu; sanguine inducitur, iliacam quoque, ex hernia incarcerata, aut intestinorum convolutione, passionem, non alia ratione quam intestinorum inflammatione lethum inferre, est in comperto. Nihil quippe vitalibus motibus adeo est infensum, quam putredo, quæ excipit inflammationem, ac in nervosis exquisito motu ac sensu pollentibus partibus, consistit, *Fr ide ricus Hoffmannus.*

Medici observent hypocondria in acutis. *Art.* 670. Si Medici nostri temporis omnium ægrorum hypochondria statim tractarent in morbis potissimum acutis, pauciores certe committerent errores, quam non faciunt spreta hypochondriorum observatione. Qui bene noverit hypochondriorum statum; in morbis quam bene curare noverit! quam bene præsagire! Etenim diu durans meteorismus seu tumor præcordiorum dolorosus in acutis ab hectica intestinorum intemperie, sive nimium intento fibrarum intestinalium elatere, pendet. Quantum hic nocet remediorum farrago! Quantum saccharatorum usus! Quantum purgantia intempestiva! Hypocondria dolorifica cum alvo profusa pessima. Numquam sunt in tuto, qui meteorismum, & tensionem hypocondriorum diu gerunt in acutis. A labefactato viscerum naturalium tono, a labefactatis eorumdem functionibus, prostratisque facultatibus talia dependent. *Baglivius.*

Venæ sectio laudatur. *Art.* 671. In inflammatione intestinorum venæ sectio proderit in principio morbi largiter celebrata; interne simul adhibito nitro in substantia, & aliis nitra-

tratis v. g. arcan. duplic. in quibus præter vim resolventem, refrigerantem, & laxativam conjunctam habes; item Martialia; præprimi ubi in gangrænam abit inflammatio. *Jo. Langius.*

Art. 672. Si ex inflammatione intestini dolorem fieri contingerit, caveat Medicus, ne ullo quantumvis levi medicamento subducente utatur, ne attractis ad partem inflammatam ab illæsis partibus, calidis aut pravis humoribus; aut inflammatio augeatur; aut impedito transitu in volvulum desinat. Cassiæ tamen solius usum aliquando non respuerem in tali casu, quod miti illo blando, & humido calore sæpe inflammationem sedet, dolorem leniat, & suppurationem tumoris adjuvet. *Septalius.* Ex inflammatis intestinis purgatio lethalis

Pleraque ad intestinorum inflammationis, & gangrænæ curationem necessaria peti poterunt ex generali utriusque affectus tractatione suo loco tradenda; licet gangrænam intestinorum existimem incurabilem. *Dele-boë Silvius.* Gangræna lethalis.

INFLAMMATIO MESENTERII.

Riverii sententia.

Art. 673. In explicandis mesenterii, pancreatis, & omenti affectibus, auctores admodum steriles sunt, & major pars illorum, penitus eos omiserunt, quod cognitu difficillimi sint, & majori parte non nisi ex dissectis cadaveribus innotescant, ut ex historiis constat a Schenchio, Sennerto aliisque collectis. Frequentissimi tamen esse consueverunt, unde Fernelius asserit, sæpe in mesenterio latere plurimorum morborum causas, ut choleræ, melancholiæ, diarrhϾ, dysenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum, errantiumque febrium, vomitionum, dolorum colicorum, tumorum & abscessuum. Quæ mala ab affecto mesenterio oriantur.

Art. 674. At inflammatio specialiter in hoc viscere concitatur, quando sanguis in venis meseraicis cumulatus, per alicujus rami apertionem in mesenterii substantia effunditur. Ad hanc inflammationem afficiendam plurimum confert humorum congestorum acrimonia, & erosio, lapsus aut percussio Ejus causa.

regionis hypogastricæ, hæpatis debilitas, corporis calefactio nimia, vel refrigerantium usus intempestivus; motus criticus naturæ in febribus malignis, aut variolis, diarrhœa vel dysenteria intempestive suppressa.

Diagnosis. *Art.* 675. Signa diagnostica sunt, febris languida, occulta, lenta, absque siti, & gravioribus symptomatis: anorexia, tensionis, & gravitatis sensus subter ventriculum citra magnam duritiem, & quæ nonnisi pressu dignoscitur, citra dolorem etiam saltem effatu dignum, quia pars obtuso sensu donata est: egestiones chylosæ; quas plerumque ichor tenuis consequitur: sine ullo doloris sensu, modo seorsim ac sincerus, modo fœcibus permixtus.

Differentia a similibus affectionibus. *Art.* 676. Mitiora sunt omnia modo dicta symptomata si mesenterium solum inflammatione afficiatur: si vero una cum eo etiam hepar, liens, aut intestina tententur vehementiora sunt omnia symptomata. Speciatim vero intestina simul cum mesenterio inflammari, ostendit febris hemitritæa, quam observavit Spigelius plerumque ob harum partium inflammatione oriri. A musculorum abdominis inflammatione distinguitur, quod tumor, & dolor partes externas magis occupat, & levi attactu statim percipitur, & insignem dolorem ac febrem inferre solet. Distinguitur a tumoribus diaphragmatis qui paucissimis hactenus Medicis innotuerunt, quia insignis perpetuo adest hic respirandi difficultas, hypocondria revulsa sunt, pulsus durus ac parvus citra omnem tumoris in hypochondriis sensum aut apparentiam.

Prognosis. *Art.* 677. Quod ad prognosin attinet periculosissimus est hic affectus, qui plerumque in abscessum degenerat. Sæpe etiam materia morbifica alio a natura transmittitur, non tamen plane tollitur, unde malum recrudescit, & sæpe per multos annos, immo totum vitæ tempus perseverat, nunc febre redeunte, nunc eadem in colicos dolores mutata.

Curatio. *Art.* 678. Curatio eadem ac hepatis lienisque inflammationis; illa igitur a suis capitibus huc erit transferenda. *Nisi resolvatur, in abscessum, gangrænam at scirrhum desinit,*

Art.

Art. 679. Diagnosis abscessus Mesenterii interdum facilis est, interdum vero difficillima. Si enim ab *inflammatione ejusdem partis fiat ex signis ut in abscessu intestinorum facile dignoscitur, secus vero vix discerni potest,*

Calmettei sententia.

Art. 680. Abscessus & ulcus messenterii difficilis admodum sunt diagnoseos; nisi illa dictæ partis inflammatio præcesserit; quæ ultra tempus sine ægrotantis morte perseveret, quod tamen non valde ordinarium est, & inditium dat tumorem inflammatorium discuti, & resolvi non putuisse; sed fuisse suppuratum atque in pus conversum. Si quæ tamen reconditorum affectuum; & qui nonnisi per dissectionem cadaverum plerisque innotuerunt Medicis, signa seu potius conjecturæ afferri possint: illæ ex dolore, tensione, gravitate affectæ partis; cibi fastidio sine ullo calore, & febre præcedentibus; ex magna satietate post paucum assumptum cibum; stomachi pondus mesenterio incumbens; ex febre lenta, & languida subsequente, ex vomitu atrophia corporis, dejectionibus fœtidis chylosis, sanguineis; & rupto in intestina abscessu purulentis, petendæ sunt, atque etiam ex absentia signorum alias vicinas partes affectas in specie designantium. Abscessus mesenterii diagnosis.

Jonstoni sententia.

Art. 681. Mesenterii inflammatio est ejusdem tumor, ab humoribus cum sanguine nutriente in spatio ipsius effusis, vel glandulis altius impactis; & calore externo accedente putrescentibus exortus. Definitio.

Art. 682. Signa sunt: febris lenta, plerumque semitertiana; dolor lumborum; nunc in utraque parte, tunc in dextera, qui se ad anteriorem regionem ventris, supra & circa umbilicum extendit, alvus suppressa, egestiones chylosæ, quas ut plurimum ichor tenuis, modo sincerus, & citrinus, modo fœcibus permixtus insequitur. Differt a doloribus ventriculi, uterinis, Colicis, & Nephriticis, signis in ipsis expo- Diagnosis.

positis. A pinguedine ventris differt, quia hic manu totus comphrenditur, quod summæ cuti inhærescat, secernique a musculis abdominis potest. A musculorum abdominis tumore differt, quia is circa pressus dolore afficit, nec alvum ita remoratur.

Curatio. *Art.* 683. Curatio non est negligenda; periculosa nempe tum propter febrem, qua æger contabescit; tum propter putredinem, qua mesenterium corrumpitur. Extenditur vero interdum ad quadragesimum, interdum octogesimum diem; interdum per vitæ tempus durat, febre, & colicis doloribus mox redeuntibus, mox cessantibus. Purgantia vel nulla, vel lenia; nec in principio, nec plus attrahatur; sed inflammatione ad concoctionem tendente. Sed nec Cassia in curationis auspicio satis tuta.

Mesenterii abscessus diagnosis. *Art.* 684. Abscessus mesenterium infestantes sunt varii. Nam 1. si locum spectes vel sunt supra umbilicum, vel infra, vel circa; 2. si constitutionem, interdum mesenterium ex multis magnis scirrhis conflatum invenitur. Interdum lapilli in eo reperiuntur. Interdum infinitos habet abscessus, sine sensu, ac dolore folliculo proprio inclusos, ac gypseam, glutinosam, aut liquidam materiam continentes. Cognoscunt autem difficulter, & interdum non nisi post mortem, si tamen venter intumuit, & symptomata adsunt, nec hydropis, vel alterius alicujus affinis morbi signa præsto sunt, suspicari de illis debemus. Excluduntur autem prodigiose. Aliquando sponte ad alvum hæc saburra erumpit, & non raro facto circuitu revertitur. Aliquando inter peritonæum, & abdominis musculos copiose profusa, vel in cavitatem ventris rupto peritonæo defluit, aut per abscessum exterius erumpit &c. Aliquando ægro bene ferente id accidit. Aliquando eidem mortem accelerat.

Morbi curatio. *Art.* 685. De eorum curatione hæc in genere notanda. 1. Alvum semper debere esse fluidam. 2. Resolventibus materiis, sed levibus, vim aromaticam habentibus; blande strigentibus festinandum. 3. inter detergentia Syrupus Mercati ex calybe palmam obtinere. 4. Ad consolidandum Terebinthinam Cypriam quovis modo præparatam, in primis si materia peccans in lumbis ac circa renes delitescit, omnibus præferen-

ferendam. 5. Ad citiorem abscessus maturationem balneum æquæ dulcis frequentandum. 6. Vires etiam egregie essentia Persicariæ cum oleo calchantino roborari. 7. Acidulas, quia facultate penetrandi, & ex-tersoria ulcera erodant, & temperiem pessum dent, vitari debere.

Ettmulleri sententia.

Art. 686. Inflammationes, & tumores Mesenterii sæpius sunt fons & origo chronicorum, & admodum latentium morborum, & fomites mirabilium turbarum ægros, & medicos vexantium. Dolores adsunt nunc circa dorsum & lumbos, nunc in abdomine & circa umbelicum, tormina inferentes, lenti tamen omnes & diuturni, subinde cum febricula erratica, dolores subinde per intervalla recurrunt. Inflammatio Mesenterii.

Art. 687. Quando apostema suppuratum rumpitur, horror insignis, interdum rigor quatit ægrum, cum superveniente æstu non raro insigni, quem puris præsertim per alvum excretio successive comitatur. Abscessus.

Art. 688. Corpus sensim emaciatur; respiratio evadit difficilior; & subinde aliquid molesti, quod ipsi ægri satis explicare nequeunt, in profundo abdominis circa, & infra umbilicum persentire affirment, flatulentiæ ægros vexare solent. Sæpe multis annis affligunt hujusmodi tumores, in *scirrhosos* & *strumosos* abeuntes. Diagnosis.

Art. 689. Curantur hæc pathemata Mesenterii, cum diuturniores fiunt, ut alii chronici affectus *cachectici* & *hrpochondriaci*; tractandi sunt tamen caute, & sine violentia. Convenit externe *empl. de cicuta cum ammoniaco, de ranis cum mercurio*, &c. Interne *deobstruentia, millepedes, remedia ad strumas*, &c. Apertio venarum hæmorrhoidalium per *hirundines*; *purgantia* sunt nociva, *enemata* utilissima. Curatio

Farrago sententiarum.

Art. 690. Gignitur in Mesenterio phlegmone abscessus a sanguine in eam partem a venis effuso, ibi- Qui morbi

 que

ex phlegmone mesenterii oriuntur. que putrefactum, illa autem tactu percipitur, dolorem infert gravem, & febrem multis gravibus symptomatis stipatam, tamen ideo æger non cogitur decumbere, & negotia sua relinquere.

Abscessu rupto pus copiosum, & album defluit ab alvo, interdum mixtum fœcibus, interdum seorsim cum abscessus vergit in colon, aut rectum intestinum. Præterea in mesenterio choleræ, melancholiæ, diarrh. dyssenter cachex. & intermittentium febrium, aliorumque latentium morborum causæ continentur, quod a Fernelio annotatum, a veteribus medicis prætermissum miror.

Eorum signa. *Art.* 691. Ipsæ tamen febres, quæ ex mesenterio veniunt, & nobis cum Euglivo audiunt mesentericæ in duo merito genera sunt dividendæ, acutas scilicet, & lentas, sive chronicas, Quare si infimo ventre ardor, dolor, cum præternaturali totius corporis æstu, pulsu celeri, virium prostratione, anxietate & inquietudine se se prodit, in intestinis hæc consistere judicandum. Febres etiam quæ cum dolore, ardore, nec non tumore immi ventris junctæ, & tandem per alvi fluxus putridos, & copiosos, vel etiam purulentos solvuntur, cum magna intestinorum difficultate ex Mesenterio provenire nil dubii est.

Ex mesenterio quoque, ibique stagnantibus corruptis humoribus prodeunt hemitritæi sic dictæ sive semitertianæ febres, quæ ex continua inflammatoria, & intermittente tertiana sunt compositæ, periculi non expertes. Notæ hæ jam fuerunt *Hippocrati*, & *Galeno*, easdemque nitide, & accurate descripsit *Spigelius* peculiari libro. Discrepant tamen a nostris in eo, quod quotidie circa vesperam, & alternis quoque diebus, levi accedente horrore ingravescendo, junctum habeant abdominis dolorem, ventrisque tumorem, & quandoque ad aliquot hebdomadas protrahantur, & nonnumquam in febrem lentam, & hecticam concedant. *Frideric. Hoffmann.*

Art. 692. Dolores palpitantes circa umbilicum, intestini tenuis, aut mesenterii inflammationem indicant, sæpe delirium movent, & in tympanitidem pessimum desinunt. Qui colicos dolor fixus est in ventre cum calore lancinante, pulsu duro, & siti in-

Utiles animadversiones.

ten-

tensa ab Inflammatione vel Erysipelate intestinorum oriri timor est, & a nonnullis tamen vocatus *Colica convulsiva*. *De Corter*.

Art. 693. In inflamationibus hujusmodi statim mittendus est sanguis e brachio quacunque hora, dum necessitas urget. Præter sanguinis missionem, omnia ex nitro hic, uti & in aliis internis inflammationibus juvant. Aliquando utor nitro perlato, interdum vero antimoniato cum hordei decoctione, vel potius decoctione rad. vel fol. scabiosæ, cujus potentes sunt vires in internis viscerum inflammationibus ad præcavendum gangrænismum. Fuge nimiam remediorum copiam. Si tamen ingens fuerit pravorum humorum in primis viis apparatus fomentis, & clysteribus minuendus. Et si hæc non fuerint satis, potio aliqua tamarindata leniens danda, dummodo tamen gravis ardor, & extrema inflammationis rabies contrarium non requirant. Maxima opus est in hisce casibus prudentia, & cautione. Nam ut sæpe vidi liquidorum cursus in mesenterio veluti strangulatur a nimium congestis ibidem humoribus, & veluti de repente pereunt ægri. Pulsus tunc est parvus, & infelix, ac lethalis; licet reliqua salutem promittant. Nonnulli in hisce casibus more solito chinam chinam præscribunt sed infelici successu, nam hoc remedium impuro corpori dare, sæpe in ægroti perniciem vertitur, præcipue in maximo apparatu humorum in Mesenterio. *Baglivus*.

Curandi ratio.

INFLAMMATIO PANCREATIS.

Ettmulleri sententia.

Art. 694. Inflammatio Pancreatis est affectus perquam occultus; vigilias, lypothymias, aliaque gravia symptomata inferens, in *abscessu* plerumque terminans. Interdum superveniente salutari *fluxus cruento* curantur hi morbi.

Inflammatio Pancreatis.

Toz-

Tozzi ſententia.

Morbus Pancreatis ab iis Meſenterii diſtinguere difficile eſt.

Art. 695. Pari modo ac Meſenterium ipſum Pancreas quoque affici multoties compertum eſt: nam & obſtrui, & inflammari, & obdureſcere, & abſceſſus pati obſervandum eſt.

Horum viſcerum affectiones propriis ſignis internoſcere difficillimum. Suſpicari autem aliquando licebit de inflammatione, aut abſceſſu in Meſenterio, & Pancreate, poſtquam ad maturitatem pervenerint, & purulentæ egeſtiones comparere cœperint, neque jecore neque liene in humorem elato. Affecti autem Paucreatis longe difficilior conjectura erit, etiamſi a poſitu ſubter ventriculum, quis non ſe ſallere arbitretur? Cum a diaphragmate id ipſum prodire poſſit; itemque a muſculis lumborum, & ſpinæ adjacentibus.

Horum curatio pariter difficilis.

Art. 696. Sicut autem iſta cognitu perardua ſunt, ita & curatu difficillima; nam etiamſi maturuerint, non tamen facile aut per alvum, aut per vias urinæ ibidem congeſta repurgantur, quamobrem retentum pus vel corruptionem afferet, vel ſi alio deferatur, novum, & quidem graviorem morbum pariet, ut Colicam affectionem; Paralyſin, Iſchiadem, Dyſenteriam. Quin & poſtquam abſceſſus fuerit mundatus, etiam inductum ulcus vitæ periculum minatur, cum nequeat convenienter abſtergi, & conſolidari, licet opportuna remedia adhibeantur.

Remedia tamen quæ juvare poſſunt.

Art. 697. Verumtamen naturæ opera in hoc plurimum valet, illamque proinde Medicus promovere debet, exhibendo primum, qua inflammationem, ſi forſaſſe prænoſcatur, impediant, qualia ſunt omnis generis Bezoardica, ſtibium diaphoreticum, ſal. volat. CC. Viperar. ſuccin. ſp. ſal. armoniac. dulcis redditus, Elix. P. P. tinct. martis, & antimon. item ſperm. cet. ſang. hirci, mumia, coagulum leporis aut hædi, extractum hyperici, & baccar. juniperi. Potiones vulnerariæ optimæ quoque ſunt, præcipuæ diſrupto jam apoſtemate. Terebinthina pariter fructuosa eſt, ut & balſamum Peruvianum. Toluranum, & ligni Guajacii.

Diuretica.

Art. 698. Quodſi neceſſarium ſit, inchoatum naturæ motum per vias urinæ promovere, conducent diureti-

etica, atque thermales, ocul. cancr. ſal. cardui benedicti, & centaurii minoris, verum ſalis balſamum colore aureum, ſapore dulce, & contractu linguæ volatile; pulvis, & eſſentia macis, extractum glycyrrh. Trochiſci Gordoni quando adhibenda.

Art. 699. Si demum remaneat ulcus, ſuffitus ex cinnabari cum balſamis miram opem afferre conſueverunt, atque horum uſu quoſdam brebi ſaluti reſtitutos vidi: etenim ab inducto ſenſim ptyaliſmo e ductibus ſalivariis educitur numor ille, qui in pancreate, & meſenterio reſtagnat ob communionem glandularum inter ſe, & præcipue illarum, quæ in meſenterio ſunt, cum colli glandulis. Neque verendum de interno mercurii uſu; modo rite præparatus ſit, & diaphoreticus evaſerit. Mercurii uſus efficaciſſimus.

INFLAMMATIO HEPATIS.

Celſi ſententia.

Art. 700. Morbus jecoris modo longus modo acutus eſſe conſuevit. Acuti morbi ſigna ſunt: ſub præcordiis dextra parte dolor vehemens, idemque ad latus dextrum, & ad jugulum, humerumque partis ejuſdem pervenit, *eoque magis, ſi in gibba ejuſdem parte inflammatio conſiſtat; tunc enim uſque adeo dolor vehemens eſt, ut æger convelli videatur, cujus* nonnumquam manus quoque dextra torquetur; horror validus eſt. *Contra ſi in ſima ſeu concava jecinoris parte ſit inflammatio plus faſtidii, & nauſeæ oboritur*, unde bilis evomitur, interdum ſingultus prope ſtrangulat. Hepatitidis deſcriptio.

Longioris vero morbi ubi ſuppuratio in jecinore eſt, ſigna ſunt: dolor modo remittens, modo intendens, cum dextri præcordii duritie, & tumore, & poſt cibum major difficultas eſt, accedit maxillarum quædam reſolutio ubi inveteravit malum, venter & crura pedeſque intumeſcunt, pectus, atque humeri, circaque jugulum utrumque extenuantur.

Art. 701. Initio ſanguinem mittere optimum eſt, tum venter ſolvendus eſt: ſi non poteſt aliter per nigrum veratrum, & imponenda extrinſecus cataplaſmata, primum quæ reprimant, deinde calida, quæ dedu- Curationis ratio.

cant, quibus recte iris vel absinthium adjicitur, post hæc malagma. Cibi potusque dandi fere qui pulmonis quoque dolori conveniunt, præterque eos, qui urinam movent, potionesque ad id efficaces. Utilia in hoc morbo sunt thymum, satureja, hyssopum, nepeta, amylum sisamum, lauri baccæ, pini flos, herba sanguinalis, mentha, ex malo cotoneo medium, columbæ jecur recens, & crudum, sed parce assumpta. Neque alienum est, absinthium contritum ex melle, & pipere, ejusque catapotium quotidie devorare: abstinendum utique est ab omnibus frigidis: neque enim res ulla magis jecur lædit. Profusio corporis multa prodest ex aqua: si hyems est, calida; si æstas, tepida; item liberalis unctio, & in balneo sudor.

Art. 702. Si vero jecur vomica laboret eadem facienda sunt, quæ in cæteris interioribus snppurationibus. Quidam etiam ultra id scalpello aperiunt, ipsam vomicam adurunt. Vide Hipp. Aph. sect. VII. aph. 44. 45.

Ettmulleri sententia.

Hepatis. *Art.* 703. Inflammatio Hepatis & ejusdem abscessus vocatur alias Hepatitis. In genere percipitur in omni Hepatis inflammatione dolor obscurus & tensivus ac gravitativus in dextro hypochondrio & ejus profundo, qui ab suppuratione punctorius plus minus evadere solet; adest febris lenta plus minus vero acuta pro ratione gradus inflammationis; ægri fere supini jacent, præsertim si diaphragma afficiatur, & tussis arida affligit. In genere in *pleuritide vera* omnia symptomata sunt acerbiora, in *hepatide remissiora*. Periculosum est malum, & quod sæpius ad mortem deducit ægros; aut discutitur, aut successive suppuratur, aut in *scyrrhum* degenerat; *abscessus* nunc per alvum, nunc per urinam, interdum per tussim expurgatur; *singultus* est pessimum signum.

Curatio. *Art.* 704. Convenit *venæsectio* in pede, prosunt *sudorifera*, & *antipleuritica*, *antihecticum Poterii*, *spermaceti*, *nitrata*, *saturnina*, *camphorata* & circa finem *diuretica*: externe *epithemata penetrantia & discutientia*, postremo *suppurantia*, rupto abscessu *vulneraria & balsamica* interne.

Art.

Art. 706. Omnibus inflammationibus internis ſuppuratis & male curatis ſupervenire ſolet *phthiſis*. De *hepatitide* præ omnibus conſulatur *Boerhaave*. Phtiſis ſequi ſolet.

Inter legendum, & obſervendum.

Art. 706. Jecinoris inflammatio ex tumore duro, & tenſione dextri hypochondrii, quæ ad umbilicum uſque non raro extenditur; Æger febricitat nec in dextrum latus decumbere poteſt; alvi ſegnitie laborat, urinas reddit rubentes, &c. Signa hujus inflammationis.

Art. 707. Hic morbus eadem omnino ratione qua pleuritis curandus eſt, in primis ab initio uſque vena brachii, & pedis tundi debet, atque in potum porrigenda ptiſana ægro dulcificans, refrigerans & diuretica. Curandi ratio.

Art. 708. Aliquando inflammatio hæc ſuppuratione definit, unda hepatis abſceſſus oritur. Hujus generationem cognoſcimus ex incremento doloris, tenſionis, & duritiei partis affectæ, tum etiam a febre, quæ crebris horroribus ſtipatur, quos ardentes ſequuntur calores. Abſoluto perfectoque pure jam hæc omnia ſymptomata imminuuntur. De abſceſſu jecoris.

Art. 709. Generalibus adhibitis remediis phlebotomia videlicet, & purgatione: jecoris apoſtema cataplaſmatibus emollientibus tractandus eſt ut ſequitur. Remedia ad abſceſſum.

℞. *Medulla panis albi & recent. unc.* x. *lactis libr.* ij. *coq. ad conſiſt. emplaſt. tum add. vitell. ovor. num.* j. *croc. pulv.* ij. *ol. roſ. unc.* j. *m.*

Hoc vero cataplaſma ad maturandum tumorem admovetur, & ubi fluctuationem exoriri digitis explorantibus percipitur, in loco abſceſſus perforetur abdomen atque ut pus contentum facilius dimanet jubendus eſt ægro ſitus corporis ad hoc obtinendum aptior. Deinde vulnus plurima diligentia, & cautione tractetur, cavendo quo minus fieri poteſt, ne detectum remaneat, quia aer ſemper noxius eſt iis partibus, quæ ab eo naturaliter non tanguntur. Cataplaſma.

Si pus ad inteſtina uſque pervenerit, quod ex alvi egeſtionibus cognoſcitur, clyſteres lenes, & deterſivi jubendi ex decoct. fol. malvæ, alth. verben. fæm. &c. compoſiti quorum ana m. j. in aqua coq. & colat. add. mellis unc. iij.

Si

Si vero pus ad ſtomachum vergat vomitum procurato, propinando ol. amyg. dulc. cum jure tepido vel aqua.

In quotidianum potum dabitur ægro ptiſana diuretica, vel aqua pura nitro medicata, qua affatim bibendo plurimum levaminis lucrabitur.

INFLAMMATIO LIENIS.

Tralliani ſententia.

Art. 710. Inflammato liene dolor cum tumore, & tenſione, multaque gravitate vehementer urget, interim obſtructio membri excitatur unde ſcirrhum ex inflammatione plerumque contrahit, interdum etiam ſine dolore augeſcit, duruſque efficitur, quod tactu ſubinde cognoſcere poſſumus. (Sed hoc ubi contingat abſque prævia inflammatione ad morbos frigidos ſpectat.)

Inflammatio lienis. Diagnoſis.

Signa inflammationis ex humore billioſo ſunt, quod totum corpus calidum eſt, & ſine febre videtur, quæ tamen quovis tertio die exacerbatur, oculi tincti ſunt. urinæ coloratiores, acreſque, aut flavæ, aut rubræ exiſtunt, ægri ſitibundi frigidam bibere appetunt, animo ſunt abjectio, cito furiunt, os habent amarum, cibum faſtidiunt, vigiliis torquentur, & ventris turbatione, linguam habent flavam, atque alia id genus ſimilia, quæ bilem teſtatur, ſuſtinent.

Ejus ſigna ex humore bilioſo.

Signa ex humore melancholico ſunt; cutis & urina nigrior, gingivæque ſimiles, ſitis etiam & ſi ægri frigidam potionem aſſumpſerint, magis cibum appetunt.

Ex humore melancholico.

Signa ex humore pituitoſo ſunt; color pallidus in cute, oculis, & lingua, ægri non ſitiunt ſed cibos appetunt.

Hoc item ſcire licet, quod ex bile omni tertio die ægri febricitant, ex melancholia omni quarto, & ex pituita quotidie.

Ex pituitoſo.

Art. 711. Si venæ ſectio omnibus viſceribus inflammatis præſentiſſimum eſt remedium, maxime certe in lienis inflammatione adhibenda eſt; quare venam brachii ſiniſtri interiorem ſecabis, & cum ſanguis fluit attendendum eſt, ne rubens valde ſit; & purus, an lividus. Nam ſi lividus eſt, aut æquo rubentior, copio-

Remedia.

copiosius auferri debet; si purus, ac sincerus, paucior; verum sic extrahendus est, ne vitalis facultas deficiat.

Post sanguinis missionem levibus medicamentis alvus ducenda est, ut herba mercuriali, polypodio, enico, atque similibus; vel eorum loco clysteres juvant, & si in ventriculum humores influnt etiam vomitoria. Dein fomenta adhibere convenit ex vino austero si levis affectio est, cui additur ol. omphacinum, & rosaceum, si calor urget. His adjicies, rosas, lentiscum, rubum, & simile quid adstringens, si affectio valida sit, absque calore: Quodsi frigidus sit in liene humor adjunge pulegium, & si hoc satis non proficiat: thymum, origanum, & nardinum oleum impone.

Ettmülleri sententia.

Art. 712. In inflammatione *Lienis* eadem fere sunt symptomata in sinistro hypochondrio, ac in inflammatione *hepatis* in dextro, ideoque diagnosis, prognosis, & cura fere eadem sunt.

Jonstoni sententia.

Art. 713. Signa inflammationis lienis sunt: tumor in sinistro hypochondrio versus anteriora quasi protuberans; & hominem quasi medium cingens, sic a renis sinistri qui dextro elatior dolore, & inflammatione distinguitur: pulsatio & palpitatio illius lateris ob arterias, quibus abundat. Febris continua quartanæ periodum servans: Respiratio ob diaphragmatis compressionem difficilis. Splenitidis si.

Art. 714. Cl. Van Scvvietten in comment. ad Boerhaav. aph. 958. postquam descripsit historiam cujusdam ex lienis inflammatione suppurati adjungit: *Videtur autem, & Hippocrates observasse lienis suppurationem: jussit enim splenem, maximum jam, & sublatum, inuri, ut in hepatis vomica consuluerat, ad pus educendum. Et in alio loco antea ad* §. 488. *citato de lienosis agens monet, morbum quandoque in hydropem degenerare; & contabescere ægros: quibusdam vero lienem suppurari, qui usti sani sunt:* Ejus suppuratio.

qui-

quibusdam etiam aurum, & magnum lienem consenescere. Aretæus etiam hoc pulchre monuit dicenns: Incrementi autem notæ sunt, febre, dolores, & horrores: multoties enim remittunt, post brevem autem calorem rigore, & dolore vacant, hac de causa interdum in spiene abscessus latuit: rerum enim, & sensu carens etiam in sanitate viscus. Exitum autem talis morbi notavit *Hippocrates*: dicens: *Qui lienosi dysenteria corripiuntur, iis oborta longa dysenteria hydrops, aut lienteria succedit ac intereunt.* Paulo post tamen dicit: *Lienosis dysenteria succedens, bonum*: Rerum materia lienem occupans per venam splenicam facili via in hepar tendit.

Farrago sententiarum.

Antiquorum feracitas in morbis lienis. *Art.* 715. Satis frequenter mentio morborum lienis apud veteres fit, ita tamen ut merito suspicari liceat, quod quandoque, & morbos vicinarum partium sub titulo lienis male affecti, descripserint. Verum minus frequenter quam alia viscera lienem inflammari notavit Trallianus lib. VIII. cap. 12.

Signa. *Art.* 716. Præcipua signa inflammati lienis sunt, febris acuta continua, dolor in loco lienis, quandoque ad humerum, mammam & claviculam sinistri lateris protensus, quare non videtur improbabile, quandoque sub pleuritidis nomine tractari lienis inflammationem, cujusmodi historiam ab *Antonio de Haen* apud Batavos Hagæ comitum Medico acceptam refert Van Scvvietten.

Cognoscitur item hic morbus ex calore, & gravitare lateris sinistri, tum etiam ex pulsationis sensu ibidem loci, difficultatem respirationis cum febre acuta continua.

Remedia *Art.* 717. Eadem omnino ratione huic morbo ac hepatis inflammationi medetur. Externo prominenti tumori applicari debet citutæ emplast. & si inflammatio in abscessum, abeat oportet eumdem aperire, ulcusque subsequens juxta Chirurgicæ Artis præcepta curare, cum omnes interni abscessus a magni momenti semper haberi debeant. *Boudon.*

IN-

INFLAMMATIO VESICÆ.

Aretæi sententia.

Art. 718. Inflammatione urinariam vesicam tenente, urina retinetur, abdomen intumescit, dolor acutus totum ventrem occupat, vesica turget, decimo die luteus sudor exit; pituita vomitur primo, deinde bilis; universum corpus friget, sed pedes vehementius. Si malum vires majores acquirat, tum febres cum singultu hominem corripiunt: micant arteriæ inordinatis, frequentibus, ac pusillis motibus: rubida facies est, sitiunt, animo ancipites sunt, mens non constant, nervi contrahuntur. Inflammationis vesicæ urinariæ signa.

Art. 719. Hæc omnia faciunt, non tam vesicæ inflammatio, quam grummi sanguinis, calculus in cervicem delapsus, & ea quæ vesicam deurunt: ut venenosa quædam, & cantharides, aut bupreste; unde tota alvus majorem vim patitur, neque longa mortis mora interponitur. Causæ.

Art. 720. Acuti vesicæ morbi intra quatuordecim dies, aut paulo citius seriusve hominem perimunt; refrigeratio enim, & extinctio caloris ingenti sequitur quæ necrosi-grecis dicitur seu gangræna. Prognosis.

Art. 721. Curatio ex Ægineta elegantior est: *Sanguinis detractione quam primum occurrendum est, mitigatoriaque facultate præditis asperginibus, & cataplasmatibus utendum ex ruta, anetho, fænu græco, altheæque radice. Clysteriis item mollibus ex oleo, & papavere, & adipe anserina. Opii quoque obolus semis, cum mirrha crocoque, ac oleo sedi immitendus. Mulsa propinanda. Abstinendum a valde lotium cientibus, multaque potione, nisi acris, & billiosus humor excedat, tunc quippe copiosiori potui indulgendum. Sumatur item cucumeris, & peponis semen. Victus ratio quæ febricitantibus expedit.* Curatio.

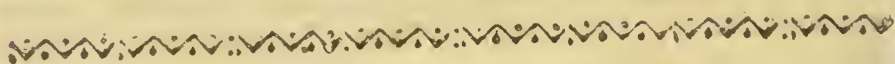
Inter observandum, & legendum.

Signa, *Art.* 622. In vesicæ inflammatione dolor atque ardor in pube percipitur, atque urinæ suppressio tenesmusque tenet, atque ac febris, delirium; & vigilia.

Remedia. *Art.* 723. Hujus inflammationis curatio a phlebotomia inchoanda est, quæ sæpius etiam repeti debet; prout symptomata requirere videntur. Clysteres ex lacte injiciendi sunt, & potus jubendus ex hordei decocto, cum vel sine nitro.

Balneo quoque, vel semicupia adhibere possunt.

Perinæum vero decocto rad. & fol. malvæ, alth. parietar. capit. Papav., & fol. salicis, vel ol. aneth. chamæmell. rof. vel nymph. sæpe fovere præstat. Si urinæ suppressio diutius protrahat mictus adjuvandus est syringa in vesicam immissa, quam non raro necesse est aliquandiu introductam relinquere.

CAPUT III.

Sive Fasciculus Morborum tertius.

DE AFFECTIBUS CAPITIS & Nervorum in genere.

Proœmium. *Art.* 724. Clarissimus noster Sydenhamus a quodam interrogatus, quam ob rem non de morbis Capitis, æque ac de aliis, scripserat? summa modestia ac candore respondisse dicitur, *quoniam illos nondum intelleni*. Et equidem agnoscendum est scientiam nostram in hac ragione valde mancam ac imperfectam esse; utcunque tamen in hunc oceanum propemodum ignotum descendendum est, & a juvantium, & lædentium contemplatione, quoquomodo possumus, cursus natura & experientia ducibus dirigendus est.

Chey-

Cheynei de natura fibræ epitome.

Art. 725. Diuturnorum morborum origines in genere sunt tres. 1. *Humorum lentor sive tenacitas.* 2. *Eorundem acor & acrimonia.* 3. *Deperdita aut saltem imminuta fibrarum tensio sive elasticitas.* Omnes nervorum morbi ab infimo oscitatione nempe, & pandiculatione ad usque summum, nempe apoplecticam dispositionem, varii tantum videntur gradus unius ejusdemque morbi. *debilitatis scilicet, aut relaxationis defectusque elasticæ facultatis partium solidarum,* quorum causæ sunt, ea quæ comitantur *lentorem & acrimoniam humorum.* Origo morborum chronicorum.

Art. 726. Morhorum Nervinorum tria sunt genera. Primum est eorum, quorum symptoma præcipuum est *facultatis sentiendi debilitas temporaria aut perpetua, vel totali ejusdem cessatio*, quam sequitur motus voluntarii suspensio; hujusmodi morbi ab humorum lentorum, & viscosorum copia nimia, tanquam causa principali oriri videntur. Multi sunt hujus generis morbi ab usque gravi apoplexia, qua omnium simul nervorum origo comprimitur, omniumque vibratio, ne ad animæ sentientis sedem propagetur, intercipitur, ad sensuum ingeniique habetudinem, & stuporem. Huc etiam aliquatenus referenda sunt *hypochondriacorum & hystericarum deliquia & paroxysmi.* Secundum est eorum, quorum præcipuum symptoma est *motus voluntarius aut impeditus aut abolitus*; tales sunt morbi generis paralytici, a paralysi universali usque ad segnitiem, & inexpeditum inhabilemque artuum motum, membrorumque frgiditatem; atque hi fibrarum & nervorum & præcipue muscularium debilitati, imbecillitati, aut tono amisso deberi videntur. Tertium denique eorum est, quorum præcipua symptomata sunt *spasmi, contractiones, & convulsiones musculorum:* tales sunt morbi convulsivi dicti ab epilepsia, & convulsione, hypocondriacis & hystericis paroxysmis, usque ad oscitatum, & pandiculationem: & hi in universum acriori stimulo, debentur, quorum origo est falsa quædam & erodens acrimonia fluidorum, acida prætera & sti- Natura morborum.

mulans aura, vapor, aut obstructa perspiratio. Hæc Nervinorum morborum per genera sua distributio maxime naturalis, & latissime patens videtur. Fibrarum infirmitati indivulsus comes adhæret, & pro ejus gradu minor majorve est omnium functionum animalium *languor & debilitas*.

Indicationes curativæ. *Art.* 727. Ex prædictis patet tres indicationes sive intentiones curativas oriri; scilicet, prima est *diluere, attenuare, eorumque lentorem tollere, & canales obstructos aperire & meabiles efficere*. Secunda est *humorum acrimoniam tollere, molecularum nexus dissolvere, & spicula frangere*, Ultima denique & præcipua intentio est *solidis partibus tonum suum & vim elasticam reddere*. Huic enim ultimæ intentioni assequendæ minime allaborandum est, antequam duabus prioribus felicem operam tamdiu dederimus quamdiu id postulare videtur morbi indoles. Quamdium enim humorum lentor aut acrimonia manet, frustra, aut si succedat, magno ægri damno fibræ corrugantur, & intenduntur, & profecto hoc monitum est maximi momenti. Præmissis universalibus, primæ intentioni satisfaciunt quæcunque particularum pondere, agilitate, aut quavis proprietate, succis crassis, viscidis, lentis, incidendis, attenuandis & fluidis reddendis idonea inveniuntur: Talia sunt *calomelas, æthiops mineralis, cinab. antimonii & nativ. antimonium diaphoreticum bezoardicum minerale & Joviale, sal Jovis, succi antiscorbutici, vina & cerevesiæ medicat. decoct. e lign. &c.* Inter ea primum locum tribuo *cinnab. antimonii*, quæ scilicet ex omnibus una ventriculo minime molesta est, nec ita facile torminibus intestina excrutiat, aut catharsin ciet, præcipue recens & artificiose elaborata. Ipse ego maximas ejus vires sæpe miratus sum, cum, nullo alio medicamento simul adhibito, laudum ejus vel minima pars communis esse posset.

Art. 728. Ad finem secunda intentione propositum assequendum, mirabiles profecto sunt vires medicamentorum *sulphureorum*; eidem etiam proposito conducunt medicamenta *absorbentia & Alcalina dicta, gummosa & volatilia:* diligenter interim cavendum est, ne *volatilia* intempestive nimiave copia ingerantur;

tunc

tunc enim humoribus haud ſatis dilutis, eos nimia vi agitabunt & ardorem febrilem excitabunt. In *gummoſis* inſignis eſt incidendi, & attenuandis vis, *ſaponi* æmula; medicamentorum autem ſmegmaticorum vires in obſtructionibus reſerandis, & itero ſpeciatim domando ſatis notæ ſunt. Sed cum exima calefaciendi vi polleant, nunquam adhibenda ſunt antequam humores ſatis diluti fuerint. Ultimæ denique intentioni, quæ eſt fibras laxatas conſtringere, remiſſas intendere & corrugare, ſequentia accomodata ſunt, *cortex Peruv. cortex Eleutherii, viſcus arboreus, cinnam. calam. cort. aurant. amara quæcunque, catecheu. rhabarbarum torrefactum, ſtyptica, e ferro parata, aquæ chalybeatæ*; reliquis vero omnibus preſtat *cortex Peruvianus*, ut a multiplici experientia per multos annos didici in omnibus laxæ fibræ morbis. *Tincturam Burgandicam* præſcribere ſoleo.

CEPHALALGIA.

Celſi ſententia.

Art. 729. In Capite interdum acutus, & peſtifer morbus eſt, quem *Græci* vocant, cujus notæ ſunt horto validius, nervorum reſolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, ſicut vox ſupprimatur; vel ſanguinis ex naribus curſus, ſi ut corpus frigeſcat, anima deficiat. Præter hæc dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas, ſed neque gravis, neque periculoſa, per hominis ætatem eſt. Deſcriptio morbi,

Art. 730. In dolore, qui acutus eſt, & qui ſupra conſuetudinem intenditur, convenit *venæſectio*, ſed niſi intolerabilis ſit, ſupervacuum erit venam ſecare; ſatiuſque eſt abſtinere *a cibo*, ſi fieri poteſt, etiam a *potione*; ſi non poteſt, *aquam* bibere; ſi poſtero die dolor remanet, *alvum* deducere, *ſternutamenta* evocare, nihil aſſumere, niſi *aquam*; ſæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac ratione diſcutit. Curatio

Vvillisii sententia.

Prognosis. *Art.* 731. Si dolor capitis inveteratus, & ferre continuus fuerit ut jure suspicemur eum a tumore *phlegmonodæ*, *erysipelate*, *scyrrho*, *abscessu*, aut *vermibus* oriri, curationis spes exigua, aut nulla superest. Si dolor capitis sit immanis, atque vertignem, vomitionem, aliosque affectus aut convulsivos aut soporosos adjunctos habuerit, frequenter in *apoplexiam* lethalem, aut *epilepsiam*, *paralysin*, *cæcitatem*, *surditatem*, &c. *Quum caput parte aliqua* (inquit *Lommius*) *aut circumcirca dolet, si pus, vel aqua vel sanguis naribus, ore, aut auribus exit, scire licet malum solvi.*

Art. 732. Ad curationem hujus morbi detractio
Curatio. sanguinis e venis sedalibus *hirudinum* suctu locum habet, item *aquæ minerales catharticæ*, *cremor tartari* in sero lactis solutus, *vesicatoria*, *opiata*, *infusum*
Post morbillos aut variolas. *Coffee*, *fol. salviæ*, *rorismarini*, &c. instar *Theæ* epotum. *Millepedes* quoque curandis Cephalalgiis pertinacibus opem sæpe egregiam præstant. Dolor capitis post *morbillos* aut *variolas* totidem horis a pastu accedens, præmissis universalibus, *antiscorbuticis* & *chalybeatis* curatur.

Etmullerii sententia.

Cephalalgia calida. Frigida. *Art.* 733. Cephalalgia est vel calida, prout sanguis magis fervet, tunc sensus caloris præsertim circa frontem percipitur; vel frigida, cum nihil tale occurrit, sed potius frigus sentitur, aut saltem adest gravedo
Per consensum. capitis. Ex omni Cephalalgia per consensum frequen-
Habitualis. tissima est illa, quæ fit ex *stomacho*. Cephalalgia *habitualis* inveterata est difficilis curatu, terminare solet
Biliosa & pituitosa. in *vertiginem*, *apoplexiam*, *epiplesiam*, *paralysin*, *cæcitatem*, *surditatem*, &c. Ex omnibus dolor capitis *scorbuticus* est contumacissimus.

Curatio. *Art.* 734. *Chephalalgia* (juxta *Dolæum*) *recte dividitur in* biliosam *&* pituitosam; *in priori casu dolor est valde acutus cum insigni ardore; particulæ biliosæ acres vel salino sulphureæ in sanguine abun-*

bundant; ideoque adhibenda est venesectio, leniter purgantia, *aliaque ad temperiem sanguinis alterandam, temperandamque facientia. In cephalalgia* pituitosa *materia peccans est crassa ac tenax, indeque dolor gravativus, adest stupor mentis, segnities: hæc species* cathartica *fortiora postulat; proficua sunt decocta* lignorum, salia volatilia, cinnabarina, cephalica, *potus herbæ* Theæ; *si malum a stomacho debilitato trahat suum ortum, tunc convenient* corroborantia, stomachica, acidulæ spadenses, *&c. Ad Curam Cephalalgiæ in genere apprime conducit dosis* pil. cathartic. cum mercur. dulc. ℈... & laudan. *gr. j. hor. somni & aliquoties repetita, item decoctum* e lignis cum roremarin. salia volatilia, cinnabarina nativ. succinata, camphorata, *potio* Theæ (Coffee.) In contumaci capitis dolore empl. de *ranis cum mercurio* capiti raso apponi potest.

Art. 735. Hemicrania (cum dolet dimidium caput) est gravissima species Cephalalgiæ: permissis universalibus experimentum est singulare cataplasma factum ex *rad. cucumeris asinini* vel *brion. cum verben. & absynth.* &c. Hemicraniis deploratissimis (inquit *Turner*) laborantes *Arterotomia* temporum aliis omnibus incassum tentatis, feliciter liberavit, idemque ab aliis præstitum novis. Si dolor capitis sit in modum hemicraniæ (inquit *Chesneau*) & parvum locum occupet, etiamsi adsit febris continua, nihil applicatione *ranunculi* præstantius inveni, universalibus præmissis dolorem ad miraculum tollit; ad hunc modum utor, derasis capillis, si sit locus pilosus, parti dolenti imponatur quodvis emplastr. adhæsivum cum foramine in medio ad amplitudinem denarii, ut in applicatione *Pyrotici* solet fieri; deinde supra foramen applicentur *folia rannunculi contusa, multo succo madentia*; in tenero loco, & depilato duarum horarum spatio cutem aperit, in capite vero, ubi pili nascuntur, non facile aperit, sed parte in tumorem elevata dolorem sedat. Hoc unum advertendum, ut circa oculos ponatur parva quántitate propter palpebrarum, & partium circumjacentium inflationes, qua gignit, stupendas, nullius tamen periculi. Hemicrania.

Baglivi sententia.

Dolor capitis ob nimium fibrarum sensum.

Art. 736. Sunt qui ob nimium sensum, sive fibrarum ariditatem, capitis dolore laborant; in quo casu, quoniam dolor solidi vitio potius quam fluidi oritur, ad *narcotica* libentes veniendum; nam tuto applicari possunt, quoniam non aliud debent efficere, quam obtundere nimium fibrarum sensum: ter aut quater observavi dolore capitis pertinacissimos, & fere ad maniam accedentes, irritis aliis, solo *pulv. de Guttet.* ad ℈j. dato, feliciter cessisse.

Farrago sententiarum.

Euporisi

Art. 737. *Accerrimi dolores capitis* eruperisto *sanari possunt nempe* strophiolo aqua frigida madido *collum circumdante, & cum a nativo calore incalescit linteum pro novo permutandum, unde dolor quasi excantatus desinit, & rediens eodem stratagemate elusus fugatur*; (sed temerarium est experimentum.)

Arteriotomia.

Art. 738. In hoc malo *Parisiis* nihil frequentius, quam *sectio arteriæ temporalis*; aliquando chirurgus transversim secat, idque felicius quam ubi punctum incidit, si enim magis coeunt divisæ arteriæ partes *Trophimus Serrier.* M. *Homberg.* memorat exemplum *Cephalalgiæ pertinacis* ac inveteratæ per combustionem accidentiam curatæ.

Remedia.

Art. 739. Camphora in spiritu quolibet cephalico, & naribus attracta Caphalalgiam sedat, *Greenfield.*

Varia.

Art. 740. Succus *hederæ terrestris* naribus attractus, cephalalgiam penitus aufert, *Raii* hist. plant. videatur locus, *pag.* 567.

In Cephalalgia habituali.

Art. 741. In cephalalgia habituali, & pertinaci pulvis *mari syriaci* est fere specificum; dos. ʒß. ut ab amico medico accepi.

Art. 742. Refert *Ruyschius* (*Obs. Anotom & Chirurg. obs.* 40.) casum pertinacis Cephalalgiæ quæ omnibus remediis incassum tentatis Setaceo Nucæ admoto demum conquievit. Quousque applicatum hoc remedium persistebat nullus dolor ægrum vexabat, sed eodem remoto mox revertebatur, quæ sane alternatio

diu

ſtu perſeverans, evenit demum ut omnino ceſſaret, ægerque in valetudinis gratiam rediret.

Art. 743. Capitis dolor diverſa ſibi nomina ſumit habita ratione partium capitis quas exercet. Quando totum caput tenet dicitur *Cephalalgia*, quando hujuſmodi dolor totum caput tenens diuturnus, & pertinax eſt *Cephalea* vocatur, ſi niſi dimidium capitis exercet ſutura ſagittali limites ponente *Hemicrania*, ſi niſi pars quædam capitis inter ſagittalem, & temporalem ſuturam poſita afficiatur *Ovum*, ſi demum niſi particula quædam ubivis in capite excrucietur *Clavus* nuncupatur. Nomina quæ capitis dolori tribuuntur.

Art. 744. Si dolor a ſanguinis denſitate exoriri videatur, qui cum per vaſa meningum libere circulare nequeat, nec per ea Pericranii, diſtentis horum vaſorum fibrillis ſenſum doloris faciat, tunc evidens eſt, quod remedia præcipi debent, quæ denſitatem ſanguinis attenuare, ejuſque retardatum motum concitare valeant. Hinc Lexici Medicinalis Auctor ſæpe laudatus tamquam efficaciſſimum auxilium commendatur. Remedia.

℞. *Salv. majoran. chamædrios ana* ℥j. *beton. vel ejus flor. tum flor. roriſmarin. ſtechad. ana* ʒ. *ſem. ex ſiccat. f. pulv. cujus quolibet mane* ʒj. *in cyatho vini albi propinetur.* Pulvis.

Dum per dies x. vel xij. hoc remedio utitur æger, pro potu ordinario ſequentem adhibeat Ptiſanam.

℞. *Rad. chin. unc.* j. *ſaſſafr.* ʒ iij. *coq. in aq. font.* ℔. iv. *uſque ad tertiæ parti. conſumpt. & colat ſervetur uſui.* Ptiſana.

Si dolor a ſanguinis efferveſcentia, & rarefactione producatur, ob quam meningum fibræ deducuntur, remedia ſunt, quæ craſſo ſulphure abundant, ut inde volatilioribus ſanguinis particulis firmatis nimia agitatio impediatur. Huc mirabiliter facit ptiſana,

℞. *Rad. nymph. unc.* ij. *aq. font. lib.* iv. *bull. per horæ quadrantem, & in fine ebullit. adde ſol. lactuc. man.* j. *ſem. aniſ. pug.* j. *opii gr.* ij. *in nodulo ſuſpenſ. ſal. tartar.* ʒj. *tum continuata ebull. per alterum horæ quadrant. Colet. liquor. & ſervetur uſui.* Altera.

De hoc bibat æger ter in die cyathum mane ſci-

licet,

licet, post prandium, & vespere cubitum iturus; & continuare poterit per quinque vel sex dies.

Art, 745. Quoad opii, & narcoticorum usum observandum est, generalia prius præmittenda fore, puta phlebotomiam, & purgationem, quibus frustra adhibitis narcotica parva admodum dosi primo porrigentur; deinde vero sensim generosius. Quod ex opio somnus nimis diuturnus forte consequatur, tali casu acetum naribus admoveri debet, atque etiam injici.

Narcotica.

Art. 746. Dantur etiam capitis dolores a lymphæ inter pericranium difusæ acredine producti, qui nulla meliori ratione abigi possunt, quam admoto vesicante. Tum etiam quidam alii dantur continui sæpe etiam intolerabiles ab exotico quodam corpore intra cranium genito, aut fluctuante producti, quibus nisi institut. cranii terebratione nullatenus subveniri potest.

Observationes & monica.

Obsevandum est diligenter, an qui capitis dolore laborant, intestina, stomachumque impuritatibus conferta gerant; nam in iis cuncta remedia irrite præscribuntur, ni vomitorio, & purgante primæ viæ evacuentur.

Qui dolores a causa scorbutica, aut aphrodisiaca generantur, impetendi sunt remediis specificis, & causæ corrigendæ ac subigendæ idoneis, secus enim quælibet alia remedia inutiliter cederent.

Sæpenumero tamen pertinax inveteratusque capitis dolor iminuitur porrectis ad odorandum salibus volatilibus oleosis, elix. propriet. aq. Reginæ Ungariæ, sp. volat. sal armoniac, aliaque spirituosa; sed effectus diuturnus quidem non est, nec obtinetur, nisi ubi e densitate sanguinis dolor proficiscatur; nam si ab ejus tenuitate veniat, tunc austa agitatione affectus contrarius obtinetur.

Verbena inter specifica ad capitis dolorem celebratur, tam si decoctionis forma intus assumatur, quam si externe applicetur.

Art. 747. Inter Topica sequens Epithema laudatur.

Topica.

℞. Sem. jusquiam. unc. j. acet. rosat. unc. v. dige in phyala vitr. sup. ciner. calid. dein instilletur v spongia applicetur fronti.

Aliis arridet magis locum dolocis vin. spir. campho-

rato

to sæpe humectare, alii vero fronti applicare hede- terrestris cum aceto contusa folia. Nonnulli item stantur ipsius hederæ succum naribus attractum per- nacissimas hemicranias sanare,

Turnerus affirmat felicissime hemicraniam curasse se- a arteria temporali, postquam incassum omnina alia media adhibuerit, atque adjicit ab aliis Chirurgis fi- dignis accepisse, eosdem arteriotomiam pro tali orbo optimo cum successu celebrasse,

Si capitis dolor similis est hemicraniæ, ait *Chesneau*, c nisi parvam capitis partem occupet, tunc utut se- is urgeat, præstantius non inveniri remedium, quam æmissis generalibus rannunculi folia sequenti ratione movere. Loci affecti cutis navacula depilatur, si pi- sus locus est, tum adhærens emplastrum extenditur, cujus medio foramen satis latum adsit, quemadmo- m in causticorum applicatione usuvenit, quod fora- en foliis contusis, & proprio succo imbibitis reple- r. Bihorii tempore in loco non piloso, & satis mol- cutis dehiscit, in capilloso vero cutis integra ma- t, sed tumor elevatur, quo mediante dolor simul nquiescit. Cavendum ne remedium hoc nisi parva ad- odum dosi locis prope oculos admoveatur; Extraor- naris intumescentias in palpebris locisque propinquio- bus excitat, si paulo majori dosi applicatur.

V I G I L I Æ N I M I Æ.

Seu Pervigilium,

Inter legendum & ex Observatione.

Art. 748. Interdum est morbus solitarius sine alia idente ægritudine; ita tamen ut nonnulli istud sine olestia singulari ferant: alii vero mox languorem & petitum prostratum inde percipiunt, ab alio morbo re semper pendet. Vigiliæ nimiæ.

Art. 749. Quod caret alterna requie durabile non est. Progno- sis.

Art. 750. Melancholici, maniaci, & simile præ iis molestissima patiuntur pervigilia, ita ut quidam elancholicus per quatuordecim menses fuerit vigil & insomnis; & tales, utut per longum tempus in conti- Quibus potissimum accidunt.

nuis

nuis ſint vigiliis, hoc malum tamen ſine inſigni viriu[m] debilitate perferunt.

Senum vigiliæ. *Art.* 751. In ſenum Vigiliis non *anodyna* ſed *con*[*fortantia*] *fortantia* & *aromatica*, *analeptica* ex *vino dulci*, & ſunt optima.

Somnus quid & ejus commoda. *Art.* 752. Somnus naturalis eſt ſtatus corporis, in qu[o] imminutus eſt ſpirituum influxus in organa externo, ne[m]pe reſpectu motus eorum in vigiliis, non tamen pen[i]tus abolitus eſt. In ſomno omnes ſecretiones, excep[to] ſudore vel inſenſibili perſpiratione, minuuntur. Somn[us] moderatus ad ſanitatem plurimum confert, coction[es] perficiendo, & vires redintegrando.

Curatio pervigilii. *Art.* 753. Si vigiliæ in bona valetudine, aut in mo[r]bis chronicis, ab animi angore, a labore, a ſtudiis vel a crapula exoriantur, omnes hujuſmodi cauſæ r[e]movendæ ſunt, tunc ſomnus conciliabitur. Quodſi a interna quadam diſpoſitione producantur emulſionu[m] ope ſomnus invitandus eſt; qui ſi non accedat, adh[i]bebuntur pilulæ Styracis, quarum doſis a gr. vj. u[ſ]que ad xviij. vel dictæ de Cynogloſſa, quarum do[ſis] a granis viij. ad gr. xx. vel etiam Laudanum liqu[i]dum Sydenhami cujus doſi a gutt. x. uſque ad xx vel aliud Laudanum liquidum cujus compoſitio huju[s]modi.

Laudanum liquidum. ℞. *Caryophyll. cinamom, macis ana* ℥ *ſem. ſal. ta[r]tar.* ʒij. *extr. opii fruſtulatim inciſi unc.* vj. *vin. hi[s]pan.* ℔vj. *infund. per ſex dies in vaſe probe cla[u]ſo, & filtrato liquore relinquitur ad ſubſidendum Eodem demum decantato ſervetur uſui. Doſis eſt gu[tt.]* xx. *vel* xxx. *cum vino, aqua, aut alio liquore prop[i]nandus.*

Hujuſmodi Laudanum ex facilioribus paratu eſt, [e]juſque compoſitio probe comparata atque concinna videtur, ideo hic tradere non dubitavimus. Pluribus qu[i]dem in Xenodochiis Angliæ magni uſus eſt. Qui ve[ro] tantam ejus copiam ſibi comparare non amant propo[r]tionaliter imminutis componentibus parcius manum [o]peri admovere poſſunt.

Epithema. *Art.* 754. Ad conciliandum ſomnum hoc habet r[e]medium Rulandus.

℞. *Aq. roſar. unc.* viij. *opii gr.* j. *croci gr.* xl. *[i]n quo imbibito ſtrophiolo temporibus applicabitur.*

Art.

Art. 755. Inter Soporifera clysteres quoque recenseri debent, ex decoctione fol. nenuphar. lactucæ C. &c. in qua opium a gr. iij. usque ad gr. vj. dissolvitur.

Cavendum tamen ne opium aliaque narcotica senibus temere præscribantur, ut eosdem in somnum disponamus, nec hisce remediis utendum est, ubi morborum Crises iminent. De narcoticorum usu.

Art. 756. Quibusdam ad conciliandum somnum ardent lotiones quædam cujusmodi est quæ sequitur. Lavacrum.

℞. *Fol. vitis, salicis, nenuphar, chamæmel. ana. man.* j. *capita pap. alb. num.* iv. *cum toto, aq. font. q. s. f. decoctio, qua, facies, tempora, manus, pedesque abluentur atque linteis eadem madefactis ac imbutis obvolventur.*

Art. 757. Ad somnum incitandum sequentis ptisanæ usum laudat *Van der Linden*. Ptisana

℞. *Capit. papav. alb. num.* ij. *hord. integr. man.* .. *glycyrrhiz. unc. sem. aq. commun. lib.* ij. *ebull. ad consumpt. quartæ partis, & colat. fit pro potu ordinario.*

Art. 758. Quidam eadem de causa clysteribus utebatur ex cortic. rad, mandragoræ capit. pap. alb. & semin. aneth. lacte coctis. Hujusmodi decoctio congrua quidem videtur ad usum enematis, sed prudenter eadem adhibenda est, quod dictum etiam de narcoticis omnibus generaliter intelligimus. Clysteres.

MORBI SOPOROSI.

Inter legendum & ex Observatione.

Art. 759. Coma seu cataphora, lethargus, & carus sunt affectus soporosi secundum magis & minus, potius quam essentialiter a se invicem discrepantes; in hoc conveniunt, quod *soporem morbificum* inducant, fiunt ut plurimum ab una eademque causa, nimirum pituita in cerebeo collecta. Morbi soporosi.

Art. 760. Coma est somnus profundus, a quo tamen æger excitatur, & oculos aperit, & respondet, iterumque mox profunde obdormit. Coma.

Art 761. Lethargus comati similis est, sed cum febre Lethargus.

&

& delirio conjunctus: lethargici (inquit *Aurelianus*) leviter sunt excitandi suis nominibus exclamati; etenim jugiter titillatu, vel impressione forti ac punctionibus hoc facere, nihil aliud erit, quam stricturam asperare ob inquietudinem vexationis; blando articulorum fricamento utendum est, linguæ asperitatem vel ariditatem *spongia infusa aqua calida* humectemus, *&c.*

Carus. *Art.* 762. Carus est somnus adhuc profundior sine febre, ex quo æger excitatus oculos vix aperit, & non respondent, attamen vellicatus sentit integra manente respiratione; est proximus ad *apoplexim* gradus.

Curatio horum affectus. *Art.* 763. Ex his affectibus, eorum cura; qui a febre pendent; & sunt ejusdem symptomata, in capite de febribus recensetur; & reliqui, qui febre carent, tanquam leves *apoplexiæ* gradus spectari possunt. Ubi morbi soporosi aliis morbis, febribus, &c. superveniunt, non temere secunda est *vena*, sed *purgatio* instituenda, & quidem in his casibus medicus magni nomini. D. *Radcliff. resin. Jalap.* ℈ j. ausus est exhibere successu mirabili. In caro, lenthargo, aliisque soporosis morbis *acetum naribus insufflatam* plus excitat quam spiritus quilibet volatilissimus Alkalinus.

Coma vigil. *Art.* 764. Coma vigil est, quando adest quoad externa sensuum organa somnolentia summa, quoad interna perpetuæ vigiliæ; æger clausis oculis permanet, & somnum capere videtur, attamen dormire nequit, variis imaginibus & deliramentis impeditur; raro est morbus *solitariuc*, sed potius *symptoma* febricitantium; signum esse solet imminentis *Phrenitidis*.

VERTIGO.

Æginetæ sententia.

Vertiginis causæ. *Art.* 765. Accidit affectio vertiginosa *primigenia*, *seu essentialis* quando gelidus glutinosusque humor cerebrum occupat: unde ea correpti, etiam levi de causa facile concidunt, ut si quando extrinsecus circumagi aliqua, v. gr. rotas, vortices turbines conspexerint, vel si ipsi quoque in gyrum vertantur: interdum

terdum veto quando capite incalescunt *ex copia sanguinis in eo delati* commotisque in eo humoribus, atque etiam spiritu. Nonnumquam vero coarctatis in angustum cerebri cavernis; perforatu cranii rupti, ex quibus sane vehementissimi cruciatus oriuntur.

Præcedit autem primigeniam affectionem capitis dolor violentus, carus, sopores, & sibila aurinm. Læduntur nonnulli quidem odoratu, aliqui vero gustu.

Quibus vero per consensum oris ventriculi vertigo accidit, cardiagmus hos, & nausea consequuntur. Hæc autem vertigo ex stomacho *sympatica* dicitur.

Art. 766. *Modum quo fit vertigo ceteris veteribus, & recentioridus quibuscumque primus omnium explicavit* Pitcarnius. *Cujus verba hæc sunt:* Ejus explicatio.

Dixi in descriptione morbi hujus, cum esse apparentem rerum prorsus immmotarum motum circularem; unde patet, res visas eamdem semper locum servare. Igitur cum motus iste circularis verus non sit, atque visus sit, nec in rebus ipsis, vel objectis, nec in spiritibus animalibus; quærendus erit in nervo optico, aut oculo, aut in alio quopiam intra oculum condito, sive canali, sive liquore.

Et patet, objectum videri debere circulariter motum, si imagines, quæ ab eo veniunt, incidant in diversas retinæ partes successive, v. gr. sinistrorsum progrediendo; dum objectum revera est immotum, & imagines ab eo emanantes eamdem semper repræsentant distantiam, illud, inquam, videbitur per dextram a sinistra in gyrum moveri. Hoc autem fieri potest; objecto immoto, oculoque solo moto.

Art. 767. Vertiginosi in accessione quidam concinnis odoramentis, frictionibus, ac aliis consimilibus concitandi sunt. In relaxatione vero discutiendæ affectionis gratia, sanguis ante omnia detrahendus, deinde hiera purgandum. Interposito temporis spatio clystere acriori utendum, ex centaurii, aut colocyntides decocto. Curatio.

Post hujusmodi inanitiones caput cucurbitulis occipitio adglutinatis incisa cute scalpello laniabitur; post hæc apophlegmatismis, & sternutamentis utendum.

Quos

Quos vero calor capitis, & aurium tinnitus molestat; veluti quando vapores calidi per arteria ascendunt, etiam arteriarum post aures incisio adhibenda est, *En quousque veterum præcepta monitaque nos* cum nostris Theoriis despeximus!

Vvilisii sententia.

Vertigo. *Art.* 768. Vertigo est affectio, in qua objecta visibilia circumrotari videntur, sentiuntque affecti perturbationem seu confusionem spirituum animalium in cerebro, ut nervos non rite influant; quare facultates visivæ & locomotivæ sæpe aliquatenus vacillant, ut laborantes corruant, & non raro a tenebris obfuscentur.

Prognosis. *Art.* 769. Quoad morbi hujus sedem notabile discrimen occurrit, frequenter enim *anterius* consita est, & vix omnino *caduca* est, & therapiam admittit; quandoque autem *posterius* orta longe pericolosior existit, & non raro in *apoplexiam* vel *paralysin*, aut in morbum *convulsivum* transit,

Curatio singularis. *Art.* 770. Pro Vertiginoso post alia incassum tentata hunc in modum præscripsi; ♃. *pulv. rad. pæon. mar.* ℥ij. *flor. ejusd.* ℥. *sterc. pavonis albiss.* ʒß. *sacchar. albisc.* ℥ij. dos. circiter coch. j. bis in die superbibendo haust. decoct. *salviæ* aut *rorismarini*, *Coffee tinctura* imprægnati; vix credibile est quantum ab hoc remedio juvamen recepit, post mensem sanus evasit.

Ettmulleri sententia.

Art. 771. Verigo a vertendo; omnia enim in hoc affectu circumrotari videntur; attamen non semper adest talis circumgyratio; sufficit enim motus *tremulus & undulatorius*. Tres sunt gradus, 1. *vertigo simplex*, quando fit saltim circumgyratio subito evanescens. 2. *Vertigo tenebricosa* seu *scotomia*, quando oculi caligine obscurantur, aut apparent coram oculis varii colores. 3. *Vertigo caduca*, quando æger protinus concidit, atque hæc ad *epilepsiam* quam proxime accedit.

Tres gradus hujus morbi.

Art. 772. Dum res externæ gyrari videntur, hoc fit in

fit in oculo non in cerebro, non enim in cerebro videmus. (de *Ætiologia* hujus morbi ex tunicæ retinæ dimotione videatur *Bellini*) vertigo gravior & diuturnior ut plurimum in ſenibus *apoplexiam*, in junioribus *epipleſiam* prænuntiat; modo *anteriorem*, modo *poſteriorem* capitis partem affligit, illa eſt curabilior, hæc periculoſior.

Art. 773. Vertigo frequenter fit per *conſenſum* a vitio ſtomachi, vel primarum viarum; in hoc caſu convenit *vomitorium*; remedia *ſtomachica ſpecifica*, *antileptica*, &c. Pro cathartico *extractum hellebori nigri* & *mercurius dulcis*; convenit *venæſectio* in plethoricis; *ſternutatoria* ſunt præcipue vitanda. Præmiſſis ergo præmittendis, ad *ſtomachica & ſpecifica* deveniendum eſt, *ſemen ſynap.* omni mane comeſtum eſt egregium, item *aromatico*, *confectio alkerm. cinnab. antimon. radix pæon. flores lilior. conval. ſalvia*, *roſmarinus*, *ſtercus pavonis* eſt ſpecificum nobile; *cinnab. nativ. ſpiritus & ſalia volat. ſuccinat.* &c. laudantur. Curatio

Mayernii ſententia.

Art. 774. Methodus medendi in vertigine hoc modo ſe habet; ſi adſit plethora, ſanguis mittendus eſt; poſt *venæſectionem*, (ſi neceſſaria ſit) præſentibus nauſea vel appetitu proſtrato, vel aliis affectu ventriculi indiciis *emeticum* propinandum eſt, deinde *purgatio* per ſedem inſtituenda, & poſtea *ſpecifica* exhibenda. *Calamus aromaticus* quocunque modo ſumptus ad vertiginem valet, imo pro ſecreto habetur. Medicus quidam *Germanus* multos curavit pil. ſeque t. per plures dies exhibitis, (ſi recte conjecturam faciam *vide locum*) ℞. *Sacchar. ſaturn. q. v. tereb. Cypr. q. ſ. f. pil.* doſis una gr. iv. vel v. pendens. *D. Gliſſon*. Cantabrigienſis medicinæ profeſſor, gravi vertigine per tres ſeptimanas conflictatus, irritis aliis remediis vertici raſo appoſuit empl. ex *flor. ſulph. & alb. ovorum*, a quo ſanatus eſt, ut ipſe retulit D. *Bate*. *Pyroticum* vel *ſetaceum* applicetur poſteriori collo, *cauterium* bregmati poſt omnia. *Electuarium epileptic. Batean. elect. Peruv. epileptic. Fulleri*. Methodus medendi.

Farrago sententiarum.

Monita quædam practica. *Art.* 775. Periculosior est vertigo idiopatica ex vitio cerebri, quam sympathica; quæ ex alterius corporis partis infra caput positæ lesione oritur.

Magna est hujus affectionis cum Epiplesia cognatio; facilisque in eam transitus; non obscure tamen ab ea differt cum materia; tum symptomatis; in hac vero convulsio est; in illa neutiquam.

Vomitoria in Vertigine sæpius prodesse constat; cumque Vertiginosi non raro sponte vomant; hinc opinio inolevit Morbi causam fere semper in ventriculo latere, quod secus est: Emetica autem juvant; quia maxima humorum a cerebro fit revulsio; & spiritus in eo tumultuantes quamprimum coercentur.

In incremento mali membra hominis resolvuntur; isque humi reptat; nausea fit; & vomitu aut pituitæ; aut flavæ arræve bilis; Flavæ; bili succedit *insania*; atræ Melancholia; pituitæ Epiplesia.

Curationis ratio in Vertigine. *Art.* 776. Vertigo non raro futuram Apoplexiam antevertit; quare nec negligenda est nec usus remediorum; quæ tantum malum præcavere possunt. posthabendus. *Vide quæ dicuntur in Titulo Apoplexiæ.* Aliquando cum hypochondriacis conjungitur passionibus; quo casu ad congrua remedia confugiendum est. Vide Tit. affect. Hypochond.

Quodsi nulli harum causarum vertiginis origo tribui possit; inter Cephalica remedia; ea quærenda sunt quæ eidem obsistere valeant. Priusquam vero eis manus admoveatur quando Vertigo insignis est; & ægr habitu plethoricus, prætereunda non est sectio venæ ir brachio, & pede, vel etiam venæ jugularis, dein Emeticum præscribitur; & post aliquot dies purgans aliquod pharmacum. His præmissis ad tollendas obstructiones sequentia usurpari possunt remedia.

Pulvis. *℞. Calyb. limat. subtilis. pulv. omnique cupro ex pertes unc. sem. Cass. lign. pulv. unc.* j. *& sem. sac char. fin. pulv. unc.* iij. *misc. de quo ter in die as sumantur gr.* xxx. *cum apto vehiculo; & per quin que vel sex hebdomadas in ejus usu continuetur.*

Jejuno stomacho prima dosis mane arripitur; po

quam

quam jubetur inceſſus, vel ad conſueta munera obeunda æger ablegatur; altera doſis tertia hora poſt prandium ſumitur; ultima vero doſis trihorio poſt cœnam. Deinde curatio hoc altero remedio perſolvitur.

℞. *Anagallid. flor. rubr. Hyperic. ana man.* j. *aq. comun. lib.* ij. *ſem. ebul. per horæ quadrantem, & colatur. quotidie mane hauriatur per dies* x. *vel* xij. *Hoc vero remedium in Convulſionibus quoque præſtat.* Decotio.

Art. 777. Si vertigo Apoplexiam minatur D. Schmitz ſemina Carvi vino macerata deinde exſiccata tamquam optimum præſervativum plurimum commendat; cujus dimidium cochleare ægro cubitum ituro quotidie exhibetur, ut eadem ſemina aliquandiu maſticata deglutiat. Præſervativum ad Apoplexiam.

APOPLEXIA.

Art. 778. *Apoplexia eſt repentina ſuſpenſio omnis ſenſationis, & privatio motus totius corporis, excepto cordis & pectoris, quæ frequentius motu ſolito fortiori ac violentiori aguntur.* Definitio.

Cœli Aureliani ſententia.

Art. 779. Apoplexia ita dicitur, quod tanquam ex lethali percuſſu repentinum faciat caſum. Signa præſagientia aliquando nulla; interdum vero gravedo, vel dolor capitis, aut vertigo, aut aurium tinnitus, in ſolitos uſus difficilis motus; vultus mœſtitudo; ſaltus membrorum, præcipue labrorum; tremula locutio, oblivio mos dictorum; vultus plenitudo; ſed hæc ſymptomata ſunt etiam communia in *epilepſiam vel maniam* venturis. *Torpores & ſtupores* (*inquit* Hippocrates coac.) *præter conſuetudinem advenientes, futuram* apoplexiam *vel* paralyſin *denuntiant.* Apoplexiæ ſigna præſagientia.

Art. 780. In paroxyſmo ægri voce privantur, mente capiti repente cadunt, immoti; reſpiratione & pulſu tantum ſuperſtitibus, color plumbuus, atque involuntaria illacrymatio; creſcente morbo, vultus adductio, ita ut longior nota videatur imago, præcordio- Paroxyſmus.

rum prominentia, & totius corporis frigidus torpor, pectoris ſtridor, & ſuperiorum partium ſudores frigidi.

Boerhaavii ſententia.

Art. 781. Cauſæ Apoplexiæ frequentiores ſunt, 1. Polypoſæ ſanguinis concretiones. 2. Spiſſitudo inflammatoria cruoris. 3. Craſſa, glutinoſa, pituitoſa, iners totius ſanguinis natura. 4. Simplex plethora a quacunque cauſa. 5. Tumores intra cronium nari (quibus addi poſſunt ſanguinis vel ſeri *extravaſationes ex contuſionibus* vel *concuſſionibus* vi externa impreſſis, & innumeræ aliæ *cauſæ latentes.*)

Cauſæ frequentiores.

Art. 782. Diviſio apoplexiæ in *ſanguineam*, & *pituitoſam* eſt utilis; ſed non perfecta diviſio quum & *ſeroſa*, & *atrabilaria*, & *polypoſa* ſit, & *alia*.

Diviſio apoplexiæ.

Art. 783. Lenis Apoplexia ſolvitur superveniente ſudore multo, calido, æquabili; urina multa, craſſa; hæmorrhoidum, menſium vel alvi fluxu, vel febre magna. Paulo gravior ſolet mutari in *paralyſin* alicujus partis muſculoſæ; totius lateris unius, unde *emiplegia*; vel omnium partium infra caput; unde *paraplegia*, quæ raro curatur, ſemperque memoriæ, judicii motuumque leſiones relinquit. Exquiſita apoplexia in mortem cito finitur, raro ſeptimum diem excurrens.

Prognoſis.

Art. 784. Curatio varianda eſt pro ratione cauſarum; ſi a cauſa frigida, pituitoſa oriatur, conandum eſt ſtatim, ut preſſio lentoris glutinoſi a capite avertatur per derivationes in alia & oppoſita loca, & per *evacuationes univerſales*; in uſu veniunt *veſicatoria*, *cauſtica*, *frictiones*, *ligaturæ*, *apophlegmatiſmi*, *ſternutatoria*, *purgatoria valida*, *clyſmata acria*, ut ſequens, ℞. *Pul. colocynth.* ʒß. *fol. tabach.* ʒj. *coq. in aq. font. q. ſ. ad* x. *admiſce ſal. gem.* ʒij. *f. enema.* In uſu tamen horum omnium augeatur ſæpe malum, materia magis mota & impacta, viribus tamen mox projiciundis per evacuantia: hinc in concilianda diſſolutione ſemper *evacuationi* & *avulſioni* ſtudendum, quantum res peti queat; inde regula (*Hippocratis*). *Veneſectio*, ni juvet, occidit (&

Curatio varia.

Celſi

Celsi occidit vel liberat.) Si vero à causa calida oritur, & morbus inflammatorius videtur, tum illico mittatur sanguis magna copia ex *venis jugularibus*, & repetatur pro re nata, unde, si morbus sit sanabilis, levamen accipiet: diarrhœa omni arte obtineatur; *diluentia*, *attenuantia*, & *diuretica* ingerantur; detineatur æger, quantum fieri potest, e lecto, saltem a decubitu declivi. De reliquis lector ipse consulat auctorem.

Ettmulleri sententia.

Art. 785. Signa Apoplexiæ aliquando probabiliter futuræ sunt: dolor capitis, vertigo, tumor carotidum, memoriæ debilitas, spontaneæ oculorum illacrymationes; scotomiæ, incubus; vocis tarditas & hæsitantia, oris distortiones; dentium stridores in somno; stupor frequens brachii aut pediis; aut etiam refrigeratio extremarum partium. Hujus affectus prodromi.

Art. 786. In hoc affectu omnes functiones animales subito cessant; homo quasi fulmine percussus, & attonitus in terram jacet, sine motu; (hinc dicitur morbus *attonitus & sideratus*) respiratione ipsa plus minus imminuta; cum vel sine stertore; pulsu adhuc nonnihil vegeto, & perquam duro, nisi in casu admodum periculoso, ubi deficit: color faciei & oculorum ut plurimum rubet, facies tumida; æger profunde dormit, & nequit suscitari; interdum resolvitur vesicæ, & ani sphincter: supervenit tandem spuma circa os. Paroxismus.

Art. 787. Hemiplegia seu hemiplexia est quando solummodo dimidium capitis; & reliqui corporis afficitur (*more Apoplexiæ.*) Hemiplegia.

Art. 788. Apoplexiæ causæ proximæ sunt; vel impeditus spirituum animalium motus in cerebro, vel impeditus sanguinis circulus per cerebrum; venus nimia petissimum in senibus ad Apoplexiam multum disponit; ut & animi affectus graviores, iræ, &c. Contusiones & concussiones capitis, scabies retropulsa, vapores mercuriales. gas seu halitus carbonum. Apoplexiæ causa.

Est morbus hæreditarius. *Art.* 789. Apoplexia est morbus admodum hæreditarius; omnes, qui Apoplexia moriuntur, suffocati intereunt, unde quo *liberior est respiratio*, eo major est spes salutis, & contra; spuma circa os est fere semper signum lethale.

Curatio. *Art.* 790. *Barbette* in curanda Apoplexia *inunctionem mercurialem* commendat; metus est de *vomitu* excitando, ne suffocatio acceleretur, quod non paucos medicos deterret. In Apoplexia *sanguinea* venæsectio est necessaria; in *pituitosa* omittenda, quoniam nociva est, sed potius exhibendum est *vomitorium antimoniale*; æger non debet in lecto decumbere, sed erectus sedere; *enemata acriora* sunt injicienda parata ex *lavend. rut. majoran. nicotian. rad. pyreth. irid. nostr. vin. benedict. sal. gem. pulp. colocynth. in petia ligat.* &c. In ipso paroxysmo non neglectis universalibus conducunt *salia volatilia*, *sudorifera*, speciatim *aurum diaphoret. Poterii*, *cinnabarina*, *species diambr. confect. alcherm. sudorifera ex lignis* declinante paroxysmo aliquandiu continuata sunt maxime proficua.

Prophy. *Art.* 791. Pro præservatione, præmissis rite universalibus præ reliquis multum laudatur frequens *salviæ* usus quocumque modo; in *cubebis*, *cardamomo*, *sem. sinap.* & *erucæ* singulares latent vires, maxime pro senibus in forma pulv. vel aliter in vehiculo appropriato assumptis. *Item* fonticuli interscapulares *hodierno usu comprobantur.*

Colei sententia.

Causa Apoplexiæ singularis. *Art.* 792. Auctor putat acerbum frigus, & gelu diutinum anno 1683. numerum *apoplecticorum* annis succedentibus adauxisse.

Art. 793. Potio infusionis *rorismarini*, *salviæ*, *beton. lilior. conval.* &c. instar *theæ*, item *Coffee*, & fumisuctio *nicotianæ* ad præcavendam Apoplexiam laudantur; *balsama odorifera*, Apoplectica dicta, & usus *ptarmicorum* inordinatus damnantur. Sanguinem detrahit manu maxime liberali ad uncias scilicet, 30. 40. 50. imo 60. hancque praxin non modo ex propria experientia stabilire satagit, sed etiam auctoritate

De larga sanguinis missione.

tate celeberrimi D. *Gibbons*, neque in junioribus tantum, verum etiam in ætate provectioribus injungit; & instantiam profert cujusdam annum 77. agentis, a quo sanguinis inter 20. & 30. uncias detraxit, & tantundem alia vice intra ejusdem septimanæ spatium ob *vertiginem* aliqualem superstitem.

Cathervvoodii sentententia.

Art. 794. Auctor pro virili conatur, & nullum non movet lapidem *arteriotomiam* introducere tanquam *phlebotomia* longe præstantiorem in hoc morbo curando; locum designat in arteria temporali; operationemque neque difficilem esse, neque periculosam asserit; accurate digitis detinenda est arteria, ne subvolutet, & vulnus infligendum est non punctura, sed per incisionem cum dextra mucronis lanceolæ elevatione; detracta sufficiente sanguinis quantitate, premendum est vulneris orificium in os temporale cum digito maximo, quo *thrombus*, si accidat, cito dissipabitur, & fere momento temporis fluxus sistetur. Arteriotomia

Art. 795. *Verum enimvero mihi videtur author noster meras umbras consectari, ut* Hecrules *stramineus apparet, novam crepat methrodum; sed quomodo stabilitur hæc praxis? Inter paucas, quas adducit hoc affectu laborantium, historias; unicam tantum per* arteriotomiam *curati affert, sed de his non libet morari. Utcumque vero res se habeat, minime futurum videtur (ut recte admonet D.* Freind *) ut nostri unquam homines huic medicinæ generi assuescant.* Cui commodo adhibeatur ista praxis dubitatur.

Farrago sententiarum.

Inter legendum & ex observatione.

Art. 796. In paroxismo Apoplectico intumescunt venæ jugulares, necnon pulmonum, quæ non raro rumpuntur in Apoplexia demortuis. In defunctorum cadaveribus sæpissime repertum est *serum viscidum* in cerebri ventriculis, aliquando *sanguinis* ingens copia in Varias mortis causas detexit Anato-

ma defunctorum. in finibus, aliquando *tumores* ad pugni magnitudinem juxta conarium inter cerebrum, & cerebellum; talis (observante *Drelincurtio*) semestri spatio primo *cœcitatem*, dein *surditatem*, subinde sensuum omnium *abolitionem*, & postremo *necem* intulit. In cerebro Apoplexia mortui (*inquit Cheselden*) observavi universa vasa sanguifera plurimum distenta, ventriculos ipsamque cerebri substantiam lympha supra modum abundantes. & duram meningem magnopere incrassatam, &c. *Vomitoria* (inquit *Dolæus*) experientia teste, quicquid reclamet *Sylvius*, divinam afferunt opem. *Nullum est potentius remedium* vino emetico *in omni soporoso affectu, dos.* ℥i. *vel* ℥ij. *per os*, ℥iij. *vel iv. in enemate, Si injecta enemata præter rationem mora faciunt, sollicitanda est dejectio acribus suppositoriis, speciatim incidetur frustulum* saponis Venet. *in formam Glandis. Venæsectionem* in omni *Apoplexia*, & in omni ætate, & in summa quidem senectute admittimus; timidis, loco hujus, *hirudines* vel *cucurbitulas* concedimus.

Pulsus fortis sæpe decipit inexpertes. *Art.* 797. *Rhodius* observavit, quod in omnibus affectibus *comatosis*, præcipue *lethargo*, & *Apolexia*, pulsus dum ex parvo fiebat magnus, & sensim in magnitudinem crescebat, ægrotantes brevi moriebantur; pulsus etenim in hoc affectu est ut plurimum fortis & plenus, quod multos decipit.

Nota bene. *Art.* 798. Apoplexia demortui ante triduum non sunt sepeliendi, quia omnes humores intra illud spatium moventur, & nonnulli ante illud tempus revixisse observati sunt. *Barbette*. Linimentum sequens ut specificum in *lethargo & Apoplexia* habetur; ℞. *ol. succin. spic. castor. ana* ℈ij. *flor. hiperic. succ. rut. express. ana* ℨiij. *m.* illinatur cervix, &c. Item summum & fere unicum remedium in Apoplexia sunt *cucurbitæ* capiti impositæ. *Ryverius*, *Zacutus Lusitanus*, &c. Cum morbi vis maxima est, admoveatur *cauterium actuale* inter primam, & secundam nuchæ vertebram.

Remedia varia. *Art.* 799. Remedia sequentia interdum pro reinata in usum adduci possunt; *antimonium diaphor. antihecticum Poterii*, *aurum fulminans*, *aurum Mosaicum*;

ca-

cataplasma suppedale, cataplasma de balecibus, elaterium, elect. antiapoplecticum, emplastr. cephalicum, elixir.pæon. Myncicht. enema acre, enema apoplecticum, ens veneris, flores salis armoniac. martiati, gargarisma ad pituitam, infusum cophalicum, pil. volat. sternutatoria omnia (*flores Bezoin.* aliis ptarmicis adjecti illa multo efficaciora reddunt) *pul. v. ad guttetam, tinctura epileptica, vinum benedictum &c.*

Art. 800, Genericæ Apoplexiæ causæ sunt: 1.o Plethora, seu nimia sanguinis copia; 2.o Ejusdem sanguinis, & lymphæ seu serositatis rarefactio: 3.o Hujusmodi liquorum viscid:tas ac densitas. 4.o Spirituum animalium progressio interrupta. Alia itidem peculiares hic morbus causas recipere potest: ut capitis ictus vel contusiones a casu, unde sanguis ruptis in cerebro vasis per cranii cavitatem extravasatur; cerebri ipsius morbosi tumores, polyposæ concretiones in ipso cerebro genitæ &c. Apoplexiæ causa.

Art. 801. Ex hisce causis ea hujus morbi divisio oritur, propter quam plurimæ Apoplexiæ species a quibusdam numerantur; sed communior divisio atque simplicior, duas tantum Apoplexias ponit, *Sanguineam* videlicet, & *lymphaticam*, quæ etiam *Pituitosa* vocatur. Communis hujus morbi divisio.

Art. 802. Peculiaria sanguineæ Apoplexiæ signa, quibus a Pituitosa distinguitur, sunt: vultus color rubentior, & quasi inflammatus, vasa magis solito plena ac tensa: atque hinc pulsus durior, & fortior. Signa apoplexiæ sanguineæ

Art. 803. Apoplexia vero lymphatica sensus quidem, & vocem ut sanguinea adimit; sed in hac, nec rubor ille cernitur, nec vasa adeo inflata reperiuntur, unde pulsus æque ac respiratio, tametsi debiliores, in statu naturali ferme persistunt. Signa lymphatica.

Art. 804. Si vasa cerebri turgescentia non dehiscunt, nec contentum humorem effundunt, sperandum est, ut citis largisque phlebotomiis vel in brachio vel in pede vel in jugulo institutis circulatio in pristinum libere restituatur; quodsi ex nimia distensione rumpantur, tunc nullus sanationis locus remanet, nisi forte humorum extravasatio a quadam externa causa producta fuerit, quo casu mediante Terebellæ operatione, ut in fracturis Cranii usuvenit, exitus humori perforatione ejusdem Cranii conceditur. Curatio sanguineæ.

Art.

Phlebotomia. *Art.* 805. In Sanguinea Apoplexia nonnulli ex recentioribus Medicis phlebotomiam in pede institutam ceteris omnibus potiorem habent, quia validiorem revulsionem præstat; sed oculatissimi Practici jugularium sectionem quoque commendant,. Utilissimum credimus, quod ab initio usque, tempore quinque vel sex horarum, ad tres vices usque vena brachii tundatur, atque inde sanguinis emissiones vel a pede vel a jugulo juxta magnitudinem morbi pluris etiam reiterentur.

Curatio lymphatica. *Art.* 806. In lymphatica Apoplexia conservandæ sunt ægro vires ut morbi vehementiæ resistere possit, quare necessaria non videtur phlebotomia, quæ nisi caute admodum ac prudenter juberi debet. Præcipua autem indicatio est, quod æger motus suos temperet, idcirco spirituosa, & irritantia, quæ ejus sanguinem excitare valent, nisi proficua, & utilia valde reputanda sunt. Methodus in hoc casu, quam plurimi commendant, hujusmodi est.

Frictiones. *Art.* 807. Frictiones oportet ad caput, ad dorsi spinam, & ad collum cum calidis siccisque lineis mappis instituantur, atque etiam adhibitis liquoribus spirituosis acribusque: ut Aq. meliss., spir. lavend., spir. vin. &c. Convenit etiam Tempora atque nares confricare sequenti Balsamo Apoplectico.

Balsamum Apoplecticum. ℞. *Mosch.* ℈j. *ambr. gris.* ℈ij. *sem. sacchar. cand. parum misc. super porphyrit. dein add. ol. nuc. moscat. per express. extract. unc.* j. & *sem., tum adp. ol. destill. majoran flor. Aurant. ana* ℈ij. *ol. succin rectif.* ℈. *sem. ol. destill. basilicon. lign. rhod. ana* ℈j. *sem. ol. cinamom.* ℈j. *atque demum add. balsam. peruvian. nigr. unc.* j. *flor. benzoes* ʒij. *Zibeth. gr.* viij. *f. balsam. s. a.*

Servandum est hoc Balsamum in vase vitreato, & probe clauso, ejusque quantitas si minor desideretur, eadem proportione singula ejus ingredientia imminui debent, quemadmodum præscripta formula sistit. Aliud quoque Balsamum ex *Pharmacopæa Bateana* habetur, quod vices præcedentis exerere potest, & hujusmodi est.

Aliud balsamum. ℞. *Ol. destil. cinamom., caryophyll. lavendul. citr. majoran. menth. rut. rorismar. salv. absynt. lign. Rhod. ana gutt.* xij. *ol. rectif. succin gutt.* vj. *bitumin. ju-*

iudaic. pulv. ℥ij *ol. nuc. mosc. expr. unc.* j. *balsam. peruvian. q. s. m. & f. balsam. s. a.*

Si de hoc aliquid per nares immittitur vel alio quovis modo externe applicatur, caput inde roboratur, frigidi humores excutiuntur, spiritusque animales revivescunt; quod in Apoplexia, in Syncope, & in Paralysi aeque convenit. Interne etiam usurpari potest a gr. iv. usque ad gr. x. una cum Electuario quovis Cephalico. Sternutatoria quoque plurimum auxiliantur, ubi de lymphatica Apoplexia agitur; Summatim igitur, ut paucis dicam, omnia ea hoc in casu juberi possunt, quae nervosum sistema excitare, movere, ac irritare valent. Vomitoria.

Art. 808. Eodem tempore Emeticum porrigendum est aegro, quare Vinum Emeticum hoc in casu ceteris antecedit, cujus unc. ij. propinantur, & si intra duarum horarum spatium nullum effectum edit dosis reiteratur, quae si iterum nihil praestat, conclamatum est. Loco hujus vini Tartarus Emeticus cum aliquo liquore exhiberi potest, cujus dosi ad normam temperamenti aegri, ex Medicis prudentia concinnanda est, necesse est autem ut dupla saltem ea, quae ut plurimum adhiberi solet, porrigatur, quare a gr. viij. usque ad gr. xij. jubendus, secus vel nullum, vel levem quidem effectum ederet. Alterum quod laudatur Emeticum est.

℞. *Rad. Asari pulv.* ʒj. *Piper. pug.* j. *detur in Vini calidi cyatho ad vomendum.*

Art. 809. Ceterum notandum est quodsi Apoplexia a stomachi repletione, & a crapula veniat, vomitoria tunc specificam virtutem obtinent nulli secundam. Ast in sanguineae Apoplexiae principio numquam danda; secus inflata vasa, & turgentia rumpendo noxia plurimum consectaria afferrent. Caute igitur, & prudenter jubebuntur, atque tunc maxime tutus eorum usus erit, quando jam alvus ob Ptisanam laxativam ingestam copiose deponere incoeperit. Nota bene.

Art. 810. Statim post sumptum vomitorium, cordiale aliquod spirituosum ingerendum, cum apto quovis vehiculo dabitur aegro, prae ceteris *Lilium Paracelsi* laudibus celebratur amplissimis, cujus dosis tunc ad L. vel LX. gutt. usque augebitur, cum liquore aliquo pingui propinabitur, & maxime cum jure carnium; alias oesophagum stomachumque accenderet, & excoriaret. Cordialia.

ret. Hac adhibita cautione ad centum guttas usque porrigi potest, dilutum nempe in jure carnium, & cochleatim ingestum.

Nota bene, *Art.* 811. In apoplexia vero sanguinea omnigena etiam cordialia adhibere, neutiquam licet; sed mitiora tantum, & temperatiora, ut confect. hyacint. aquæ cordiales simplices, meliss. scorzoner. &c. & ubi cordialia valentiora usurpentur, ut aq. magist. meliss. Reg. Hung. Imperial. &c. necesse erit easdem aqua communi temperare, siquidem cordialia nimium spirituosa nullo modo conveniunt, utpote quæ motum sanguinis concitando, vasa turgescentia rupturæ proxima disrumperent.

Art. 812. In apoplexia lymphatica curandum est, ut æger agitetur, & mortum edat, incessumque experiatur, quamobrem famulorum opera sustentus pedibus progredi adigetur, ejusque manus identidem percutientur, aliisque modi vexabitur, & discrutietur, ne obdormiat.

Clysteres. Eidem quoque acres clysteres injicientur ex. gr. juxra formulam seq.

℞. Rad. cyclamin. man. j. salv. origan. centaur. min. rad. pyrrhetr. ana man. sem. pulp. colocyntid. num j. coq. per horæ quadrant. in s. aq. quantit. cola. add. sal. commun. ʒ j. aceti par. f. clyst.

Si hujusmodi enema aut aliud simile nihil præstet ad Nicotianam confugiendum erit, cujus clysma efficacissimum quidem est, quodque sic componitur.

℞. Funis nicot. unc. j. vel pro debilioribus unc. sem. quo frustulatim resecto coq. cum aq. commun. lib. j. sem. usque ad tertium. Filtrato liquori adde hiera picræ unc. j. f. Clyster.

Cucurbitulæ scarificatæ. *Art.* 813. Scapulis cucurbitulæ scarificatæ applicentur, ubi etiam emplastrum vescicatorium extendetur; quod retro aures itidem admoveri poterit; vel etiam spiritu vitrioli hoc emplastrum, ut magis irritet, inspergetur.

Art. 814. Si horum auxiliorum ope æger nondum

Errhinæ. expergiscatur, sternutatorii pulveres mediante fistula in ejus nares perflabuntur, qui rad. pyrrhetr. helleb. alb. irid. florent. fol. betonic. & flor. lil. convall. componi potuerunt; vel aq. magist. melliss. aut Reg. Hung. &c. per nares subinde injicietur.

Clyster præservativus. *Art.* 815. Cæterum cavendum ne multitudine remediorum æger obruatur, & ubi expergefactus fuerit, ac men-

ıentem recuperaverit, quotidie injicietur ei per tres ıccessivos dies sequens enema.

℞. Senn. unc. j. aq. commun. lib. j. sem. coq. ad onsumpt. tertiæ partis, & colat. add. hier. picr. unc. . fiat enema.

Hujus ope non solum ægri intestina evacuantur, sed is oque paralysi facile apoplexiam sequente præservabitur

Art. 816. Si vero commoditas nulla adsit emeti- m apoplectico propinandi, licebit saltem pugillum is in ejus os immittere, posteaque cyathum urinæ uriendum porrigere, cujus ope facile ad vomitum citabitur. Circa emeticum notandum.

Art. 817. Laudabile item est secum habere sequens nedium, quod per se lympathicam apoplexiam sæ- ime sanat, vel a quo saltem tempus comparatur, alia fortiora remedia celebrentur, medicique auxi- ium obtineatur. Specificum apoplecticum.

℞. Sp. vin. sulphur. sal. commun. ana ℥i. misc. & vase vitreo probe clauso hæc mixtura agitetur.

De qua mox gutt. vij. cum vini albi cyatho apople- :o exhibebuntur, cui itidem imperabitur, ut se se veat, & incessum experiatur, vel saltem absque vio- tia, eumdem concutiemus. Mixtura.

Art. 818. Ut lymphalica apoplexia avertatur fumus otianæ per fistulam mane, & sero usurpare juvat; edit etiam, ut semel in mense alvus hyeme solvà- , & æstate bina emetica adhibeantur. Præservativum.

i sanguinea ingruit apoplexia, vel quempiam eadem atur, quater in anno instituenda phlebotomia, & gula vice die sequenti opus est alvum laxare, ut e causa effervescentiam sanguinis producendi apta; ue adeo vasis turgefactis eorum dehiscentiam, & idi contenti effusionem in cerebro efformandi, eva- tur.

Art. 819. Si demum quis se se stupidus, gravis, & omnum immodice proclivis nanciscatur, quæ in- a pituitosam apoplexiam minantur danda opera e- , ut excitato vomitu, vel ingesto purgant cor- evacuetur, deinde sequenti spirito internæ vires entur, qui non solum utiliter in hujusmodi apo- ia adhibetur, verum etiam in lethargo, in catar- suffocativis &c.

℞. Ca-

Spiritus compositus. *℞. Castor. cinamom. succin. ana* ℨj. *sal. volat. viper.* ℨ. *sem. aq. theriacal. meliss. spirituos. sp. vin: ana unc. j. diger. super cine. calid. in vase probe clauso per horas* xij. *deinde per destill. per alembic.*

Hujus dosis est cochlearis dimidii ter in die pro iis, qui ab apoplexia tenentur, & singulo biduo semel; pro iis, quos idem morbus minatur.

Observanda circa somnum. *Art.* 820. Observandum est, quod finitis omnibus lymphaticæ Apoplexiæ symptomatibus concedendus est somnus ægro in trihorium usque protractus; & identidem expergefactus finitur, ut eumdem iterum carpiat; etenim operæ pretium est, vires labefactatas; & a morbo non minus; ac a remediis imminutas tali pacto confirmare ac restituere. Diligenter tamen invigilabitur attendendo, an ejus somnus naturalis est; atque mitis: an contra durus; & opprimens; quo casu mox expergefactus agitabitur diu atque ad incessum ineundum adigetur.

Quoad recidivam. *Art.* 821. In eadem serosa apoplexia morbi recrudescentiæ spatio 24. horarum sæpe redire solent; atque per priorem hebdomadam sunt timendæ; siquidem ut plurimum funestæ. Quare ut eædem avertantur exactum valde regimen ægro præscribetur; atque eidem dabuntur subinde purgantia, atque demum aptiori anni tempore adventante ad thermas ablegabitur, ut ad Borbonianas, ad eas *Aquæ sextiæ, & Vichy.* &c.

Potus ordinarius. *Art.* 822. Quousque morbus persistit, adhibeat æger pro potu communi ptisanam ex rad. scorzon. glycyrrh. fol. betonic. meliss. vel similium.

Prognosis. *Art.* 823. Quando omnia quæ pro apoplectico erigendo usurpantur, nullam evacuationem præstant, se stertor accedit, & viget; tunc pronunciabis jam rem habendam in desperato.

L E T H A R G U S.

Inter legendum, & observandum.

Definitio & signa lethargi. *Art.* 823. De lethargo alibi meminimus h. e. num. 761. sed ibi eumdem tanquam symptoma ceteris morbis accedens, & sudorem inducens consideravimus nunc

nunc vero eumdem, ut morbum per se & idiopaticum, habemus.

Art. 825. Lethargus igitur somnus est profundus cum febre lenta, in quo si ægri excitantur, mox in eumdem somnum relabuntur. Qui hoc tenentur stupidi sunt, & obliviosi, vix mente valent, atque omnium actionum sunt incapaces: Hinc verisimilimum est, hunc nisi minorem Apoplexiæ gradum fore.

Art. 826. Ejus curatio eadem omnino ratione perficitur, ut in apoplexia, sectis videlicet brachii, & pedis, nec non jugularibus venis, si indicia adsint a sanguinis copia produci; quodsi a pituita veniat, purgantia adhibenda sunt, vomitoria, sudorifera, sternutamenta &c. Ut verbo dicam, torpentes spiritus excitari debent remediis acidis, volatilibus, acribusque, somnum interrumpentibus, inducentibusque vigiliam. Neque diu hærendum, quin fortioribus purgativis ægri alvus cito laxetur, quæ si per os ingeri nequeunt, clysterum ope saltem immitti poterunt. Curatio.

Existimarunt nonnulli sanguinis emissionem a jugulari proficuam futuram, etiam quando morbus a sero cerebrum inundante proficiscitur.

Ad excitandos spiritus commendant, ut subinde aliquæ aceti guttulæ in ægri os instillentur, vel ejus naribus, vel sp. sal. ammoniaci, vel bal. apoplect. subjcitur &c.

Veluti specificum ad lethargicos excitandos celebratur succus fœniculi: vel rutæ cum aceto temporibus naribusque admotus.

Art. 827. Observavit *Rhodius*, quod in omnibus affectionibus comatosis, præcipue lethargo, & apoplexia, pulsus, dum ex parvo fiebat magnus, & sensim in magnitudinem crescebat, ægrotantes brevi moriebantur. Prognosis.

HEMIPLEGIA, PARAPLEGIA, seu Paraplexia.

Aretæi sententia.

Art. 828 Apoplexia, paraplegia, paresis, paralysis omnia genere eadem sunt: aut enim motionis, aut ta- Paralysis spe-

ctus,

cies seu denominationes variæ. ctus, aut utriusque defectus est: interdum & mentis interdum & reliquorum sensuum. Apoplexia enim totius quidem corporis, & sensus, & motus, & menti resolutio est. Paraplegia est tactus motusque remissio sed in membro uno, pura manu crureve. Paralysis autem motus tantum fere est, actionisque defectio. Quod nonnunquam solus tactus deficiat (raro enim id evenit potius anæsthesia, idest, sensus abolitio, quam paresis idest defectio, nominatur. At si Hippocratis, apoplecton, idest, artonitum crus secundum rectum, dica illud tanquam mortuo simile, inutile, & insanabile vul significare. Quod enim in toto corpore est vehemens apoplexia, illud in crure paraplegiam vocat; patet ergo ait Cl. Van. Schvvietten, *quod antiqui vocaverint paraplegiam idem illud; quod hodie dicitur paralysin: nam & in illa quandoque una cum motu sensus integri perit, ut postea dicetur, & partis singularis non vero totius corporis vitium est.* Id ipsum innotescit etiam a descriptione quam *Trullianus* dat de vitio resolutionis; quod Græci paresin, & paralysin nominare consueverunt; nam subjungit differt ab apoplexia, quod ipsa quidem totius corporis sensus, & motus abolitio est resolutio autem, quod dimidia pars corporis, vel un tantum omoritur.

Art. 829. Ex istis ergo intelligimus Paresin, & Paralysin unius ejusdemque morbi sinonyma esse, paralysin, & paraplegiam pro uno eademque morbo vetere habuisse ab apoplexia levitate tantum diverso, qui imo comperimus Galenum paraplegiam non solum, se etiam hemiplegiam generali paralysis nomine comprehendisse.

Paraplegiæ ab applexia differentia.

Art. 830. Hujusmodi vero græcarum vocum significatio juxta neotericos ita se habet. Quando omne universi corporis partes afficiuntur, ita ut sensum, & motum amittant, morbus est *apoplexia*, quando omnes sub capite, ita afficiuntur, dicitur *peraplegia* quando omnes in alterutro tantum latere *Hemiplegia* quando partes quædam ubicumque corporis *Paralysi* nuncupatur. Distinctionem ergo, quam habet *Ettmullerus* de hemiplegia, & paraplegia a paralysi, quam que Auctor noster prosequutus est, nos cum Boerhaavio ejusque Commentatore eximio C. Van Shvvietter

Paraplegia hemiplegia & Paralysis eadem sunt

irri-

irritam reputamus. Nam una eademque paralysis, si totum unum latus occupet *hemiplegia* est, si omnes cervici suppositas partes *paraplegia*. Vide Boerhaav. aph. 1018. eadem enim ubique affectio est, pro numero partium corporis, quas detinet, tantum versa.

Art. 831. Observat itidem Aræteus, quodsi caput primo in dextera parte patiatur, sinistra vultus, & trunci corporis resolvitur, si autem læva, dextra nervorum laborat. Hoc ideo evenit, quod nervorum initia permutata sunt. Neque enim, inquit, dexteri nervi in dextras partes secundum rectum usque ad extremum progrediuntur, sed ab initio enati protinus ad oppositos transeunt, se invicem in figuram hujus litteræ X. quem græci chiastrum vocant, permutantes. Utque semel dicam, sive omne simul corpus resolutionem nervorum patiatur, sive aliqua membra, sive ab alterutra, sive ab utraque parte, nervi de capite fluentes alia ratione patiuntur. Permuta a nervorum a capite resolutio.

Ettmulleri sententia.

Art. 832. Paraplegia seu paraplexia, & apoplexia particularis, in altero tantum latere hemiplegia nominatur. Interdum afficitur totum corpus, excepto capite, ex obstructione spinalis medullæ; frequentius est morbus *secundarius*, interdum vero *primarius*: sensus, vel motus, vel alteruterque totaliter abolentur, vel multum imminuuntur. Ratio nominum.

Art. 833. Paraplegiæ, quæ *apoplexiam*, *epilepsiam*, aliosque morbos immediate sequuntur, vulgo *paralyses* vocantur, sed *paralysis* est longe alius affectus, ut infra manifestum erit. Paraplegia ab apoplexia differt.

Art. 834. *Vomitus* in omni paraplexia convenit, & *purgatio* ad primatum viarum emundationem, *venæsectio* convenit in plethoricis; proximo loco *sudorifera* valde conducunt, cum specificis interspersis, decoctum *sassafr.* cum *roremarino* & *bacc. juniperi*; aliquando detur *aurum fulminans* ad gr. iij. vel iv. de reliquis internis medicamentis vide *apoplexiam* & *paralysin*; balnea ex *formicis* revera singulare quid obtinent in *paraplegiis* curandis. Curatio

PARALYSIS, & PARESIS.

Ettmulleri sententia.

Paralysis & Paresis. *Art.* 835. Paralysis est gravior, & paresis levior affectus; paralysis proprie est resolutio, & relaxatio ligamentorum & membranarum motui inservientium, non ab obstructis nervis proveniens, sed a mera membranacearum & nervearum partium resolutione, & sic a *paraplegia* distinguitur, quæ ab obstructione nervorum exoritur; hæc sequitur *apoplexiam*, *epilepsiam*, *convulsiones*, *vertigines*, &c. qui affectus in se mutuo sunt permutabiles, & plerumque desinunt in *paraplegiam*. Illa vero sequitur alios morbos longe diversos; viz. *scorbutum*, *malum hypochondriacum*, *colicam*, & frequentior est in regionibus, ubi vino & spiritibus indulgent, aut oritur etiam subinde a causis externis, ex sumis matallicis, &c.

Curatio difficilis. *Art.* 836. Paralysis ceteris paribus facilius curatu quam *paraplegia*, quæ plerumque omnem medici operam eludit; motus saltem amissus, superstite sensu restituitur: *tremor* superveniens est bonum signum recuperandi motum. *Atrophia vero aut frigiditas pessime ominatur.*

Curatio. *Art.* 837. *Purgatio* lenis tantum institui debet cum *mercurio dulci & extracto hellebori*, *specie diaturb. cum rhabarbaro*, *pil. fœtid.* &c. & postea *sudorifera*, remedia *apoplectica*, & *epileptica*, *viperina*, *succinata*, *lumbricalia*, ex *milleped.* & *formicis* parata, *antimonialia*, *martialia*, *bezoardica*, *aurum diaphoreticum*, *antiscorbutica* & *specifica* in sero lactis cocta, quando a *dolore colico* ortum ducit, & externe pro abdomine illinendo *galbanetum Paracelsi* Galban tum Sennerti est præstantius medicamentum. Vid. *Pharm. Batean.* In genere *urticatio* morbi resoluti est maximi usus, expertus loquor. *Thermæ naturales*, balnea ex *formicis* parata, *unguentum marciatum*, *nervinum*, *paralyticum*, &c.

Vvil-

Vvillisii sententia.

Art. 838. Paralysis est partium nervosarum à debita distentione resolutio, sive relaxatio; cujus ratione motus & sensus, nempe: aut alter tantum, aut simul uterque in toto corpore, vel in quibusdam partibus; debito more exerceri nequit. Definitio mutalis eos

Art. 839. Mentis hebetudo, oblivio, & stupiditas, frequenter in paralysin mutantur. Paralysis aliis affectibus frequentium supervenit, quales præcipui sunt *carus*, *apoplexia*, *scorbutus*, *convulsio*, *colica*, *arthritis*, &c. Unde provenit.

Art. 840. Paralysis ab apoplexia, caro, convulsione, colica, aliisque cerebri, aut systematis nervosi affectibus superveniens, si non brevi tempore in melius alteretur, aut medicamentis cedat; plerumque insanabilis prestat: hominibus provectæ ætatis, cacochymicis, valde scorbuticis, aut intemperatis accidens, etsi affectus haud immanis fuerit, difficile tamen curatur. Difficile curatur.

Art. 841. *Phlebotomia* passim non omnibus convenit; & si hanc vetamus, non tamen ob eamdem cum veteribus rationem, supponendo paralysin esse morbum frigidum; præmissis universalibus, viz. *vomitorio* & *catharsi*, cerevisia medicata parari potest ex *salvia bon. stœchad. lign. sassafr. cortic. Vvinter.* &c. Quidam paralytici sunt frigidi, alii calidiores ex constitutione, ideoque remedia debent esse diversi generis, ut in ipso *scorbuto* evenire solet. Remedia in hoc affectu insigniora sunt *viperina*, *pulv. rad. serpent. virgin. gum. guaiac. tinct. succin. sp. C. C. succinat. pulv. ari comp. chalybeata*, *antiscorbutica* omnia, præcipue *succi antiscorbutici cum aqua raphan. aurantii*, &c. Externe *fotus*, *linimenta*, *cucurbitulæ*, *vesicatoria*, *urticationes*, item immissio membri rosoluti in *grana hordei* post cerevisiam subductam, vel intra *ventrem* vel *thoracem bestiæ recens mactatæ*, aut denique *balneum artificiale vel naturale*. His non succurrentibus provehendum erit ad remedia magna, viz. *diaphoretica*, *salivantia*, *vomitoria fortiora*, &c. *sudorifera* usitatiora sunt: decoctum *guaiac. spiritus & oleum ejusdem*, *mistura simplex*, *flores & spiritus salis armo-* Curatio.

niac. aurum diaphoreticum, sal. viper. bezoar. min. tinct. antimon. &c. Nullum datur præstantius remedium quam *thermæ nostræ Bathonienses*; quosdam tamen deterius reddunt. *Pro pauperibus & nimis procul a* Bathonia *degentibus* Thermæ artificiales *ad imitationem naturalium ad hunc modum fieri possunt*. ℞. calc. viv. ℔iv. coq. paulisper. in aq. commun. cong. *xx.* vel *xxx.* pro semicupio.

Inter legendum & ex observatione.

Causa paralyseos. *Art.* 842. A spirituum inopia fit paralysis, ut in senectute valetudinaria, post immodica sanguinis, liquoris genitalis, &c. dispendia, e sanguine enim effœto pauci spiritus in cerebro procreantur.

Papillæ cutaneæ tactus organum. *Art.* 843. Credibile est papillas cutaneas esse tactus organum, ideoque hic ratio reddi potest, cur superstite motu sensus possit aboleri, viz. quia motus per nervos fit, sensus per papillas hasce.

Remedium ex formicis & ex sem. sinap. *Art.* 844. Ad membra paralytica plurimum valent fermentationes quotidianæ ex *formicis* & earum *cubilibus* in aq. font. coct. interdum præsentaneam opem & firmum constansque robur partibus affectis afferunt, eodem tempore usurpetur oleum, sequens, ℞. *sem. sinap. parum contus. q. v. sp. lavend. q. s. ut* madefiat; infunde frigide per horas 24. deinde oleum prælo exprimatur; cum quo inunge cervicis vertebras, & spinam dorsi, & etiam partes affectas. Nihil potentius est in affectibus paralyticis (inquit *Chesneau* experientia teste) ad discutiendum humorem aliquem in vertebris lumborum, vel in musculis concretam, quam *oleum philosophorum, & oleum terebinthinæ*, quod secundo exit post spiritum, aureique est coloris. Si membrum paralyticum extenuetur, vix aut ne vix quidem restituitur.

Vires terebinthinæ Chio. *Art.* 645. D. *Harris* in observationibus de morbis gravioribus asserit *therebinthinam e Chio* in hoc affectu vires plane admirandas obtinere: atque hunc in modum præscribit. ℞. *tereb. e Chio* ʒiij. solve in vitel. ov. immiscendo *syr. de stœchad.* ʒj. *aq. lact. alex* ℥iv. m. f. haust. singulis auroris capiend. ad quartam vicem. Addit præterea se dedisse *tereb. venet.* ʒvj. vel ℥j. in haust. similiter dissolut. non modo in *paralysi*

ralysi, verum & in *arthritide*, & in *rheumatism*o um optimo successu.

Art. 846. Laxynx, pharynx, & gula quandoque Paralysin patiuntur. Paralysis *laringis* prohibet deglutitionem liquidorum, non vero solidorum, quoniam epiglottis non perfecte claudit rimulam laryngis. Paralysis *pharingis* prohibet deglutionem solidorum, non vero liquidorum. Paralysis *gulæ* omnimodam deglutitionem tollit. Interdum deglutio læditur ex contractura spasmodica gulæ, quod hypochondriacis, & scorbuticis est familiare. Paralysis Laringis. Pharingis & gulæ.

Art. 847. Epispastica sunt applicanda; antispamodica & antiparalytica externe & interne usurpanda sunt, gargarismata & linctus in loquela amissa convenientia hic locum habent; speciatim *succus salviæ cum noc. moscat.* castoreo frequenter & diu in ore detentus. *Cataplasmate sequent. in praxi nostra quandoque usus sum*, ℞. pulp. raparum coct. ℥*iv.* herb. rut. contus. m. *ij.* sem. sinap. ℥*j.* pulp. alb. græc. euphob. an. ʒ*ij.* sulph. viv. ʒ*iij.* ol. succin. *g.* 100. ung. nervin. q. s. m. f. *cataplasma gulæ applicandum*. Curatio

Art. 848. In paralysi linguæ solus succus *salviæ* obtumescentia solvit; sequente gargarismate felici cum successu in praxi aliquando usus sum. Paralysis linguæ.

℞. *Fol. salviæ rorismarin. ana m.* j. *hyssop. puleg. ana m.* j. *sem. staphid. agr. sinap. ana* ʒ*ij*. coq. in q. s. ad font. ab ℔j. Colaturæ add. *succ. salviæ depurat.* ʒij. *oxymel. scillit. aq. regin. Hungar. ana* ℥j. *syr. stæchad.* ℥iij. m. teneat coch. ij. in ore aliquandiu & deinde expuat, idque fiat frequenter in die.

Art. 849. Arbitramur (ait *Lancisius*) potissimam causam facilioris solutionis Paralysis in cruribus esse directionem vasorum, tum sanguinis, tum spiritus animalis proxime ad perpendiculum positorum: contra vero causam curationis difficilioris in brachiis esse positionem vasorum transversalem, per quam eadem constituuntur ad rectos vel rectis proximos angulos cum arteria magna, vena Cava, & spinali Medulla. Liquida enim, quæ per directionem, perpendiculari proximam fluunt, expeditius moventur, & impedimenta quæ ipsis objiciuntur, promptius amovent, quam eadem liquida si flexuoso, aut angulari Cur quædam partes ægrius quædam facilius recuperentur.

itinere devolvantur. Compertum est venæ sectionem sæpius repetitam malum plerumque exacerbare, illiusque frequentioribus accessionibus viam sternere: in ejus vero locum scarificationes sex vel octo cucurbitulis administrandas commendamus.

Celsi observatio. *Art.* 850. Solent, qui per omnia membra resoluti sunt, celeriter rapi; at si correpti non sunt, diutius quidem vivunt, sed raro tamen ad sanitatem perveniunt, & plerumque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. *Celsus.*

Curanda est ut lues venerea. *Art.* 851. Cura hujus mali a curatione *luis venereæ* non abludit multum, adeoque *mercurialia*, *sudorifera*, *decoct. e lign.* &c. prosunt. Externe *inunctiones*, *spirituosa* & *penetrantia* non in parte affecta, sed in spina dorsi; ut *unguentum nervinum*, *martiatum*, *ol. tereb. sal. volat.* &c. Item maximo cum emolumento sequens emplastrum spinæ dorsi admovetur; ℞. *Empl. de ranis cum quadruplo mercurio* ℥j. *camphor.* ʒj. malaxetur cum *ol. succin.* & fiat emplast. *Vvaldschmid.*

Tinctura Pitcarnii. *Art.* 852. Tinctura antiepileptica *Pitcarnii*, in c. de *epiplesia* tradita purgantibus orba ab authore laudatur.

Remedia alia varia. *Art.* 853. Virtutes & usus remediorum sequentium lector ipse expendat: *Cataplasma de rapis*, *cinnabaris antimonii*, *emplastrum de pyrethro*, *enema apoplectic. enema terebinth. fotus spirituosus*, *galbanetum Sennerti*, *guttæ Goddardianæ*, *infusum cephalicum*, *linimentum paralyticum*, *oleum lumbricorum* (per distillationem mira præstat) *pluvis ad guttetam*, *spiritus sanguinis*, *succi scorbutici*, *tinctura cantharidum*, *tinctura epileptica*, *unguentum ad atrophiam*, *unguentum salino volatile.*

Altera curationis methodus. *Art.* 854. In simplici Paralysi seu in ea, quæ ab Apoplexia non dependet sanguinis eductio necessaria omnino non videtur, sed exordiendum ab Emeticis. quorum uno alterove propinato acris Clyster jubebitur, quemadmodum sequens est.

Clyster. ℞. *Senn. unc.* j. *aq. commun.* ℔j. *sem. ebull. ad consumpt. tertiæ part. colat. add. Vini Emet. turbid. unc.* j. *Hieræ coloquint. unc.* j. *sem. f. clyst. loco vini Emetic. & Hieræ prædictæ addi potest ipsius coloquintid. unc. sem. si viridis est vel* ʒij. *si sicca.*

Præ-

Præterea pulveres ſternutatorii quoque conveniunt: ut qui ex Betonica, Salvia, Lauro, Nigell. Roman. & Hellebor. alb. parantur, atque externe Lumbricorum oleum vel Petroleum &c. fricando artus inungitur, a nucha vero uſque ad lumbos frictiones habeantur cum ſpir. Vini Camphor. Lavendul. circa dorſi ſpinam frictionibus inſiſtendo. Sternutatoria.

Art. 855 Hujuſmodi externa remedia, cum plurimum opitulentur, nullo modo præteriri debent. Quare alterum hic ſiſtimus plurimi habendum, cujus uſus diu continuandus. Pomata

℞. *Viſc. pomor. man.* iij. *contundant. in mortario, dein coq. cum axungiæ dulcis ſuis lib.* j. *ſem. per horæ quadrant. expreſſæ; decoctioni add. Ceræ unc.* j. *thuris* ℨij. *m. ſuper ignem tempore* iij. *vel.* iv. *minutor. ſemper agitando, & conſervetur pomata.*

Pro ejus uſu primo coram igni fricatur æger, madore partes paralyticæ maxime vero juncturæ hac Pomata inunguntur, cujus quantitas fabæ magnitudinem exæquans manibus arrepta inter fricandum linquitur ut liqueſcat; dein mappis calidis confricati artus obvolvuntur. Hujuſmodi linctus ter in die repetitur, iiſdem mappis ſemper adhibitis, quæ cum priorem adipem ferant, minus abſumunt de eo, qui noviter apponitur.

Art. 856. Loco hujus pomatæ ſequens etiam uſurpari poteſt ab eodem deſcripta, qui Auctor eſt Diction. Medicinal. Bruxell. evulgati. Pomata altera.

℞. *Butyr. recent. non ſaliti, Viniana lib.* j. *ſalv. roriſmarin. hyſſop. minut. conciſ. ana man.* j. *coq. per hor. dimid. colat. fortiter expreſſ. add. Vin. ſpir. ciath.* i.

Art. 857. Miras habet virtutes ad hunc morbum ſequens quoque linimentum.

℞. Ol. laurin. Terebinth. ana unc. iij. Ol. Nard. Petrolei ana unc. ij. Vini Carini vel Hiſpaniac. unc. iij. Sp. Vini unc. ij. coq. uſque ad Vini conſumption., & verſus finem add. Piper. pulv. unc. ſem. Rad. Pyretr. pulv. ℨij. Caſtor. pulv. ℨvj. Linimentum.

Art. 858. Quo linimento collum, dorſi ſpina, & lumbi coram inſigni perfricantur, inde vero mappis calidis loca fricata obteguntur. Id vero non expeditur, niſi æger antea purgetur. Purgatur enim mediante gunum. Gutt. gr. iv. Mercur. dulc. gr. x. & Extract. Hel-

leb. nigr. gr. iv. Hujus autem extracti præparatio ita se habet.

Extractum Helbeb. ℞. Hellebor. nigr. pulverat unc. j. infund. in cyath. sp. vin. & diger. super cineres calidas sæpe miscendo ut vin. sp. tinctur. extrahat. Ubi videris tincturam eductam, eamdem decanta, & super remanentiam tantundem sp. vin. noviter affunde simul identidem miscendo, donec rursus aliquantisper tingatur, atque liquore hoc etiam decantato cum priore in vase vitreato ad cinerum calorem inditur, ut ad extracti consistentiam evaporet. Hujus extracti dosis est ad gr. x.

Si spatio duodecim dierum tres hujus extracti doses debitis intervallis assumantur, qui alvi segnitie laborant, id commoditatis sibi vindicant, quod ut cetera purgantia post effectum alvum segniorem relinquant, hoc contra eamdem lubricam deinceps facit.

Topicum aliud. *Art.* 859. *Storcherus* sequens Topicum ad Paralysin magnopere commendat.

℞. *Urtic. maj. man.* iij. *Chamæmel. man.* j. *sal. commun. unc.* iij. *cumini unc.* j. *contud. in mortario & cum aq. commun. lib.* v. *coq. ad consumpt. quartæ partis.*

Hac vero decoctione membra paralytica abluuntur mane, & vespere quotidie, quæ inde mappa eodem liquore inebriata obvolvuntur, & quatriduo prætergresso ol. vulpini usque ad perfectam sanationem inunctio continuatur.

Art. 860. Artificialia Balnea ad hunc morbum quoque

Balnea artificialia. laudantur. Eadem vero sequenti ratione parari possunt.

℞. *Bacc. Laur. sulph. viv. ana lib. sem. Rad. gentian. man.* iij. *enul. campan. aristoloch. long. ana man.* ij. *concis. radicibus eædem cum reliquis coq. in aq. cummun. s. q. pro Balneo.*

Nota bene. *Art.* 861. Purgantia fortiora in hujus morbi principio angue pejus sunt vitanda cum non raro mortem intulerint; eadem in primis admodum officiunt, quando paralysis vel Scorbuto vel Colicæ succedit. Eadem quoque cautio adhibenda est pro Clysmatum usu, quæ principio nisi emollientia juberi debent, progressu vero etiam acria, ut ea sunt, quorum supra meminimus, (§. 854.) vel ut sequens se habet.

℞. *Salv. origan. centaur. min. ana man.* j. *pulp. pomi colloquint. f. decoct. pro Clystere.*

Art.

Art. 862. Plurimum item ad hunc morbum decoctio celebratur Baccar. Juniper., & Lauri, cujus aliquot propinatis cyathis, æger ad sudandum disponitur. Sudorifera.

Art. 863. Pro potu communi in Paralysi Ptisana quædam jubenda est normam sequentis.

♃. Aq. commun. lib. ij. in qua per hor. quadr. ebull. Rad. Irid. flor. unc. j. mell. unc. ii. Durante coctione Mel despumetur, & colat. fit pro usu. Potus communis.

Art. 865. Si morbus Apoplexiam consequatur, remedia supra titulo Apoplexiæ commendata diutius continuanda, quarum dosis tantum & tempus eadem sumendi, habito respectu cicumstantiarum, temperari debebunt. Nam minus equidem frequentes porrigi possunt, sed simul danda opera, ut frictionibus membra affecta in pristinum restituantur. Curatio Paralysis ab Apoplexia.

Art. 865. Monendum est, quodsi pars affecta extenuari, & contabescere incipiat; aut temperamentum ægri ad biliosum vergat, inter habendas frictiones penetrantia, & subtilia nimis remedia caveantur. Nota bene.

Art. 866. Utilius quod dari potest consilium iis qui Paralysi correpti fuere est: ut quovis anno ad Aquas Minerales sulphureas se conferant, ut sunt eæ ad aquas Sextias ad *Burbon-Lancy* ad Vichy &c. in Gallia, & Bathonianæ apud Anglos. Si vero incassum harum aquarum usus cedat, quidam Practicus consulit, ut æger tanquam ad ancoram sacram ad Balnea Montis Auri Alvernia confugiat; maxime vero ad Balnea Nerynianа, quæ sæpe optimos præstitisse effectus testatur, modo per plures annos addeantur. Aquarum mineralium usus.

C A T A L E P S I S.

Art. 867. Catalepsis seu Catoche, Latinis & Arabibus congelatio dicta, est affectus in quo ægri manent rigidi in eodem statu, quo prehensi fuerunt: interdum tamen nonnihil audiunt, vident, recordantur, & post narrant; si quid ori ingeratur deglutiunt, impulsi incedunt. Milites in obsidione Metensi hastam in manibus tenuerunt, equites turmam sequebantur, non minus quam congelati. Est morbus raro occurrens at satis acutus, intra 3. aut 4. ad summum dies jugulans; quandoque fit metastasis in *epilepsiam*, *apoplexiam*, vel Catalepsis. Raro occurrit, & rarissime.

sime cu-ratur. vel *melancholiam*: in genere paucissimi restituuntur; nemo liberatur, cui secundo catochus supervenit.

Ettmulleri sententia.

Morbi descriptio. *Art.* 868. Catalepsis seu catoche, est affectus rarissimus, & summe mirabilis; in quo cessat omnis sensus internus, & externus, & motus, ita ut ægrorum membra rigida sint, & instar statuarum in sua positura; impulsa tamen moventur, sed tamen denuo in ista, per motum acquisita figura, fixe permanent. Vulgo pro *ecstaticis* habentur *in hoc affectu* (*inquit* Dolæus) *alvi ac urinæ fit suppressio*; *respiratio tamen integra, & illæsa manet, & sanguinis circulatio, ægri vero immoti manent, instar* Marpesiæ *cautis*.

Curatio. *Art.* 869. *Quoad curam, in genere ab omnibus practicis tam veteribus quam neotericis hunc morbum ejusdem farinæ medicamentis, quibus* Apoplexiam *curari lectori patebit*; *unde jure merito* apoplexia inversa *nuncupatur*. *Remedia omnia prosunt, quæ viscidum quodcunque incidere vel attenuare, & pro ratione occasionis evacuare valent*; *excellunt* salia volatilia; *conveniunt* vomitoria antimonialia, epispastica, antispasmodica, antiparalytica, &c.

Boerhaavii sententia.

Causa proxima. *Art.* 870. Hujus morbi causa proxima est immobilitas sensorii communis, prout primo momento insultus se habebat. Ergo sanguinis cerebrosi, glandularum cerebri, emissariorum ejus absoluta est quies, ut in initio. Omnes quidem in eo morbo functiones cerebri læduntur, & illæ, quæ inde pendent; soli musculi sic manent tensi, ut in initio erant; cæterum respiratio & pulsus supersunt, at plerumque leves. Dissecta cadavera demonstraverunt arterias venasque cerebri valde turgentes, fortiter impacto denso cruore; in morte plerumque finitur.

Curatio. *Art.* 871. Solvitur interdum *larga narium hæmorrhagia*; ideoque curatio tentatur hæmorrhagiæ ex naribus prolectu, hæmorrhoidalis, menstruive fluxus prolectu; sternutatoriis, vomitivis. vesicatoriis: fonticulis (interscapularibus); setaceis; victu humectante.

In-

Inter legendum, & observandum.

Art. 872 Catalepsis universum corpus repente in tali situ, quo illud prehendit, firmissime rigidum detinet, ut gestus oris, oculorum, ac membrorum plane eosdem servet: rarissius est affectus. Defini-tio & signa.

Art. 873. Curatio hujus morbi duplex est, vel tempore paroxysmi, vel extra eumdem. In paroxysmo a calidioribus stimulantibus abstinendum est, si morbus ab humorum nimio orgasmo, expansione, ac stagnatione oriatur: ut maxime in hystericis. Curatio in paroxismo.

Art. 874. Extra paroxysmum curatio varia esse debet pro diversitate causæ morbi, si oriatur a copia sanguinis vel a consuetis suppressis hæmorrhagiis per idoneas phlebotomias occurritur, aliisque congruis remediis opitulatur. Si a melancholia, evacuationes sanguinis nocerent; sed victus humectans, blanda solventia, & spirituosa remedia prosunt, ut serum lactis, fructus horæi, mel, vini spiritus, & similia. Similiter hæc omnia juvant si catalepsis per diuturna febres exhaustum corpus prehenderit. Si ex validis animi affectibus optimum remedium imo unicum peregrinationes, & suscepta itinera exhibent. Extra paroxysmum.

Art. 874. Sternutatoria absque successu in paroxysmo adhibita sunt, vomitoria quidem utilius, ubi mali fomes circa ventriculum sit. Nota bene.

STUPOR SEU TORPOR,
& obdormitio membrorum.

Art. 878. *Stupor vel torpor in genere est sensus tactus vel motus, vel utriusque imbecillitas, quæ quidem plerumque est aliqualis paralysis scorbutica inchoata; saltem istius morbi plerumque est prodromus. Si plura simul occupet membra* hemiplegiam *aut* apoplexiam *minatur. Stupor in facie* torturam oris *portendit,* Stupor seu Torpor.

Art. 877. *Huc quoque pertinet affectus a quibusdam* obdormitio *membri unius vel plurium vocatus. Hæc obdormitio videtur esse affectus ex torpore, & dolore aliquali simul mixtis, qualis a causa* Obdormitio

ex-

externa plerumque excitatur, compressione scilicet membri vel nervorum in eo, unde influxus spirituum animalium inhibetur, qui postea laxatis nervis copiose, & subito in illud recurrunt, & subitam alterationem faciunt, quam dolor ille vel molestia sequitur.

Historia singularis. *Art. 878. Novi quemdam fere sexagenarium, colica nervosa diuturna laborantem, nimirum triginta plus minus annos per menses aliquot illum quotannis affligente, in hunc affectum tandem incidisse silente fere colica aut saltem leviter ac impotenter dolente, nempe in stuporem, & torporem, & obdormitionem brachiorum & crurum, præcipue quæ manuum, & tarsorum, & musculorum ocularium. Huic imperavi rhabarb.* ℈ j. *vel* ʒ ſs. *alternis vel tertiis diebus hora aliqua antemeridiana masticare; opobalsami purissim. gr. xx. vel xxx. in sacchar. cryſtall. instillat. semel vel bis in die deglutire, cerevisiam, & spiritus ardentes omnimodis prorsus interdixi. Porro bis tantum in die victum capere consului; jentaculum scilicet, & cœnam, idque ad intervallum novem ad minimum horarum omisso prandio; Aquam Spadensem inter cœnandum ad sitim potare loco cerevisiæ tenuis, vel aq. commun. atque ex hac methodo, dum hæc scribo, melius se habere videtur. Vires Pisselæi Indici nondum expertus sum.*

T R E M O R.

Ettmulleri sententia.

Tremor. *Art.* 879. Tremor est malum morbis *convulsivis* affine, in quo cum motu naturali, & voluntario simul aliquid *convulsivi* concurrit; est affectus seipsum oculis prodens. Tremor supervenit animi passionibus gravioribus speciatim iracundiæ, & crapulæ; sed hic est *accidentalis* & *transitorius*; metalli fossores; & metalli fabri subinde tremunt; nimia Venus ad tremorem disponit; senio confecti fere semper tremore plus minus afficiuntur.

Prognosis. *Art.* 880. Tremor interdum periculosus est, quoniam

niam facile degenerat in alios graviores affectus nervinos, in *paralysin*, *apoplexiam*, *lethargum*, *spasmum*, &c. in senibus est incurabilis. Tremor qui supervenit mulieribus post partum ex retentis quibuscunque in utero est periculosus affectus; subinde enim *epilepsias* lethales infert.

Art. 881. Tremori succurrunt omnia, ea, quæ in *paralyticis*, *apopleticis* & *convulsivis morbis conveniunt*, & *quæ nervina dicuntur: privatim cerevisia salviata*, *proximo loco stæchas Arabica*, & *rosmarin. melissa*, *majorana*, *radix*, & *semen pæon. bacc. juniperi*, *rob. ejusdem*, *decoctum e lignis*, *aromata*, *castoreum*; *stercus pavonis*, *cinnabarini*, &c. *Quoad externa eadem sunt ac in convulsione tonica*, *quibus addi potest usus thermarum* (*psychrolusia.*)

Farrago sententiarum.

Art. 882. Tremoris curatio inquit Auctor diction. Medicinal. exordienda semper est remediis, quæ obstructiones tollunt, quemadmodum Pulvis est aperitivus, & correct. universalis Helvetii, cujus præparationem in Tractatu suo de frequentioribus morbis præstat Tom. I. pag. 201. Similis huic est quem mox subnectimus. Alia quædam remedia

℞. *Croc. mart. aperitiv. rorepp. unc.* ij. *Stib. diaph. solar.* ʒiij. *cinnab. nat. succin. flor. Benz. ana* ʒij. *sal. sabin.* ʒiij. *Cinamom. macis ana* ʒj. *sem. fœcul. bryon. Ari ana unc. sem. f. pulv. subtil. cui add. essent. caryophyll. fœnicul. ana gutt.* xxx. & *in phyala probe clausa servetur*,

Hujus pulv. gr. xx. mane stomacho jejuno, cum azymo ingeruntur vini cyathum aqua mixti superbibendo, inde ad incedendum æger pergat, ut facilius medicamentum e stomacho egredi possit. Eadem dosis itidem tribus vel quator horis a prandio ingeritur, similisque iterum vespere vel dum cubitum itur. Sic usque in triduum continuatur; quarto vero die purgans sumitur, vel si stomachum gravatum sit vomitorium. Tum pulveris usus die sequenti renovatur, & sic persistitur usque in quartum, quinto vero purgans sumitur, & eadem methodo reiteratur pulvis per quin-

que

que dies, & purgans ſumitur ſexto. Si opus eſt finita hac Methodo iterum iterumque a principio renovatur, quia credibile non videtur in morbi inveteratis, nec cito, nec facile poſſe ſalutem recuperari.

Hujus item pulveris vires non ſolum in hac affectione juvant, ſed etiam Melancholiam Hypochondriacam, Scorbutum, Hæmorrhoides, & pallidos Virginum colores egregie ſanant, modo continuetur uſus quouſque diuturnitas affectionis repoſcere videtur.

Ad manus tremorem. *Art.* 883. Si manus tremunt, oportet eaſdem ter in die, præcipue mane, ſequenti decoctione abluere, ℞. *Urinæ hom. ſani lib.* iv. *aquæ in qua fabri ferrarii candeſactum metallum extinguunt tantumdem fol. Artemiſ. man.* vj. *coq. uſque ad tertiæ partis abſumption.* Nulla colatura hujus decoctionis inſtituitur, ſed arrepta herba incocta, eadem manus confricantur, carpique abluuntur.

Tremor a fumo metallico. *Art.* 884. Si ab Hydrarg. tremor veniat, vel a quovis alio metallo *Hochſterus* pro ſpecifico ſequentis potus uſum celebrat.

℞. *Rad. cannæ unc.* ij. *fœnicul. unc.* j. *cereviſ. vel Vini lib.* ij. *ſem. coq. ad tertiæ partis abſumptionem, & colat. ſit pro uſu.* Hujus ſubinde cyathus propinatur cum regimine calido, & ſudor elicitur.

Alia Topica. *Art.* 885. Quoad huc facientia Topica *Foreſtus* laudat frictiones cum ipſa ægri urina. Similiter membra trementia ablui poſſunt Aq. urtic. Menſ. Maji collectæ; item olea Nard. Lumbric. Salv. Majoranæ, Lauri plurimum præſtant ut etiam Unguent. martiatum &c.

Prognoſis. *Art.* 886. His ſimilibusque auxiliis, qui ætate valde non invaleſcunt, facile roborantur, firmanturque, ſenes contra ab habituali inveteratoque tremore numquam liberari poſſunt.

CONVULSIO.

Convulſio ejuſque diviſio. *Art.* 887. Convulſio ſive contractura eſt nervorum muſculorumque verſus ſuam originem, involuntaria, & perpetua retractio, & ita diſtinguitur a *motibus convulſivis*, qui ſuas habent interpolationes; Eſtque vel *univerſalis*, *tetanus* dicta, qui dividitur in *emproſthoto-*

thotonum, & *opisthotonum*, vel *particularis*, quæ membrum quoddam vel articulum privatim respicit, hujus speciei est *spasmus cynicus*.

Hippocratis sententia.

Art. 888. Convulsio dicitur de illis partibus nostri corporis, quæ contrahi possunt; atque in illa contractione persistere; & propterea non contrahuntur humores, quod fluxites sunt, nec contra ossa, quia omnino stabilia. Contrahuntur igitur illæ partes, quæ medium tenent locum, veluti quæcunque vel nervi sunt, vel de nervis participant. Quænam partes corporis convulsionibus subjiciantur

Art. 889. Causæ convulsionis sunt, vel nimia caliditas cum superflua humiditate, vel nimia frigiditas cum adjuncta siccitate, quare convulsio fit a repletione, vel ab innanitione; attamen eadem quandoque fit ab aliquo conjuncto absque ulla qualitate, vel materia in re attracta, quemadmodum si dum ventriculus attrahitur, viscus insequens attrahatur. Hinc eædem causæ, vel sunt intrinsecæ, quemadmodum hæ, quas diximus, vel extrinsecæ veluti ex hellebori potione, ex vulnere, ex sanguine multo fluente; ex immodica purgatione ex ebrietate, ex aeris constitutione frigida, & humida, ex vigilia, ex labore, & violentia atque ex æstu vehementi. Convulsionis causa.

Art. 890. Tres sunt convulsionis species, quarum prima appellatur *Tetanus*, & est quando cervix una cum reliquo corpore immobilis manet, & in neutram partem inflecti potest. Hanc latini vocant *distensionem*, & Celsus *rigorem*. Secunda nuncupatur *Emprosthotonus*: & hæc fit quando caput, cervix, reliquumque corpus in pectus contrahitur. Tertia nuncupatur *Opisthotonus*; quæ fit quando caput in scapulas convellitur. Convulsionum species

Art. 891. Subjiciuntur convulsioni caput dolentes, exsudantes, & alvum suppressam habentes. In dentitione ubi alvus parum deponit, & febris acuta non accedit, sed altiore somno pueri utuntur. Qui post acceptos in ulceribus humores ab ijsdem præter rationem liberantur. Convulsionibus obnoxii.

Art. 892. Quartanis capti non convelluntur, si vero con- Prognosis.

ro convellantur, quartana superveniente immunes fiunt. Si ebrius quidam repente obmutuerit convulsus moritur, nisi febre corripiatur, nam qui a convulsione, aut distensione nervorum tenentur, febre superveniente liberantur, contra vero si convulsio in febre appareat febris eadem die, aut postera, aut tertia sedatur. Quare febrem convulsioni supervenire melius est quam febri convulsionem; atque adeo si puerperis convulsio fiat, febrem excitato: & cerato multo tepido in vesicam immisso ac per clysterem infuso colluito. Convulsio ex helleboro, ex vulnere, ex hæmorrhagia, ex vigilia, ex ileo, ab angina absque tumore in faucibus, ex febre acuta, ex medicamenti potione mala est, sæpe vero lethalis; maxime si eadem die non desinat, nam qui convulsionibus corripiuntur quatur diebus pereunt, si vero hos effugerint sani fiunt.

Curatio. *Art.* 893. Convulsioni sic mederi oportet. Ignis ab utraque lecti parte succendatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur, minore tamen pondere, quam quod insaniam facit, & ad tendines posteriores sacculi imponantur; non articulos induratos, vel ab inflammatione prægressa, vel a convulsione operæ pretium est sanare aqua calida in utriculam infusa ac superimposita.

Schmitzii sententia.

Spasmus cynicus. *Art.* 894. Spasmus cynicus, qui est distortio utrumque latus oris obsidens (sin vero alterutrum tantum latus convellatur, *tortura oris* dicitur, *Etmuller.*) a rictus canum ira percitorum & ad mordendum sese comparantium similitudine appellatur. Ex se turpe est

Tortura oris. malum & difficile curatu, exitalium morborum, ut *apoplexiæ*, aut *epiplesiæ* non raro est prodromus. *Ligatura*, qua, tanquam capistro, facies ad figuram naturalem reducatur. Medicamenta *antiparalytica* & *antispasmodica* sunt usurpanda. *Pro homine quodam*

Curatio. *octogenario sequens linimentum præscripsi, non neglectis interim appropriatis internis quorum nunc oblitus sum; & præter spem omnem curatus est.* ℞. sapon. venet. ℥ij. camph. ʒij. ol. mac. per express. aq. re-

aq. regin. Hungar. ana ℥ſs. ſp. ſal. armoniac. *gr. xxx.* ol. junip. *gr. xl.* ol caſtor. ʒſs. miſce,

Cœli Aureliani ſententia.

Art. 895. Interdum buccas adducit in poſteriorem partem tanquam ridentibus; nunc palpebras, & nares, collum etiam, atque humeros rapit, & ita patientes facit commoveri tamquam onus humeris bajulantes tranſferendi ponderis cauſa (ſed hæc ſpecies videtur eſſe *emproſthotonus.*) Aureliani deſcriptio.

Aliunde.

Art. 896. *In hujuſmodi ſpaſmis particularibus poſt* evacuationes (*ſi indicentur*) *factas, exhibenda ſunt remedia* antiſcorbutica, *&* antiſpaſmodica: *Inter hæc eminent expreſſiones* millepedum, caſtoreum, elixir pæoniæ *& decoctum* guaiaci, *& ultimo ad* topica *deveniendum eſt; pars affecta, in artuum* contracturis, *ſi fieri poſſit, in* intima bovis *aut* vervecis *recens cæſi immittantur, & ibi tamdiu detineatur, quamdiu animal calet; commendantur balnea præcipue* ſulphurea, & balſamum galbani terebinthinat. a Sennerto. Curatio.

Ettmulleri ſententia.

Art. 897. Convulſio *tonica* eſt convulſio proprie dicta, viz. quando pars convulſia rigida manet, ac mentus eſt, nec omnino conſtracta permaneat. In *India orientali* epidemicum malum eſt varii veneris convulſio, de quo eleganter ſcribit *Bontius.* Convulſio tonica.

Art. 898. Inter univerſalia *clyſmata* ſunt valde proficua; remedia interna ſunt: *carminativa, cephalica, antiepilectica*, in pertinaciori malo decoctum e *lignis.* Externe *linimenta ſpirituoſa & penetrantia*, ſpeciatim *lumbrici vivi* applicati, *ol. & ſp. lumbricorum camphorat. ol. ſuccin. cum petrol. galbanetum Paracelſi cum ol. euphorb. ol. terebinth.* Curatio.

Aliunde.

Spasmi sine motus convulsivi. *Art.* 899. Spasmi sive motus convulsivi sunt contractiones musculorum non constantes, sed cum interjecta aliqua quiete alternatim cessantes & celeriter redeuntes ab involuntario & irregulari spirituum animalium influxu. Tales cernuntur in *epilepsia*, in *passionibus hystericis & hypochondriacis*, aliquando in *scorbuto*, in *febribus malignis* male judicatis, in *capitis vulneribus & contusionibus gravioribus*, &c. sed hi affectus seorsim tractantur. Motus convulsivi sive spasmi ab ataxia spirituum a summitatibus vel originibus nervorum inordinate descendentium oriuntur. *Tensio convulsiva* solidorum partium est una ex primariis caussis, quæ *æquilibrium* destruunt inter solidas & fluidas. Jour. des Scav.

Unde lethales. *Art.* 900. Lethalis evadit convulsio ex eo solum, quod suffocationem inducat convulsis musculis respirationi dicatis.

Farrago sententiarum.

Prognosis. *Art.* 901. In acutis morbis, maxime circa finem, convulsiones sunt lethales: ut in phrenitide &c. Ab iis magis periclitantur pueri quam adulti. Si mulier ex abortu convellatur, raro evadit, nisi vapores sint in causa. *Aræteus*. Narcotica convulsiones à doloribus & vigilia productas sedant; sed si convulsio cum somnolentia, & epilepsia conjugatur, periculum augent.

Remedia quædam. *Art.* 902. In curatione convulsionis generalia remedia, primo tum specifica usurpanda sunt. Et si pulsus bonus appareat, nihil magis phlebotomia juvat. In habitu vero corporis pituitoso pulvere cornachino alvum purgato. *Baglivus*.

Art. 903. Convulsiones formam sæpe mutant, & diversorum morborum speciem simulant, nam & tussim, & colicam, & asthma, & vomitum, & Ileon & tympanitidem, & cardialgiam, & nephritidem faciunt. In iis omnibus morbis ab hac causa producti: *Laudano* feliciter obviam itur.

SINGULTUS.

Tralliani sententia.

Art. 904. Singultus est motus diaphragmatis convulsivus. *Sternuatio* singultui superveniens illum solvit, quoniam est motus spasmodicus ei contrarius: interdum est malum diuturnum per plures dies, menses, annos, affligens; aliquando penitus incurabilis, in quo casu occultum quoddam conformationis vitium, os ventriculi aut diaphragma, aut nervos afficiens, fere subesse solet. Singultus.

Art. 905. Quoad curam (est morbus *primarius* vel *secundarius*; si *posterior* habenda est ratio morbi a quo pendet; in genere *antispasmodica* & *stomachica* sunt adhibenda) *Laudanum* cum *cardiacis*; *zinzib. condit. stomachica*, *carminativa*, præmisso *vomitorio*, vel *purgatione cum calomel.* &c. Externe cataplasma ad singultum Mynsicht, quod componitur *ex fermento acri cum pulv. ment. & aliis aromat. cum ol. castor.* &c. malaxat. Quidam cum spongia aut pane calido applicant ventriculo fotum humidum factum *ex aceto cum castoreo, pipere & sinapi cocto*. Interne pelliculæ internæ *ventriculi gallinæ* exsiccatæ & pulverisatæ. Ubi pertinacior perdurat (in morbo *primario*) ad septimanas aliquot in corpore robusto semper provocandus est *vomitus*. Cura.

Art. 906. Virgo hoc morbo laborans per longum tempus post permulta remedia incassum tentata, solo *spiritus æruginis* ab empirico exhibito curata fuit. *Bonetus.* Spiritus æruginis.

Art. 907. Eruditus medicus usum remediorum sequentium probe calleat, *aurum Mosaicum, cataplasm. stomach. fotus spirituosus*, *fotus stomachicus*. Et præ reliquus *julap.* muscatum, quo nondum hactenus novi præstantius remedium (inquit *Fuller.*) aliquando enim divinitus succurrit, & singultum superat. Hanc veritatem testatur praxis nostra. *Diascordium* larga dosi ad ʒij. in febribus, *Sydenham.* (imo ad ʒiij. dari potest.) Remedia varia.

Art. 908. Si causæ singultus fuerint viscosæ, & crassæ, cum hic affectus sit stomachicus, acetum juvat, Remedia singultus ex visciditate.

vat, præcipue, quod vocatur ſcilliticum, ita oxymel, quod ex eo comparatur; item vomitum ciere. Singultientibus ex hac cauſa decoctum ſpicæ nardi, & rutæ auxiliatur, tum etiam mulſa. Uſus autem ſum, præter hæc etiam extrinſecus in ſtomacho, caſtoreo, ſtyrace, & maſtiche, oleo ipſa incoquens, & ſtomachum vehementer ex eo fovens. Porro caſtoreum, & potum, & olfactum in his probe opitulatur, item nardus gallica, aſarum, ſpica nardi, aniſum, cuminum, & liguſticum.

Ex acredine. *Art.* 909. Quodſi recrementa rodentia, & corrupta fuerint in cauſa, temperata aqua utendum eſt, & pane ea imbuto, ptiſanaque copioſa, piſciculo, qui aceti paululum habeat, & pullis columbarum; hujuſmodi vero ſingultientes purgandi non ſunt.

Ex inanitione. *Art.* 910. Sin autem ob evacuationem aut febrim ſingultus accedat, talis merito quidem periculoſus eſt, quare utendum aqua creberrima, unctione, & omnibus, quæ evacuatis adhibentur. At in inflammatione, ea quæ actu frigida ſunt vitari debent, ſed continue tepida uſurpanda, paulatim ea ſorbendo.

Nota bene. *Art.* 911. At ſi multis atque multis tentatis æger nihil levetur, feſtucam, aut lapillum, aut fimum ex terra ſublatum ſingultientis capiti, ipſo ignorante, imponito ac ſtatim ſingultus deſinet. In Cyrene hoc quoque didici. Singuitiens contineat manu ſiniſtra calculos ſuffragiorum 40. & capiti ſuperimponat, ac ſtatim ſingultire deſinet. Caſtoreum alligatum cito ſingultum finit. Cuminum quoque panniculo lineo inditum brachiali ſiniſtræ manus alligato, hoc Æthiopes ad auſtrum habitantes facere dictitant. Nonnulli vero panis fracti micam auri ſingultientis tacite imponunt, & fragmentum olfaciunt, liberanturque, alii vero rutam ex vino, aut mulſa coctam potui præbent, alii apium, aut caſtoreum &c. Eximie facit etiam gargarizatio, & aurium, oriſque detentio. Non autem oportet pleraque contemnere &c.

Farrago ſententiarum.

Prognoſis. *Art.* 912. Singultus in dyſenteria lethalis, tum etiam in hæmorrhagiis, malus item ex hypercatharſi. In

In ileo, in hepatis inflammatione, in Colica, tum in omnibus inflammationibus, & gangrenis perniciosus est.

Art. 919. Curatur phlebotomia, & purgantibus sæpe repetitis, maxime vero potu lactis vacini, nec non ol. amygdal. dulc. julapiis; emulsionibus, aliisque hujusmodi. Narcotica quoque conveniunt, & vomitus excitari potest, vino emetico cum infusione fol. sennæ propinato. Hæc autem cuncta remedia habita ratione circumstantiarum, & ex cognitione causæ singultum facientis cum prudentia, & grano salis adhiberi debent. Curatio

Art. 914. Sternutationem singultorum tollere docuit Hippocrates, quod etiam occurrit in Platonis dialogis, sed hoc semper semper verum non est, maxime si a ventriculi repletione, aut ab irritante humore affectio hæc producatur. Nota bene.

STERNUTATIO.

Art. 915. Sternutatio est motus convulsivus musculorum expirationi inservientium & diaphragmatis; novis invitis accidit plerumque ex acrimonia humoris e glandulis narium sponte erumpente; vel ptalmicis excitatur; immo aliquando ab aere frigido vel radiis solaribus. Sternutatio.

Art. 916. Sternutatio nimia est morbus de genere *convulsivorum*; ideoque in genere eamdem curam postulat; *lenientia* & *mucilaginosa* naribus attrahenda sunt; eamdem fere curam admittit, ac singultus. Cura.

Art. 917. Ad inhibendam sternutationem a lymphæ acris defluxu productum commendatur compressio anguli majoris oculorum prope nasum digitis facta, dum altera manu simul nares clauduntur, ut lympha inde effluens non per nasum, sed per oculos egrediatur. Hoc enim creditur, sternutationem protinus sistere. Juvat etiam si naribus lac calidum, vel ol. amygdal. dulc. attrahatur: Si vero magna insistentia, & importunitate sternutio perennet corpus hydragogis purgandum est, vel etiam pyrethr. rad. pip. euphorb. aliisque salivatoriis masticando lymphæ copia irritantis alio est divertenda.

EPILEPSIA.

Ettmulleri sententia.

Epilepsia. Tres sunt gradus. *Art.* 918. Paroxysmi epileptici sunt motus convulsivi, in quibus universum corpus, aut plura membra diversimode contrahuntur, vibrantur, aut agitantur. Tres sunt gradus hujus affectus; primus parum differt a tertio gradu *vertiginis*. In secundo gradu adsunt agitationes & gesticulationes variæ, sensibus externis ac internis perstantibus, aut in delirium abreptis saltant, canunt, rident, flent, redicula narrant, vociferant, pectora percutiunt, post paroxysmum interdum omnium recordantur, interdum nihil sciunt. In tertio gradu omnis tam sensus, quam rationis usus perit, ad humum prosternuntur, dentibus strident, corpus insigniter attollunt, spuma per os ejicitur, labia & linguam mordent, &c. quibus remittentibus ægri tanquam sopore oppressi jacent, ad se redeuntes nihil horum sciunt, tantum de torpore, & gravedine quadam capitis, & artuum lassitudinem conqueruntur; qui secundo gradu laborant, vulgo *pro obsessis a dæmone* habentur.

Prognosis. *Art.* 919. Imprimis *lunæ motibus* auscultat epilepsia, maxime ea, quæ est *per essentiam*. Epilepsia *habitualis* interdum sine periculo vitæ ad plures annos durat, utut sæpius recurrens ægros plus minus paralyticos, delirantes, aut stupidos reddat. In junioribus aliquando circa pubertatem terminatur; post 25 annum superveniens fere usque ad mortem durat, *teste Hippocrate*, sed hoc non est omnino verum. In junioribus spes est circa pubertatis tempus.

Curatio. *Art.* 920. Cura inchoanda est cum *vomitorio*, maxime si morbus sit *per consensum*, *mercurius dulcis* permiscendus est cum *purgantibus*, quæ etiam debent esse mitiora; laudantur *absorbentia*, *martialia*, *acidulæ*, *decoct. e lignis*, *fonticuli*; si *venæsectio* celebretur, fit in talo. Inter specifica *antiepiletica* numerantur sequentia, *Radix pæon. mar. flor. lilior. conval. tiliæ sem. rutæ*, *viscus quercinus*, *vel potius coryiinus*, lignum

gnum buxi, sp. ceras. nigr. aq. epileptic. Langii sp. sang. human. secundin. human. cranium humanum, dens hippopotami, castoreum, stercus pavonis, camphora. sal. & ol. succini.

Art. 921. Ad excitandum ægrum e paroxysmo inflетur *fumus nicotianæ* (vel *avium pennarum*) in fauces; suffitus *succini* etiam multum confert, conveniunt *ligaturæ* communicationem spasmodiscam inhibentes, si, scilicet, *ab extremitatibus convulsiones inchoentur.* Quid agendum a paroxismo

Ballonii sententia.

Art. 922. Epiplesiæ in genere tres sunt differentiæ: Prima per propriam cerebri affectionem: secunda per consensum ventriculi; tertia ob partem peculiariter affectam, a qua aliquid manat, convulsionem epilepticam producturum. Magni refert ad morbi curationem, quænam sit species, & quænam idea, & sedes primum affecta, ne quod parti alteri decet, consulatur.

Art. 923. Quæcumque affectio comitialis post 25. annum prehendit cum ægris consenescit ex Hipp. Hæreditaria item, & gentilitia incurabilis. Quibus morbi comitiales fiunt, in pubertate mutationem accipiunt Hipp. sed juvenes prehendi Epilepsia non placet Galeno, nisi ex diætæ vitio, quia pravo utuntur cibo, & multa intempestive faciunt. Mulieres vero utero gerentes non ita facile epilepticæ concidunt, ac quum utero non gerunt. Quartana epilepsiam fugat. Quando autem dicimus epilepsiæ vindicem esse quartanam hoc audiendum est, quoniam excrementitium humorem absumit diuturnitate temporis, sed suum humorem deteriorem facit accusando putredinem. Epilepsia species.

Art. 924. Ingeniosi, ceu quibus ingenii acuties est, ob cerebri substantiam subtilem ac delicatam in epilepsiam propendunt. Carolus V. Imperat. Mahumetius, & Cæsar iis affectibus obnoxii fuerunt. Et quibus ingenii vis acutior delicatiorque, ii si quid contentius agant, præsertim in coitione hominum, & frequentia, ut si quid edisserere velint, paroxysmo epileptico capiuntur, unde quidam putarunt non eo epilepsiam comitialem morbum dici, quod dimitterentur comitia, si quis in iis epilepsia prehenderetur: sed quum alias, Ingeniosi capiuntur.

tum maxime paroxyſmum epileticum homines adhoriri, quum in hominum corona, cum contentione aliqua animi agere inſtituunt.

Nota bene. *Art.* 925. Quamvis Hipp. in Coac. pronunciaverit epiplesiam hydropi ſupervenientem deſperatam eſſe, vidi tamen piſcatorem convaluiſſe. Lib. de Febrib. Galenus ait, creari in veſica pueris lapidem, ſed eam affectionem non ita eſſe pueris familiarem ut eſt epilepſia; nunc vero contra obſervatur.

Art. 926. Epilepſia morbus acutus eſt, & chronicus. Acutus ratione paroxyſmi maxime ſi æger numquam antea adortus eſt, unde obſervat Hipp. ſenes maxime epilepſia perire, ſi numquam correpti fuerint; Chronicus vero, quia ſæpe redux eſt.

Epilepſia ut plurimum eſt prævaricatio corporis habitudo. *Art.* 927. Princeps Avicennas explicans illud quod ſcripſit Galenus in arte parva, habitudo corporis eſt in iis partibus, quæ oculis ſubjiciuntur, vult quoſdam eſſe proprios ipſius habitus morbos. Quando a pede aut inanitate ſub cute dolores implacabiles excitans aura venenata ad caput ſurgit, id nec a viſceribus nec ab interno eſt corpore. Unde male epileptici curantur habita tantum ratione interni corporis, potius habitui providendum eſt. Idem in arthritide. Magni equidem intereſt ad remedia uſurpanda, ſi ab utero, ſi a præcordiis, ſi ab habitu ipſo & cruribus, tibiis, aut pedibus malum eſt repetendum.

Curatio. *Art.* 928. Laxetur alvus, & clyſterum frequens uſus ineatur. Sanguis vere & autumno, maxime ſi ſanguis peccet, detrahatur. Item catharſis autumno blandior ſed frequentior ſit. Ventriculo robur concilietur, & par ſtudium eſto in crebro roborando, ſed vitentur quæ ſanguinem, & ſpiritus inflammant. Animi impetus reprimendi, utpote a quibus malum provocatur. Pyrotica tibiis. Ungulæ alcis uſus ad inſultus epilepticos apprime conferens, geſtanda quoque. Aquarum naturalium uſus quales Nivernenſes, & Spadanæ. Quibuſdam ſequens remedium placet. Antim. ℥. ſem. accipitur, maceraturque in vini albi optimi lib. ij. Paroxyſmi tempore cochlear unum iſtius vini in os infunditur.

Vvilisii sententia.

Art. 929. Insultus epilepticus universalis ac immanior tantum *convulsio* esse videtur, cujus accessio ut plurimum eximproviso aghreditur, ægrosque nihil tale cogitantes opprimit, atque ictu oculi citius, sensu, & intellectu orbos, in terram præcipitat; quippe non tam cadunt, quam cum impetu quodam prosternuntur; prostratis supervenit stridor dentium cum spuma oris, sæpe etiam capitis concussio; brachia & crura, necnon cervix & dorsum, aut statim rigida fiunt, aut variis flexionibus distorquentur; plerisque præcordia & hypocondria & venter intumescunt, post aliquod tempus ad se redeunt, superstite dolore capitis & hebetudine. Paroxismi descriptio.

Art. 930. Est morbus curationis difficillimæ, aliquando tamen medicamentorum ope profligatur, aliquando sua sponte terminatur, viz. circa pubertatis tempus, aliter in mortem desinit, vel in alium morbum commutatur, scilicet, *paralysin*, *stupiditatem*, aut *melancholiam* (incurabilia.) *Alphonsus Ferrius* plurimos epilepticos simplici *guaiac.* decocto bis in die ad ℥vj. vel iij. præscripto, ejusque decocto secundario vice potus ordinarii (prout in *lue venerea* assolet) assumpto se curasse affirmat; si tali decocto *radix peon. aliaque specifica* addita fuerint, forsan efficacius esset remedium. Curatio.

Chesneavii sententia.

Art. 931. Quod palpitatio est cordis, talis omnino est epilepsia cerebro; nam cum in eosdem usus habeat utrumque principium suam *systolem & diastolem*, harum ratione, ambo ab iisdem causis, simili symptomate affici par est: Ideo epilepsia, sive tanquam morbus sive tanquam symptoma spectetur, dicenda est cerebri, aut alterius cujusque partis alteratio, quæ apta nata sit gignendæ materiæ, ichoris, aut vaporis simili, qualitatibus cerebro proprietate specifica infensis, cujus occursu totum concutitur motu *palpitationis* simili cum læsione functionum, nervosa in consensum trahens, quæ suo modo etiam *palpitant* (quemadmodom *arteriæ* Nota bene.

teriæ palpitante corde) quouſque, cerebrum noxia excuſſerit.

Coercitio membrorum. *Art.* 932. Non poſſum probare, quod omnes fere conſulunt, *membra ſcilicet coercenda eſſe tempore paroxyſmi*, exiſtimantes ex illa convulſivi motus cohibitione levari muſculos; ſed tantum abeſt: cum enim cohibitio hæc ſit violenta, impediatque muſculi contractionem ad terminum ſuum pervenire; quo longius eſt ab illo, eo major fit fibrarum muſculi contentio.

Barbetii ſententia.

Ratio habenda eſt cauſæ, unde oritur. *Art.* 933. Si epilepſia oriatur ex cerebri *idiopathia*, ſemper adeſt gravitas, & atrox dolor capitis, item ſenſuum debilitas, ſtupor, faciei pallor, & inſomnia turbulenta; ex *ſympathia* ventriculi, ii in præcordiis & circa orificium ventriculi dolorem, corroſionem vel diſtentionem ſentiunt, præſertim jejuni, & difficillime inediam tolerant; paroxyſmum ſemper antecedunt nauſea, dolor, & palpitatio cordis, animique deliquium; ſolvitur autem paroxyſmus cum vomitu bilioſorum, aut pituitoſorum, acidorumve humorum: Si ex *utero*, circa lumbos, & pubem dolores, & ſimul capitis acerbi cruciatus percipiuntur.

Curatio. *Art.* 934. In hoc morbo curando omnibus fere antecellunt *flores ſalis armoniaci* & *ejuſdem ſpiritus*, qui eſt valde volatilis & penetrantiſſimus, item prodeſt *cinnab. nativ.* præmiſſis univerſalibus. Hauſtus ſequens bis in die exhibitus puellam ab hoc malo liberavit; ℞. *Sapon. Hiſpan. albiſſ.* ʒß. *eoque ex lact. vaccin.* ℥iij. bibatur tepide.

Pitcarnii ſententia.

Art. 935. In epilepſia vel paralyſi poſt *vomitum* reperitum, & *veſicantia* detur tinctura antiepileptica ſequens (junioribus vero exhiberi debet *mercurius* & juſculum cum *lumbricis terreſtribus*) ℞. *Rad. valerian. ſylv. dictamn. alb. ana* ʒvj. *caſtor. ſterc. columb. ana* ʒß. *viſc. quercin.* ʒvj. *cinnam. ſum. roriſmarin. ana* ʒß. *ſol. ſen.* ℥ij. *jalap. turpeth. ana* ℥ß. Infunde frigide per dies x. in vin. alb. Gallic. ℔. viii. colaturæ add. *pulv. cran. humani ungul. alcis ana* ʒij. *ſachar.* ℥iv. *cui* Pitcarnii tinctura.

immi-

immisce rite ol. succin. ℈iv. & *spir. castor.* ʒij. *dos.* ʒiv. Expedit hanc tincturam *purgantibus* orbam exhibere in *paralytici*; declinante morbo; expedi etiam ægros, post membra affecta ad ignem liberaliter & strenue perfricta, *aquis frigidis* immergere

Harrisiti sententia.

Art. 936. ℞. *Lumbric. terrest. præparat.* ℥j. *cran. human. præparat.* ʒij. *cardamin. min.* ℈ij. m. f. pulv. in chart. xij. distribuend. Sumebat epileptica unam bis in die in coch. julap. cephalic. sequent. superbibebatque ejusdem coch. iij. ℞. *Aq. ceras. nigror. flor. tiliæ ana* ℔j. *pæon. comp.* ℥ij. *tinctur. castor.* ʒij. *syr. pæon. comp.* ℥ij. m. f. julap. sed quia tantam pulveris nauseabundi quantitatem ventriculus fastidiebat, paulo post sing. doses *elix. propriet. dulc. gutt.* xxx. sacchar. tantillo instillat. insuper mox deglutiebat: atque hac methodo curata est puella epileptica, postquam plurima alia incassum tentavit. Pulvis specificus.

Farrago sententiarum.

Art. 937. Spuma circa os, & involuntarius seminis, urinæ, & excrementorum alvi exitus, non sunt Epilepsiæ signa necessaria, sed tantum vehementis morbi, propterea dicebat *Rhazes*, quodsi suma superveniat, & semen, aut urina, aut alvi excrementa egerantur, tunc passionem esse graviorem. Saliva enim spumosa etiam in aliis affectibus, ubi nervi pneumonici, aut contrahuntur, aut a functione sua obeunda inhibentur, non raro succedit. Signa equivoca.

Art. 938. Infantes quibus crustæ scabiosæ in capite superveniunt morbis Epilepticis raro corripiuntur. Epilepticos fieri Melancholicos, & vicissim asseruit Hippocrates. Si in hoc morbo mens læsa est, & nervorum facta resolutio, Medicinæ locus nullus adest. Utile item est observare num semper, eo tempore quo infans corripitur Epiplesia, matri fluant menses necne: Nam hic morbus cum alias sit difficilis, tum hoc ipso mirabilis prorsus medentibus visus est, quod nova in primis, plenaque Luna soleat recurrere. Regit, inquit *Galenus*, Luna in Epilepticis periodos. Prognosis.

Casus. *Art* 939. Vidit *Thom. Bartholinus* puellam Epilepticam habentem in facie Maculas, quæ pro varia Lunæ Phasi tam colore, quam magnitudine variæ erant. Tantum, ait ille, corporibus nostris cum cœlo commercium; sed videnda sunt quæ de Imperio Solis, & Lunæ edidit *Mead*.

Art. 940. A decimo quarto ætatis anno usque ad vigesimum aut vigesimum quintum non nisi duos Epilepticos sanitati restitutos fuisse, ab eo tempore, quo praxim exercuit, observavit *Hildanus*. Epilepsia quæ infantes ultra sextam hebdomadam corripit, lethalis est: alio vero tempore periculosa, quæ Virgines ante pubertatem adhoritur, menstruis erumpentibus ut plurimum desinit. Incurabilis est quæ noctu cum tremoribus adhoritur: ita etiam, quæ subinde in Maniam abit, ait *Avicennas*. In juvenibus eadem sponte sua definit ex ætatis, loci & regiminis mutatione, ait *Hippocrates*, quare non raro, qui ab ea exercentur septimo mense, septimo anno, & post decimum quartum nullis etiam adhibitis remediis convalescunt. Hic morbus alias longus esse solet, & a vigesimo quinto ætatis anno usque in diem hominis supremum perseverat, neque vitæ periculosus est, tametsi interdum, recens est, crebris, gravioribusque accessionibus hominem tollat, Illud etiam non perperam animadvertendum est, prægnanti fœminæ si morbus accessit, hunc, facto partu, solvi: & si quid inde vitii fœtus traxit, id magna ex parte conquiescere, ubi editus in lucem infans protinus evomuerit, multumque ejiecerit aquosi excrementi: sin minus manere morbum.

Aliæ Prognoseos.

Art. 941. In curandis Epilepticis habendus est respectus causæ morbum producentis, & si purgandus est æger, id debito intervallo ac accessionibus faciendum: ne ex irritatione remediorum paroxysmi augeantur. Genericæ tamen indicationes sunt 1. ut corrupta corporis fermenta evacuentur: 2. ut quæ evacuari nequeunt corrigantur. 3. ut contrahantur aut laxentur solida nimis laxa aut tensa, quousque ad naturalem tonum restituantur. Ut vero congrua remedia hiis indicationibus satisfacientia seligantur, adeundi Scriptores, qui ex professo de hoc morbo egere. Interea irritum non erit observare, quod in contumacioribus Epi-

Indicationes & curatio.

Epilepsiis Vomitoria etiam repetita non sunt negligenda, sine quibus nullam Epilepsiam curari *VVedelinus* testatur. Cavendum ne cinnabarinis salia cum primis fixa misceantur, ne mixtura Mercurio sublimato similis hinc emergat, & convulsiones augeat, & quia spirit. sal. armoniac. lac infantum in ventriculo coagulat, in eorum Epilepsia tractanda ab ejus usu caveto. Nota bene.

Art. 942. Epilepticus, remediis aliis minus proficientibus, *super mare naviget ad nausea, & vomitum excitandum*, idque aliquoties reperat: & deinde deambulet, horis tribus, quatuorve quotidie, per integram septimanam, vel diutius, in *sulco immediate post aratum humum, versans in agello annis aliquot feriato*. Dicet aliquis authorem pro certo insomniis ludificari; quanquam hoc credat, experiri licet, nec fortasse facti pœniteat.

Art. 943. Ultra omnia, ad morbum caducum curandum, & penitus eradicandum valet *diæta lactea* ab aliis quibuscunque obsoniis, & potulentis omnino abstinendo; ut ex insigni historia *Medici*, *Noviomagi* non multo pridem degentis, isto modo curati docemur. Vid. *Cheynei* Tractat. de Arthritide, p. 103. &c.

Art. 944. Causa proxima omnis Epilepsiæ exquisitæ semper est nimia cerebri in nervos motorios, nulla in sentientes actio. *Boerhaave*. *Melancholici* fiunt aliquando Epileptici & contra. Epilesia (inquit *Hippocrates*) *pituitosis* quidem contigit, minime vero *biliosis*. *Crato cinnabarim nativam* tanquam Epilepsiæ *magnetem* commendat, hoc modo exhibitam; ℞. *Cinnab. nav. opt. subtilissime trit.* ℥j. *coral. rub. præparat*, *margar. præpar. ana* ℈j. *croc. opt.* ʒj. *fol. aur.* N. xv. f. pulv. subtilissimus, dos. ʒj. cum julap. cephalic, *Succus rutæ* multum laudatur ad epilepsiam: ideoque ejusdem *extractum* iisdem pollet viribus, & commodius sumi potest. Electuarium Peruvianum Epilepticum *Fulleri* est præstantissimum, & certissimum Antitepilept., uti experientia me docuit (inquit *Fuller.*) Post debitas *evacuationes* adultis dosis sit ʒj. mane, & vesperis per 3. vel 4. menses, & postea per triduum vel quatriduum ante *novilunium & plenilunium*, *morbos Epilepticos*, *hystericos*, *& choream Sancti Viti penitus eradicat*. In morbis hujusmodi convul- Remedia varia. Alia medicamen.

vulsivis ægrotis *prædictum electuarium* frequenter exhibui & (libenter agnosco) raro frustata fuit spes mea. Eximiæ vires *radicis valerianæ sylvestris* a Fabrio Columna prædicatæ, & a Riverio memoratæ; experientia M. Marchant denuo confirmatæ sunt. Memoir. de l'Acad. Vol. x. p. 430. Cortex *Peruvianus* (inquit *Colebatch.* in Dissertatione de Visco) non certius febri intermittenti, quam *viscus arboreus* Epilepsiæ, choreæ Sancti Viti, & morbis universis convulsivis; etiam asthmati convulsivo (& si heic, tussi convulsæ) medetur. Dosis in substantia adultis ad ʒß. vel ultra forma boli sexta quaque hora superbibendo haust. infus. fortis ejusdem plantæ. Si singulis unciis pulveris visci addatur drachma *asæ fœtidæ*, medicamentum efficacius evadet. *Operæ pretium esset procul dubio, vires* humoris mucilaginosi baccarum *in his affectibus tentare: Valde enim probabile est vim eandem, si non superiorem, eo inesse; & forsan esset medicamentum minus nauseabundum. Præter jamdicta medicamenta, sequentia etiam quandoque præscribentis intentioni quadrare possunt, viz. aurum fulminans, aurum Mosaic. pulvis ad guttetam; sp. C. C. succi. nat. Elect. cephalic. elect. epileptic. tinctur. epileptic. & infusum cephalic. Fulleri. Elect. epileptic.* & *emulsio pæon. Batean.* &c.

Viscus arboreus

CHOREA SANCTI VITI.

Chorea S. Viti.

Art. 946. Chorea sancti Viti a Germaniæ loco, *S. VVeit* dicto, ubi sacellum sancto Vito dicatum adest, nomen accipit, quo loco verno tempore juvenes utriusque sexus saltandi gratia convenire solebant, & saltare more enthusiastico; atque ibidem interdum hoc morbo correpti erant.

Sydenhami sententia.

Ejusdem descriptio.

Art. 947. Chorea sancti Viti est *convulsionis* quædam species; pueros puellasve a decimo ætatis anno ad pubertatem invadens, prodit se claudicatione, vel instabilitate alterutrius cruris, quod æger post se trahit fatuorum more; manum ejusdem lateris, vel pe-

ctori vel aliæ alicui parti applicatam nequit continere in eodem ſitu horæ momento, ſed in alium ſitum; & locum convulſione diſtorquebitur, quicquid æger contranitatur. Antequam poculum ad os poſſit adducere, mille geſticulatione, circulatorum inſtar, exhibebit; non enim recta linea ori admovet; ſed deducta à ſpaſmo manu, huc illuc aliquamdiu verſat; donec tandem forte fortuna labris propius apponens liquorem de repente in os injicit, & valide haurit; dedita tanquam opera; ut ſpectantibus riſum moveret.

Art. 947. Ad curam rite inſtituendam *vena eſt ſecanda*; & poſtridie exhibe *potionem purgativam communem*, & veſperi *hauſt. paregoric.* poſtea ſanguis iterum extrahatur, & ad *catharſin*, uti prius, æger revertatur, & ad tertiam, quartamve vicem; ſi vires ferant: diebus purgatione vacuis ſequentia exhibeantur; ℞. *Conſerv. abſynth. Rom. flaved. aurant. ana* ℥j. *anthos* ʒj. *theriach. Androm. vet. nuc. moſcat. condit, ana* ʒiij. *zinzib. Condit.* ʒj. *ſyr. e ſucco citr. q. ſ.* f. elect. de quo capiat quant. N. M. mane & hora 5. pomerid. ſuperbibendo vin. ſequent. coch. v. ℞. *red. pæon. enul. campan. imperator. angelic. ana* ʒj. *fol. rut. ſalv. beton. chamædr. marrhub. alb. ſum. mit. centaur. min. anam.* j. *bacc. junip.* ʒvj. *cor. aurant.* ij. infunde frigide in vin. canarin. ℔vj. coletur uſus tempore: ℞. *Aq. rut.* ℥iv. *epileptic. Langii, brion. comp. ana* ℥j. *ſyr, pæon.* ʒvj. m. f. julap. cap. coch. iv. ſing. nocte hora decubitus inſtillando *ſpiritus C. C.* viij. applicetur plantis pedum emplaſt. e *caranna*. — Cura.

Art. 948. Ob recidivæ motum pertundenda eſt vena & purgandus æger aliquoties ea ipſa anni ſequentis tempeſtate (vel paulo ante) qua morbus invaſit. — Ad recidivam cavendam.

Art. 949. *Ipſe vidi puella duas hoc morbo affectas diutius ſaltitantes, tanquam lyra agitatas, cum mentis quadam alienatione pro tempore; has curavi cum* expreſſione millepedum, & cortice Peruviano *præmiſſis* venæſectione, & leni cathartico. *Exemplum hujus affectus ſingulare habet* Solenander, conſil. med. p. 310. Electuarium Peru. epileptic. Fuller. *vim habet egregiam ad hunc morbum* — Curatio ſingularis.

do-

domandum. Pater prædictarum puellarum, qui clericus *erat, filias ſuas* incantamentis, vel veneficarum malis artibus *revera affici perſuaſum habuit, nec ab iſta opinione abduci potuit. Rem vero longe aliter ſe habere ex eventu luculenter patuit; antedicta enim remedia* obſeſſionem *iſtam protinus comminuerunt, quæ* precibus & lacrymis *reſpuerat obtemperare.*

FASCINATIO.

Faſcinatio. *Art.* 950. *De Faſcinatione in praxi mea nihil experientia didici, quodcunque & quotcunque de ea vulgo perhibentur, neque credo ullos morbos a veneficiis ſuſcitari: ideoque de medicamentis, & curatione eorum ſollicitum eſſe non eſt neceſſarium. In prodigioſis vero quibuſdam morbis, ſymptomatum inuſitatorum caterva ſtipatis, medicamenta* vermifuga, *item, illa quæ* epilepſiæ vel ſuffocationi uteri *medentur, vel* flatus diſcutientia, *utpote etiam quæ naturaliter repugnant diſpoſitionibus illis in corpore, quibus diabolus ad præſtigia ſua abuti poſſit, (uti credunt Theologi) ſemper locum habent.* Curatio.

ANIMI MORBI.

Art. 951. Qui laborant animi pathemate corripi potiſſimum ſolent morbis *ventriculi*, ut inter cæteros obſervare licet in mœrentibus, qui conqueruntur: primo de languore ventriculi, mox vero de *inappetentia*, oris amaritie, & ſiti circa horas matutinas, cruditatibus acidis & nidoroſis, flatibus & tenſionibus hypochondriorum, aliiſque læſæ chyloſeos malis. Animæ morbi.

Morbus durante paſſione vix curabilis. *Art.* 952. Si quis morbus durante animi paſſione ægrum corripuerit ſolet interdum tamdiu durare quamdiu ipſa animi paſſio, & potius in alienæ ſpeciei morbum mutabitur, quam ægrotantem liberum relinquat.

Quomodo tractandi ſunt. *Art.* 953. Morbi ab animi pathemate pendentes blande ac leniter tractandi ſunt, a nimia remediorum copia, & vehementia quam maxime abſtinendum.

Sympto. *Art.* 954. Quando morbus aliquis remediis debite præſcriptis cedere inolit, inſolitiſque quibuſdam modis: at-

que a sui natura valde remotis progreditur, suspicandum erit de *occultis animi passionibus*. Inter solatia ægrotorum animo laborantium magnam vim obtinet *musica* (inquit *Baglivius*.) mi passionibus.

MANIA & MELANCOLIA.

Art. 956. *Mania cum melancholia talem habet affinitatem, ut non raro mania in melancoliam transeat, & initia melancholiæ frequenter maniacum quid habent, ut observavit* Dodonæus; *ideoque in eodem capitem tractandi sunt hi duo affectus.* Mania & melancholia.

Cœli Aureliani sententia.

Art. 956. In melancholia adest animi anxietas atque difficultas, mœstitia cum silentio, & odio conviventium, nunc vivendi, nunc moriendi cupido cum suspicionibus velut insidiarum sibi paratarum; item inanes fletus, atque murmura vacua, & rursus hilaritas magis post cibum cum inflatione præcordiorum, capitis gravedo, color luridus cum nigrore; aut sublividus; corporis tenuitas, virium debilitas, indigestio cum ructationibus odoris tetri, intestinorum tormina, vomitus humorum diversiculorum, & similium per podicem egestio. *Qui gravius laborant, sese vel pecudes esse vel testaceos, vel etiam vita defunctos credunt, quare alii galliaacei cantum voce imitantur, alii occurrentibus cedunt, veriti ne (testacei cum sint) diffringantur, alii cibum pertinacissime recusant, amissam esse vitam rati.* Melancoliæ dascriptio ac curata.

Riverii sententia.

Art. 957. Melancholia est delirium sine Febre, cum timore & mœstitia, & sic distinguitur a *mania*, quæ est cum furore & audacia. Ex varia melancholici humoris dispositione maxima deliriorum varietas emergit; unde alii putant se esse reges, vates, alii grana tritici, allegavit os, ceram, alii se esse canes, feles, gallos, &c. existimant, ideoque voces horum animalium imitantur, &c. Mania & melancholia quomodo distinguuntur.

Varia sunt deliria pro varietate constitutionum.

Art. 958. Varia sunt deliria in variis ægrotantibus pro majori vel minori causæ vehementia, alii enim feroci iracundia rapiuntur, & obvios quosque invadunt; & proprias vestes dilacerant, sibique ipsis interdum violentas manus inferunt. Alii vero mitiores, & pacatiores sunt, nullamque astantibus noxam inferunt, sed tantum varios sermones, & ridiculos proferunt; interdum canunt, & rident, & symptomata patiuntur, quæ in melancholia, & stultitia solent contingere. Melancholia errabunda *mense Februario* homines potissimum infestat; ægri ne horam in uno loco manere possunt, sed continuo vagantur, quo vadant nescientes.

Lycanthropia.

Art. 959. *Admirandam melancholiæ, vel maniæ speciem apud* Oribasium, *descriptam legimus, quam* λυκανθρωπίαν *vocat. Hujusmodi delirio affecti foras noctu vagantur, lupos quodammodo æmulantes, aspectu pallidi, luridi; os oculosque valde sicci, crura contusionum ac vulnerum plena; circa defunctorum monumenta ad instar* Dæmoniaci Evangelici, *plerumque versantur. Vide* Freind, Histor. Medic. p. 18.

Difficile curatu.

Art. 960. Humor melancholicus *flagellum*, *crux* aut *opprobrium* medicorum appellatur, quoniam vir remediorum eludit, solvitur interdum melancholia per fluxum *hæmorrhoidum* vel per *scabiem*; aliosve morbos *cutaneos*. Remedia in affectus hypochondriaci curatione proposita hic locum habent; ♃. *Aq. nymph.* ℔. ij. *sal. prunel.* ℥j. *camphor*, ʒ j. misce, & cum lintei complicatis admoveatur tepide siccipiti in maniacis: utilissimum quoque est *epithema ex sacchar. Saturn. & aq. spermat. ranarum.*

Quibus remediis tentanda est.

Vvilisii sententia.

Melancholici cogitabundi.

Art. 961. Melancholici in cogitando fere continuo occupantur, & inter cogitandum res pauciores quam antea solebant, animo comprehendunt, ita quidem ut sæpe dies & noctes idem objectum animo volutent, de rebus aliis, quæ interdum sunt longe majoris momenti, nihil soliciti; & etiam objecta fere omnia iis deformia, & velut sub larva apparent.

Art. 962. Hæc tria fere omnibus maniacis accidunt,

dunt, viz. 1. eorum *phantasiæ*, sive *immaginationes* cogitationum impetuosarum æstu perpetuo occupantur, ita ut varia sibi obmurmurent, aut clamando & ejulando proferant. 2. *Notiones* sive *conceptus*, aut incongrui sunt; aut sub specie falsa sive erronea ræpræsentatur. Illorum delirio *audacia* & *furor* adjunguntur; contra ac in *melancholicis*. Quomodo se habent maniaci

Art. 963. Helleborus ab *Hippocrate* in crebro præscribitur, quoniam tunc temporis alia *cathartica*, saltem in frequenti usu, vix innotuere; jam vero longe præstat *lenioribus* & *mitioribus* humores subducere. *Emetica* sequentia sunt maxime; ℞. *Sulph. antimon. a gr.* viij. *ad* x. *crem. tart.* ℈j. m. ℞. *Mercur. vitæ g.* vj. *vel* vij. *tartar. vitriolat.* ℈ſ. m. ℞. *Extract. helleb. nigr. calomel. ana* ℈j. *f. pil. cathapot.* Curatio.

Ettmulleri sententia.

Art. 964. Affectus Melancholicus seu Melancholia differt a delirio Melancholico; prior est quando homo est nonnihil mœstus & morosus, facile subinde irascitur, ipsi nihil arridit, cogitabundus est; ubi vero taliter affectis supervenit *phantasma*, constituit *delirium Melancholicum*, in quo ægri sunt timidi, anxiosi, & quasi in angustiis constituti videntur; adeoque quæcunqua vident vel audiunt, sibi pejora & periculosiora persuadent; & licet interdum rident, & læti videntur, quando putant se esse divites, &c. nihilominus non est revera hilaritas, non verum gaudium, sed potius apparens, & cum risu *Sardonico* conjunctum, transitorium, & facile succedit novus mœror; & præcordiorum anxietas, sine causa iterum rident; & parum aut nihil omnino dormiunt, sed cum terrore evigilant. Differentia melancholiæ delirio melancholico.

Art. 965. Mores animi sequuntur temperamentum corporis. Fundamentum Melancholiæ semper circa hypochondria consistet, utut remotior causa interna subinde aliunde oriatur: in quo puncto lien, & uterus incusari solent. Fundamentum melancholiæ.

Art. 966. In Melancholicis imprimis *acidum vitiosum* in primis viis abundat, hinc frequenter sunt vora-

Origo mali explicanda est. ces. Expiscanda est mali origo, an ex tristitia, est animi affectibus, vel ex sanguine Melancholico, in priori casu *pulsus* est valde obscurus; inæqualis & pene deficiens & vermicularis.

Curatio melancholiæ. *Art.* 967. In *vomitoriis* consistit radix curæ Melancholiæ, & *antimonialia vomitoria* exhibenda sunt in larga dosi. Melancholici & Maniaci odio suum habent medicum, etiam curati licet. Alvus servanda est lubrica cum *extracto hellebori & mercurio dulci*, quod est *alterativum* æque *ac laxativum*, ut etiam est *lapis lazuli*; in usum revocanda sunt remedia *antiscorbutica*, *martiata*, *acidulæ*, *saccharum Saturni* specificum habetur; *tinctura coral. confect. alkerm. ambra*, *fumaria*, *anagallis*, *hypericum*, *crocus*; *camphora*, *vinum generosum*, &c. laudantur. Emplast. ex *tacamach.* capiti raso applicetur. In delirio Melancholico *opium* nullum sortitur effectum; licet dupla aut tripla dosi propinetur, ægri *agrpyni* manent, & ferociores fere evadunt.

Maniæ definitio &c. *Art.* 968. Mania sive insania est delirium sine febre cum insigni furore & audacia, exuta quasi omni ratione; ægri pertinacissime vigilant, interdum per aliquot menses. Tres circumstantiæ sunt maxime notandæ, nempe, *furor insignis*, *robur stupendum*, & *frigoris tolerantia* plane mirabilis.

Curatio maniæ. *Art.* 969. Radix curationis consistit in validis *vomitoriis* sæpe repetitis, convenit etiam *venæsectio*, præ reliquis *radix hellebori albi* est *vomitorium* maxime proficuum, sequenti modo præparata tuto propinari potest; ℞. *rad. hellebor. alb. a* ℥ß. ad ℥j. coque in vino donec mollescat; tunc abjiciatur vinum istud, & radix in vinum aliud injiciatur, & ita per noctem relinquatur in loco calido sine coctione tamen, postea coletur expressione levi vel forti, prout magis vel minus validum postuletur, vires sunt optimæ, nec unquam satis laudatæ; *nitrum crudmu* & omnia *nitrata* summe conveniunt, remedia pro cura *melancholiæ* hic quoque locum habent. Immersio subitanea in *aqua frigida* quandoque prodest.

Meadii ſententia.

Art. 970. Quoad curam inſaniæ ſeu Melancholici vel Maniaci delirii illud ante omnia Medicum conſiderare oportet, quas exinanitiones fere poſſit æger: ſiquidem omnibus fere modis demenda eſt materia, modo vires id ſinant; ſin illæ ſint imbecilles, cibis idoneis, & medicamentis primum confirmandæ erunt, uſque dum pati medicinam tuto poſſint. Nam haud raro evenit, ut nimium exhauſtis humoribus, furori ſuccedat inſanabilis animi dejectio, & melancholia; qua oppreſſus æger in perpetui anxietatibus, & mæſtitia viam tranſigit, heu! nimis ut plurimum longam. Diutiſſime enim magna ex parte vivunt. Modi autem præcipui, qui demendæ hujus morbi materiæ conveniunt, ſunt ſanguinis miſſio, vomitus, alvi purgationes, & urinæ fluxus. De hiſce igitur ſingulis aliquid proponam. *Obſervanda pro curatione.*

Art. 971. Sanguis commodiſſime detrahitur, aut ex brachio, aut ex vena jugulari, interdum etiam per cucurbitulas occipitio inciſo admotas, nimirum ſi quando capitis dolor urgeat, aut ultra exhauriri per venas ſanguinem vires minime patiantur. *Phlebotomia.*

Art. 972. Vomitus optime excitatur vino Ipecacuanhæ in infirmioribus; in robuſtioribus vero tinctura veratri, aut vino antimoniali. *Vomitoria.*

Art. 973. Alvi dejectiones moliri, commodiſſimum eſt helleboro nigro; aut infuſo ſennæ adjuncta tinctura Jalapii, aut denique aloe ſi forte menſium vel hæmorrhoidum ſuppreſſio præceſſerit. Has omnes inanitiones per vomitum, & per alvum frequenter repetere ægrum oportet; ita ut per vices aliæ aliis interponantur. Neque illud addere alienum eſt, valentiora plerumque remedia requirere hunc morbum, cum nervi haud facile hic irritentur. *Catharſis.*

Art. 975. Majoris autem momenti eſt, quam vulgo exiſtimatur, per renes depletio, præſertim cum furor conjunctum habet febrilem ardorem. Melancholicis enim parum prodeſt, quos ut plurimum nimis largum urinæ profluvium ſolicitat. Diuretica autem hic aptiſſima ſunt ſalia ex lixivilis herbarum crematarum *Diuretica.*

parata, & sal diureticus dictus; quorum alterutrum per vices exhibere licebit, idque portione satis larga.

Vesicatoria. *Art.* 975. Cum illis, quæ morbum minuunt; adnumeranda forsan videbantur Emplastra vesicatoria capiti admota; quæ tamen nimia irritatione nocere potius, quam juvare sæpe deprehendi. Magis conveniet veterum more caput ad cutem tondere; deinde aceto, in quo rosar. Flores, aut hederæ terrest. folia infusa sint, frequenter fovere, ac madefacere; item setaceum, quod barbara voce chirurgi appellant, sub occipite ponere. Illud autem hoc modo efficitur.

Setaceum *Art.* 976. Funiculus ex filis sat multis sericeis acus foramini inditur; dein, facta perforatione subter cutem transversus conjicitur, sic ut spatium duorum fere digitorum comprehendat; tum per aliud, cuspide acus factum vulnusculum educitur. Illinendus autem est unguento aliquo digestivo, & quotidie movendus, quo ex ulcere pus exeat. Nihilominus tamen in longo morbo vesicatoria interdum proficiunt.

Diæta. *Art.* 977. Dum hisce modis noxii humores expellantur, iis etiam remediis pugnandum est, quæ corpus immutant, Diæta tenuis esse debet, ex jusculis maxime farinæ avenæ, aut hordei; & cibis ex media materia. Alendum enim corpus est, ne vires deficiant, & detractionibus necessariis ferendis impares evadant.

Resina & gummata de obstruentia. *Art.* 978. Medicamenta plurima apud auctores, tum veteres tum recentiores, commendantur; quorum alia maniacis, alia melancholicis conveniunt; utraque autem eo collimant, ut bilem corrigant; quæ acris primum, deinde viscida, & picis instar atra fit. Quin & sanguinis ipsius habitus in hoc morbo crassus est, & tenax, nigroque colore; unde incisa cadavera cerebrum siccum, & tantum non friabile, sanguinisque canales atro, ac lento curore distentos ostendunt. Illud autem animadvertere & usu erit, pleraque quæ ad humorum vitium emendandum apta sunt medicamina, vi aliqua exilissimos glandularum meatus aperiendi, & subtilissimos liquores e corpore propellendi pollere. Hujus generis sunt gummi graveolentia, in primis asa fœtida myrrha, castoreum Russicum, & camphora; qua vi etiam anodyna pollere, & certius tutiusque quam lapsum

psum opium, somnum arcessere, nonnulli auctores experti affirmant. Melancholicis etiam convenientissima sunt quæcunque ex ferro parata. Plurimum denique juvat, in furoribus præsertim, ægrum balneo frigido frequenter immergere. Capiti enim, ut monet *Celsus*, nihil æque prodest, atque aqua frigida.

Art. 979. Alia ratione maniaci alia melancholici continendi sunt; illorum enim reprimi audacia debet, horum spes excitanda, erigendusque animus. Neque tamen illos, qui violentius se gerunt, asperioribus onerare coercitionibus, & verberibus multare, necesse est, cum satis sit vincire, meticulosi enim sunt, ut jam dixi, omnes, & cum per tempus aliquod superatos se senserint, manus facile dant in posterum, neque vel sibi, vel aliis vim inferre audent. Regimen

Difficilior res est cum iis, qui aut cum nimia tristitia, aut nimia hilaritate desipiunt, quorum animis, pro cujusque natura medicum se accommodare necesse est. Aliorum igitur risus intempestivus objurgatione, & minis prohibendus est; aliorum tristes cogitationes discutiendæ, ad quod symphoniæ, & ludi, quibus olim delectabantur, multum sæpe valent. Et musica quidem, quomodo corpus pariter ac animum afficiendo juvet, jam olim explicui. *Mechenical account of poissons Essay*: sive *Tractat. Mechan. de venenis*.

Art. 980. Illud autem perpetuo servandum est, ut imaginibus, quæ diu occuparunt, aliæ contrariæ menti adferantur, quo novis cogitationibus paulatim se assuescant; Ut enim in corpore, morbo, aut exercitiis fracto, imperanda est quies, & laboris intermissio, sic animum a vanis, quas accepit, speciebus omnibus modis abducere oportet. Id autem consequemur, si ad ea, quæ diversis motionibus exercent, convertamus. Idcirco in falsis timoribus, qui longum inhæserunt, veris periculis terrefacere, & pavorem incutere, nonnumquam prodest. Hi autem veri terrores falsorum istorum natura dissimiles esse debent, ut mentem diverso modo exagitant. Mens enim quiescere nescit, curis vero, & solicitudine vacua esse potest, & mutatio idearum pro oblectamento, & studiorum intermissione est habenda; Imaginationes corrigendæ.

pariter ac membrorum musculi, uno aliquo labore fatigati, ad alias actiones conversi refocillantur.

Exercitationes jubendæ. *Art.* 981. Corporis exercitationes nunquam negligendæ sunt. Ambulare, equo vehi, pila, globis, ludisve similibus uti, natare, quin & terra marique peregrinari, multum juvat, hisce enim tum fabricæ universæ robur confirmatur, tum assidua rerum objectarum permutatione mens ad se rediens sapere discit.

Anodina. *Art.* 982. Anodyna medicamenta ad somnum arcessendum rarissime in hoc morbo juvant; in magnis tamen animi terroribus, aut ubi per longam solicitudinem, vel tristitiam, pervigillo fatigatus est æger, illa experiri non alienum est. Neque tamen diu in his persistendum; non raro enim etiam, cum somnum inducant, expergiscitur laborans terrificis imaginibus gravius, quam antea tentatus.

Prognosis. *Art.* 983. Nullo in morbo major de iterato in ægritudinem lapsu est metus, quocirca, quæcumque posuimus auxilia, sive ad medicinam, sive ad diætam, & vivendi morem pertinent; ea omnia etiam, cum jam convaluerit æger, ad satis longum tempus per intervalla in usum revocari debent.

Farrago sententiarum.

Insaniæ species. *Art.* 984. Insaniæ duo genera describunt Auctores; quorum utrumque est constans error mentis sine magna febre; alterum cum furore, & audacia; alterum cum tristitia & metu; quorum illud *Maniam*, hoc *melancholiam* appellant. Hæc autem gradu tantum, ut plurimum, differunt. Melancholia enim nunc citius, nunc tardius in maniam sæpissime transit; & remittente furore, gravior fere reddit tristitia: hinc furibundi omnes sunt timidi, & pusillanimes. Id quod in curationibus observasse, permagni usus est.

Quædam causæ. Hæmorrhoidum, aut catameniorum fluxus cohibiti, aut ulcera cacoethea suppressa, versus hunc morbum disponunt.

Signa quædam. *Art.* 985. De Maniacis observare est: hæc triba illis fere omnibus esse communia. 1. Eorum phantasias,

sive imaginationes cogitationum impetuosarum æstu perpetuo occupari, ut dies & noctes varia sibi obmurmurent: 2. Notiones sive conceptus incongruos esse, & sub specie falsa, sive erronea eis repræsentari: 3. Illorum delirio audaciam, & furorem adjungi secus ac in Melancholicis, in quibus timor, & tristitia vigent.

Admirabile est in Maniacis universi corporis robur, quo fit, ut nulla vi cohiberi aliquando possint, aliquando validioribus vinculis illigati ea proscindant. Asserit *Fernelius* se Maniacos vidisse, qui per solidos quatuordecim menses nunquam dormiverint. De hac re dubitat *Bellini* sed *Boerhaavius* se hoc in Maniaco vidisse testatur. Raro item conqueruntur Maniaci de frigore, & una ex præcipuis Maniæ circumstantiis est frigoris tolerantia incredibilis.

Melancholici non una tantum insaniæ specie laborant; sed aut venenum, ne sibi detur, suspicantur; aut hominum consuetudinem perosi in solitudinem aufugiunt; aut ad superstitiosam religionem convertuntur; aut lucem hanc, vitamque odio prosequuntur. Verum si quid interdum ex animi angore laxamenti habeant, exhilaratio voluptasque plurimis advenit, qui exinde in Maniam seu furorem præcipitant. Furoris item species infinitæ sunt, inter quas ea datur, qua laborantes propria membra dilacerant, pia cogitatione, Diis suis tanquam id postulantibus, gratificantes. *Aretæus*.

Art. 986. Insania quæ cum risu est tutior, quæ cum studio, pejor. Mania licet affectus sit periculosus, & sanatu molestissimus, per se lethalis non est; & lætitia plus justo Melancholicis superveniens, Maniam portendit. Boni ominis sunt utroque morbo evacuationes quælibet, dummodo copiosæ fuerint, per sudorem, urinam, alvum, hæmorroides, uterum, nares &c. Salutares etiam sunt febres Tertiana, vel Quartana, nec non scabiei, aliorumque cutaneorum affectuum eruptiones. Viri sane furore, & Melancholia corripiuntur; rarius autem sed deterius mulieres furiis agitantur, inquit *Aretæus*. Prognosis.

Art. 987. Quantum ad violentas contorsiones inquit *D. Doudon* in additionibus ad hunc Auctorem Cap. 3.

§. 22.

§. 22. & elevationes corporis per aerem a terra, quæ de *Energumenis* atque *Exstaticis* narrantur, nos easdem explicare possumus, animadvertendo in omnibus ferme corporis partibus fibras motrices ita contrahi posse, ut innumeras motuum compositiones secundum quamcumque directionem membra ducendi aptas, edant, quibus solidarum partium conatibus si diversas alterationes addas, quas humores recipere possunt, facile intelliges, totum corporis volumen tantis agitatum e lateribus atque etiam ob humorum rarefactionem, a quibus penetratur, multum de propria gravitate amittere posse, atque hinc aliquandiu crassiori aere levius evadere, per quem ascendere, inde observabitur. Nos vero paucis explicationem hanc refellimus observando differentiam gravitatis specificæ corporis gravioris in liquidum longe levius demeri nullis artuum vibrationibus, & contorsionibus imminui posse, atque adeo cum plus quam mille vicibus gravius sit hominis corpus aere, in quo demergitur, oportere, ut sponte sua per eumdem aerem ascendat, volumen plus quam mille vicibus majus obtineat, absque prioris massæ augmento. Hujusmodi enim imminutiones gravitatis absque congruo incremento voluminis naturæ legibus repugnant.

Farrago sententiarum.

Sectio Cadav. *Art.* 988. De horum affectuum *origine*, *incremento* & *ætiologia* videatur *Boerhaave*. In sectis cadaveribus Mania demortuis (inquit D. *Shavv.*) nihil alienum a sanorum corporibus invenitur, nisi forsan *induratio meningis cerebri exterioris*, quæ probabiliter ejusdem oscillationes liberas plurimum immutat, & interturbat unde spirituum animalium distributio valde enormis ac perturbata evadit.

Art. 989. Succus *hederæ terrestris* intus sumptus ad

Remedia varia. ℥ij. vel iij. singulis diebus valde commendatur ad hunc morbum vincendum, item linimentum ex *eodem succo* confectum quo caput rasum inungitur, curam promovere creditur. Specifica duo simplicia adeo deprædicata sunt *hypericon* (*Fuga Dæmonum* dictum) & *anagallis*. *Angelus Sala* pro arcano habuit tinctu-

ram

m *hyperici*, & aliquando cum careret tinctura, de-
xit *summitates* ejusdem in vino Rhenano & cere-
ia tenui, atque utiliter propinavit. Decoctum *ana-
llidis flore purpureo* (dos. ℥iv. ter in die) præmisso
ns semel *vomitorio* tanquam specificum commendatur
Ettmullero, *Hartmanno*, *Vvillisio*, *Senerto*, *Quer-
tano*, &c.

Art. 990. Sequens emeticum, quod fortissimum est, Alia.
hospitio mente captorum frequenter propinatur ℞.
rc. fol. asari ʒvj. *vel* ʒj. *aq. card. ben.* ℥ij. *oxymel,
illitic.* ℥ß. *m. f. potio*. Pharm. pauper.

Cerevisia melanagoga.

℞. Rad. hellebor. nigr. ℔ß. jalap. ℥vij. hermodact.
ß. coq. in cerevis. nov. cong. xxiv. ad cong. xviij.
dendo sub finem coction. sen. alexandr. ℔ij. rad. rha-
rb. ℥vj. tart. alb. ℥iv. sem. coriandr. ℥vj. rad. liqui-
:. limatur. chalyb. ℥iv. fol. cochlear. hortens. M. iv.
laturæ add. fermentum.

Cerevisia ad Melancoliam.

℞. Fol. marrhub. alb. m. iv. coq. in cerevis. nov.
ong. vj. ad cong. iv. cola & in doliolo suspendatur
cul. seq. ℞. Rad. chin. nodos. pæon. mar. ana ℥ij.
olypod. ℥j. lapath. acut. ℥iij. raphan. sylv. ℥. x. fol.
ng. cervin. m. iij. summit. hyperic. p. vj. cort. fra-
in. ℥iv. bacc. junip. sem. dauc. ana ℥j. rasur. stamni
in nodul. ℥iv. ferri rubiginos. ℔j. includ. omnia in
accul. &c. *Pil. de lapide laxuli*, *flores salis armo-
iaci martiati*, &c. sunt remedia proficua. Nescio an
ires camphoræ, Regiæ societati a D. Kenier sesquian-
o abhinc communicatæ, ad hos contumacissimos af-
fectus expurgandos ulterius tentatæ fuerint, necne.
Dosis in his casibus est semidrachmam omni nocte, præmis-
is universalibus, & aliis remediis cephalicis & alte-
rantibus non penitus neglectis. Philosoph. Transact.
N. 400.

HY-

HYPOCHONDRIACA & HYSTERICA affectio.

Quæ secundus gradus Melancholiæ est.

Hujus morbi natura & diagnosis.

Art. 991. Quando humor atrabilarius: qui perinde est ac pars illa sanguinis, quæ dissipatis mobilioribus crassa, pinguis, atra & terrestris relinquitur ab encephali vasibus ubi in Melancholia, aut Mania accumulabatur, ad viscera abdominalia transfertur ibique hæret, tunc alio nomine morbus Hypochondriacus vocari solet, quia atra bilis magis densa atque tenax reddita eam in primis abdominis regionem occupat, ubi hepar, lien, ventriculus, pancreas &c. locantur. Quare ponderis gravantis sensum, & anxietatem ægri circa hæc loca sentiunt, maxime a assumptis cibo potuque, & anxietas adeo molesta est ut ipso dolore intolerabilior quandoque adigit miseros, ut ærumnosæ vitæ pertæsi, violentas sibi manus inferant. Tum ex læsa digestione, acida acrimonia, ex cibis male concoctis genita, famelicos facit ægros, qui tamen ab assumptis cibis quam maxime gravantur; Hoc cum eo *Hippocratis* congruit: *Neque sine cibo esse, neque copiosum cibum devoratum ferre potesti. Verum cum jejunus fuerit, viscera mussitant, & salivæ acescunt, quum vero quidquam aderit, pondus in visceribus &c.* Iidem simul pallidum, flavitum, immo & fuscum faciei colorem referunt, observante *Aretæo*: *corporis quoque habitus in pejus labitur; colore fœdo ex atro viridique commixto tingun tur, nisi inferius bilis descendat atque exeat, sed quoquoversum, per corpus cum sanguine diffundutur.*

Sydenhami sententia.

Hypocondriaca, & hysterica affectio.

Art. 992. Hypochondriaca & hysterica affectio est morbus frequentissimus, paucissimæ quidem fœminæ vel viri sedentarii ab illo penitus immunes sunt. symptomata, aliorum pæne omnium morborum æmulatur, quamcumque enim corporis partem insederit,

sym-

mptomata qualia ei parti competunt, statim pro-
.cit. In capite *Apoplexiam* facit, quæ similiter
miplegia solvitur; Spasmos horrendos gignit *epile-*
'a similes, paroxysmum hystericum proprie dictum
ciens, vulgo *uteri strangulatum Cephalalgiam* in-
lerabilem excitat, *clavus hystericus* nominatur, ut
lorem transverso pollice possis contegere: *Palpita-*
nem cordis præcipue *chlorosi* laborantibus concitat.
iquando (sed rarius) pulmones obsidet, & *tussim*
citata fere continuam sive expectoratione *Dolores*
licos & iliacam passionem nonnunquam æmulatur,
interdum *ictero* paroxysmus solvitur; hoc genus in
minis laxiori corporis habitu præditis locum habet;
salute plerumque desperant. Paroxysmum *nephry-*
um aliquando mentitur. In ventriculo *vomitum*,
intestinis *diarrhœam* efficit, sine dolore tamen.
rtes externas non raro occupat dolore: præcipue in
rso, aliquando tumore maxime cruribus & tibiis:
nores ab *Hydropicis* discriminantur, eo quod majo-
sint tempore matutino, & vestigium digiti impres-
non retineant. *Dentes* etiam interdum afficit. Do-
em in dorso certo certius persentiscunt, quotquot
affectu tanguntur. Externarum partium *refrigera-*
his omnibus quasi viam sternit, & plerumque no-
finito paroxysmo dispellitur. Adhuc in fere omnin
spirituum dejectiones & subsidentiæ, risus & la-
mæ sine ulla [illegible]. Et postremo (quod tristis-
um est) magis *animo* ægrotant quam *corpore* hoc
do afflicti. Urina limpida & magna quantitate ex-
nitur; quod signum est *pathognomonicum*. Ptya-
nos nonnunquam eo gradu laborantes afficit, ut
rcurio delibutos facile credere. *Flatus nidorosos*,
c *acidos* eructani, atrocissima *animi pathemata* in
i fovent.

Art. 993. Causæ *procacarcticæ* sunt vel vehemen- Causæ.
res corporis motus, vel etiam multo sæpius vio-
tæ quædam *animi commotiones* a repentino aliquo
iræ, sive doloris, & similium passionum insultu.
usa efficiens est [illegible] spirituum animalium. *Se-*
ndum mentem quorundam pathemata, vapores
lgo dicta, alterutro; tanquam causa immediata,
damento niti, viz. nimis titillante, vel mole-
stio-

ſtiore quadam ineffabili ſenſatione *præter modum partes illinc irritante, vel hinc vellicante*; *unde ſecretiores evadunt valde impares & male comparatæ.*

Art. 994. Præcipua indicatio curativa ſanguinis corroborationem indigitat; ideoque poſt debitas *evacuationes* (ubi indicantur) *chalybeatis, amaris, corroborantibus* & *volatilibus* cura perficienda eſt. Chalybeat: fœminis quandoque magnas tum animi tum corpori pertubationes inducunt; in hoc caſu exhibe *laudan liquid.* guttas aliquot ſing. nocte in *aq. aliqua hyſterica. Aquæ minerales* omnes chalybis præparatione longe ſuperant. *Limaturæ ferri crudæ* in robuſtis corporibus cum majori fructu exhibentur, quam quævi præparatio. Aqua communis impregnata *ferreis clavi & calceis equinis*, &c. medicamentoſa evadit æque a *aquæ minerales*. Inter bibendum *aquas ferreas*, aliquod ſymptoma gravius acciderit, quod potatior aquarum referri poteſt, tunc ab iis abſtinendum, do nec ſymptoma iſtud evanuerit: in earum uſu ad ſe ſeptimanas ad minimum perſeverandum eſt; *zingibe conditum, & ſemina carvi ſaccharata* ad ventriculu calefaciendum ſunt ſubinde ſumenda, dum *aquas* bi bunt. *Theriaca Andromach.* & *vinum Hiſpanicu* multum laudantur. *Cortex Peruvianus* in hoc morb eximias vires obtinet, præſertim fœminis, quæ ſpa mis afficiuntur, ut & *diæta lactea* in *colica hyſterica. E quitatio* uſus eſt eximii. In paroxyſmo ad fœtida cor ſugiendum eſt, quæ ſpiritus in ordinem compellunt quæcunque fœtent huic intentioni inſerviunt. In do loribus vehementioribus, vomitionibus, & diarrhœ ad laudanum tanquam ad ſacram anchoram confugie dum eſt.

Indicatio curativa.

Willisii ſententia.

Art. 995. Hyſtericæ affectionis ſigna ſunt motus i imo ventre, ibidemque velut *globi* cujuſdam aſce ſus, dein rugitus, aut vomendi nixus, hypochondri cum diſtenſio & murmur cum flatuum eructatione reſpiratio inæqualis ac ut plurimum impedita, præf catio in gutture, vertigo, oculorum inverſio aut r tatio,

Paroxiſmi hyſterici deſcriptio.

a tio, sæpe risus aut fletus, fabulatio absurda, quandoque ἀφωνία & ἀπνοια cum pulsu obscuro aut nullo aspectu cadaveroso, in terdum motus convulsivi in facie & artubus, & nonnunquam in toto corpore.

Art. 996. Symptomata hujus morbi in viris sunt, quæ sequuntur: cardialgia, flatuum ingens proventus, rugitus ac crebra vomitio, in sinistro hypochondrio distensio, ec subtus *ventriculum* pulsatio immanis sentitur, borborygmi & murmura. In *thorace* constrictio & angustia, respiratio difficilis, cordis tremor m palpitatio, spirituum deliquia. In *capite* dolores atrocissimi, scotomiæ, vertigines, vigiliæ pertinaces, cogitationum æstus & fluctuatio, animi incertitudo, phantasia perturbata, rei cujusque formido & suspicio, morborum, quibus immunes sunt, possessio imaginaria, melancholia & mania, dolores vagi, spasmi, stupores, sudores nocturni, febres erraticæ, &c. sputatio fere continua. *Highmorus* supponit præcipuam hujus morbi causam esse in vitiosa ventriculi constitutione. Sympto. mata in viris.

Art. 997. Ad therapeiam quod attinet, quoniam quamplurima symptomata sunt *convulsiva*, ideo constat remedia *antispasmodica* potissimum indicari. In paroxysmo *fœtida* interne atque externe valde prosunt; nonnullis convenit in medio paroxysmo *aq. frigidæ* haustum, in qua *camphora* deflagravit, propinare. Extra paroxysmum *evacuationibus* necessariis factis, medicamenta vulgo *digestiva*, quæ ad ventriculi tonum ac fermentum spectant, locum habent: talia sunt *tinctura sacra*, *elixir proprietat. pulv. ari. comp. sal. absynth. cremor. tartar. vitriolat. vitriolum Martis* &c. *Inter digestiva & chalybeata pro certo eminent virtute* entis Veneri; *utcunque tamen, ansit vera* anodynum, *ut a quibusdam perhibetur, dubius hæreo; nondum enim satis compertum habui*. Externe *fotus stomachici*; postremo ex medicamentis *chalibeatis* maximum juvamen sperandum est. Potus assiduus *coffee* aut *thee* paratus nonnullis emolumento fuit; *acidulæ* fere semper cum fructu sumuntur. *Pil. nostr. hyster.* in paroxysmo & extra; ♃. *Fæcul. brion. asæ fœtid. castor. an* ℈j. *sal. coral. succin. Jovis ana* ℈ß. *galban. in aq. bryon. comp. solut. q. s. f. massa*. Curatio.

Pur-

Purcelli sententia.

Hic affectus est morborum legio.

Art. 998. Hysterica passio (inquit *Galenus*) unum quidem est nomen, varia tamen & innumera accidentia sub se comprehendit. Inter alia symptomata hoc morbo occurrentia perquam notabilis est sensus *frigoris*, quem percipiunt ægræ per dorsum assurguntem & mox per universum corpus diffusum; sequitur cephalalgia & nonnunquam cordis palpitatio & animi deliquium, & deinde brevi sensim ad se redeunt: in aliis præterlapso frigore succedit insignis calor, cui pleraque symptomata antedicta cum aliquot novis accersit; interdum in initio paroxysmi frigus est vix perceptibile, & tunc symptomata graviora non nisi post accessum caloris tragœdiam agunt. Propter diaphragmatis & musculorum respirationi inservientium violentum ac perpetuum spasmum fœminæ hystericæ quandoque diutissime procumbunt instar mortuorum sine (sensibili) respiratione; immo interdum per integrum diem & diutius. Probe animavertendum est hunc morbum ire & redire, & suos habere paroxysmos, etiamsi non certis ac statis periodis recurrentes, sicut febrium intermittentium.

Causæ.

Art. 999. Causa primaria hujus affectus sunt *cruditates & coctiones vitiosæ*, quæ plerumque ante adventum paroxysmi in ventriculo gravedinem ac perturbationem, in intestinis murmura ac borborygmos pariunt, unde producitur spirituum ἀταξία, quæ est *causa proxima* reliquorum symptomatum; *causæ remissiores* ex errore aliquo circa sex res non naturales suboriuntur.

Methodus therapeutica.

Art 1000. Ad therapiam rite instituendam accurate distinguendum est medico de constitutione patientis, an sit sanguinea & biliosa, vel pituitosa ac melancholica, & etiam de cruditatis peculiari genio, utrum sanguinis crasin nimis viscidam & glutinosam reddit, aut nimis laxam & ebullitionibus proclivem. Affectionum Hystericarum cura *huic fundamento* maxime innititur: ex his etenim inter se plane discrepantibus oriuntur indicationes longe a se invicem diversæ. Sensatio frigoris in dorso, item pulsus debilis, & tar-

& tardus, & sanguinis lentorem arguunt: pulsus celerior, calor ingens frigus excipiens, odor moschi, zibethi, ambræ, paroxysmum accersens, statum sanguinis esse laxiorem, & fermentiscibilem incidant.

Art. 1001. E paroxysmo excitandæ sunt, naribus *volatilia & fœtida* admovendo, *plantas pedum titillando* (experimentum est *Dolæi*) & in graviori casu *apoplectico* scilicet, *punctionibus*, *scarificationibus*, *vesicantibus*, *ustionibus*, *sartagine calefacta*, &c. sunt suscitandæ. Iis, quarum sanguis est viscosus & nimis tenax, convenit *venæsectio*, & postridie vel die sequenti *emeticum*, vel, si minus congruum judicatur, *catharticum*; his ita præmissis, ad *attenuantia & aperitiva* accidendum est; & hic apprime conducunt juscula ovin. vel gallin. cum *radicibus & herbis aperitivis*, *& rubigine ferri* (in nodul. ligat.) incoct. (vel, si ob ferrum incoctum ventriculus nauseat, forsan non erit minus efficax, si singulis auroris post medicamentum aliquod *chalybeatum* assumptum superhauriatur cratillus istiusmodi jusculi.) Potus quotidianus fit *vinum Gallicum* aqua dilutum cum gut. xx. vel xxx. sp. sequent.: ♃. *Sal. volat. oleos.* ℈iij. *sp. lavand.* ℈j. m. In hoc affectu nullum remedium efficacius datur quam *radix hellebori* vel ejus *extractum*. Constat ex solo *elect. chalybeat.* seq. (♃. *Cort. Peruvian. pulveris.* ℥ . *coral. rub. ocul. cancr. præp. ana* ʒij. *ferr. rubiginos.* ʒiiß. *sal. absynth.* ʒij. *cum q. s. syr. absynth. f. electuarium*) Feminas quamplurimas Hystericas curatas esse. In *altera crasi*, ubi sanguis est nimis laxus & ebulliens, indicantur remedia calorem *temperantia*; *venæsectio*, *emulsiones*, *cortex Peruvianus*, *aq. Tubrigenses*, *Barthonienses*, *jusculum cancrorum fluviatilium*, &c. Accuratam sane horum affectuum historicam symptomatum ætiologiam nobis dedit laudatus auctor in tractatu suo eleganti *de hysteria*, idiomata vernaculo conscripto.

Curatio.

Ettmulleri ſententia.

Mali hypochondriaci ſymptomata præcipua.

Art. 1002. Malum Hypochondriacum eſt affectus ex multis ſymptomatibus diverſimode complicatus, a cruditate acida plus minus viſcida in primis viis natus; cujus eminentior gradus vocari ſolet *ſcorbutus*. Inter ſigna primaria ſequentia ſunt eminentiora; viz. adſunt pathemata ſtomachi non rite digerentis cum ſymptomatibus circa abdomen, cum torminibus & flatibus inteſtinorum, alvi obſtructione, corporis perturbatione &c. Sed non omnia in omnibus; ordinario motiones, & plus minus dolores, murmurationes, diſtentiones, & aliæ abdominis affectiones, cum præcordiorum anguſtia, & reſpirationis difficultate, flatibus & ſcotomatibus, vel vertiginoſa affectione rationem formalem conſtituunt. Eſt affectus quidem complicatiſſimus; tres fere gradus paroxyſmi ſtatuuntur, viz. primo dum *reſpiratio eſt libera*. 2. Quando *hæc impedita, & pulſus* fere ceſſat. 3. Quando etiam *convulſiones* ſuperveniunt.

Curatio. *Art.* 1003. Emplaſtrum e *galbano* cum aliquot granis *zibethi* umbilico apponi debet; *zibethum* enim umbilico illitum ſuffocationes Hyſtericas inſigniter alleviat, modo non nares nimium feriat. *Enemata* conducunt ex *carminantibus cum ol. ſuccini & ſalibus volatilibus*, item ex *urina ſani*; ut & *clyſmata terebinthinata*. Miſturæ ex *ſalibus volat.* cum *caſtor. & opiatis* optime paroxyſmum ſedant; conducunt etiam *trochiſci de myrrh. ſtercus equi maris* eſt remedium nulli cedens, *ſuccus ejus cum vino*, vel *decoctum* propinatum expectando ſudorem eſt incomparabile in vel extra paroxyſmum; *fuligo furni ſplendens* eſt medicamentum pro pauperibus; item *flores ſulph. cum N. M. & theriaca* in vino ſolut. cum additione *caſtor.* In graviori malo exhibere ſoleo potionem ſeq. tererimi quidem ſaporis, ſed præſentanei effectus; ℞. *Ab. menthæ ſambuc. matricar. ana* ℥j. *eſſent. caſtoris* ʒiß. *ad* ℥iij. *ſal. volat. C. C. gr.* xij. *ſuccin. gr.* viij. *laudan. hyſter.* ℈ß. *ſyr. e cort. aurant. m.* ℥ß. capiatur expectando ſudorem. In ſpecie *ſclaæra* (horminum hortenſe)

se (vel ejus decoctum est experimentum singulare paucis notum in suffocatiene.

Lovveri sententia.

Boulimia.

Art. 1004. Melancholia Hypochondriaca affecti humore salino in ventriculo deposito magna *boulimia* sæpissime tentantur; & quamdiu appetitus iste durat, ab omni dolore corporis immunes sunt, humore vero isto acri & serino, metastasi quasi facta, in alias corporis partes deposito; cruciantur & [illegible] ciuntur, interea etiam ut ventriculi ap[illegible] proter defectum ejus penitus [illegible], [illegible]chondriacis fere omnibus sólmne est; atque [illegible] sanguinis diethesi; potius quam lienis vitio, proxime imputari debet. De corde p. 147.

Scardonæ sententia.

In habitu corporis laxo.

Art. 1005. Si res mihi sit cum ægro laxioris habitus, temperamenti, ut ajunt, frigidi, innappetentia insigni laborante sine febre; atque hypochondriorum æstu, contentus sum salibus lixiviosis: absynth. centaur. min. agrimon. vel tart. solub. terra fol. tartar. vitriol. a ℈ij. ad ʒj. ex jusculo junioris pulli propinandis ad multos dies.

Ubi indicia acidi adsunt

Art. 1006. Si præpollentis acidi indicia se prodant (sunt autem acuta fames, ventriculi morsus, rerum insuetarum & incongruarum appetitus, ructus acidum spirantes) pulv. VVedelii absorbente, dempto eidem vitriolo ad ℈. sem. uti expedit.

Rhabarbarum.

Art. 1007. Alterutrum horum adhibeam, levem infusionem rhabarbari quolibet tertio, vel quarto die exhibeo in hunc fere modum paratam. ℞. *Rhab. elect. in taleol. incis.* ʒij. *tart. vitriol. vel solub.* j. *m. infund. per* 24. *hor super ciner. calid. in aq. font. unc.* vj. *coletur. postea, & liquor leniter exprimatur. Colaturæ addatur syrup. flor. persicor. unc.* j. *pro una vice, & sic pro alis.*

Primo vere succis optime depuratis Fumar. sonch. agrimon. taraxaci ad unc. iij. ex jusculo junioris pulli uti prestat. Hisce martialia succedant. Si acidum mu-

cosis quisquiliis prævaleat, limatura martis super lapid. porphyrit. levig. a gr. ad xv. ex succo concreto absynth. aut ejusdem conserva per viginti circiter dies adhibenda.

Si mucus iners vigeat. *Art.* 1008. Si mucus iners prædominetur, tinctura martis aceto aut succo alio acido extracta a ʒ. sem. ad ʒj. ex decoct. theiformi absynth. uti expedit. Sicuti salium digestivorum, ita succorum, & martialium usui rhabarbari usus intermiscendus. Prævalente muco inerti pillulæ tartareæ *Bontii* a ℈ j. Ad ʒ. sem. vel tartareæ *Schroederi*, *Quercetani*, & aliæ similes ante cœnam, visæ sunt convenire, dummodo ad immodicum hæmorrhoidum fluxum proclives non sint ægri. Celebres enim sunt apud Hollandos pillulæ illæ *Bontii*, quarum hæc fere descriptio est. ℞. aloes succotr. ʒiij. gumm. ammoniac. ʒj. sem. tart. vitriol. ʒ. sem. m. f. a massa pillul.

Acidulæ juvant. *Art.* 1009. Opportuno tempore ad aquas acidulas, tandem ad lac primum asininum, mox vaccinum deveniendum. Cibi simplices sint, ab acidis, a vino æger abstineat. A pastu tinctur. absynth. ex decoct. Caffè, aut ejusdem conservam ante cibum assumat.

In habitu corporis sicco. *Art.* 1010. Si æger siccioris, & calidioris sit habitus cum hypochondriorum æstu, tensione, pulsus duritie, febre, solo oleo amygdal. dulc. & clysteribus ex aqua hordei, cum saccharo contentus sum. Primo vere succi optime depurati portulac. cichor. endiv. fumar. vel serum lactis, cum iisdem plantis destilatum visa sunt convenire. Æstuosa tempestate ad balnea aquæ dulcis, aquas Villenses, Nucerianas, vel acidulas deveniendum, tandem ad lac.

Farrago sententiarum.

Art. 1011. Morbi longi, teste *Platone in Timæo*, blandissime tractari expetunt, non vehementioribus irritari. *Mens ipsa ægroti frequentissime adeo insigniter afficitur in hoc morbo, ut sæpius cogatur medicus aliquid admittere, quod jubent* consuetudo, opinio vulgi, superstitio præjudicaria, *quod tamen sana ratio e contra vetat.*

Prudentia opus est in medico.

Diagnosticon singulare *Art.* 1012. Mulieres hystericæ sensum quemdam *frigoris*

goris in vertice capitis pati solent, estque hoc præcipuum hysteriæ diagnosticon. *Baglivus.*

Art. 1013. *Bezoardicum joviale* est præstantissimum remedium & infallibile in affectibus hystericis, ut pluries mirati sumus. *Idem.* Bezoardicum joviale.

Art. 1014. In affectionibus hypochondriacis *vomitus* est ante omnia provocandus; sic enim fomes subtrahitur morbo, & revera est basis curæ. *Pitcarn. in MS.* In hoc consentientem habemus doctissimum D. *Vvoodvvard*, mihi amicissimum. Emeticorum efficacia

Art. 1015. Remedia sequentia quamplurimis indicationibus satisfaciunt, si quis cognoverit uti. *Aurum Mosaicum, cerevis. hysteric. Fulleri. Calybs sive acid. Batean. Decoctum nigrum* (Art. 48.) *elect. hysteric. elect. Peruv. epileptic. & enem. hysteric. Fulleri. Ens Vener. flor. sal. armoniac. martiat.* Infusum amarum sequens ℞. *cort. Peruv. crasse pulv.* ʒij. *tart. alb.* ʒij. *Rad. serpent. virgin.* ißs. *infund. frigide in vin. rub.* ℔ij. *coletur usus tempore infus. chalybeat. amar.* (Art. 132.) *Mistura ecphractica, julap. camphorat. mistura hysteric. spirituos. & pill hysteric. Fulleri. Pulvis ad guttetam, pulv. hysteric. Bat. sal. Jovis, tinctur. epileptic. Fuller. sp. C. C. succinat. tartarum vitriolatum, vitriolum Martis &c.* Remedia varia.

Art. 1016. Quando homo hystericus, vel hypochondriacus ira excandescit, vel quavis de causa vehementer contristatur, mox ejus organorum motrices fibræ turbantur, plurimaque pars naturalium munerum pervertitur, ægri hinc pessima sibi ominantur, & recuperandæ salutis spem protinus abjiciunt, urinam lympidissimam reddeunt, in gravidis abortus sequitur, atque inde raptus ad cerebrum; unde apoplexia in paralysim desinens, in aliis convulsiones epilepticæ accedunt, quæ vulgo *strangulatus*; vel *matricis suffocationes* dicuntur. Aliquando morbus externa capitis occupat, ubi in parvo spatio vix pollicem excedente acutissimus dolor exoritur, *Clavus hystericus* dictus, & si forte ad pulmones vergat tussim facit molestissimam: que propriæ *tussis hysterica* dici debet. Transeunte morbo ad ventrem colica hysterica prodit, & ubi habitum externum corporis occupat dolores cum vel sine tumore in mandibulis, brachiis, manibus, Præcipua morbi symptomata.

femoribus, & cruribus exſurgunt, ſed in cruribus ſæpiſſime tumores ferme hydropici apparent, qui tamen ab eis diſtinguuntur, quia mane creſcunt, & unum tantum crus tenent altero immuni relicto. Ceterum ex doloribus nullus frequentior, & pertinacior eſt, quam qui dorſum exercet, aſt omnes hujuſmodi dolores id commune habent, quod veſtium leviſſimos quoſque attactus dedignentur a quibus perinde irritantur, ac ſi caro verberibus mulctata fuiſſet.

Curationis methodus pro hypocondriacis. *Art.* 1017. Quoad genericam hujus morbi curationem, ſi ſatis temporis divexarit, ut merito ſuſpicari liceat, humores corpori corrupiſſe, jubenda erit phlebotomia, atque inde purgatio, priuſquam animus intendatur organicis partibus robur, & fluidis aptam mobilitatem conciliandi, quibus ſecunda valetudo reſtituetur. Si vero dolores, vomitus, & diarrhϾ vehementer excruciantes dilationem hanc non perferant, incipiendum erit ab anodyno, quemadmodum Laudanum liquidum eſt, ſequenti ratione concinnatum.

Laudanum liquidum. ℞. *Vin. Hiſpan. lib.* j. *opii unc.* ij *croc. unc.* j. *cinamon. caryophyl. ana* j. *infund. in M. B. per duos treſve dies quouſque liquor congruam conſiſtent. adipiſcatur. Poſtea filtrat. ſervetur uſui*; hujus quædam gutt. cum aquæ cinnamomi cochleare propinantur.

Poſt venam in brachio ſectam poſtridie dabitur purgans elapſis duobus, vel tribus diebus reiterandum, nec hujus moleſtiæ priora mala gravantes, ægrum deterrere debent, cum id a purgantibus, ea ipſa die qua ſumuntur præſtari ſoleat, utilitate levaminis diebus ſubſequentibus emergente. Poſt catharſin remedia martialia uſurpanda veniunt, triginta fere diebus continuanda, quo tempore nullum aliud purgans, adhibetur, quod omnes calybis effectus infrigeret, atque demum ad hyſterica ſpiritus confortantia devenien dum eſt.

Hiſtericarum curatio. *Art.* 1018. Aſt methodus qua mulier hyſterica curari debet, ex. gr. hujuſmodi eſt. Octo circiter ſanguinis unciis extractis, ejus umbilico emplaſtrum applicatur ex galban. unc. iij. tinct. caſtorei diſſolut cui add. gumm. tacamach. ʒ. Poſtridie mane quatuo ſumat pillul. ejuſmodi.

℞. *Pillul. cochlear. maj.* ʒij. *caſtor. pulv. gr.* ij. *balſam-*

ſam. peruv. gutt. iij. *reform. pupill.* xij. quarum iv. ſingulo biduo capi debent, eiſdem ſuperdormiendo.

Si animi deliqua, aut languores acceſſerint, quatuor, vel quinque cochlearia ſequentis julapii propinabuntur. ♃. *Aq. rutæ unc.* iv. *bryon. compoſ. unc.* ij. *caſtor. in nodulo ſuſpenſ.* ʒ. *ſem. ſacchar. fin. q. f. f. julap. in cujus priori doſi ſi occaſio urgeat effundimus ſp. C. C. gutt.* xx. Pilulæ purgantes.

Poſt deſcriptas purgantes pillulas, capiat de ſequentibus quotidie mane duas; totidemque quinque horis a prandio, per triginta dies, vini abſynthiti cyatum ſuperbibendo. Modo dictæ pillulæ parantur ex *Limat. calyb. gr.* viij. *extract. abſynt. q. ſ.* Si vero eaſdem lubeat forma bolli comparare; ♃. *Conſerv. abſynth. roman. cortic. aurant. ana unc.* j. *rad. angel. condit. nuc. moſcat. condit. theriac. andromac. ana unc. ſem. gingiber. condit.* ʒ. *ſyrop. limon. vel aurantior. q. ſ. f.* Electuarium. ♃. *de hoc electuar.* ʒij. *limat. calyb. gr.* viij. *ſyrup. aurant. q. ſ. reform. bollus* mane, & veſpere ingerendus, ſuperbibendo vini abſynth. cyathum vel vj. cochlearia ſequentis infuſionis. ♃. *rad. angelic. enul. campan. imperator. ana unc.* j. *fol. abſynth. vulg. centaur. min. marrhub. alb. chamædr. ana man.* j. *cortic.* 2. *aurant. infuſ. in vin. hiſpan. ad duorum digit. ſupereminentiam; colatura ſervetur uſui.* Julapium. Pilulæ aliæ. Infuſio

Art. 1019. Pro delicatulis autem ſequenti ratione calybs præparari poterit. ♃. *Limat. ferr. ſubtiliſſ. pulv. unc.* j. *pulv. aron. compoſ.* ʒvj. *ſemin. coriand. aniſ. fœnicul. ana unc. ſem. cinnamom. opt. corall. rub. pp. ana* ʒiij. *nucis myrriſtr.* ʒij. *f. pulv. tenuiſſ. cui add. ſacchar. fin. ad pondus omnium.* hujus pulveris ægra ſumat ʒ. ſem. bis in die per quatriduum, deinde ʒj. per 40. dies ſuperbibendo vini abſynth. cochlearia vj. vel de ſequenti Julapio. Pulvis.

♃. *Aq. lact. alexiter. lib.* j. *aq. gentian. compoſ. unc.* iv. *abſynth. compoſ. unc.* ij. *ſacchar. alb. ſ. f. Julap.* Julapium.

Aliud ♃. *Vin. rhenan. abſynthiti lib. ſem. aq.*

gentian. compos. unc. ij. *syrup. oxallidis unc.* j. *f. julap. ut prius adhibendum.*

Quousque hæc curatio perennat, utatur ægra pilulis sequentibus: ℞. *Myrrh. elect. galban. as. fœtid. ana* j. *castor.* ʒ. *sem. bals. peruv. q. s. m. & de singula drachma reformentur pillul.* xij. singula nocte ad desin. iij. ingerendæ; superbibendo cochlearia tria, vel quatuor aq. bryoniæ compos. Quodsi eædem ob commixta gummata alvum moverint, sequentes pro eis adhiberi poterunt.

Pilulæ.

℞. *Castor.* ʒj. *sal. volat. succin.* ʒ. *sem. extract. rutæ q. s. f. pil.* xxiv. quarum tres singula nocte devoret ægra superbibendo tria, vel quatuor cochlearia julapii cujusdam hysterici, vel de supra descriptis.

Pilulæ aliæ.

Art. 1020. In hac affectione convenit etiam spirit. C. C. gutt. xvj. vel xviij. una cum aq. quadam convenienti subinde propinare, quæ si hujusmodi remediis non cedat, ad alia transeundum est.

℞. *Trochisc. myrrh. pulv.* ʒj. *balsam. sulphur. terebinth. gutt.* iv. *gumm. ammoniac. solut. q. s. m. f. pillul.* iv. *mane & vespere sumendæ, superbibendo quatuor, vel quinque cochlearia julapii cujusvis hysterici add. spir. C. C. gut.* ij.

Pilulæ aliæ.

Art. 1021. In hujusmodi morbis antiscorbutica etiam optime faciunt, idcirco sequens addimus electuarium.

Electuarium.

℞. *Cons. cochleariæ unc.* ij. *jujub. unc.* j. *pulv. ari compos.* ʒvj. *syrup. aurant. q. s. f. elect.* ad avellan. magnit. mane 5. hor. a prand. & vespere devorandum, superbibendo aq. raphan. compos. cochl. vj. vel tantumdem de sequenti. ℞. *Rad. raphan. sylv. concis. lib.* ij. *rad. art. lib.* j. *fol. cochl. hortens. man.* viij. *fol. menth. salv. nastrut. aq. beccabung. ana man.* j. *sem. cochl. hortens. contus. lib. sem. nuc. moscat. unc. sem. vin. alb. lib.* xij. destil. omnia cum eductione lib. vj. & servetur usui. Vel destill. fol. cochlear. hortens. recent. aqua inde comparata servetur usu.

Aqua composita.

Art. 1022. In potu ordinario tria, vel quatuor cochlearia sequentis mixturæ addere licebit. *Rad. raphan. sylv. sem. cochl. hort. ana unc. sem. fol. cochlear. ejusdem man.* ij. *pulv. mali aurant. misc. in mortario sensim affundendo vini albi lib. sem. deinde*

Mixtura.

tra-

trajecta eum levi expressione mixtura, eadem servetur usui.

Art. 1023. Non obstante tantorum remediorum usu, si affectio adhuc permaneat, aquæ minerales sulphureæ, vel calybeatæ consulendæ sunt, ex quibus si triste aliquod symptoma exsurgat, quod merito ejusdem tribui possit, eousque inhibebuntur, donec idem conquescat. Ceterum harum aquarum usus sex saltem hebdomadis continuandus commendabitur, atque interea stomachum corroborandi gratia, dabitur, ægræ subinde ingerendum vel Zinzib. conditum; vel Carvi semina saccharo obducta. Decem prioribus diebus juvabit ei tres pillulas hystericas sub noctis ingressum quotidie devorandas exhibere, superbibendo quatuor, vel quinque cochlearia Julapii cujusdam hysterici. Quantum ad aquas sulphureas necesse erit easdem singulo biduo sub forma balnei usurpare, continuando hujusmodi praxin, vel per duos menses. vel per sex saltem hebdomadas.

Art. 1024. Si ex calybis usu corpus nimium incalescat, post singulum quatriduum mane dabuntur lib. iv. aquæ cujuslibet Mineralis purgativæ, cujus ope minori molestia alvus laxabitur, ac remediis ex Pharmacopea mutuatis præstari solet. Si vero graviora incommoda calybs afferat, eadem Laudano liquido cum hysterica quavis aqua propinato compescenda erunt.

Art. 1025. Viribus a morbi diuturnitate exinanitis curatio a phlebotomia, aut alvi purgatione nequaquam exordietur; sed ab ipso calybe: & ubi symptomata mitiora occurrant, satis erit post institutam phlebotomiam ventrem in triduum, vel quatriduum laxare, ut inde mane, & vespere pillulæ hystericæ per decem dies utilius usurpari possint.

Art. 1026. Vehementi dolore quovis excruciante, in Vomitibus & diarrhœis enormioribus Laudanum primo jubebitur, deinde opera dabitur, ut spiritus confirmentur; & si vires permittent vena pertusa, laxativum aliquod ante Laudanum propinabitur, iis in primis fæminis, quæ robusto temperamento sanguineoque pollent. In debilioribus autem satis erit paululum a paroxysmo leviori aliquo Emetico stomachum levare, inde largam Theriacæ vel Orvietani dosin jubere,

bere, cui superbibendus erit liquor aliquis spirituosus; una cum pauco Laudano liquido mixtus; sed si vomitus diu perserveraverit omisso emetico statim ad Laudanum confugietur.

Symptomatibus jam superatis per aliquot dies mane. & vespere Laudani usus continuabitur hæc duo maxima diligentia observando: 1. nempe, quod semel adhibito ab evacuationibus laudano, eodem remedio, eademque ejus dosi continuandum erit usque ad omnimodam symptomatum evanescentiam; 2. quod laudani usus motuum perturbatorum compositionem præstans nulla evacuantia, ne quidem simpliciores Clysteres perfert, a quibus cavendum erit.

Quædam alia remedia. *Art.* 1027. Ceterum frequens Theriacæ Andromaci usus diu continuatus in hujusmodi affectionibus eximiæ quidem est virtutis æque ac ceteris in morbis omnibus, qui a nativi caloris debilitate ac concoctionis infirmitate proficiscuntur.

Vinum etiam Hispanicum in quo infunditur Gentiana, Angelica, Absynthium, Centaurium, Cortic. Aurant. similiaque corroborantia plurimum in hujusmodi morbis prodest, quando ejus nonnulla cochlearia ter in die sumuntur, dummodo ægræ temperamentum, nec debile, nec biliosum videatur.

Art. 1028. In Convulsionibus hystericis, quæ periodice invadunt, Cortex Peruvianus ad quantitatem ℥ j. mane, & vespere sumptus per aliquot hebdomadas mirifice convenit.

Art. 1029. Debiliores vero, & delicatulæ diæta lactea uti possunt, maxime si a Colica hysterica sæpe exerceantur, modo ea omnia incommoda perferre possint, quæ primis hujusce diætæ diebus superveniunt: cum sæpe lac in stomacho coaguletur, aut alimentum valde tenue vires, ut par est, haud refocillans ministret.

Art. 1030. Ceterum nihil magis sanguinem depurat, & solidis, spiritibusque nihil magis roboris tribuit, quam equo vehi, & hujusmodi exercitium per aerem salubrem diutius protrahere; pro quo in curru commode substitui possunt.

Art. 1031. Quodsi hysterica, vel hypochondriaca passio nimiis evacuationibus, vel menstruorum aut hæ-

hæmorrhoidorum fluxui immodico superveniat, tali casu, vitæ regimine paulo incrassante instituto, propinanda est libra dimidia ter in die sequenti Potus. ℞. *Aq. plant. Vini rubr. ana q. v. & Sacchar. fini q. s. ebull. ad consumpt. tertiæ partis* atque utile simul est si ægra subinde julapio quodam hysterico minori & parva dosi utatur. Ad erigendos spiritus satis est *galbanum, assamque fœtidam ana* ℈ij. *cum castor.* ℈j. & *sem. sal. volat. succin.* ℈ *sem. m.* naribus admovere, vel sp. sal. Armoniac. ℈ij. tantum. Potio.

Art. 1032. Quando de inhibendo agitur fluxu menstruo, eductis octo sang. unc. a brachio, atque postridie exhibito pro ægræ viribus cathartico, ejus lumbis applicabitur Emplastrum. ℞. Empl. Diapalm. pro Herniis ana q. s., indeque sequens electuarium inter utiliora habebitur. Electuarium.

℞. *Cons. ros. exsicc. unc.* ij. *trochisc. terr. lemn.* ʒj. *s. cortic. Granat. corall. rubr. ana* ℈ij. *Lapid. Hæmatit. sang. dracon. bol. armen. ana* ℈j. *Syrup. coral. simpl. q. s. m. f. Electuarium*, de quo capiat ægra, magnitud. nucis moscatæ mane, at quinta hora post prandium, superbibendo sex cochlearia sequentis julapii.

℞. Aq. centinod. Plantag. ana unc. iij. Aq. cinamom. hordeis, syrup. ros. sicc. ana unc. j. sp. vin. q. s. ad gratam aciditatem. M.

Utiliter etiam ter, vel quater in die ad vj. unc. dosin propinari potest succus expressi fœnicul. plantag. vel urticæ, indeque clarificatus. Julapium

Ceterum quoad usum purgantium, eadem quovis elapso biduo, vel triduo utiliter reiterantur usque ad tertiam vicem, interposito subinde Paregorico ex Syrup. Diacodii ad unc. j.

Art. 1033. Si Hysterica passio abuteri prolapsu fuerit post difficiliorem partum, tunc sequens remedium usurpabitur. ℞. *Cortic. querc. un.* ij. *aq. font. lib.* iij. *coq. ad tertiæ partis absumptionem; dein. add. cortic. granat. ana man.* ij. *Vini rubri lib. sem. colatura partes affectæ pannis laneis foventur; mane bihorio antequam electo ægra surgat, & vespere postquam decubit; sicque continuatur usque ad integram symptomatum cessationem.* Totas.

Art.

Remedia pro hypochondriacis. *Art.* 1034. Præter remedia huc usque recensita nonnulli pro hypochondriacis Gallum celebrant longævum, & radicibus aperitivis infarctum; ut Cort. Cappar. Tamarisc. fol. fumar. Buglosſ. scolopend. cum herbis capillaribus, addendo Uvas & semin. Anis. & coriand. & post coctionem jus exprimitur, trifariam dividendum, cujus priori parti infunduntur Sennæ mundat. ʒij. sem. salis Vegetabil. ʒj., reliquis duabus adduntur tantum Salis Crystall. Tartar. ʒj. vel ij. prior dosis mane stomacho jejuno propinatur, post trihorium altera, vespere demum tertia.

Jus aperitivum. *Art.* 1035. Si causa morbifica difficulter, valde, subigi potest, aperitiva purgantibus mixta egregie opitulantur, & pro vitiosis aciditatibus edomandis alkalina sunt invehenda ex gr. ℞. *Syrup. mart. aperitiv. unc.* i. *sem. cass. mundat. unc.* j. *rhab. pul.* ℈ij. *sal Polychr.* ʒj. *Dissolvantur omnia in cyatho Decoct. ex rad. aperitiv.* Vel ℞. *sennæ, Rhabarb. tart. solub. martiat. ana* ʒ j. *resin. Jalap.* gr. iv. *f. pulv. & cum conserv. flor Buglos. f.* Vel hæc eadem pulvis cum Ptisana rad. aperitiv. propinetur.

Potio. *Art.* 1036. In Colica aliisque internis convulsionibus ol. amygdal. dulcium, unctuosique ac pingues clysteres plurimum conferunt, tum etiam juvat, si mox post clysteres purgantia leniora jubeantur, quæ efficaciora reddi poterunt addito Tart. solub. Emetico. Sæpe vero promptius levamen a China China obtinetur eadem dosi adhibita, quæ in intermittentibus febribus usuvenit. Vel ℞. Rhabarb. ʒij. Pulv. Hieræ amar. unc. sem. Semin. Anis. ʒ. sem. Vin. alb. unc. xiv. Inf. in loco calid. per hor. 24. & filtratus liquor quadrifaria dividatur, totidem diebus mane ingerendus.

Art. 1037. Ut autem humorum corruptio vitetur, quam morbi diuturnitas in corpus invehit, nihil efficacius habetur præparationibus ex Myrrha, & Aloe; quarum duo hic exemplaria subnectimus.

℞. *Aloës Hepatic. Myrrh. ana unc.* j. *Croc. orient. unc. sem. contus. & mixtis suprafund. spir. Vin. spir.*
Elixir antehystericum *sulph. ana. unc.* j. *digerant. in fimo per octo dies vase probe clauso, quo deinde aperto superafund. spir. vin. suffic. quantitas, donec per sex transversos digitos*

tos pulveribus supereminet obiecto iterum vase continuentur infusio in loco calido per duos menses. Filtrata tinctur. tertia pars sp. vin. destillando ab ea extrahatur, tum ressiduo addatur. sp. sulph. tertium de toto, nec adhibendus liquor nisi post ultimam hanc additionem octiduo elapso.

℞. Aloes Myrrh. ana unc. j. *croc. unc. sem. contus. & commixt. cum aq. Cinamom. injectis in retortam digerant. per.* 15. *dies in fimo, postea aptato recipente ad ignem arenæ tertii gradu; fiat distillatio. Tum cohobato liquore per tres vices, obtinebitur demum Aqua instar seri lactis albicans, simulque spirituosissima.* Aliud elixir

Horum elixirium dosis est a gutt. vj. usque ad gutt. xij. ex meri cochleare vel cujusvis alius Cardiaci liquoris.

MEMORIA LÆSA.

Art. 1038. Inter omnes animæ humanæ facultates, ne una quidem tanta difficultate, & molestia philosophorum animos exercuit ac *Memoriæ ætiologia*. Non pauci sunt, qui opinantur istam facultatem constitui ex repositorio variarum idearum sensibilium oblata occasione primitus collectarum, & in cerebro cum signaturis quibusdam ordinate depositarum, unde ad usus futuros tanquam ex promptuario ad libitum evocantur: sed duæ admodum graves obtrudunt difficultates, nimirum, in tanta rerum accumulatione, quomodo fieri potest, ut illæ minus obliterentur; & confundantur; & quo artificio mens ipsa ex adeo grandi idearum multitudine illas præcipue expergefacere, & compellare potest cæteris silentibus, quas singularis usque usus pro varia rerum exigentia exquisite postulat. Exclamandum sit necesse est *Plasmatio nostra mira est, & mirabile opificium corporis nostri!* Prodigiosæ fuerunt in omni ævo quorundam hominum *memoriæ, v. g. Senecæ. Portii Latronis, Cyri Regis; nostratium quoque Reynoldi Episcopi, Vvallisii &c.* Memoriæ etiologia.

Sen-

Sennerti ſententia.

Memoria læſa. *Art.* 1039. Memoriæ læſæ exempla notabilia apud authores paſſim occurrunt. *Chriſtophorus a Vega* refert *Franciſcanum quemdam* ex acuta febre ita memoriam emiſiſſe, ut, etiſi prius penitus eſſet *theologus*, poſtea nec *literas* agnoſceret, & neque *nomina rerum*, quæ ſibi aſſidue in uſu erant, memoria teneret.

Intemperies cerebri. *Art.* 1040. Si intemperies cerebri ſit frigida; & humida, ſomnus eſt longus, & profundus; ſi humida tantum, eſt longus ſed non profundus; ſi frigida tantum, moderate ſomnolenti ſunt; ſi frigida & ſicca: non ſunt ſomnolenti. Si abſque cauſa externa memoria ſubito lædatur; imminentis *apoplexiæ*, *epilepſiæ*, aut *paralyſeos* eſt indicium, ſi homini alias ſano id accidat. Difficulter curatur, quæ a *malignis morbis*, *venenis*, aut *philtris* ortum habet.

Curatio. *Art.* 1041. Anacardium tanquam ſpecificum decantatur, & revera interdum egregios edit effectus; ſed ejus uſus periculo haud vacat. (vid. locum, in *Raii hiſt plant.*) Abſtinendum eſt a carne porcina, anatrina, anſerina, & piſcibus, præſertim mollioribus, lacte, caſeo, leguminibus, braſſica, lactuca, papavere, fructibus horæis, & quæ vaporoſa ſunt, craſſæ ſubſtantiæ, & coctu difficilia; vinum moderate ſumatur, aer ſit tenuis, cereviſia pura, corpus exerceatur moderatis laboribus, ſomnus non mox a cibis ineatur, vitetur diurnus, noctuque ſit moderatus, fugiat mæſtitiam & animi ſolicitudinem, & ad lætitiam diſponatur, a venere abſtineat. Hoc in caſu in uſum revocantur hæc & ſimilia: *Rad. pæon. mar. zedoar valerian. maj. flores tiliæ, lilior. conval. primul. veris, rad. calam. aromat. ſem. ſinap. ſp. diambr. ſine odoratis, ſp. lavendul. caſtor. ambra griſea, ol. cinnamomi*, &c.

Ettmulleri ſententia.

Tantum ſcimus. *Art.* 1042. Tantum ſaltem ſcimus, quantum memoria comprehendimus, & cum judicio ponderamus, & ap-

& applicamus. Certum est cerebrum esse memoriæ subjectum radicale, quomodo autem fiat nescio. Venus nimia memoriam debilitat, maxime in senibus. quantum memoria tenemus.

Art. 1043. *Cubeba* N. iij. mane jejuno stomacho comestæ insigniter acuunt ingenium, & memoriam; *ambra* est omnium optima medicina in firmandis viribus animalibus, & roboranda memoria, omnibusque mentis actionibus, adeo ut nihil æque fulciat senes labescentes; elegantissima est tinctura cephalica ex granis *chermes, & ambra cum spiritu lilior. conval.* &c. Sed notandum est, quod ex crebriori usu; *ambra* plus nocet, quam prodest, præmaturam *stupiditatem* inferens; prosunt *masticatoria, & capitis lotiones, thee, salvia, rosmarinus,* &c. Curatio.

Art. 1044. *In praxi nostra tabella sequentes, præmissis rite universalibus, hoc affectu laboranti cum fructu maximo, multis abhinc annis exhibuimus;* ℞. Rad. cassummuniar. subtilissime pulverisat. ʒj. spec. diambr. sine odoratis ℈ij. facchar. albiss. duplo pondere f. *tabellæ frequenter in die maxime vesperi, & mane comedend.* Vires radicis casummuniar.

Farrago sententiarum.

Art. 1045. Incurabilis omnis est Oblivio quæ à parentibus proficiscitur, vel ætatis ratione fit. A nimia item venere lædi posse memoriam observat *Salmuthius*: Vir doctus (inquit) ut conjugi placeret, usus fuit stimulantibus Venerem, unde sine memoria, redditus est fatuus: & a nimia caliditate. *Galenus* casum memorat cujusdam, qui cum in colendis vitibus diutius sub sole constitisset, & inedia usus esset, in hunc affectum inciderat. Quibus de causis memoria concidit.

Art. 1046. In confirmanda memoria hoc singulare observetur, quæ ante somnum post cœnam vesperi concipiuntur, vel repetuntur, matutino tempore melius impressa manere. Quomodo eadem roboretur.

Art. 1047. Historiam narrat *Tulpius* Oblivionis a læso occipitio. Famulus Nicolai Lonii, iturus fere vespera præpropere ad Tabellarium Antuerpianum, per declivem bursæ fornicem, ob glaciem id temporis summe lubricam, procidit supinus in occipitium, unde Casus memorabilis.

de orta omnium rerum oblivione, non meminit deinceps nominis sui, nedum domus e qua venisset, aut quo contenderet delaturus, quas manu etiamnum contineret litteras. Quem mentis stuporem brevi eatenus quidem emendavit ars, ut iterum recordaretur longe præterita, at quæ casum hunc immediate præcesserant, illorum memoria plane exciderat.

Non semper calida juvant.

Art. 1048. Non semper caput purgantibus, non semper excalefacentibus utendum esse in curanda memoria aut abolita aut diminuta monet, & duobus casibus illustrat *Septalius*: quorum alter est cujusdam, qui ex fornacis immenso calore memoriam amiserat: in quo cum Medici calidis uterentur, & morbus in deterius rueret, embrochiis frigidis capiti applicitis, & cibo spiritibus instauratis, sanitas reversa est; alter quempiam sistit ex metu in memoriæ deperditionem illapsum, cujus confirmato tantummodo animo, & spiritibus vino cibisque optimis instauratis convaluit.

Causæ generales memoriæ læsæ.

Art. 1049. Memoriæ jactura vel ætatis invalescentis effectus est, tuncque nullam admittit curationem, vel sequela est aut symptoma aliorum morborum; ut Apoplexiæ, Paralysis, Lethargi vel alterius soporosi morbi, atque hisce in circumstantiis præcipuo morbo sanato symptoma quoque evanescit.

Remedia pro memoria recuperanda.

Art. 1050. Ad recuperandam Memoriam plurimum commendatur, ut subinde Olibani -. cum Ros. Conserva devoretur vel unus vel alter Myrobolanus conditus sumatur. Divinum quod vocat Remedium *Hildosheimus* huc spectans Oleum est Mirrhæ per deliq. quo tempora, & occiput inunguntur. Ejusdem Actoris est etiam quod sequitur.

Liquor externe adhibendus.

℞. Fol. Betonic. Salv. Lavendul. Rorismar. ana man. ij. Nuc. Mosc. Piper. long. Galang. cyperi ana ℈iv. Castor. ʒij. Myrrh. Thur. ana ℈iij. croc. ℈ij. m. & infund. in sp. vin. q. s. & fiat digestio in M. B. Hoc liquore ægri tempora, & totum caput inunguntur.

DELIRIUM RABIOSUM.
ſive Hydrophobia.

Cælii Aureliani ſententia.

Art. 1051. Ex morſu animalis rabidi homines in delirium rabioſum ſive hydrophobiam incipiunt, quidam celerius, quidam tardius, poſt annum vel eo amplius, ſed frequentius, poſt dies quadraginta. Hydrophobia.

Art. 1052. Signa præſagientia ſunt anxietas quædam iracundia, ſomnus ſuſpenſus & turbatus, ſtomachi gravedo, oſcitatio, & extenſio frequens membrorum inſueta querela da aere quamvis ſereno, parva bibendi voluntas. Signum præſentis mali ad apicem provecti eſt omnium potulentorum timor, & abhorrentia. Signa hydrophobiæ præſagentia, & præſentis.

Meadii ſententia.

Art. 1053. Morſus canis rabidi hoc habet in ſe ſingulare, & ſtupendum, quod interdum malum non prius detegatur, quam memoria illius cauſæ penitus obliterata ſit; *vulnus* enim eſt *æquæ medicinales* ac communes morſus ſanorum animalium: Sed quandoque longe poſt dira ſymptomata exſurgunt, poſt duos vel ſex menſes, interdum poſt annum integrum, vel diutius, vel frequentius poſt 40. dies ſentiuntur dolores vagi per univerſum corpus, maxime circa partem læſam; æger evadit anxius ac triſtis, & ad iracundiam proclivis; pulſus intermittit cum tremore aliquali, & tendinum ac nervorum ſpaſmis; adeſt inſignis calor internus, & ſitis, & poſtremo aquæ timor & abhorrentia (quod *eſſentiam* morbi conſtituit) adeo ut ne quidem conſpectum potulentorum ſine maxima conſternatione ferre poſſit, multo minus unam guttulam deglutire valeat, atque hoc eſt ſignum *pathognomicum* morbi conſumati, quod tamen non accidit niſi ſub ejus finem, & ultimam *cataſtrophen*, nempe diebus duobus vel tribus ante, obitum, cum morbus ſit prorſus inſanabilis. Morbi progreſſus.

Quid faciendum eſt in recens vulnerato.

Art. 1054. Sicut in aliis morſibus venenatis, ita ſpeciatim hoc in caſu *Galenus* prudenter admonuit vulnus amplificare per *inciſionem circularem*, *cauterio* inurere, & ulcus *apertum* ſervare per dies 40. ad minimum: ſin vero hæc methodus nimis dura & inhumana videatur, ſufficere *cucurbitula* applicata virus extrahere, prægreſſa prius profunda ſcarificatione. Sola applicatione *unguenti Ægyptiaci* quam calidiſſimi recens vulneratum feliciter ſervatum novi.

Cura interna.

Art. 1055. Si quando remedia externa omnino omittantur, vel ſaltem haud recte vel tempeſtive adhibeantur; cura internis magna ex parte tentanda eſt: *alexipharmaca* ſunt propinanda, inter quæ præ reliquis omnibus *cineres cancrorum fluviatilium* veteres medici uno ore magnopere extollunt; *Galenus* ait neminem periiſſe, cui hoc remedium propinavit; ſumendi ſunt cineres ad quantitatem coch. j. vel ij. ſingulis diebus ad dies quadraginta, vel ſoli vel potius cum pulv. rad. gentian. & thur. in vino.

Immerſio in aquam marinam.

Art. 1056. Frequens immerſio demorſi in *aquam ſalſam marinam* optimum & certiſſimum omnium prophylacticorum merito perhibetur ad hydrophobiam præcavendam.

Ettmulleri ſententia.

Delirium rabioſum.

Art. 1057. Delirium rabioſum a morſu rabidorum animalium, in ſpecie canis oritur, unde hydrophobia; demorſi plane rabioſi redduntur, & omnino in mores brutales tranſmutari videntur, nihil fere humani apud ſe retinentes. Præter canes, etiam *feles*, *galli gallinacei*, *equi*, *muli*, *lupi*, *boves* & ſimilia animalia fiunt rabida, & morſus eorum ſunt venenati, ut & hominis irati. Notandum eſt, quod etiam morſus leviſſimus, immo tantillus ſalivæ contactus in homine ab animali rabido receptus, ſuo tempore rabiem inferre poſſit, adeo penetrans & malignum eſt illud ſeminium. In decurſu morbi, hydrophobia eſt ſymptoma ſemper conjunctum. Extant exempla quædam, licet rariora, hydrophobiæ, nullo morſu animalis rabioſi prægreſſo; ſed dubium eſt, an in talibus præceſſerit aliqualis infectio, nec ne; contagium

ete-

etenim subinde ad biennium, immo ad plures annos absconditum latet, antequam in actum erumpat.

Art. 1058. Signa rabiei incipientis in demorso sunt anxietas præcordiorum, iracundia sine causa, querelæ de molestia aeris ambientis, de corporis gravitate, & ineptitudine ad motum; æger melancholicus evadit, lucem fugit, a potu abstinet, in parte olim vulnerata morsicationem & titillationem; interdum dolorem sentit. Signa rabiei incipientis.

Art. 1059. In morbo perfecto ægri sunt anxii, spumant circa os, oculos horridos habent, quidam latrant instar canum, collum, & fauces ringunt, liquida omnia abhorrent, insomnes permanent; in his extremis raro curantur, sed ut plurimum moriuntur inter triduum, vel quatriduum post incœptam hydrophobiam. Hydrophobici intra triduum vel quatriduum moriuntur.

Art. 1060. Ex vulnere facto, quantocyus fieri potest, *malignum virus* extrahendum est, ideoque sanatio non cito perficienda est, sed vulnus potius ampliandum. Interne conducunt *cardiaca & alexipharmaca, tinctura bezoardica, spiritus theriacalis camphoratus*, &c. sed omnia dupla dosi danda sunt, & diutissime insistendum est his remediis, super locum morsum, allium, ruta, & sal contusa & mista apponenda sunt more cataplasmatis. Præ ceteris optima cura fit per improvisam in *aquam frigidam* immersionem; convenit *purgatio cum helleboro & mercurio dulci*; *diuretica* prosunt; vis *cantharidum* est quasi specifica. Post scarificationem vulneris applicetur *cepa* sub cineribus assata vel sequens; ℞. *Cepam acrem* N. 1. *alliorum capita*. N. 5. *theriac.* ℥vj. *ferment.* ℥j. cataplasma: sunt qui addunt, *herb. rut. sem. sinap. ol. scorpion.* &c. verum promptissimum remedium est *ustio* loci affecti cum *fero candente*. hæc omnem malignitatem destruit: Si sero advocatus sit medicus, applicanda est *cucurbicula* cum multa flamma; conducit etiam *fonticulus* prope locum affectum. Intentiones curativæ.

Listeri sententia.

Dolor in loco demorso diu post vulnus sanatum signum futuræ hydrophobiæ.

Art. 1061. Præter signa ab aliis commemorata futuræ hydrophobiæ unum se, quód præcipuum & infallibile appellat, animadvertisse ait omnibus ignotum, viz. *dolor quidam in loco commorso*, licet ulcus antea per dies & menses integre fuerit sanatum, accedens, qui intensus esse non consuevit, nisi morsus partem nervosam pecierit: hic dolor a loco jam commorso incipiens leviterque patientem affligens, per partem post partem spatio 3. aut 4. dierum plus minus ascendit ad cerebrum, ubi quasi *vertiginem* causat, & *confusionem*, indeque statim homo in *rabiem* deducitur.

Omnes hydrophobici moriuntur.

Art. 1062. Hinc prognostico (nempe *neminem aquæ metu oppressum servatum esse*) consentiunt fere omnes antiqui.

Virus in saliva maxime consistit.

Art. 1063. Ex nostra observatione ipsam *salivam* præcipue vitiari, atque in ea uni esse virus, experimentis credo: etenim hæc ferre vulnera inficere solet, & etiam sine vulnere communicari potest malum. *Huic conjecturæ adstipulatur historia duorum hominum hoc malo affectorum* solum salivæ tactu *sine recepto vulnere, itemque duorum puerorum in* Hibernia sola tractatione vulneris *in capite canis ab altero rabioso demorsi pariter infectorum; historiæ prostant in Actis philosophicis. Plures canibus rabiosis demersi curæ meæ commissi fuerunt; sed ne unum quidem* Hydrophobia *laborantem mihi unquam contigit videre; suppeditantur exempla ex Gallic. Hist. Acad. Scient. quorundam curatorum, etiam ubi aquarum pavores aderant; maxime* phlebotomiis *usque ad deliquia iteratis vicibus celebratis*; immersionibus in aquam salsam *tantum non mortem inferentibus, & perfusionibus ejusdem usque ad extremas vitæ oras provectis.* Quidam medicus hydrophobici cujusdam oculis mappam crassam superinjecit, manibus ligatis, potionem bibere invitum aliquoties cogebat; at prorsus sinistro eventu; nam statim vehementer convulsus obiit. *Qui plura velit adeat authorem Listerum, qui elegantissimum tra-*

cta-

ctatum de hoc affectu conscripsit. Admiranda profecto est historia Jacobi Gorton *apud illum ab omnibus lectu dignissima.*

Levvthotp. Philos. Transact.
Vol. III. pag. 283.

Art. 1064. ℞. *Rad. serpent. virgin. flor. hyperic. ana. p. æ. f. pulv. dos.* ʒß. *vel.* ℈ij. *in julap. cephalic.* ℞. *Fol. rut.* ℥vj. *theriac. Ven. allii, rament. Jovis ana* ℥iv. infund. in vin. Canarienf. vel alb. digere in balneo per horas 4. coletur cum expressione forti, dosis ℥ij. vel iij. singulis auroris ad dies novem maneatque æger jejunus per tres horas; *manens residuum* parti vulneratæ circumligetur, & singulis diebus renovetur. Remedium hoc me nunquam fefellit. *Majerne.* Remedium singulare.

Art. 1065. Loco vulnerato quamplurimum applicetur *anus galli veteris* plumis prius divulsis; & si canis rabiosus esset, gallus statim intumescit, & mox morietur, & demorsus sanabitur; si vulnus sit exiguum, ampliari debet. Remedium topicum.

Art. 1066. Aliter, homo morsus *in mare* quamprimum novies immergatur, & locus vulneratus cum lixivio *e cineribus quercinis & urina* eluatur, & applicetur cataplasma ex *theriaca Londinensi, alliaria, ruta, & sale.* Alia methodus.

Art. 1067. ℞. *Fol. rut. sicc. scord. ana* ʒij. *rad. serpent. virgin.* ʒiß. *flor. hyperici* ʒiij. *theriac. Lond.* ℥j. *syr. e cort. limon. q. s. m. f. elect. pro dos.* ix. una singulis auroris sumenda. Electuarium.

Art. 1068. *Lichen cinereus terrestris* (Raii p. 117.) cum æquali quantitate *piperis* est remedium infallibile ad rabiem præcavendam in homine ac jumento. Lichen cinereus.

Art. 1069. *Aliquando expertum vidimus* decoctum ad morsum canis rabidi pharm. Bat. *cum felici successu. Postremo quoniam hoc malum a morsu animalis (& ut plurimum canis) rabiosi omnino pendet, operæ pretium esse videtur, ut accurate animadvertamus, quænam sint signa* diagnostica *canis vere rabidi, ut futurum morbum, si fieri possit,* Decoctum ad morsum canis rabidi.

Signa diagnostica canis rabiosi. *sit, præcaveamus*. Sequentia itaque habemus apud *Lommium*; carnis rabiosus esurit, sitit, nihil tamen cibi vel potionis sumit, oculos flammeos trucesque habet, auriculas demittit, linguam exerit, multum ore spumat, umbræ suæ oblatrat, sæpe sine omni latratu tristis atque anxius discurrit, crebro tanquam cursu fatigatus spirat; caudam gestat intortam, nullo discrimine in quosque obvios animantes impetu ac morsu fertur, præcipi atque incerto oberrans cursu. Integri canes & conspectum & latratum ejus, qui furit, exhorrescunt, ac fugiunt. *Primum symptoma rabiei in canibus est* inusitatus tremor seu trepidatio.

Farrago sententiarum.

Hydrophobia est delirii species. *Art.* 1070. Vera hydrophobia est canina rabies a morsu canis rabidi communicata; interdum etiam ab animalis quovis rabido, & ira furente, quæ in delirio consistit, in quod nonnulli celerius, alii tardius post susceptum morsum, quidam post annum, vel amplius, sed frequentius post dies 40. incidunt. Neque vero tam perpetuum delirium est, quin imo frequenter dentur rabidi, qui sibi mente constant, & morbi invasionem sentiunt, & rogant, jubentque, ut sibi vincula injiciantur, ne ipsis in amicos, & adstantes irruant. Hinc patet quam nihil habeat morbus hic cum mania affinitatis.

Ejus signa. *Art.* 1071. Si in vulnere, vel consolidatio, vellicationis cujusdam, rosionis ac doloris sensum æger percipiat, qui caput versus tendat, & inde vertigo excitetur, vigiliis, somniis turbulentis, anxietate quadam, & iracundia, vel timore præter rationem, ventriculi gravitate, & vellicatione, sensu quodam velut aeris, aeris inclementioris, insolita a cibo, potuque abstinentia afficiatur, judica talem ab animali rabido demorsum fuisse. *Scardona*.

Remedia utilia. *Art.* 1072. Alexipharmaca sunt propinanda, inter quæ præ reliquis omnibus cineres cancrorum fluviatilium, veteres medici uno ore magnopere extollunt. Galenus ait neminem periisse, qui hoc remedium propinavit. Sumendi sunt cineres ad quantitatem cochl.

chl. j. vel ij. singulis diebus ad dies 40. Frequens item adventante hydrophobia in aquam salsam marina immersio aliquando valet. Ubi vero de ægrorum salute conclamatum iam sit, nihil experiundum restat præter liberalem, ac repetitam venæ sectionem, sit emperamentum, vires, ægrique constitutio permittunt, præter immersiones per vim, & metum in aqua, & perfusiones per universum corpus tandiu celebrandas, quandiu aquam vix paveant ægri.

Art. 1073. Cantharides quasi specificas in hoc morbo habitas ab Ettmullero, & Bacchio: ut etiam pulverem illum famosum ex cantharidum, & piperis longi ana gr. iv. cum mica panis ab initio statim adhibendum, quousque sanguis cum urina exire incipiat, omnino damnamus, & perniciosissimum credimus. Et quia urina sanguinea prodeunte ad lactis usum mox devenitur; satius habemus nullo permisso hujusmodi noxio pulvere ad lac confugere, eodemque per 40. dies ægros saginare. Noxia c

Art. 1074. Ad præcavendam rabiem in homine ac jumento Lichen cinereus terrestris; cum æquali quantitate piperi, est laudatum remedium. *Sequentes vero* Remedium R. Schombergus, *ait*, *Indis Orientalibus feliciter usitatum mihi maxime commendavit Vir fide dignissimus.* ♃. *Cinnab. Antimon. factic. ana gr. xv. Mosch. gr. xij. fit pulvis mane, & vesperi e cyatho vini generosissimi sumendus per quamplures dies, vel pro rè natâ.* Sed nihil magis præstat, quam vulnus statim etiam consolidatum denuo aperire, & late scarificare cucurbitula fortiter attrahente desuper applicata, vel partem affectam ferro ignito inurere, & fotu frictioneque ex muria salis, & aceto assidue tractare. Atque hæc quidem primis a morsu diebus conferre visa sunt. Si progressu adhibeantur, oleum, & operam perdimus. Præser vativa.

Art. 1075. Jam ubi hydrophobia invaserit nihil inter initia efficacius ol. amydal. dulc. sem. lini, vel ol. rosat. ad unc. v. propinatur, quo ad bibendum æger disponitur, cui sudorifera, cum regi- Curatio per sudorifera.

regimine calido ad sudandum insuper jubentur; ut Pulv. Palmarii. Jalapium Cephal. Mayerne, Acet, Aromar. Hannemani, &c.

Signum imminentem hydrophobiam indicans.

Art. 1076. *Petrus Salius Diversus* in lib. de affect. Paricularib. observat biduo ante hydrophobiæ accessum ægrum de vehementi in cicatrice vulneris vellicatione & punctura conqueri; quod ab aliis quoque confirmatum est. D. *Boudon* insuper addit trigesimo nono die a morsu hujusmodi puncturam. & vellicationem in cicatrice vulneris notasse atque biduo post ægrum hydrophobum evasisse.

Prognosis.

Art. 1077. Hydrophobi ut plurimum quinta die aquæ timore, liquorumque omnium horrore moriuntur, non obstante etiam quod crebræ immersiones adhibeantur. Certissimum est enim Boerhaavium, Osterdyk Schanchtium, aliosque demersiones in aquam sæpe incassum cadere comperiisse.

Altera curandi methodus.

Art. 1078. Post canis rabidi morsum vulnus apertum detinendum est, quod statim aqua salsa abluitur, inde scarificatur, eidemque, vel cucurbita, vel vescicatorium imponitur. Unguento aliquo mercuriali illiniri debet, & vel unguento eodem, vel etiam Mercurio dulcificato intus sumpto, ut in luis Aphrodisiacæ curatione usuvenit, salivatio promoveatur. Finita salivatione per mensem, si opus, continuata, restitutisque congruo alimento ægris viribus, &nutritione a timore subsequenti hydrophobiæ immunis vivere poterit; si vero ex cicatricis vellicatione, & punctura hydrophobiam instare cognoscatur, aut eadem jam facta sit, tunc nulla interjecta mora ad Turbith Minerale confugiendum erit. *Vid. Transf. Philosoph. ann.* 1736. *D. BOUDON Abrége de la Med. de M. J. Allen. Ch. III.* §. xxiij. *de la Rage. D. James in epist. ad D. Hans Sloane ibid.*

TARANTISMUS.

Art. 1079. Tarantismus est rabies eorum, qui a *tarunculis* sunt morsi. *In Apulia Italiæ regione* frequenter occurrit; apud nos nusquam invenitur. Spiritus animales primario afficiuntur. Cura per *muscam* peragitar. *Clarissimus Baglivus* de hoc affectu tractatum emisit: & de eodem etiam scripsit *celeberrimus noster D. Mead*, quibus remittendus est lector eruditus. Vide etiam *Hist. de l' Acad.* Vol. IV. p. 20. tum etiam *Häfenreffer de Cutis Affectibus*, circa finem: ubi etiam Cantilenas quasdam adfert Italicó vernaculo conscriptas, quæ una cum Instrumento Musico luduntur, quemadmodum habuit *P. Kirkerus* in sua *Musurgia*. Item consulantur Obs. *Anatom. Med. Chirug. Stalpartii Van der VViel.* Cent. I. obs. 100. Tarantismus.

Art. 1080. Nec tantum Musices præstantia, & curativa virtus ad Tarantismum subigendum, sed ad alios etiam compescendos morbos extenditur. In historia Acad. Regiæ Scient. Parisiens. Anno 1707. pag. 7. hæc narrantur. Musicus quidam febre continua remittente correptus circa finem septimi, cum ejulatibus; vociferationibus, terroribus & agryphia, vehementi delirio corripitur. Tertio ejusdem delirii die, cum nonnullis frueretur rectæ mentis intervallis, exoravit ut plurium musicalium instrumentorum Symphonia in suomet cubiculo concederetur. Id vero ægre Medicus patiebatur. Tamen nonnullis D. *Bernier* cantilenis lusis, ab ipso usque musices ingressu vultus lætitam ostensus est, oculique ejus lacrimis præ voluptate maduere, & usque ad finem Musicæ omni febre immunis deprehensus est. Symphonia remota iterum febris, ut prius revertebatur, & per aliquot dies hujus remedi usu continuato eosdem semper miros produxit effectus. Decimo tandem die ab usu Musices nullis antea auxiliis adhibitis; quam sanguinis emissione a pede, omnino convaluit. Similis quoque casus in ead. Hist. Academ. occurrit ad annum 1708. de Saltatore delirio occupato. qui instrumento musicali audito postquam diu brachiis notas musicales prosequutus

quutus est, profundo demum somno correptus, salubri crisi oborta, convaluit.

INCUBUS SIVE EPHIALTES.

Vvillisii sententia.

Art. 1081. Incubi paroxysmus fere tantum inter dormiendum ingruit, & plerumque post stomachum cibis Incubus. dyspeptis aggravatum, & decubitum in lecto supinum excitari solet; eo laborantes potissimum in pectore, & circa præcordia noxam sentire videntur, nam respiratione plurimum impedita, se a pondere, thoraci graviter incumbente, opprimi putant, quod pondus nunc hac nunc illa *spectri* aut *larvæ* specie ipsorum immaginationes illudit, nec excutere possunt, nec corpus dimovere: verum post diutinam, ac interdum fere ad vitæ deliquium, in præcordiis luctam tandem evigilant, & moles immaginaria evanescit; superstite vero ut plurimum cordis tremore, & non raro diaphragmatis vibratione celerrima & violenta. Hic affectus raro ex Curatio. se periculosus est.

Art. 1082. Præmissis universalibus *cephalicis* & *antispasmopicis* curatur.

Ettmulleri sententia.

Art. 1083. Raro hoc malo afficiuntur, qui laudabili utuntur diæta; aut qui *sobriam* amant *cænam*; Quomodo præcaveatur. si dormiatur in latere elevato capite, præcaventur incubus. Ab Arabibus appellatur *epilepsia nocturna*, quia incubus habitualis, & diuturnus in *epilepsiam* tantum degenerare solet, & est ejusdem prodromus in junioribus, uti in senibus *apoplexiæ*.

Art. 1084. Incubus habitualis, curandus est, præ- Curatio. missis præmittendis, *antiepilepticis*, *martialibus* &c. cum sobrietate conjuncta. *Lapis Lazuli* laudatur.

Inter legendum.

Art. 1085. *Antonius Menjotus* hunc affectum eleganter deſcribit, quod ſit nocturna ſpirandi difficultas abſurda ſuperinjectæ molis opinione ſomniantem eludens. Pueros frequenter exercet; quia voraces plus comedunt, quam digerunt. Cum vehementior impreſſerit præfocatio, quoſdam interfici, teſtatur *Aurelianus*; additque ex *Silimacho contagioſum* quoddam & epidemicum *Incubum Romæ* graſſantem multos peſtis inſtar jugulaſſe.

Elegans morbi deſcriptio.

Quandoque lethalis eſt.

Finis Primæ Partis.

IGHT GUTTERS

- TEXT RUNS OFF PAGES
- MISSING PAGES XLIV - XI

TEXT FALLS INTO GUT